

Onderwerp
Eden Holland

Kern mededeling:

Op basis van de beoordeling van het haalbaarheidsonderzoek heeft het college van GS besloten een no-go uit spreken voor de mogelijke ontwikkeling van het project themapark Eden Holland. Het college van B&W van Almere heeft toegezegd deze vraag aan de Raad voor te leggen. Met een no-go besluit valt € 9,5 mln. vrij binnen het Fonds Verstedelijking Almere en kunnen deze middelen worden aangewend voor andere sleutelprojecten. Mocht de Raad anders besluiten dan volgt nader bestuurlijk overleg. Deze mededeling heeft een enigszins andere vorm dan gebruikelijk, omdat we aansluiten bij de vorm waarin B&W de gemeenteraad informeert.

Mededeling:

Almere is in ruim veertig jaar tijd gegroeid naar een stad van meer dan 200.000 inwoners. En de stad groeit nog steeds. Over de manier waarop groei kan bijdragen aan een nog mooiere stad zijn onder de noemer Almere 2.0 hierover in 2013 afspraken gemaakt met de gemeente Almere, met het Rijk en met de provincie Flevoland. Voor de uitvoering is het Fonds Verstedelijking Almere (FVA) ingericht. Vanuit het FVA wordt onder meer gewerkt aan het versterken van Cultuur, Recreatie en Toerisme in Almere en wordt bijgedragen aan een aantal Sleutelprojecten. Voor het mogelijke Sleutelproject Eden Holland is een reservering van € 10 mln. opgenomen in het FVA.

Op 18 april 2018 heeft de gemeente Almere en de provincie Flevoland met de Stichting Eden Holland een Letter of Intent afgesloten om een locatiestudie te verrichten. Dit traject heeft geleid tot overeenstemming tussen gemeente, provincie en de stichting over de voorkeur voor een mogelijke vestiging van Eden Holland ten zuidoosten van de A6 en naast het Kasteel. In 2019 is een bijdrage aan de Stichting Eden Holland toegekend voor de gedeeltelijke vergoeding van de kosten van opstelling van een Haalbaarheidsonderzoek. Ook is een nadere overeenkomst met de stichting gesloten ter begeleiding van het onderzoek naar de haalbaarheid op de voorkeurlocatie.

Eden Holland betreft een publieksattractie bestaande uit een educatief themapark met diverse gebouwde en niet gebouwde exhibities, zoals ontmoetings- en expositievoorzieningen, gelegen te midden van belevingstuinen en een ontdekkingsbos. Het initiatief staat geheel los van het gelijknamige project Eden in Cornwall.

De Stichting Eden Holland is een niet winst beogende instelling met een fiscale ANBI-status. Dit betekent dat mogelijke positieve bedrijfsresultaten in de stichting blijven en bedoeld zijn voor een doorlopende vernieuwing en actualisatie van het park.

Haalbaarheidsonderzoek

Eden Holland was als potentieel sleutelproject voor 2019 nieuw toegevoegd aan het Jaarprogramma 2019 en het Haalbaarheidsonderzoek is verricht in de vorm van de opstelling van het Masterplan met Businesscase bestaande uit:

- uitwerking van de plannen op het vlak van programma (exhibities, etc.),
- een ruimtelijke uitwerking (bereikbaarheid, inrichting, bebouwing en ruimtelijke onderbouwing), en,
- een businesscase (investerings-, exploitatie- en financieringsplan).

Registratienummer

2478115

Datum

17 september 2019

Afdeling/Bureau

SENB

Openbaarheid

Openbaar

Portefeuillehouder

Rijsberman, M.A.

Ter kennisname aan PS en
burgerleden

De stichting heeft bij haar uitwerking ook de governance betrokken om een duurzame professionele ontwikkeling en exploitatie van het themapark te borgen.

Stand van zaken

Op 6 juni 2019 heeft Eden Holland haar Masterplan, inclusief businesscase, aan de gemeente aangeboden. Vervolgens heeft beoordeling door de gemeente en overleg met de gemeente plaatsgevonden. Middels de regiegroep Eden is de provincie hierbij betrokken.

Het resultaat is dat niet wordt voldaan aan de voorwaarden die een go-besluit rechtvaardigen. Zo is de financiering, zowel commercieel (banken e.d.) als maatschappelijk (goede doelen e.d.) nog niet verzekerd, en zijn diverse kanttekeningen te plaatsen bij de investerings- en exploitatieraming. Daarnaast vereist het ingediende ontwerp nog een aantal ruimtelijk inhoudelijke wijzigingen en uitwerkingen.

De Stichting Eden Holland heeft aangegeven dat zij van oordeel is, dat haar initiatief haalbaar te maken is, maar dat na de totstandkoming van het Masterplan onvoldoende tijd beschikbaar was om de gesprekken met financiële instellingen en maatschappelijke participanten (o.a. goede doelen) af te ronden. Bij brief van 8 augustus jl. heeft het stichtingsbestuur gevraagd om uitstel van de gemeentelijke besluitvorming tot het einde van 2019 en haar in de gelegenheid te stellen haar Masterplan en Businesscase op orde te brengen.

Nadat de stichting kennis nam van het gemeentelijke voornemen om een no go te adviseren en daarbij een eventueel te verlenen uitstel als alternatief aan de gemeenteraad voor te leggen (de gemeentelijke bevinding was dat redelijkerwijs niet verwacht kan worden dat de stichting vóór 1 december 2019 alsnog in een haalbaar en passend plan kan voorzien) heeft de stichting bij brief van 28 augustus 2019 haar Masterplan ingetrokken. De reden voor het terugtrekken van het Masterplan -zo geeft de stichting in de brief aan- is dat een publiek debat over haar plan invloed heeft op de voortgang van met name de gesprekken over de financiering en de bredere maatschappelijke participatie.

Besluitvorming en vervolg

Het college van GS heeft in haar vergadering van 17 september 2019 op basis van de beschikbare informatie besloten tot een no-go. Een no-go leidt tot een beëindiging van de samenwerking met de stichting Eden Holland zoals vastgesteld in de Nadere overeenkomst en van de voorbereiding van een ruimtelijk besluit om de vestiging mogelijk te maken. Op basis van eerdere toezeggingen van B&W aan de gemeenteraad wordt de Raad betrokken wordt bij de go/no go beslissing. Derhalve wordt het voorstel om geen medewerking aan de mogelijke ontwikkeling van het project themapark Eden Holland nu aan de Raad voorgelegd. Mocht de Raad alsnog besluiten tot een uitstel of een "go" zal nader bestuurlijk overleg plaatsvinden.

In totaal staat er € 10 mln. gereserveerd binnen het FVA. Vanuit de gereserveerde middelen binnen het FVA wordt in 2019 € 0,5 mln. aangewend voor de gemeentelijke inzet voor de ruimtelijke onderbouwing van het plan en een tegemoetkoming in de kosten van het haalbaarheidsonderzoek van de stichting. Dit bedrag is reeds opgenomen in de programmabegroting 2019.

Na het no-go besluit valt € 9,5 mln. terug in de algemene reserve van het Fonds Verstedelijking Almere en kunnen deze middelen worden aangewend voor andere sleutelprojecten.

Het no go besluit leidt tot een beëindiging van de overeenkomst met Eden Holland en het vervallen van de reservering van middelen in het FVA voor dit potentiële doel. Het planinitiatief van Eden Holland sluit aan op de doelstellingen van Almere 2.0 en specifiek op Programmalijn 4. Eden Holland versterkt als educatief belevingspark het recreatieve en toeristische aspect voor de regio. Daarnaast sluit Eden Holland aan op doelstellingen van de programmalijnen 'Energy on Upcycling' en 'Versterken leer- en werkomgeving'. Het programmatisch ontwerp is positief beoordeeld. Indien

Eden Holland er alsnog in slaagt een passend en haalbaar plan te ontwikkelen, kan zij een nieuw verzoek om medewerking indienen. Dit verzoek zal dan kunnen worden betrokken bij de eerstvolgende Programmabegroting, onderdeel FVA. Mocht dit aan de orde zijn dan wordt u hierover geïnformeerd.

Geheimhouding:

Op de documenten zoals in de bijlage opgenomen, is geheimhouding opgelegd. Dit enerzijds omdat artikel 10 lid 1 sub c Wob voorschrijft dat openbaarmaking achterwege dient te blijven voor zover het bedrijfs- en fabricagegegevens betreft, die vertrouwelijk door de stichting zijn meegedeeld, of anderzijds omdat de openbaarmaking zeer waarschijnlijk tot een onevenredige benadeling voor de stichting kan leiden (weigeringsgrond artikel 10 lid 2 onder g Wob). Volledige openbaarmaking kan daarnaast ook het vertrouwen bij marktpartijen in de gemeente als (toekomstig) gesprekspartner schaden (idem). Een uitzondering kan worden gemaakt voor de bijlagen 3, 4 en 7 van het Masterplan dat de programmatische en ruimtelijke uitwerking van het themapark op de voorkeurlocatie bevat.

Bijlagen

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de WOB (ja/nee aangeven)
Brieven van Stichting Eden Holland d.d. 8 en 28 augustus 2019	2478166 2478167	Ja
Voortgangsoverzicht ontwikkeling themapark Eden Holland d.d. 3 september 2019	2478165	Ja
Bijlagen 3 (Ruimtelijk Ontwerp), 4 (Ruimtelijke Analyse) en 7 (Programmatisch Ontwerp) van het Masterplan	2478242 2478244 2478247	Ja

Ter inzage (stukken waar geheimhouding op berust)

Naam bijlage:	eDocs nummer:	Openbaar in de zin van de WOB (ja/nee aangeven)
Masterplan Eden Holland d.d. juni 2019, m.u.v. hiervoor genoemde bijlagen	2478237	Nee
De Ambtelijke rapportage ontwikkeling Eden d.d. 20 augustus 2019	2467482	Nee
De risicorapportage van buro Naris d.d. 9 juli 2019	2478253	Nee
De rapportage van Deloitte "Financieringswijze financieringswijze thematisch natuurpark Eden d.d. 6 augustus 2019	2478256	Nee
Second opinion project Eden Holland van buro KplusV d.d. 6 augustus 2019.	2478257	Nee

Stichting Eden Holland
Postbus 215, 3720 AE
info@eden-holland.com
Bilthoven

Hilde van Garderen
Wethouder gemeente Almere
Stadhuisplein 1
Postbus 200
1300 AE Almere

Bilthoven, 8 augustus 2019

Geachte wethouder, beste Hilde,

In navolging van onze prettige gesprekken tot op heden en in het kader van de geplande bespreking van ons plan in het College van B&W van Almere eind augustus, vraagt de Stichting Eden Holland om uitstel van besluitvorming over de haalbaarheidsstudie tot het eind van dit jaar. In deze brief lichten wij nader aan u toe wat onze motivatie is voor dit verzoek tot uitstel.

Status Eden Holland

De afgelopen 8 maanden is door de Stichting Eden Holland en haar partners in prettige en constructieve samenwerking met de gemeente, provincie en andere stakeholders de haalbaarheidsstudie voor Eden Holland uitgevoerd. Dit conform het overgekomen werkplan, met als doel te komen tot een haalbaar en financieerbaar plan.

Haalbaarheid Eden Holland

De Stichting is van mening dat het eerste doel, een haalplan plan, grotendeels bereikt is. Het plan is inhoudelijk uitgewerkt in detail en voldoet uitstekend bij de beleidsdoelstellingen van gemeente en provincie. Het plan is vertaald in een business case die leidt tot een gezond exploitatie resultaat (Ebitda), passend bij een dergelijk plan. Wel waren de financieringslasten in relatie tot de EBITDA te hoog in ons in juni ingestuurde concept businessplan, echter dit is inmiddels aangepast. We lichten dat verder op in deze brief toe.

Ons inziens kent het plan nog diverse risico's. Deze zijn niet excessief, maar gebruikelijk en behorend bij de fase van de ontwikkeling. Wij hebben een goed beeld hoe de geïdentificeerde risico's te mitigeren in het vervolg traject. Daarmee zijn we van mening dat het plan met een investering van circa €60 miljoen gerealiseerd kan worden.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'W' followed by a vertical line.

Financierbaarheid Eden Holland

Voor het verkrijgen van zekerheid van financiering is meer tijd nodig. De redenen waarom meer tijd nodig is, zijn de volgende:

- Eden Holland is een maatschappelijk project waardoor financiering complex is. Met alleen reguliere commerciële (bancaire) financiering is Eden Holland niet financierbaar. We onderzoeken en boren daarom alternatieve financieringsbronnen aan zoals subsidies, vermogensfondsen, sociale investeerders, goede doelen zoals de Nationale Postcode Loterij en het bedrijfsleven. Dit kost tijd en er is nog onvoldoende voortgang op geboekt. We hebben, zodra het businessplan gereed was, op 28 mei jl een aftrap gemaakt in een bijeenkomst met de maatschappelijke alliantie voor het verkrijgen van het daarvoor benodigd maatschappelijk draagvlak en vervolstappen zijn reeds in gang gezet.
- Het uitgewerkte inhoudelijk plan, businessplan en business case, zijn begin juni voldoende gereedgekomen. Deze hebben we vervolgens ter toetsing voorgelegd aan de gemeente en haar adviseurs en gelijktijdig aan potentiële financiers. Het gereedkomen was later dan in eerste instantie verwacht en hierdoor hebben we onvoldoende tijd gehad om in gesprek te gaan met beoogde financiers.
- De tot op heden gevoerde gesprekken met diverse potentiële financiers, waaronder Nederlandse banken en het Luxemburgse Investeringsfonds Carrè de Finance, hebben nog niet het gewenste resultaat opgeleverd. De discussies spitsen zich toe op de houdbaarheid van de financiering bij een stress scenario. Pas medio juli is dit na diverse gesprekken in detail helder geworden en we hebben dan ook per eind juli ons businessplan aangepast en zijn ons gaan richten op een financiering van vreemd vermogen met circa € 2 miljoen per jaar financieringslasten. Dit lastenniveau biedt een voldoende buffer om een tegenvallend bezoekersaantal tot 350.000 op te kunnen vangen en biedt ruimte voor toekomstige herinvesteringen.

Vanuit de gesprekken tot op heden is de Stichting Eden Holland ervan overtuigd dat een inhoudelijk gedragen en financierbaar plan is ontwikkeld, maar dat tot eind van het jaar nodig is om daadwerkelijk zekerheid over financiering en bijbehorend draagvlak te krijgen van financiers en stakeholders.

Aanpak tot eind 2019

Een uitstel tot eind dit jaar, geeft de Stichting de tijd om de volgende acties uit te voeren:

- In augustus en september gedetailleerde en reeds geplande gesprekken te voeren met directies van commerciële banken (ING, ABN AMRO, Rabobank, Triodos Bank), adviseurs voor het opzetten van een investeringsfonds, de Europese Investeringsbank, NL Invest en social impact investeerders. Doel van deze gesprekken is om een letter of comfort te verkrijgen binnen de gestelde randvoorwaarden van de business case.
- Het verbreden van draagvlak voor Eden Holland met ambassadeurs. Hiertoe is vanuit de Maatschappelijke alliantie in de eerste week van augustus door professor. J.P Balkenende een brief gestuurd met het businessplan naar bestuurders van ca 60 stakeholders waaronder ministeries, vermogensfondsen, de Nationale Postcode loterij, universiteiten en andere educatieve instellingen, sociale investeerders, bedrijven en collega instellingen. De Stichting Eden Holland zal deze brieven in september, oktober en november opvolgen. Het doel is om minimaal € 10 miljoen, maar zoveel als noodzakelijk, vanuit deze bronnen op te halen.
- Met de gemeente willen wij, samen met onze adviseurs, in september in gesprek gaan over de inhoudelijk geïdentificeerde risico's in het plan om te bepalen hoe we deze risico's al in deze fase kunnen mitigeren. Daarmee willen we mogelijke kosten overschrijdingen ten gevolge van die risico's voorkomen. Mocht dat laatste niet mogelijk blijken te zijn staan we open om met zicht op

financiering het zelfde plan op een andere concrete locatie met een vergelijkbare oppervlakte, bereikbaarheid en parkeer mogelijkheden te overwegen. .

- De Stichting Eden Holland zal in september in gesprek treden met de gemeente, de Floriade, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer om door synergie smart oplossingen te vinden om de excessieve infrastructurele kosten voor deze locatie te minimaliseren. We gaan er, na overleg met de gemeente deze week, vanuit dat de Stichting hiervoor geen additionele aanvraag bij de gemeente zal doen maar dat deze kosten binnen de business case worden gefinancierd.
- Door de recente uitspraak van de Raad van State over de toetsing van het PAS is onduidelijk geworden hoe Eden Holland met de stikstofdepositie en mogelijke MER procedures om moet gaan. Eden Holland staat hierin niet alleen, grote delen van bouwend en ontwikkelend Nederland zijn door deze uitspraak in onzekerheid terecht gekomen. Naar verwachting wordt na de zomer duidelijk hoe er getoetst moet worden op dit vlak.

De hiervoor genoemde activiteiten zullen uitgevoerd worden binnen het reeds toegekende budget van €400.000.

Tot slot

We hebben als Stichting Eden Holland samen met onze partners gedurende de afgelopen 8 maanden een plan en concept ontwikkeld voor een belangrijke en unieke educatieve voorziening op het gebied van duurzame ontwikkeling die past binnen de doelen van de gemeente Almere en de Provincie Flevoland. We hebben dit in de vorm van een privaat-publiek partnership gedaan, die een voorbeeld voor andere gemeenten zou kunnen zijn. We hebben als resultaat een business case die voor het grootste deel passend is en slechts op een aantal punten verfijning behoeft. We hebben reeds een aantal acties uitgezet om draagvlak en financiering te krijgen en denken nog een aantal maanden nodig te hebben om deze te completeren.

Wij vragen u om aan de zijde van de gemeente de ruimte te geven om tot eind van het jaar ons hiervoor in gezamenlijkheid in te spannen en de toezegging onder voorwaarden van de middelen uit het Fonds Verstedelijking Almere tot die tijd in stand te houden.

Met vriendelijke groeten, namens de Stichting Eden Holland,

Anton Valk,
voorzitter

In afschrift: regiegroep

Stichting Eden Holland
Postbus 215, 3720 AE
info@eden-holland.com
Bilthoven

Ingekomen poststuk gemeente Almere	29 AUG 2019
Winst/Afslag	Nr.
Ontvangen bevestiging	Fotokopie voor
☐ ja	1
☐ nee	2 Hooft Bij
	3 7313746
	4

Aan: het College van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Almere
Postbus 200, 1300 AE
Almere

per e mail: hivangardenen@almere.nl

Datum: 28 augustus 2019

Betreft: intrekken masterplan Eden Holland voor gemeentelijke besluitvorming

Geacht College van Burgemeester en Wethouders,

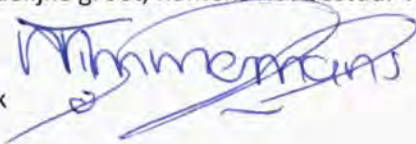
Op 3 september aanstaande staat het besluit omtrent gemeentelijke medewerking aan het masterplan van Eden Holland op de agenda van uw vergadering. Helaas moet ik u mededelen dat de stichting Eden Holland zich genoodzaakt voelt het ingediende masterplan terug te trekken voor deze vergadering.

Ondanks grote inspanningen van de stichting en de gemeente heeft het opstellen van het masterplan Eden Holland langer geduurd dan was voorzien en is hierdoor met name nog te weinig tijd geweest om degelijke financiering te realiseren en daarmee het masterplan definitief te maken. Ook zijn er een aantal ruimtelijke kwesties met u te bespreken waaronder de uitspraak van de Raad van State over de PAS (stikstof aanpak). In een brief van 8 augustus jl aan wethouder van Garderen (bijgevoegd) heeft de Stichting Eden Holland daarom gevraagd uitstel te krijgen van besluitvorming tot het einde van 2019, aangezien wij er ons van bewust zijn dat – ondanks alle inspanningen – de gemeente met de voorliggende stukken niet kan overgaan tot een go-besluit. Voor gedetailleerde informatie hierover en de door ons voorgestelde aanpak tot het einde van dit jaar verwijzen we naar bovengenoemde brief. Dit verzoek tot uitstel behoort tot de mogelijkheden binnen de afspraken die gemaakt zijn tussen de stichting en uw gemeente in de nadere overeenkomst. Nu dit uitstel tot op heden niet is gegeven achten wij het niet wenselijk om voordat het plan definitief is hier een publiek debat over te voeren aangezien dit invloed heeft op de voortgang van met name de gesprekken over de financiering en de bredere maatschappelijke participatie.

Graag zetten wij de gesprekken met uw gemeente voort om het plan in Almere tot stand te brengen. De activiteiten met betrekking tot de maatschappelijke participatie en de financiering zetten wij actief voort. Dit plan moet voldoende basis geven voor het vervolg van het proces met betrekking tot het Fonds Verstedelijking Almere.

Hopelijk kunnen we de constructieve samenwerking met uw gemeente voortzetten.

Met vriendelijke groet, namens het bestuur van de stichting Eden Holland,

bla
Anton Valk
voorzitter

In afschrift verzonden aan:

mtvheim@almere.nl; fbreg@almere.nl

Stichting Eden Holland
Postbus 215, 3720 AE
info@eden-holland.com
Bilthoven

Hilde van Garderen
Wethouder gemeente Almere
Stadhuisplein 1
Postbus 200
1300 AE Almere

Bilthoven, 8 augustus 2019

Geachte wethouder, beste Hilde,

In navolging van onze prettige gesprekken tot op heden en in het kader van de geplande bespreking van ons plan in het College van B&W van Almere eind augustus, vraagt de Stichting Eden Holland om uitstel van besluitvorming over de haalbaarheidsstudie tot het eind van dit jaar. In deze brief lichten wij nader aan u toe wat onze motivatie is voor dit verzoek tot uitstel.

Status Eden Holland

De afgelopen 8 maanden is door de Stichting Eden Holland en haar partners in prettige en constructieve samenwerking met de gemeente, provincie en andere stakeholders de haalbaarheidsstudie voor Eden Holland uitgevoerd. Dit conform het overgekomen werkplan, met als doel te komen tot een haalbaar en financierbaar plan.

Haalbaarheid Eden Holland

De Stichting is van mening dat het eerste doel, een haalplan plan, grotendeels bereikt is. Het plan is inhoudelijk uitgewerkt in detail en voldoet uitstekend bij de beleidsdoelstellingen van gemeente en provincie. Het plan is vertaald in een business case die leidt tot een gezond exploitatie resultaat (Ebitda), passend bij een dergelijk plan. Wel waren de financieringslasten in relatie tot de EBITDA te hoog in ons in juni ingestuurde concept businessplan, echter dit is inmiddels aangepast. We lichten dat verder op in deze brief toe.

Ons inziens kent het plan nog diverse risico's. Deze zijn niet excessief, maar gebruikelijk en behorend bij de fase van de ontwikkeling. Wij hebben een goed beeld hoe de geïdentificeerde risico's te mitigeren in het vervolg traject. Daarmee zijn we van mening dat het plan met een investering van circa €60 miljoen gerealiseerd kan worden.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'W' followed by a vertical line.

Financierbaarheid Eden Holland

Voor het verkrijgen van zekerheid van financiering is meer tijd nodig. De redenen waarom meer tijd nodig is, zijn de volgende:

- Eden Holland is een maatschappelijk project waardoor financiering complex is. Met alleen reguliere commerciële (bancaire) financiering is Eden Holland niet financierbaar. We onderzoeken en boren daarom alternatieve financieringsbronnen aan zoals subsidies, vermogensfondsen, sociale investeerders, goede doelen zoals de Nationale Postcode Loterij en het bedrijfsleven. Dit kost tijd en er is nog onvoldoende voortgang op geboekt. We hebben, zodra het businessplan gereed was, op 28 mei jl een aftrap gemaakt in een bijeenkomst met de maatschappelijke alliantie voor het verkrijgen van het daarvoor benodigd maatschappelijk draagvlak en vervolstappen zijn reeds in gang gezet.
- Het uitgewerkte inhoudelijk plan, businessplan en business case, zijn begin juni voldoende gereedgekomen. Deze hebben we vervolgens ter toetsing voorgelegd aan de gemeente en haar adviseurs en gelijktijdig aan potentiële financiers. Het gereedkomen was later dan in eerste instantie verwacht en hierdoor hebben we onvoldoende tijd gehad om in gesprek te gaan met beoogde financiers.
- De tot op heden gevoerde gesprekken met diverse potentiële financiers, waaronder Nederlandse banken en het Luxemburgse Investeringsfonds Carré de Finance, hebben nog niet het gewenste resultaat opgeleverd. De discussies spitsen zich toe op de houdbaarheid van de financiering bij een stress scenario. Pas medio juli is dit na diverse gesprekken in detail helder geworden en we hebben dan ook per eind juli ons businessplan aangepast en zijn ons gaan richten op een financiering van vreemd vermogen met circa € 2 miljoen per jaar financieringslasten. Dit lastenniveau biedt een voldoende buffer om een tegenvallend bezoekersaantal tot 350.000 op te kunnen vangen en biedt ruimte voor toekomstige herinvesteringen.

Vanuit de gesprekken tot op heden is de Stichting Eden Holland ervan overtuigd dat een inhoudelijk gedragen en financierbaar plan is ontwikkeld, maar dat tot eind van het jaar nodig is om daadwerkelijk zekerheid over financiering en bijbehorend draagvlak te krijgen van financiers en stakeholders.

Aanpak tot eind 2019

Een uitstel tot eind dit jaar, geeft de Stichting de tijd om de volgende acties uit te voeren:

- In augustus en september gedetailleerde en reeds geplande gesprekken te voeren met directies van commerciële banken (ING, ABN AMRO, Rabobank, Triodos Bank), adviseurs voor het opzetten van een investeringsfonds, de Europese Investeringsbank, NL Invest en social impact investeerders. Doel van deze gesprekken is om een letter of comfort te verkrijgen binnen de gestelde randvoorwaarden van de business case.
- Het verbreden van draagvlak voor Eden Holland met ambassadeurs. Hiertoe is vanuit de Maatschappelijke alliantie in de eerste week van augustus door professor. J.P Balkenende een brief gestuurd met het businessplan naar bestuurders van ca 60 stakeholders waaronder ministeries, vermogensfondsen, de Nationale Postcode loterij, universiteiten en andere educatieve instellingen, sociale investeerders, bedrijven en collega instellingen. De Stichting Eden Holland zal deze brieven in september, oktober en november opvolgen. Het doel is om minimaal € 10 miljoen, maar zoveel als noodzakelijk, vanuit deze bronnen op te halen.
- Met de gemeente willen wij, samen met onze adviseurs, in september in gesprek gaan over de inhoudelijk geïdentificeerde risico's in het plan om te bepalen hoe we deze risico's al in deze fase kunnen mitigeren. Daarmee willen we mogelijke kosten overschrijdingen ten gevolge van die risico's voorkomen. Mocht dat laatste niet mogelijk blijken te zijn staan we open om met zicht op

financiering het zelfde plan op een andere concrete locatie met een vergelijkbare oppervlakte, bereikbaarheid en parkeer mogelijkheden te overwegen.

- De Stichting Eden Holland zal in september in gesprek treden met de gemeente, de Floriade, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer om door synergie smart oplossingen te vinden om de excessieve infrastructurele kosten voor deze locatie te minimaliseren. We gaan er, na overleg met de gemeente deze week, vanuit dat de Stichting hiervoor geen additionele aanvraag bij de gemeente zal doen maar dat deze kosten binnen de business case worden gefinancierd.
- Door de recente uitspraak van de Raad van State over de toetsing van het PAS is onduidelijk geworden hoe Eden Holland met de stikstofdepositie en mogelijke MER procedures om moet gaan. Eden Holland staat hierin niet alleen, grote delen van bouwend en ontwikkelend Nederland zijn door deze uitspraak in onzekerheid terecht gekomen. Naar verwachting wordt na de zomer duidelijk hoe er getoetst moet worden op dit vlak.

De hiervoor genoemde activiteiten zullen uitgevoerd worden binnen het reeds toegekende budget van €400.000.

Tot slot

We hebben als Stichting Eden Holland samen met onze partners gedurende de afgelopen 8 maanden een plan en concept ontwikkeld voor een belangrijke en unieke educatieve voorziening op het gebied van duurzame ontwikkeling die past binnen de doelen van de gemeente Almere en de Provincie Flevoland. We hebben dit in de vorm van een privaat-publiek partnership gedaan, die een voorbeeld voor andere gemeenten zou kunnen zijn. We hebben als resultaat een business case die voor het grootste deel passend is en slechts op een aantal punten verfijning behoeft. We hebben reeds een aantal acties uitgezet om draagvlak en financiering te krijgen en denken nog een aantal maanden nodig te hebben om deze te completeren.

Wij vragen u om aan de zijde van de gemeente de ruimte te geven om tot eind van het jaar ons hiervoor in gezamenlijkheid in te spannen en de toezegging onder voorwaarden van de middelen uit het Fonds Verstedelijking Almere tot die tijd in stand te houden.

Met vriendelijke groeten, namens de Stichting Eden Holland,

Anton Valk,
voorzitter

In afschrift: regiegroep

Voortgangsoverzicht ontwikkeling themapark Eden Holland d.d. 3 september 2019

Bijlage bij advies van burgemeester en wethouders d.d. 5 september 2019

1. Letter of intent 18 april 2018/raadsbrief 24 april 2018

Sinds de zomer van 2017 vinden gesprekken plaats met de initiatiefnemers van *Eden Holland* en de gemeente Almere. Stichting Eden Soestdijk (inmiddels Stichting Eden Holland) overweegt om haar nieuwe publieksattractie (een educatief botanisch park van wereldniveau met een spectaculaire kas) in Almere te vestigen. Het *vorige* college van burgemeester en wethouders neemt kennis van de interesse van Eden voor Almere en spreekt de intentie uit tot samenwerking. Samen met de provincie en Eden onderzoekt het college de haalbaarheid van vestiging in Almere op twee mogelijke locaties: Weerwatereiland en 'Zuidoostzone'. Hiertoe wordt een Letter of Intent ondertekend door de Stichting Eden Holland enerzijds en de gemeente en provincie anderzijds. Het haalbaarheidsonderzoek moet op 1 juni 2018 zijn afgerond. Om tot realisatie en een definitieve locatiekeuze te komen, moeten nog vele stappen gezet gaan worden bij Stichting Eden Holland, Provincie Flevoland en gemeente Almere. Bij raadsbrief van 24 april 2018 wordt de gemeenteraad geïnformeerd.

2. Vergelijkend haalbaarheidsonderzoek/raadsbrief 17 juli 2018

De resultaten van het haalbaarheidsonderzoek (feitelijk een locatiestudie met vergelijkende businesscases) zijn voor het nieuwe college aanleiding om met Stichting Eden Holland een volgende stap te zetten. Eden Holland is potentieel haalbaar op beide onderzochte locaties, maar levert wel totaal verschillende invullingen op. De locatie ten zuidoosten van het Floriadeterrein biedt Eden Holland de beste mogelijkheden om het beoogde concept te realiseren met een stand alone business case, los van de Floriade. Ook op deze locatie draagt Eden Holland bij aan de legacy van de Floriade. De locatie wordt door gemeente en Eden Holland verder uitgewerkt. Daarnaast gaat Eden Holland zich richten op het bijeenbrengen van benodigd eigen en vreemd vermogen. Voor andere financiers is een overheidsbijdrage een voorwaarde om ook middelen ter beschikking te stellen. Vanuit dit gegeven en de potentieel grote waarde die het beoogde project aan Almere kan toevoegen, besluit het college van B&W medewerking te verlenen aan een onderzoek naar de haalbaarheid van het initiatief op de voorkeurlocatie en het initiatief aan te merken als potentieel sleutelproject voor Programmalijn 4 van Almere 2.0. Bij brief van 17 juli 2018 wordt de gemeenteraad hierover geïnformeerd.

Het college van B&W stelt met het college van GS voor in het Fonds Verstedelijking Almere (FVA) onder voorwaarden € 10 miljoen voor Eden Holland te reserveren in het meerjarenprogramma. Het FVA is een onderdeel van het programma Almere 2.0. Met dat programma investeren Almere, provincie en Rijk in de kwaliteiten van de stad. Voor 2019 is een bijdrage van € 3 miljoen gereserveerd. € 500.000,- voor een te verrichten locatiegericht haalbaarheidsonderzoek en € 2,5 miljoen voor de engineeringfase ingeval van een haalbaar plan. In het najaar besluiten de gemeenteraad en Provinciale Staten over het jaarprogramma FVA, als onderdeel van de programmabegroting.

3. Fonds Verstedelijking Almere (besluitvorming Programmabegroting 2019)

Dit fonds is bedoeld voor investeringen die bijdragen aan de integrale ontwikkeling van Almere in de schaa sprong naar de groei van Almere als 5^e stad van Nederland met alle voorzieningen die daarbij horen. Omdat de uitvoering betrekking heeft op een lange periode, is het van belang dat het programma zowel in zijn visie als uitvoering met de conjunctuur en veranderingen mee kan

bewegen. Er wordt daarom gewerkt langs een organische ontwikkeling met een gefaseerde aanpak. De organische strategie betekent dat er geen vaststaand eindbeeld of einddatum voor de ontwikkeling wordt vastgelegd, maar dat op adaptieve wijze, stap voor stap, naar het toekomstperspectief wordt toegewerkt. Er is een Meerjarenprogramma opgesteld waarin wordt geschetst wat de ambitie is voor de eerstkomende vijf tot tien jaar, alsmede welke acties en investeringen daarbij horen. De gemeenteraad wordt telkenjare bij de besluitvorming over de Programmabegroting bij het FVA betrokken.

Binnen deze structuur is gekozen voor een werkwijze langs Programmalijnen en Sleutelprojecten. Vanuit de Programmalijnen worden de Sleutelprojecten vanuit voorgaande jaren gecontinueerd. Eden Holland is tussentijds als eerste potentieel sleutelproject voor 2019 nieuw toegevoegd aan het Jaarprogramma 2019. Eden Holland is een internationaal educatief botanisch park, een ontwikkelingsomgeving voor de fysieke en sociale transitie op gebieden van duurzaamheid zoals voedsel, gezondheid en circulariteit. Het park bestaat uit een museaal centrum en een kas gelegen te midden van belevingstuinen en een ontdekkingsbos. In totaal wordt er € 10 miljoen gereserveerd vanuit het FVA, waarvan in principe € 3 miljoen in te zetten in 2019; € 0,5 miljoen voor het haalbaarheidsonderzoek en € 2,5 miljoen na een go besluit door de gemeenteraad. Dit potentiële sleutelproject wordt in 2019 verder uitgewerkt en ter besluitvorming voorgelegd aan de gemeenteraad. Bij de behandeling van de begroting 2019 is – vanwege de voorlopige toevoeging van het project Eden Holland aan de sleutelprojecten - met de raad afgesproken dat de go/no go beslissing aan de gemeenteraad zal worden voorgelegd.

4. Gezamenlijk werkplan december 2018

Voor de opstelling van de totstandkoming van het haalbaarheidsonderzoek, primair uiteraard de verantwoordelijkheid van de Stichting Eden Holland, is een gezamenlijk werkplan opgesteld. In dit werkplan is beschreven uit welke onderdelen het Haalbaarheidsonderzoek, ook wel Masterplan genoemd, zou moeten bestaan en wie – gemeente en stichting – waarvoor verantwoordelijk is. Voorts is uitgewerkt op welke wijze gemeente en stichting Eden Holland elkaar op de hoogte houden van de voortgang en inhoudelijke afstemming plegen, waarbij provincie en Staatsbosbeheer deelnemen aan het betreffende overleg. Tenslotte maakt een planning deel uit van het werkplan. Het werkplan is in december 2018 door betrokken partijen vastgesteld.

Onderdelen (definitie) Masterplan

- *Visie én programmatisch ontwerp*
- *Ruimtelijk ontwerp en Ruimtelijke Onderbouwing*
- *Businesscase, bestaande uit:*
  - *Investeringsraming*
  - *Exploitatieraming*
  - *Financieringsplan*
  - *Governance stichting*
- *Staatssteun en aanbesteding*

Afgesproken is dat de gemeente de Ruimtelijke Onderbouwing opstelt, alsmede de onderdelen staatssteun en aanbestedingsrecht onderzoekt. De ruimtelijke onderbouwing is voorafgegaan door een Quick Scan van alle ruimtelijk relevante aspecten (wet, beleid, onderzoek, etc.), zodat daarop door Eden Holland in haar ruimtelijk ontwerp rekening mee kon worden gehouden.

Organisatiestructuur

Op productieniveau hebben gemeente en Eden Holland eigen werk- en projectgroepen ingesteld. Voor de afstemming tussen partijen is een regieteam ingesteld, waar naast de gemeente, de stichting Eden Holland ook de provincie Flevoland en Staatsbosbeheer vertegenwoordigd waren. Er heeft maandelijkse afstemming over de voortgang plaatsgevonden. Besluitvorming is voorbehouden aan – bij de gemeente - het college en de gemeenteraad, en – bij Eden Holland – het stichtingsbestuur.

Planning

De planning van het werkplan was gebaseerd op een oplevering van het Masterplan c.a. in de maand mei 2019, zodat besluitvorming in de gemeenteraad vóór het zomerreces zou kunnen plaatsvinden. Aanleiding was de wens van de stichting om haar park – althans gedeeltelijk – gelijktijdig met de Floriade open te stellen.

5. Subsidiebeschikking FVA (19 december 2018/22 mei 2019)

Nadat de gemeenteraad instemde met de Programmabegroting 2019 – en daarmee ook met de beschikbaarstelling van € 500.000,- voor de opstelling van een haalbaarheidsonderzoek – is op 19 december 2018 vanuit het FVA een gefaseerde en voorwaardelijke bijdrage voor het haalbaarheidsonderzoek verstrekt tot in totaal een bedrag van € 400.000,-. Het restant van het bedrag bleef beschikbaar voor dekking van de gemeentelijke kosten. Omdat uit een externe staatssteuntoets was gebleken dat de subsidiebeschikking niet op de juiste wijze gepubliceerd was, heeft intrekking van de beschikking van 19 december 2018 plaatsgevonden en is op 22 mei 2019 een nieuwe beschikking afgegeven. Inhoudelijk bleek uit die toets dat overigens sprake was van gerechtvaardigde (toelaatbare) staatssteun.

De subsidiebeschikking stelt uiteraard als kernvoorwaarde dat de deelproducten zoals opgenomen in het werkplan door Eden Holland moeten worden opgesteld. Voorts zijn de gebruikelijke verantwoordingsvoorwaarden gesteld (verplichtingenadministratie en accountantscontrole).

6. Nadere overeenkomst 29 mei 2019

Het werkplan vormt ook de basis voor de Nadere overeenkomst welke tussen de gemeente en de stichting Eden Holland is gesloten. Hoewel het concept er van al opgesteld en afgestemd was met Eden Holland parallel aan de totstandkoming van het werkplan in 2018 kon de overeenkomst eerst daadwerkelijk worden ondertekend ná de subsidiebeschikking van 22 mei 2019. Ook hier was de publicatieverplichting debet aan. De overeenkomst bepaalt – overeenkomstig de met de raad gemaakte afspraak - dat de go/no go beslissing aan de gemeenteraad is.

7. Presentatie eerste programmatisch en ruimtelijk ontwerp in gemeenteraad d.d. 4 april 2019

Op 4 april jl. heeft de stichting Eden Holland een tussenstand van haar ontwikkeling aan de gemeenteraad gepresenteerd. Het betrof met name het programmatische ontwerp en een eerste ruimtelijke uitwerking van het plan op de voorkeurlocatie. De businesscase was nog niet beschikbaar, omdat daarvoor nog een verdere opwerking van de concepten vereist was. Sprake was van een accentverschuiving van het aanvankelijk (concept Soestdijk) beoogde educatieve botanische park met een spectaculaire kas naar een thematisch natuurbelevingspark dat tegelijkertijd science center, living lab, museum, game, festival en biënnale is en waar alles draait om duurzaamheid, educatie en inclusie. Waar wetenschap en creativiteit bij elkaar komen in de vorm van uitdagende, wonderlijke en inspirerende verhalen, waarin de bezoeker zelf een cruciale rol speelt en dat de bezoeker een

handelingsperspectief moet opleveren om ook zelf bij te dragen aan een duurzamere aarde. De grote kas was vervangen door een scala van nieuwe grotere en kleinere paviljoens met onderscheidende belevingswerelden. Om duurzaamheidsredenen (energie) én ter vergroting van de flexibiliteit en het adaptief vermogen van het altijd in ontwikkeling zijnde park was voor deze nieuwe uitwerking gekozen.

8. Raadsbrief d.d. 28 mei 2019

In deze brief is de raad over de voortgang geïnformeerd en is aangekondigd dat het door de stichting eerst in juni op te leveren haalbaarheidsonderzoek zal worden geanalyseerd op ruimtelijke, programmatische en financiële haalbaarheid en risico's. Uitgangspunt hierbij is een solide en op zich zelf staande (los van de Floriade) business case van het project. Vanuit de binnen Almere 2.0 samenwerkende overheden wordt getoetst of het nog altijd passend wordt geacht binnen de FVA kaders. Op basis hiervan zou het college op 27 augustus 2019 met een advies en voorstel naar de raad komen als basis voor het door de raad te nemen go/no go besluit over de realisatie van het project in Almere.

9. Indiening concept/vertrouwelijk Masterplan door Eden Holland d.d. 6 juni 2019

Uiteindelijk heeft op 6 juni aanbidding van een vertrouwelijk concept Masterplan aan de gemeente plaatsgevonden en is de beoordeling ter hand genomen. Een beoordeling waarbij met betrekking tot de businesscase en de risicoanalyse ook externe bureaus betrokken zijn. Op 17 juni 2019 heeft op met name het onderdeel businesscase nadere toelichting door Eden Holland en haar (financiële) adviseurs aan het gemeentelijke beoordelingsteam en haar externe (financiële) adviseur plaatsgevonden. Diverse vragen zijn gesteld en genoteerd, waarop antwoorden zijn gegeven op 14 juli 2019, welke antwoorden bij de gemeentelijke beoordeling zijn betrokken. Voor die beoordeling is een breed beoordelingsteam ingesteld, dat tevens gebruik heeft gemaakt van externe adviezen van de bureaus KplusV (businesscase), Naris (risicoanalyse) en Deloitte (financieringsconstructie).

10. Resumé resultaat hoor en wederhoor stichting Eden Holland (medio juni tot medio juli 2019)

Omdat nog tot en met de maand mei de stichting haar inhoudelijk plan en de businesscase met elkaar in overeenstemming moest brengen, was nog geen sprake van het voldoende verzekerd zijn van de commerciële (financiële instellingen) en maatschappelijke (goede doelen e.d.) financiering. Daarvoor was onvoldoende tijd beschikbaar vanaf het moment dat sprake was van een afgeronde investerings- en exploitatieraming. De Stichting Eden Holland was van oordeel dat er voldoende perspectief op financiering bestond in de vorm van een op te richten investeringsfonds, maar de inrichting daarvan conform de daarvoor geldende regelgeving zou na gemeentelijke besluitvorming nog ca. 4 maanden gaan vergen. Men vroeg dus om een go besluit onder opschortende voorwaarde van totstandkoming van deze financieringsconstructie. De voorgestelde financieringsconstructie en de overgelegde investeringsraming leverden nog diverse vraagpunten op en de nog aanvullend vereiste "maatschappelijke" financiering was evenmin verzekerd. Ook voldeed de ruimtelijke uitwerking nog niet aan de door de gemeente gestelde eisen, waarvan de inpassing van het utilitaire en recreatieve fietspad Pedersenpad, het meest prominente punt is.

Vastgesteld moest worden dat door Eden Holland niet tijdig in een haalbaar Masterplan annex businesscase is kunnen worden voorzien. In deze omstandigheden kan geen go besluit worden genomen.

11. Bestuurlijk overleg met Stichting Eden Holland d.d. 24 juli 2019

Op 24 juli 2019 heeft bestuurlijk overleg met de voorzitter van Stichting Eden Holland plaatsgevonden. Er is verslag gedaan van de gemeentelijke bevindingen en de afspraak met de gemeenteraad dat het college op 27 augustus een voorstel aan de raad zou gaan doen, werd bevestigd. Van de zijde van de stichting is aangegeven dat men nog steeds vertrouwen had in een haalbaar te maken plan. Een plan dat kan voldoen aan de gemeentelijke ruimtelijke eisen en voorts mag rekenen op voldoende commerciële en maatschappelijke financiering. Van de zijde van de gemeente is aangegeven dat in eerste instantie het college en vervolgens de gemeenteraad de keuze zou worden voorgelegd tussen een go en no go besluit, of het verlenen van uitstel aan de stichting, maar dat de resultaten uit het haalbaarheidsonderzoek niet voldoen aan de voorwaarden die een go besluit rechtvaardigen.

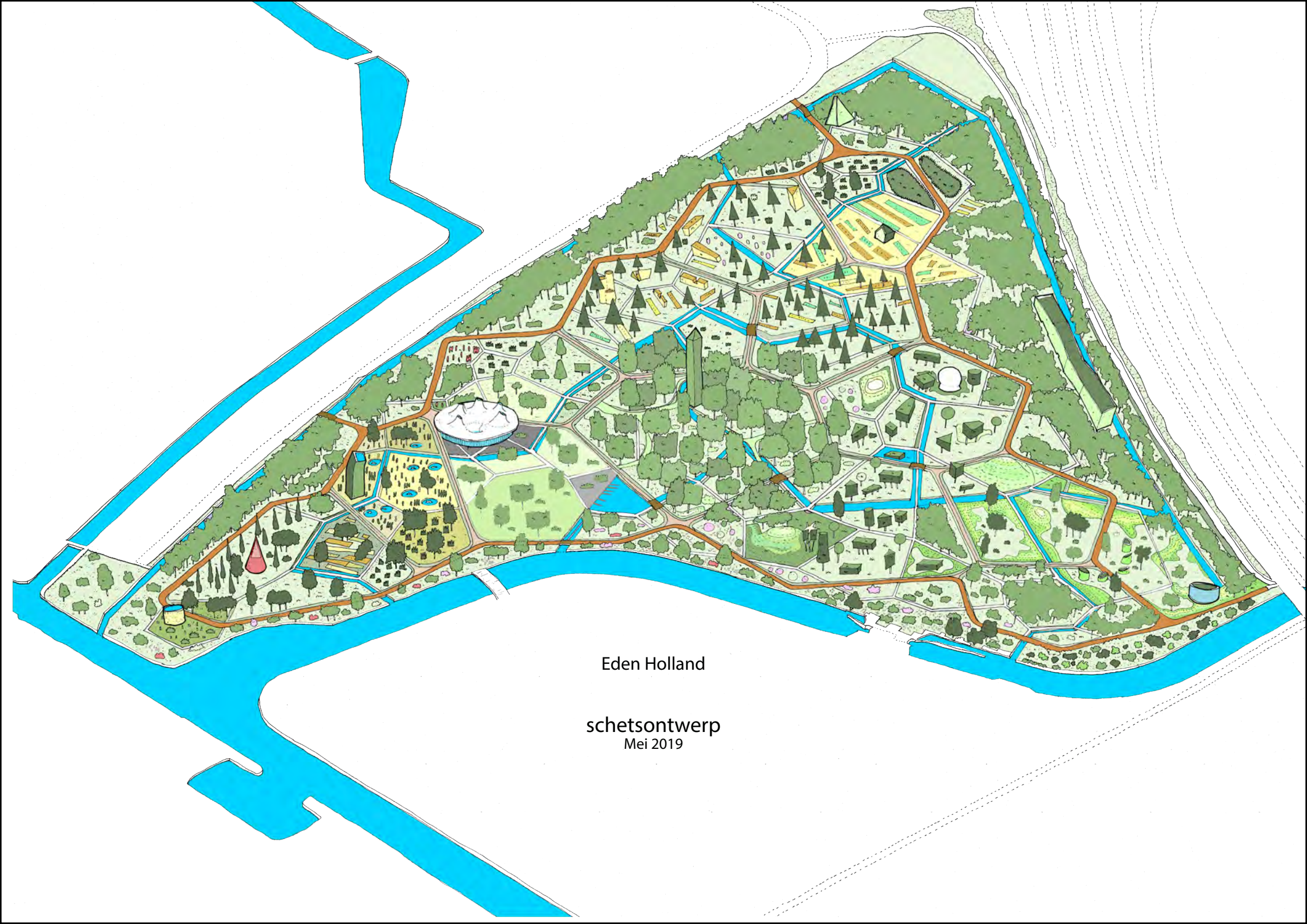
12. Brief Eden Holland d.d. 8 augustus 2019 (verzoek om uitstel tot eind 2019)

In de brief geeft Stichting Eden Holland concreet aan waar men op dat moment staat, waarom niet tijdig in de vereiste financiering kon worden voorzien, waarom zij verwacht dat als zij daartoe in de gelegenheid wordt gesteld tot eind 2019 daar alsnog in kan voorzien, en tenslotte, wat zij daartoe concreet de komende maanden gaat doen.

13. Brief Eden Holland d.d. 28 augustus 2019 (intrekking Masterplan)

In deze brief herhaalt Stichting Eden Holland haar verzoek om uitstel. Nu dit uitstel nog niet is gegeven, acht men het niet wenselijk om voordat het plan definitief is hier een publiek debat over te voeren aangezien dit invloed heeft op de voortgang van met name de gesprekken over de financiering en de bredere maatschappelijke participatie. Dit is voor Stichting Eden Holland reden om over te gaan tot intrekking van het Masterplan.

Eden Holland

schetsontwerp
Mei 2019

KOSSMANN.DEJONG
exhibition architects

LAgroup

Eden Holland
schetsontwerp terrein en hoofdgebouw
Almere, Flevoland

Programma

Intergraal en duurzaam thematisch natuurbelevingspark met een hoofdgebouw, entreegebouw en logistiek gebouw en verschillende themawerelden bestaande uit patio's met terreininrichting

fase

haalbaarheidsstudie

versie

01

datum

06-05-2019

Opdrachtgever

Stichting Eden Holland

Project architecten

Francine Houben
Annemarie van der Weide
Vladimir Konovolov
Angela van der Zee
Armand Paardekooper Overman

Eden Holland
schetsontwerp terrein en hoofdgebouw
Almere, Flevoland

Inhoudsopgave	
1. Introductie	6
Een park met vele gezichten	8
Eden Holland in Almere	10
Eden Holland past bij Almere	
Waar in Almere?	
2. Masterplan	12
Het voronoi patroon	14
Stappen modelleren patroon	
Ingrediënten voronoi-patroon	
De Eden reis	18
Bereikbaarheid	22
Een park met verschillende ontwerplagen	24
Laag 1 bestaande bospercelen en natuurwaarden, laag 4 nieuwe aanplant	
Laag 2 slootjes en waterwegen	
Laag 3 padenstelsel	
Laag 5 bijzondere elementen	
Laag 6 programma	
3. Eden paviljoen	34
Hoofdgebouw concept	38
Ring	42
Restaurant en keuken	43
Cinema intro experience	44
Ondergrondse lobby	45
Vaste expositie	46
Wisselexpositie	47
Congrescentrum	48
Patio's	49

1

Eden Holland introductie

In Eden Holland komen wetenschap en creativiteit samen in een wonderlijk, uitdagend en inspirerend park. Wetenschap, cultuur en natuur worden samengebracht in Eden Holland. Het park vertelt verhalen en prikkelt de verbeelding van bezoekers. Het daagt bezoekers uit om te denken in mogelijkheden en om zelf bij te dragen aan hoe we omgaan met onze planeet.

Voor u ligt het schetsontwerp van Mecanoo architecten voor Eden Holland, een thematisch natuurbelevingspark met als locatie twee natuurkavels van Staatsbosbeheer, samen 54 ha, in het Almeerderhout direct aan de A6. Het linker kavel van 27 ha wordt als fase 1 in dit schetsontwerp omgetoverd tot een thematisch natuurbelevingspark. Het masterplan voor Eden Holland richt zich erop om fase 1 in april 2023 te openen. Het programma van fase 1 bestaat uit themawerelden met diverse kleine paviljoens en installaties, belevingstuinen, plukbossen, proeftuinen en een spectaculair 'Eden paviljoen'.

Dit schetsontwerp is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de Stichting Eden Holland (de opdrachtgever), Kossmann.de Jong tentoonstellingsarchitecten, Royal HasKoningDHV, LAGroep en IGG bouwmanagement. Het is een integraal onderdeel van het (business) plan voor Eden Holland, waarmee de Stichting Eden Holland de komende periode financiering en maatschappelijk draagvlak wil verkrijgen. Door de nauwe samenwerking tussen bovengenoemde partijen is een voor Nederland en internationaal uniek thematisch natuurbelevingspark ontstaan dat niet alleen een grote maatschappelijke waarde heeft maar ook een haalbare business case.

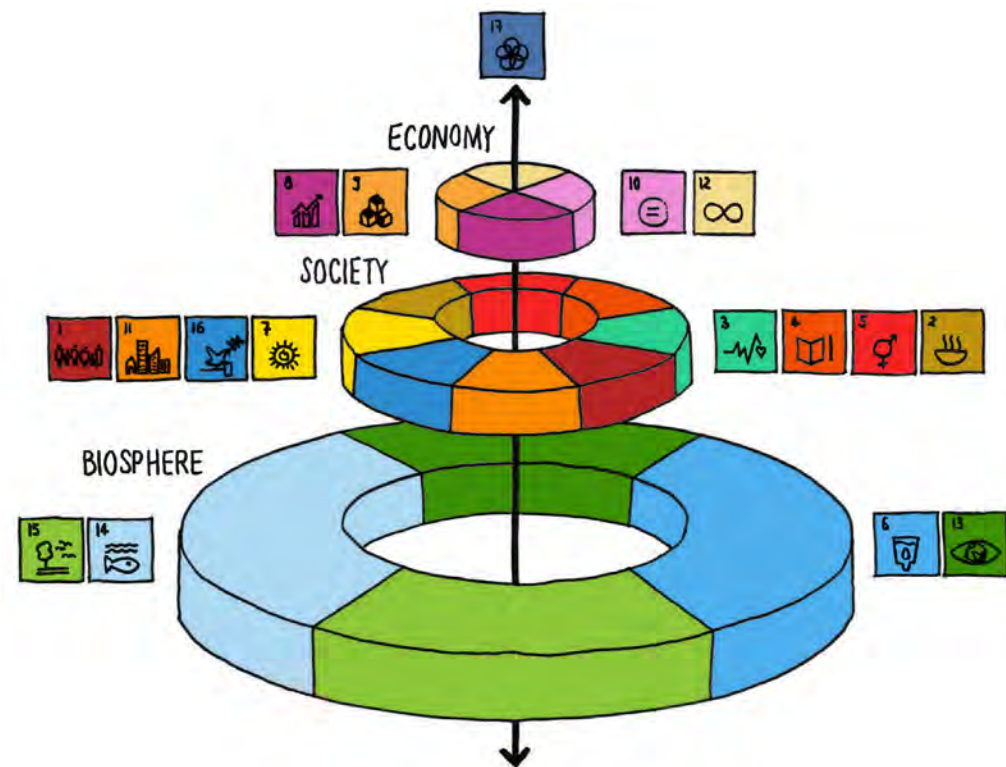
Dit schetsontwerp moet in samenhang gelezen worden met de Ruimtelijke analyse Eden Holland waarin de voor dit schetsontwerp gewenste aanpassingen van de huidige infrastructuur zijn benoemd. De gemeente Almere is in januari 2019 een participatietraject gestart voor het opstellen van een ruimtelijke onderbouwing en het voeren van een procedure afwijking bestemmingsplan op grond van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht. De ruimtelijke onderbouwing vormt samen met het (business) plan Eden Holland als masterplan de basis voor de juridisch-planologische procedure.

Een park met vele gezichten

De uitgangspunten en het doel van Eden Holland vragen om een nieuwe vorm van publieks-attractie. Eden Holland combineert elementen van bestaande attracties, waardoor er nieuwe formats ontstaan. Een natuurpark dat als Living lab fungeert voor partnerorganisaties en vooraanstaande experts op het gebied van wetenschap, cultuur, overheid, bedrijfsleven en educatie, maar tegelijkertijd amusement en ontspanning biedt in een thematische setting. Een natuurpark met een aantrekkelijk landschap en een hoge natuurwaarde waar grote kunstinstallaties samenvallen met wetenschap en poëzie. Waar je als groep bijvoorbeeld deel kan nemen aan een escape spel en puzzels oplost, of als een minimaatschappij, met sterke community werking, deelneemt aan een festival. Het wordt een plaats van ontmoeten, samenwerken, kennis delen, beleven en bewonderen en bovenal een plaats waar de verbeelding aan de macht is.

“We have only one planet. There is no Plan B because there is no planet B.”

Ban Ki-moon, voormalig Secretaris Generaal van de VN

Eden Holland in Almere

EdenHolland past bij Almere

Nederland is bij uitstek een kunstmatig land. Een groot deel ligt onder de zeespiegel en is drooggelegd of ingepolderd. Het laatste oerbos is ruim honderd jaar geleden gekapt, natuurgebieden en nieuwe wildernissen zijn ontworpen en gereguleerd. Almere is als nieuwe stad op nieuw land en de perfecte belichaming van deze maakbare wereld. De stad is in 1975 gebouwd in de Flevopolder, een opgespoten eiland in het IJsselmeer. Het IJsselmeer, op haar beurt, is van zee naar meer getransformeerd door aanleg van de Afsluitdijk. Nog altijd staat in de Flevopolder de pioniersgeest centraal en wordt er niet teruggedeeind voor innovatieve ontwikkelingen. Almere heeft inmiddels op diverse fronten een koploperspositie ingenomen, zoals met het afvalverzamelstelsel in het centrum, het upcycle station en met nog tal van innovaties en ontwikkelingen op het vlak van energie en de afvalloze stad in het verschiet.

Almere is een proeftuin van stedelijke en landschappelijke experimenten. Het is inmiddels de vijfde stad van Nederland en de snelst groeiende gemeente van het land. De provincie heeft de ambitie om voorloper te zijn op het gebied van duurzaamheid, met de Floriade van 2022 als katalysator. Deze Floriade heeft als thema 'Growing Green Cities' en de groene en duurzaam gebouwde stadswijk die tegelijk met de Floriade op het Weerwater eiland zal verrijzen, is erop gericht een wereldwijde showcase te worden. Tel hierbij op alle andere groene en

duurzame initiatieven in de stad en provincie en het wordt duidelijk dat Eden Holland zich geen betere voedingsbodem kan wensen. De visie van Eden Holland sluit geheel aan bij de groene visie van de gemeente Almere en de Provincie Flevoland.

“Flevoland is niet alleen in zijn wijde, ongebroke uitgestrektheid het ruimste deel van Nederland. Het is dat ook naar de geest.”

Henk Hofland, Nederlandse journalist

overzicht fase 1 en fase 2 planlocatie en de ligging van het Floriadeterrein

2

Plan Eden Holland

Eden Holland wordt een thematisch natuurbelevingspark op wereldniveau waar alles draait om duurzaamheid en educatie. Wetenschap en creativiteit komen hier bij elkaar in de vorm van uitdagende, wonderlijke en inspirerende verhalen, waarin de bezoeker zelf een cruciale rol speelt. De combinatie van spanning en avontuur met educatie en verwondering prikkelt bezoekers om in beweging te komen voor een duurzame wereld.

Vooropgesteld: het 'algemeen publiek' bestaat niet. Eden Holland stelt zich als doel om een publieksattractie te zijn dat een breed publiek trekt. Kossmann de Jong heeft uitgebreid studie verricht naar de verschillende doelgroepen die Eden wil aanspreken: hun leefstijlen en attitudes en hoe deze doelgroepen gestimuleerd, gemotiveerd en geïnteresseerd raken. In zowel het concept van Eden Holland als in de marketing- en communicatiestrategie wordt rekening gehouden met de verschillende wijzen van benadering vooraf, maar ook tijdens een bezoek aan Eden Holland. Op deze wijze wordt voorkomen dat Eden Holland delen van een potentieel publiek niet weet te bereiken. Er wordt naar gestreefd om alle verschillende doelgroepen bij de inrichting van het park te betrekken.

Het voronoi patroon

Als concept voor het park hebben we ons laten inspireren door de organische voronoi-patronen in de natuur, zoals de onregelmatige vlakverdeling die je ziet als je naar het bladerdak van een bos kijkt. Het algoritmische patroon is net als het gulden snedeprincipe overal in de natuur terug te vinden is. Het patroon zie je terug in de nerven van een blad, scheuren in de aarde of in het vachtpatroon van een giraffe. Het voronoi-patroon staat symbool voor het respecteren van de natuur en is in Eden Holland vertaald in het paden- en waterstelsel. Zoals water en voeding via de nerven in een blad hun weg vinden van hoofdnerf naar zij-nerven, zo lopen straks de bezoekers door Eden Holland over hoofdpaden en zijwegen. De algoritmische opbouw maakt het padenpatroon flexibel van aard en maakt het geschikt voor het park om een aantal redenen:

1. Het voronoi-patroon biedt structuur en vormt een raamwerk in de vorm van een helder en overzichtelijk padennetwerk dat het park in kavels opdeelt. Via de paden zijn alle themawerelden gemakkelijk te bereiken.

2. Het padennetwerk bestaat uit drie verschillende lagen die elk een eigen vormgeving hebben, waardoor bezoekers gemakkelijk hun weg vinden in het park.

a. Er is het netwerk van hoofdpaden dat de verschillende kavels omzoomd. Dit padennetwerk is te herkennen aan een licht getinte bestrating met brede banden die de paden begeleiden. Dit netwerk doorkruist het hele park en verbindt alle themawerelden met elkaar.

b. In het netwerk van hoofdpaden is onderscheid gemaakt tussen boulevards langs de randen van het park en de hoofdpaden binnen deze randen. De boulevards spelen in op de landschappelijke kenmerken van de randen van het park, waardoor de bezoeker zich goed kan oriënteren. Zo is de boulevard aan de oostelijke rand gekoppeld aan de Kromme Wetering. In combinatie met de wilde bloemenvelden, brede waterwegen of de vergezichten richting het kasteel, zijn de boulevards zeer herkenbaar in het park.

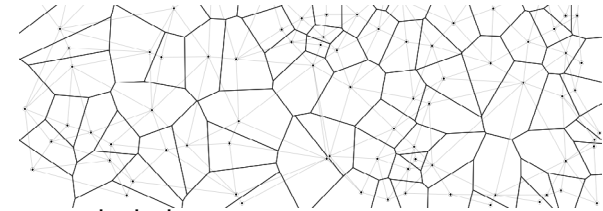
c. De derde laag is het netwerk van secundaire paden dat door de kavels heen loopt. De secundaire padjes vormen onderling weer een eigen netwerk. Ze zijn smaller dan de hoofdpaden en hebben een andere verschijningsvorm. Er bestaat niet één hoofdroute door het park. Echter, door de heldere opzet in hoofdpaden en secundaire paden - elk met een eigen mate-

rialisatie, koppeling met de landschappelijke inrichting en herkenningspunten - kunnen bezoekers zich goed oriënteren.

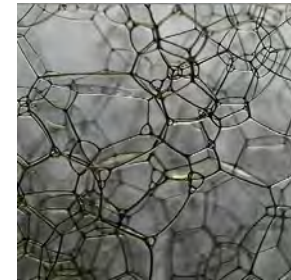

3. Het raamwerk van het voronoi-patroon biedt flexibiliteit, waardoor het park zich kan blijven vernieuwen en ruimte kan bieden aan innovatieve projecten, nieuwe exposities en ervaringen. Kavels kunnen groeien of krimpen; de secundaire paden, met hun eenvoudige, natuurlijke materialisatie, en ook de afwaterings-slootjes, kunnen eenvoudig verlegd worden. De boulevards en de hoofdpaden vormen de vaste basis van het park. Binnen dit raamwerk is alles herin te richten, waarbij de landschappelijke vormgeving zoals de topografie, haven en bossen als vast gegeven gelden.

4. De bestaande landschappelijk en ecologisch waardevolle elementen zijn goed inpasbaar binnen het voronoi-patroon. Het patroon is in feite een gescript algoritme, waarbij punten, lijnen en vlakken, zoals bestaande bosstructuren en vleermuislaantjes ingevoerd kunnen worden als vaste waarden. Lokale ecologische en natuurlijke waarden blijven zo behouden en er kan veel aandacht besteed worden aan het versterken van de huidige biodiversiteit.

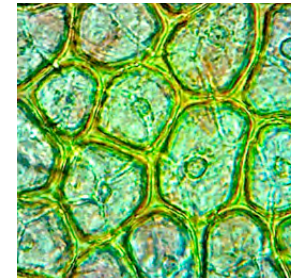
voronoi principe

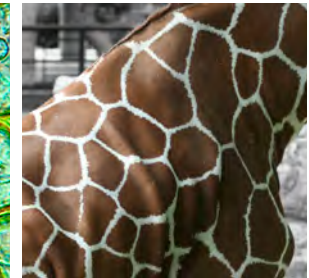
water structuur

scheuren in aarde

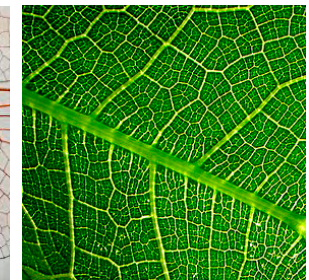
celdeling

vacht patroon giraffe

vleugel libelle

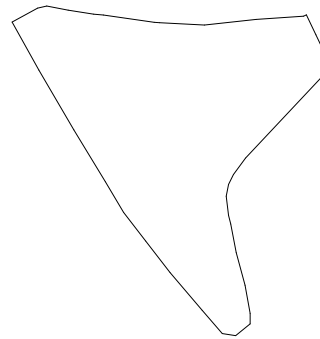
nerven van bladeren

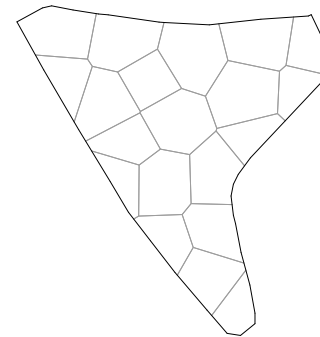
stappen modeleren patroon

Het triangulatie (driehoeksmetingen) principe van het Voronoi patroon maakt het mogelijk om complexe relaties tussen variërende delen van het landschap te organiseren op eenzelfde manier als in de natuurelementengestructureerd worden. Er is een speciaal programmascript geschreven voor dit specifieke project. Er bestaat geen ander project in de wereld wat gebruikt maakt van eenzelfde Voronoi script om het landschap te structureren.

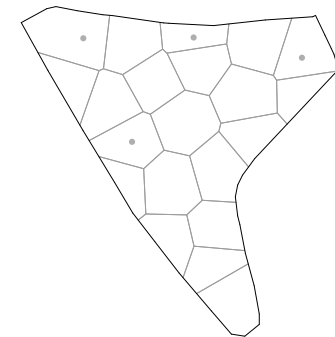
Eerst worden er een aantal "landschapseilanden" gegenereerd op basis van hun gewenste hoeveelheid vanuit het ontwerp perspectief. De posities van de belangrijkste gebouwen zoals het Eden paviljoen, de hoofdingang, back-of-house, enz. worden bepaald. De voronoi triangulatie wordt automatisch aangepast met een script dat reageert op hun positie om ze op te nemen in de "eilanden". Nadien worden een aantal secundaire paviljoens geplaatst. De triangulatie is verdicht in deze gebieden om op kleinere schaal "eilanden" te creëren. Later wordt een gewenste breedte / afronding van de paden bepaald. Bestaande te behouden elementen zoals het Eikenbos zijn in de berekening opgenomen als een onafhankelijke laag.

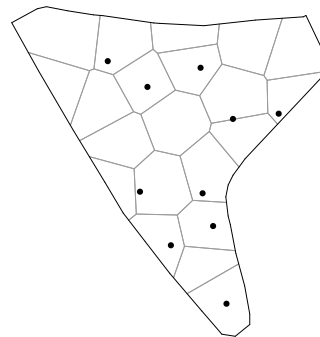
stap 1 bestaande grenzen

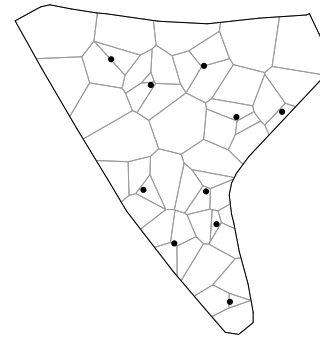
stap 2 genereren van "eilanden"

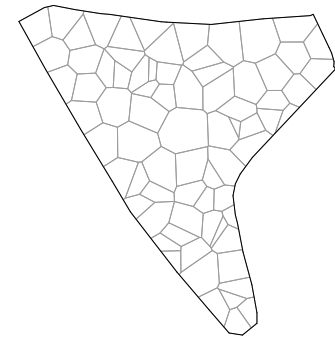
stap 3 aanpassen van eilanden naar de belangrijkste gebouwen

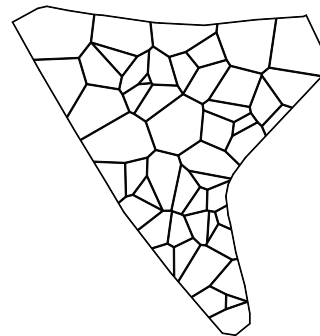
stap 4 aanpassing voor secundaire elementen

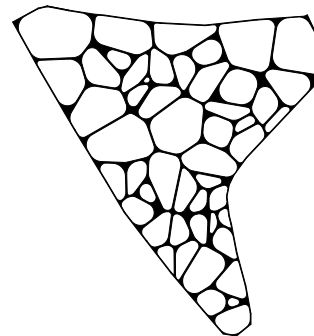
stap 5 verdichting rond de secundaire elementen

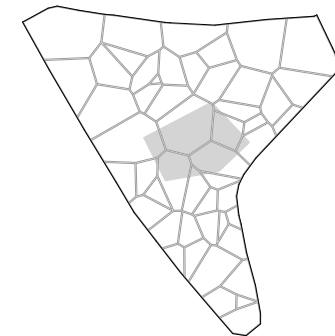
stap 6 verdichting in de eilanden met secundaire elementen

stap 7 bepalen van voetpaden

stap 8 afronding van randen

stap 9 inpassing van eikenbos

Ingrediënten Voronoi patroon

Het voronoi-patroon wordt gevormd door paden, waterwegen en vlakken (kavels). Er zijn verschillende manieren om met de paden en de vlakken om te gaan. Doelstelling is het behouden van een flexibel patroon, waardoor ingespeeld kan worden op veranderingen in programma. De hoofdpaden zijn herkenbaar in materialisatie en liggen op een vaste positie. De ligging is verdiept of verhoogd, doordat de vlakken van het terrein variëren in hoogte.

De secundaire paden zijn flexibel in ligging, maar ook veel speelser in omgang met het landschap. Ze lopen door boomtoppen, gaan naar ondergrondse werelden, kunnen onder water komen te staan of transformeren in een uitzichtpunt.

verhoogd vlak

glooiend vlak scherpe randen

glooiend vlak

maaienveld

verdiept vlak

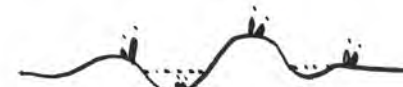

verdiept vlak met pad op maaiveld

De vlakken kunnen verschillende verschijningsvormen hebben, wat de beleving van de paden sterk beïnvloed.

voetpad op maaiveld

voetpad volgt de glooiingen

voetpad wat onder water kan komen te staan

voetpad met uitzichtpunt of met een verdiepte ligging

voetpad met een verhoogde ligging

De paden variëren in verloop, met name de secundaire paden kennen spannende interacties met het landschap.

De Eden reis

Eden Holland neemt je mee op een avontuurlijke reis langs adembenemende werelden, zoals installaties in boomtoppen, paden die bij veel regen onderlopen zodat je regenlaarzen aan moet trekken en verscholen werelden in heuvels of water. Zintuigen worden geprikkeld wanneer je de door ondergrondse gangen de aarde kan ruiken en wanneer je de wind voelt waaien hoog in de boomtoppen.

De reis begint voor iedere bezoeker bij het entreegebouw. Verschillende doelgroepen kunnen op hun eigen manier het park ontdekken. Er zijn daarom verschillende deelneemstijlen, zoals die van de Observator, de Rebel of de Deelnemer. Iedere stijl heeft zijn eigen manier om het park te verkennen en te ervaren, waardoor er geen eenduidige parkroute is. Er kan bijvoorbeeld gekozen worden om actief deel te nemen aan de ultieme experience, waarbij middels een digitaal spel het park en de themawerelden ontdekt worden. Hoe is afhankelijk van hoe de speler het spel speelt. Wie liever van een afstandje toekijkt en de veilige paden bewandelt, kan via het hoofdpadennetwerk de verschillende werelden bezoeken. De Rebel laat zich niet een vaste route opleggen, maar wil zelf op verkenningstocht. Het secundaire netwerk biedt spannende en uitdagende paden om het park te verkennen. Echt verdwalen is niet mogelijk door de heldere opzet van de hoofdpaden en de vele oriëntatiepunten in het park.

De observator wil gewoon rondlopen en kijken wat andere mensen

Een deelnemer wil graag de spelletjes en interactives spelen, meedoen aan workshops en is nieuw

De Rebel wil zelf uitmaken wanneer hij wel of niet mee doet.

Het doel van Eden Holland is om zo veel mogelijk mensen te inspireren om hun eigen leven duurzaam in te richten, samen met anderen. Hoe groter de Eden Community, des te groter de impact. Eden Holland beoogt dan ook inclusief te zijn en wil een plek zijn waar iedereen welkom is en zich welkom voelt, ongeacht opleiding, afkomst, leeftijd, politieke partij of gender.

Vanaf de entree lopen verschillende routes richting het Eden paviljoen, waarvan de boulevard de hoofdroute richting het centrum vormt. De ligging van het centrum is centraal gelegen in het park, met afstand van de A6 zodat het snelweggeluid weinig impact heeft, en dicht langs de Oude Waterlandseweg voor een goede verbinding met Almere haven. Het Eden paviljoen is bescheiden van buiten, maar spectaculair vanbinnen. Hier wordt het natuurpark voortgezet en ook zijn er onder andere een restaurant, winkel en een filmzaal met introductiefilm te vinden in bijzonder vormgegeven ruimtes. De

vaste en wisselende expositie en introductiefilm vertellen het verhaal van Eden Holland.

Het Eden paviljoen wordt een internationaal platform voor het tonen van sociale, economische en technische innovaties op het gebied van duurzame ontwikkelingen en maken deel uit van onderwijsprogramma's van basisscholen, beroepsonderwijs en universiteiten. Voor het bedrijfsleven en educatieve instituten is er ruimte voor workshops, bijeenkomsten, voorstellingen en performances.

Het Eden paviljoen is niet alleen gericht op park-

bezoekers, maar vervult ook een maatschappelijke rol in de directe omgeving. Het binden van Almere haven middels een fiets- en voetgangersbrug zorgt voor goede toegankelijkheid van het Eden paviljoen. Het restaurant en de andere functies op begane grond zijn openbaar toegankelijk. Iedereen is welkom. Ook als het park in de avonden gesloten is, kan het centrum bezoekers ontvangen.

route van hoofdingang naar het Eden paviljoen

Het park is zo opgezet dat het voortdurend onderhevig is aan veranderingen en deze ook omarmt. Factoren als seizoenen, het klimaat, de maatschappij en haar economie zullen niet alleen zichtbaar zijn, maar ook onzichtbaar hun uitwerking hebben waardoor er telkens een nieuw evenwicht zal ontstaan. Dit zal door het hele park expliciet invoelbaar gemaakt worden en een groot deel van de programmering van Eden Holland is dan ook flexibel en van tijdelijke aard. Geen bezoek aan Eden Holland zal hetzelfde zijn.

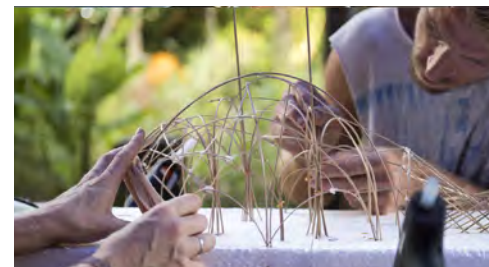
weer

Seizoenen

Maatschappij

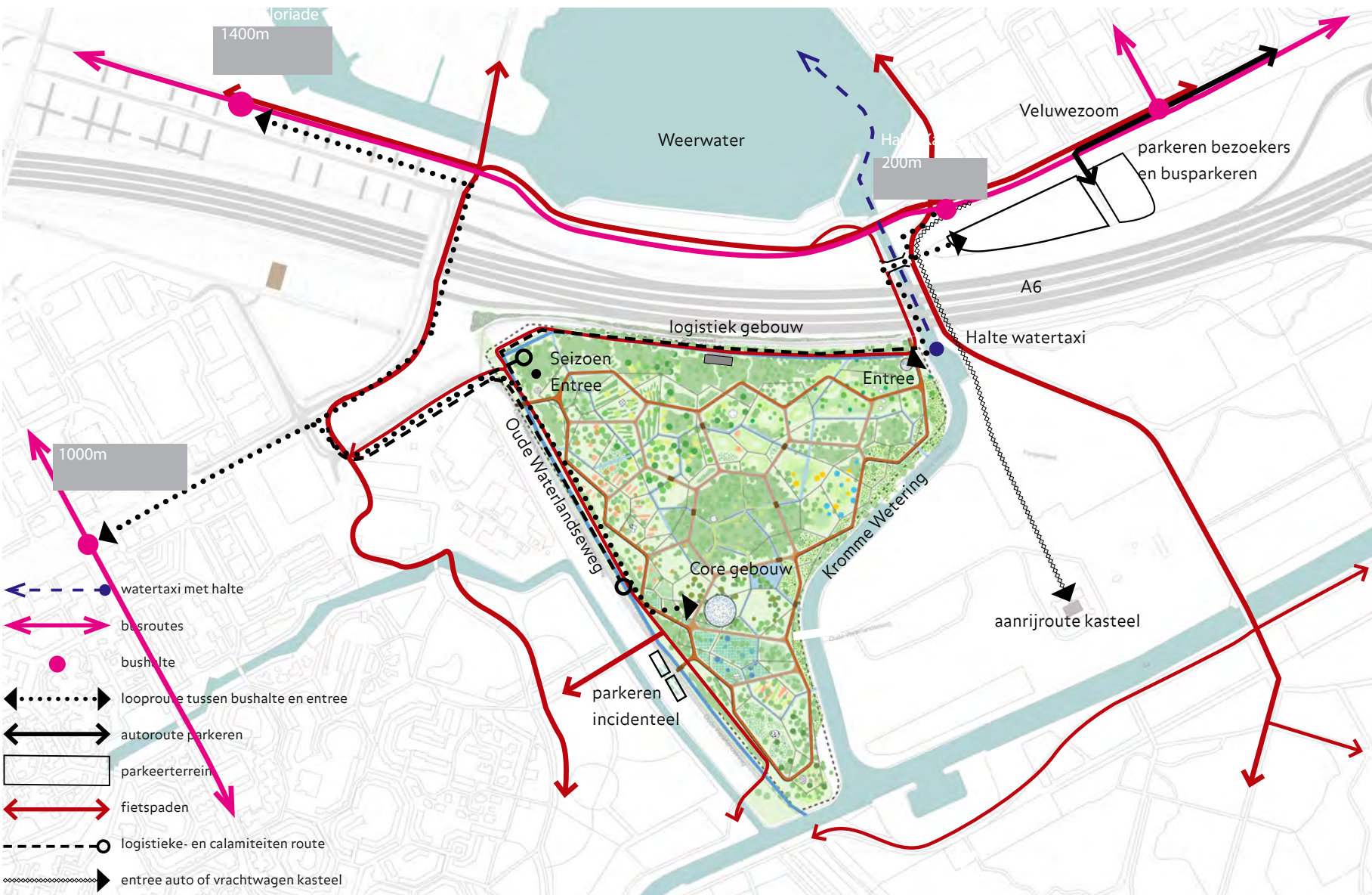

Economie

Bereikbaarheid

Voor wie met het openbaar vervoer komt, zijn er een aantal dienstregelingen die de regio met Eden Holland verbinden. Vanaf Amsterdam Leidseplein gaat een bus en vanaf station Amsterdam Bijlmer gaan twee bussen naar bushalte Kasteel, 200 meter verwijderd van de hoofdentree. Er is ook een busverbinding vanaf het centrum van Almere naar bushalte Kasteel. Vanaf een carpoolplaats in Blaricum of Muiden, doet de bus er respectievelijk 20 minuten over naar bushalte Kasteel.

Voor bezoekers van conferenties, exposities en het restaurant in het Eden paviljoen is bushalte de Steiger een goede lokale verbinding tussen Almere Stad en Almere Haven. In het hoogseizoen, wanneer de seizoensentree operationeel is, is deze halte een goede optie. Eden Holland is ook te bereiken met een watertaxi vanaf het centrum. Een korte verbinding over het Weerwater en langs de Floriade komt uiteindelijk uit bij de hoofdentree.

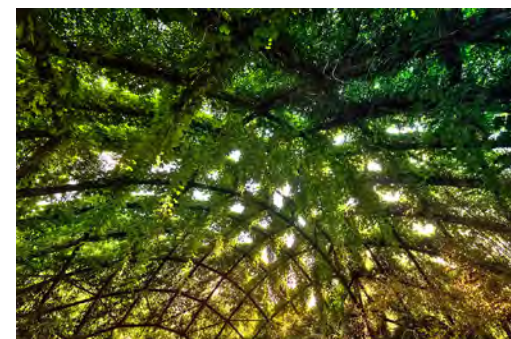
Voor wie liever met de auto komt is er een parkeerterrein met 250 parkeerplaatsen. Vanaf afslag 5 Almere Stad is het parkeerterrein goed bereikbaar via de Veluwezoom. Dit parkeerterrein kan in samenwerking met de Floriade worden opgezet, waarbij de Floriade het terrein kan gebruiken. De groene aankleding en bijzondere landschappelijke inpassing maken van het parkeren een bijzondere ervaring. Om piekmomenten op te vangen is er ruimte om 250 auto's extra op te vangen. Pendelbussen brengen bezoekers bij bushalte het Kasteel. Bussen hebben een eigen parkeerterrein met tien busplaatsen en tien overflow busplaatsen naast het autoparkeerterrein. Vanaf de noordzijde

van het parkeerterrein of de bushalte is Eden Holland te bereiken via een nieuwe voetgangersbrug naar de overzijde van de Kromme Wetering, waar vervolgens een bijzonder vormgegeven tunnel onder de A6 door uitkomt bij de hoofdentree van het park.

Eden Holland ligt goed in het fietsnetwerk verankerd, waardoor fietsers uit de verschillende windrichtingen het park makkelijk kunnen bereiken. Fietsen kunnen dichtbij de hoofdentree, de seizoensentree of het Eden paviljoen worden gestald.

De logistiek maakt gebruik van de Oude Waterlandseweg in het westen, het (nu tijdelijk aangelegde) fietspad langs de A6 en de boulevard langs de Kromme Wetering, waardoor er een rondweg langs de randen van het park ontstaat. Voor de aanvoer en afvoer zal met name gebruik worden gemaakt van de toegangsweg naar de Oude Waterlandseweg en het stukje Pedersenpad onder de A6 door. Door de doelstellingen van het park zal de aan- en afvoer beperkt zijn. Voor het distributiesysteem wordt gekeken naar een milieuvriendelijk, geautomatiseerd systeem, waarbij kleine trollies met een lage snelheid over de wegen rijden. Het logistieke netwerk kan tevens dienstdoen als aanvalsplan voor calamiteiten, met Oude Waterlandseweg als toegangsroute.

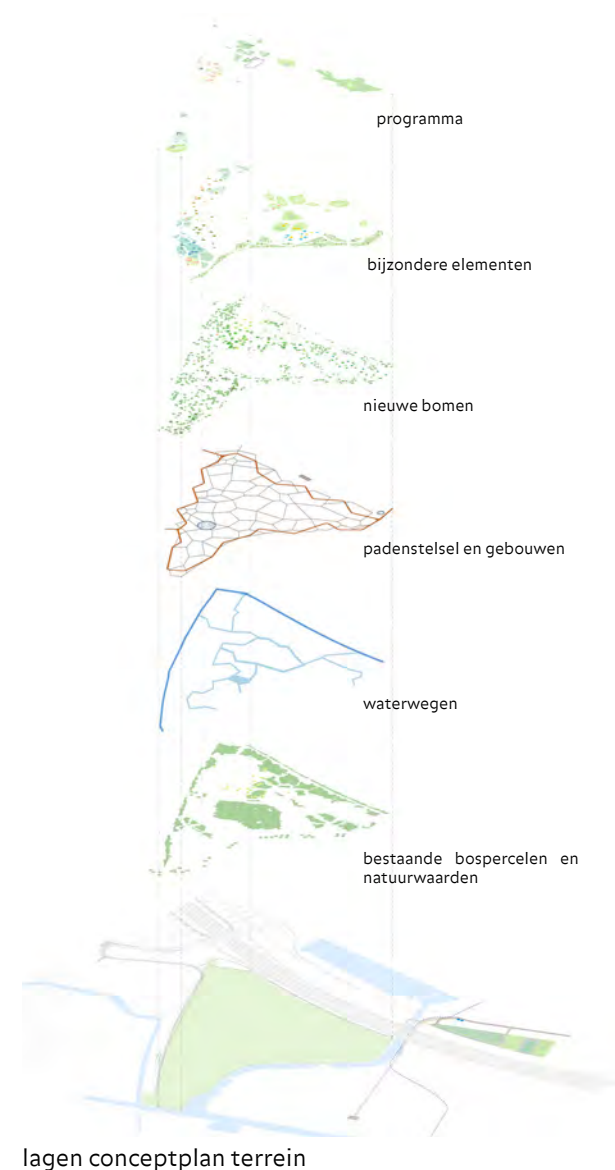
Uitgebreide onderbouwing voor het mobiliteitsplan Eden Holland is te vinden in bijlage Ruimtelijke Analyse Eden Holland.

verschillende ontwerplagen Eden Holland

De ontwerplagen van zowel landschap als architectuur spelen in op de flexibiliteit van het programma door uit te gaan van een flexibele structuur en inrichting, het benutten en versterken van maximale circulariteit en lokale kwaliteiten. Eden Holland wil een voorbeeld zijn voor de rest van de wereld door uitdrukking te geven aan een toekomstgerichte aanpak.

Het landschap van Eden Holland heeft verschillende ontwerplagen:

1. Bestaande bospercelen en natuurwaarden. Duurzaamheid, circulariteit en respect voor de natuur staan hoog in het vaandel. De bestaande natuurwaarden worden aangevuld en versterkt, mogelijke natuurdoeltypes krijgen een plek en zieke, gekapte bomen krijgen een nieuw bestaan; niets mag verloren gaan.
2. Slootjes en waterwegen. Het systeem van slootjes en waterwegen dient voor de opvang van regenwater, het transporteren van gezuiverd water middels helofyten en het natuurlijk koelen van paviljoens. Andere mogelijkheden worden onderzocht zoals het transporteren van energie. De bredere waterwegen en het haventje geven de bezoeker de mogelijkheid het park vanaf het water te ontdekken en plekken te bezoeken waar je anders niet komt.
3. Padenstelsel volgens het voronoi-principe. Het voronoi-patroon structureert, organiseert, is flexibel en maakt het eenvoudig bestaande landschappelijke waarden te behouden.
4. Nieuw aan te planten bomen en struiken. Alle te kappen bomen (door ziekte, slechte conditie of onderhoud) worden gecompenseerd met duurzame soorten passend binnen de visie van Staatsbosbeheer.
5. Bijzondere (landschaps)elementen. Het park inspireert en verrast met een bijzonder landschap waar, met respect voor het bestaande, nieuwe elementen aan worden toegevoegd. Hierdoor ontstaat meer gelaagdheid in het

landschap. De nieuwe elementen zijn ondersteunend aan de themawerelden. Met diverse verhalen wordt ingespeeld op de verschillende biotopen, zoals natte biotopen, glooiende landschappen of kleinere elementen zoals een voetpad dat door het water snijdt.

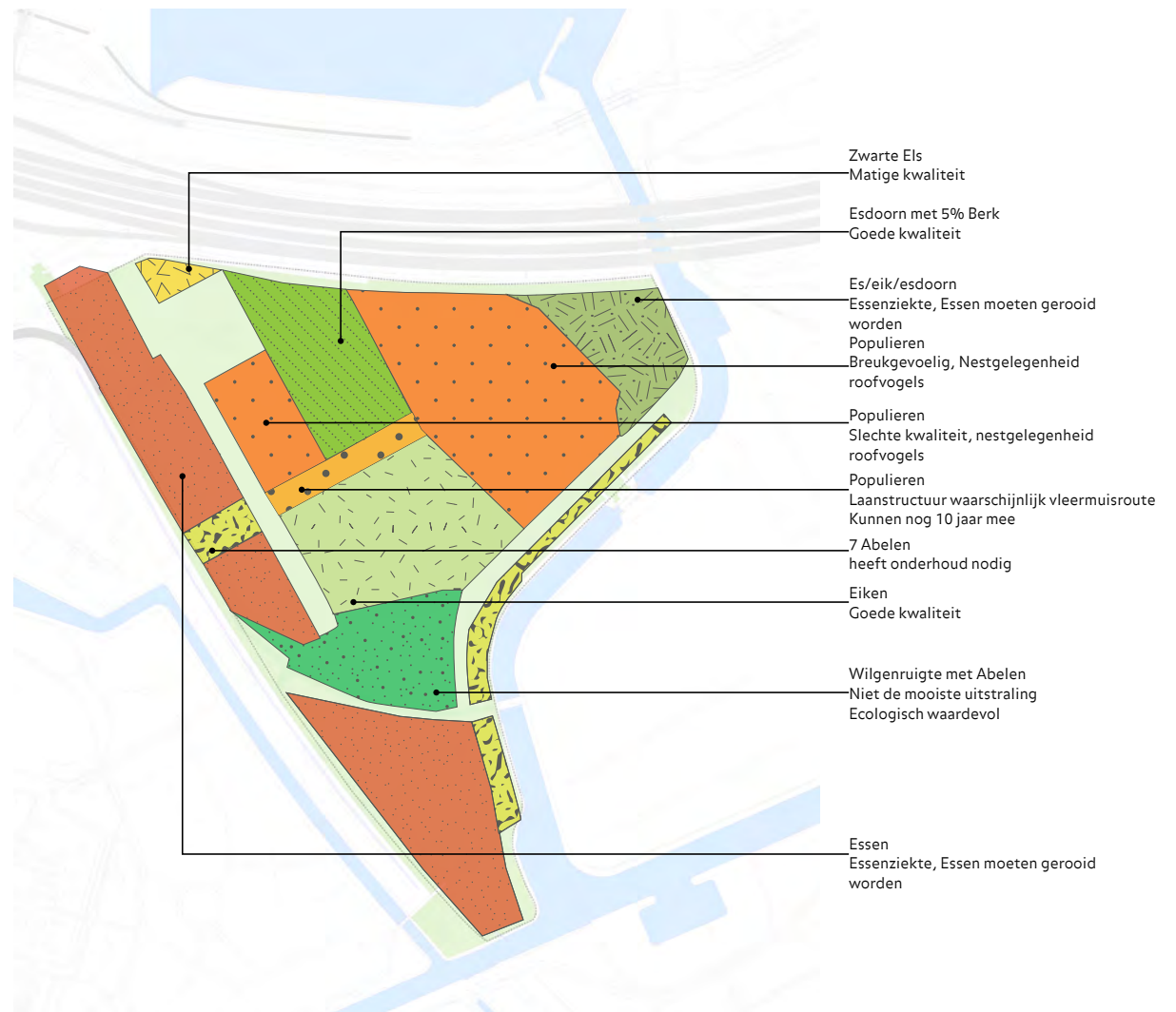
6. Het programma is onder te verdelen in themawerelden, testvelden en proeftuinen, agrarische invullingen volgens het permacultuur-principe en pluk- en siertuinen.

Laag 1 bestaande bospercelen en natuurwaarden, laag 4 nieuwe aanplant

Een groot deel van de bospercelen op het terrein bestaat uit essen en populieren. Er heerst een agressieve Essenziekte die wordt verspreid door een schimmel, waardoor Staatsbosbeheer alle percelen met essen aan het rooien is. De twee percelen met populieren verkeren in een slechte conditie en zijn takbreukgevoelig. Deze populieren dienen in de komende jaren ook gekapt te worden. Het hout van de gekapte bomen zal hergebruikt worden voor de bouw van paviljoens en meubilair. Er bestaan verschillende manieren om hout op een milieuvriendelijke manier te verduurzamen.

De gekapte bomen worden gecompenseerd. Een groot deel wordt vervangen door aanplant van nieuwe duurzame boomsoorten. Bomen die niet terug geplant kunnen worden zullen elders gecompenseerd dienen te worden.

Laag 2 slootjes en waterwegen

De waterwegen maken deel uit van het voronoi-patroon. Het water kan voor verschillende doeleinden dienen, zoals het koelen van gebouwen, transporteren van gezuiverd water en delen zijn bevaarbaar voor bezoekers. Waar de paden waterwegen kruisen kunnen bijzondere oversteekpunten ontstaan, zoals stapstenen in het water.

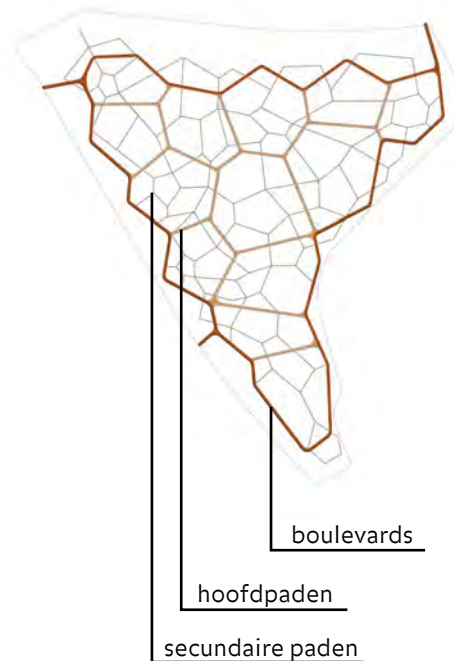
Vanaf de Kromme Wetering kan de kleine pleziervaart Eden Holland bereiken. Een haventje biedt de mogelijkheid om aan te leggen en het park te bezoeken. Wie graag het park via het water wil verkennen, kan een bootje huren en een rondje varen. Verschillende steigers maken het mogelijk om op bijzondere plekken te stoppen.

Laag 3 padenstelsel

In het natuurpark staat ontdekken centraal, er is geen vaste route die bezoekers moeten lopen. Om houvast te bieden zijn de randen van het park voorzien van boulevards, voetpaden die er uitspringen door hun bijzondere materialisatie en in combinatie met de omgeving oriëntatie bieden. Als verharding wordt gedacht aan gerecycled materiaal zoals glas, rubber of plastic, waarbij de herkomst zichtbaar blijft.

Naast de randen van boulevards is het park verder te verkennen middels hoofdpaden en secundaire paden. De randen van de hoofdpaden zijn altijd geaccentueerd met een brede band, zij het opstaand of gelijk aan het maaiveld. De randen en verharding zijn door het gehele park eenduidig van materiaal. De randen kunnen variëren in hoogte waardoor ze soms zitgelegenheid bieden of wijzen op een mooi uitzichtpunt.

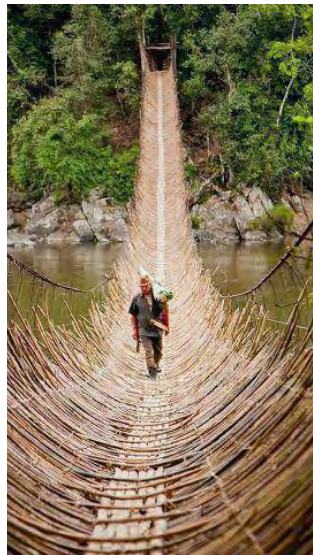
De secundaire paden zijn divers in vormgeving. Het zijn de spannende paden, waar de bezoeker echt op ontdekkingstocht gaat. De paden zijn zo natuurlijk en simpel mogelijk vormgegeven waardoor ze ook makkelijk in de loop der jaren verlegt kunnen.

hoofdpaden

secundaire paden

Laag 5 bijzondere elementen

Het park inspireert en verrast met een bijzonder landschap waar met respect voor het bestaande, nieuwe elementen worden toegevoegd, waardoor er meer gelaagdheid ontstaat in het landschap. Nieuwe elementen worden toegevoegd om verschillende themawerelden te creëren waar diverse biotopen voor nodig zijn. Voorbeelden van toevoegingen zijn glooiingen, heuvels en vernatte delen, waardoor een afwisselend beeld ontstaat. Nieuwe elementen op een laag schaalniveau zijn bijvoorbeeld speelaanleidingen, spannende kruisingen tussen water en voetpad of zitelementen op een bijzondere manier ingepast in het landschap.

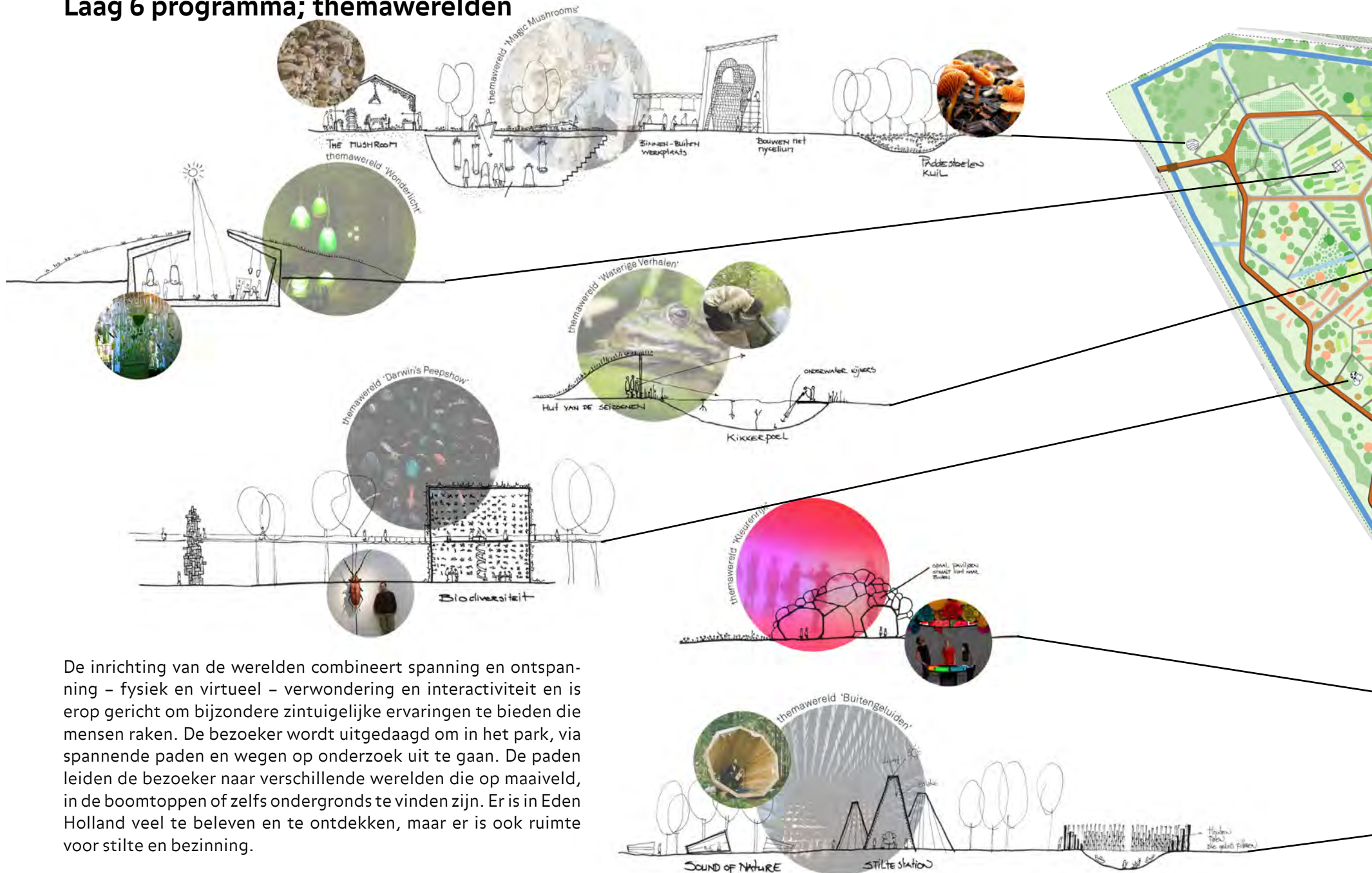
Laag 6 programma

Het programma van Eden Holland is onderhevig aan vele variabelen. Het weerspiegelt de maatschappelijke duurzame thema's die altijd in ontwikkeling zijn. De Edenreis gaat over duurzaamheid, educatie, inclusiviteit en samenwerking. Deze komen tot uiting in de themawerelden, waarin een mix van leerstijlen en leermiddelen wordt aangeboden. Door de inzet van interactiviteit, film, audio, geur, tekst, kijkgaten en andere vertelmiddelen, krijgen de thema's de nodige verdieping, gelaagdheid en vertelperspectieven. Iedereen, van doener tot dromer en van denker tot beslisser, wordt uitgedaagd om actief mee te doen en een eigen rol te spelen in de verhalen. De themawerelden hebben een sterke binnen-buiten relatie, waarin de grotere landschapprogramma's zoals test- en proeftuinen voor scholen, pluktuinen en voedselbossen opgaan in de werelden.

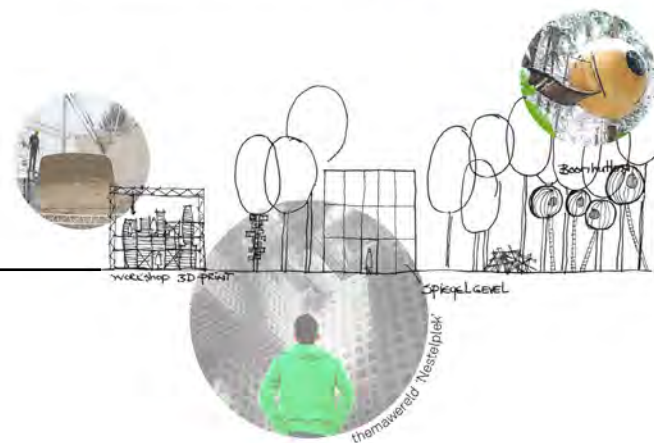
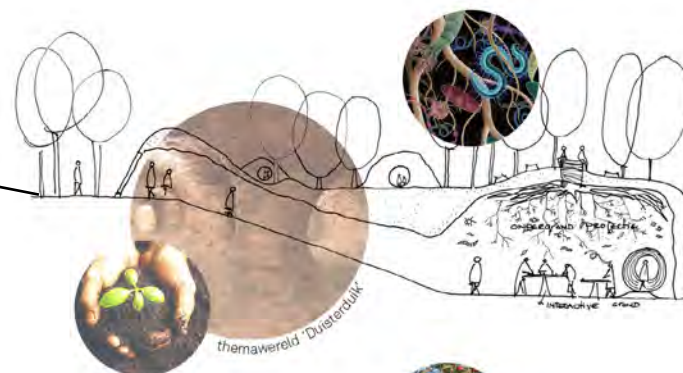
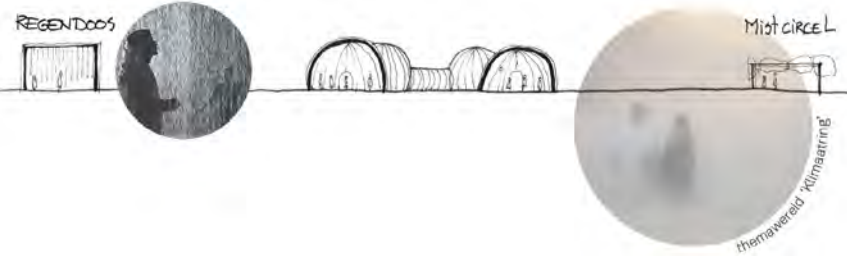
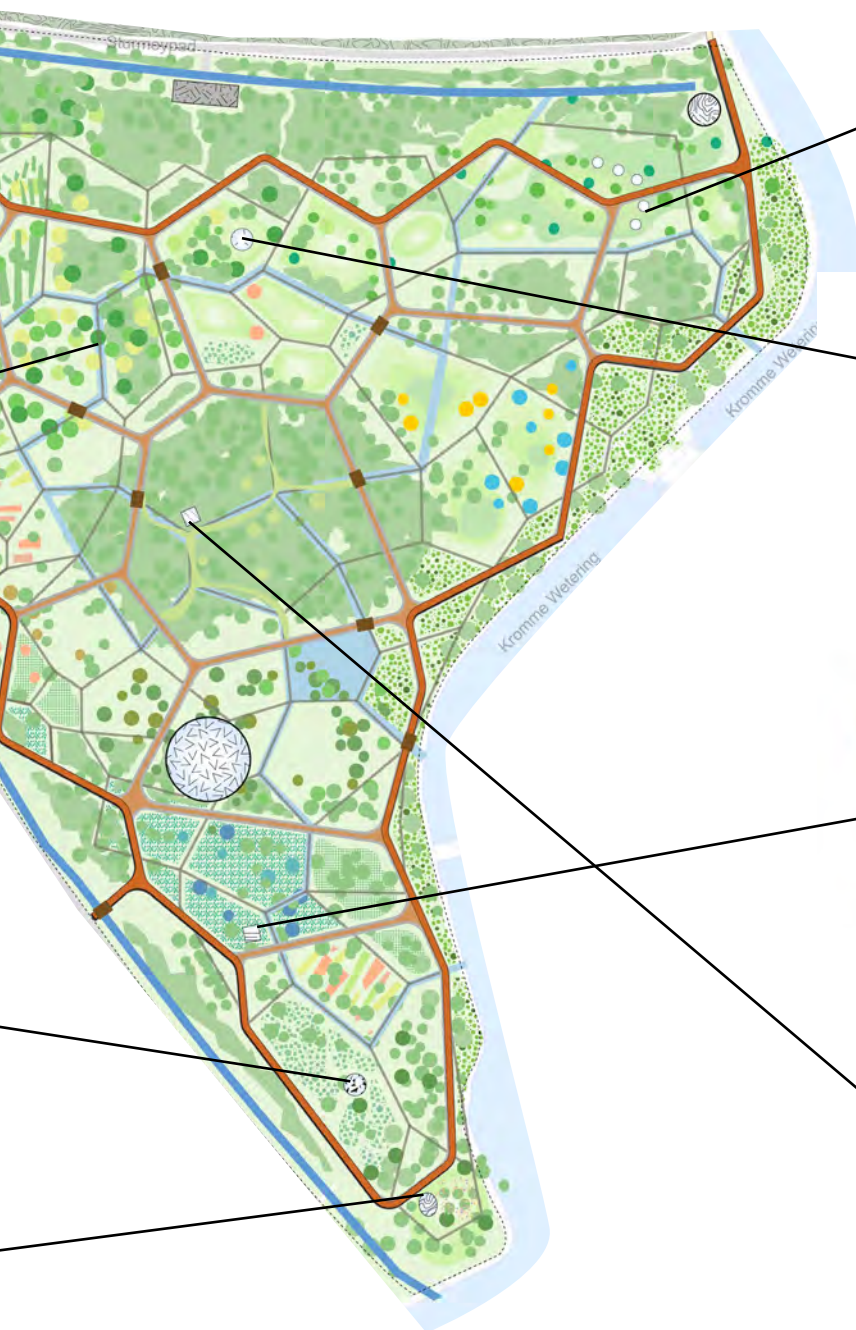

Laag 6 programma; themawerelden

De inrichting van de werelden combineert spanning en ontspanning – fysiek en virtueel – verwondering en interactiviteit en is erop gericht om bijzondere zintuigelijke ervaringen te bieden die mensen raken. De bezoeker wordt uitgedaagd om in het park, via spannende paden en wegen op onderzoek uit te gaan. De paden leiden de bezoeker naar verschillende werelden die op maaiveld, in de boomtoppen of zelfs ondergronds te vinden zijn. Er is in Eden Holland veel te beleven en te ontdekken, maar er is ook ruimte voor stilte en bezinning.

3. Eden paviljoen

In het centrale gedeelte van het park, tussen de Oude Waterlandseweg en het kanaal de Kromme Wetering, ligt het Eden paviljoen. Het Eden paviljoen vormt één van de belangrijkste attracties van het park en heeft ook een buurtfunctie. Het gebouw biedt ruimte aan verschillende functies, waaronder een vaste- en een wisselexpo, ruim en licht duurzaam restaurant, auditorium, flexibel verhuurbare congresruimte en educatieve ruimten.

Het dakontwerp speelt een belangrijke rol in de duurzaamheid en functionaliteit van het Eden paviljoen. Grote daklichten brengen het gehele jaar door zacht daglicht naar binnen. De Noordelijke oriëntatie en positie van de daklichten zorgen ervoor dat er veel daglicht binnenvalt voor een aangenaam binnenklimaat. Hierdoor wordt het gebruik van kunstlicht met het daarbij behorende energiegebruik geminimaliseerd. Naast het verlagen van het energiegebruik zorgt het voor een fijn, comfortabel en licht interieur. Eén daklicht is ondersteboven geplaatst, waardoor op een indrukwekkende manier daglicht tot in het ondergrondse gedeelte van het gebouw doordringt (zie afbeeldingen). Wanneer het regent, functioneert het daklicht als een regenwatercollector. De regen valt via het daklicht naar beneden, waar het als een waterval in het bassin in het gebouw wordt opgevangen. Dit draagt bij in de beleving van de bezoekers.

De dakoverhang is ontworpen vanuit passieve duurzaamheidsprincipes. De overhang geeft

schaduw langs de glasgevels en voorkomt dat direct zonlicht het gebouw binnendringt op warme zomerdagen. Hierdoor wordt oververhitting van het gebouw voorkomen. Tijdens de winterdagen, wanneer de zon veel lager staat, kunnen de zonnestralen wel de binnenruimte bereiken. Hierdoor wordt het visueel comfort verhoogd en vindt er passieve opwarming plaats, met als resultaat een lager energiegebruik voor de opwarming van het gebouw.

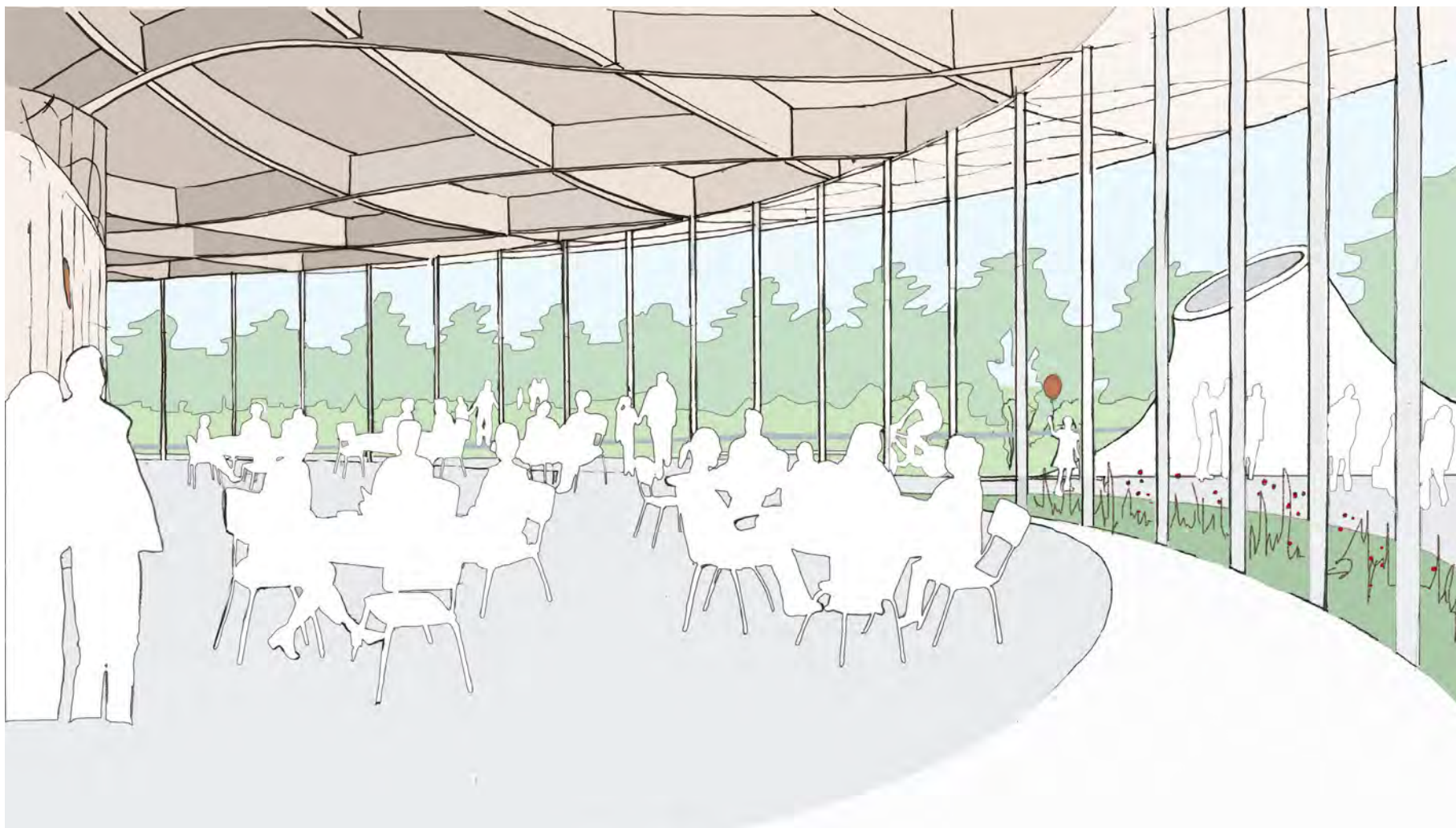
De dakconstructie bestaat uit houten balken van kruislaaghout (CLT). Het hout dat hiervoor gebruikt wordt, komt van het terrein zelf. Er zijn veel bomen die wegens ziekte of ouderdom gekapt moeten worden. Deze bomen worden op de locatie gefotografeerd en van een nummer voorzien, waardoor de bezoeker de reis van de boom tot aan de genummerde balk kan traceren. Het bouwgrid is gebaseerd op overspanningen van vijftien bij vijftien meter, met een minimale hoeveelheid kolommen. Dit zorgt voor maximale indelingsvrijheid en flexibiliteit van het gebouw, waarbij de grote open ruimten, zowel bovengronds als ondergronds, voor verschillende doeleinden gebruikt kunnen worden.

Het publiek toegankelijke gedeelte bevindt zich op de begane grond van het Eden paviljoen. Het is toegankelijk voor iedereen, een entreeticket is niet nodig. Het paviljoen wordt gekenmerkt door een grote, open ruimte, langs de cirkelvormige gevel, waar verschillende activiteiten een plek hebben; receptie, duurzaam restaurant, winkel, bibliotheek,

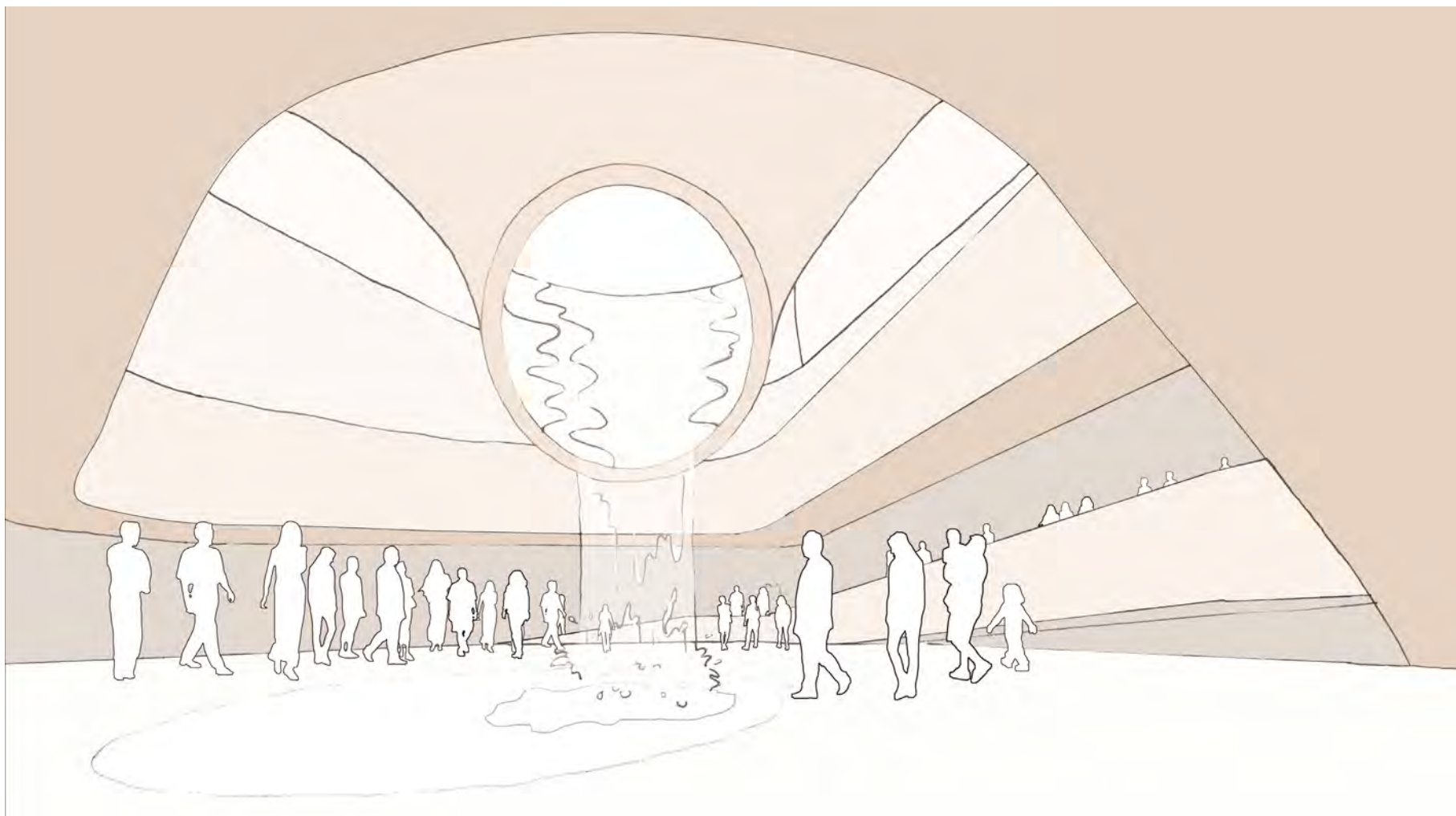
tijdelijke expositieruimte en dergelijke. De ruimte functioneert als ontvangstruimte met daaromheen de hoofdfuncties zoals de introductiefilm, informatie- en kenniscentrum, keuken, toiletten en de verborgen entree naar de ondergrondse lobby. De ondergrondse lobby faciliteert drie hoofdfuncties; vaste expositie, wisselexpositie en het congrescentrum met auditorium en educatieruimte. Er is een sterke relatie met de buitenwereld via de diverse, groen ingerichte patio's waardoor ook daglicht naar binnen wordt gebracht.

Hoofdgebouw schets - horeca

Hoofdgebouw schets - lobby

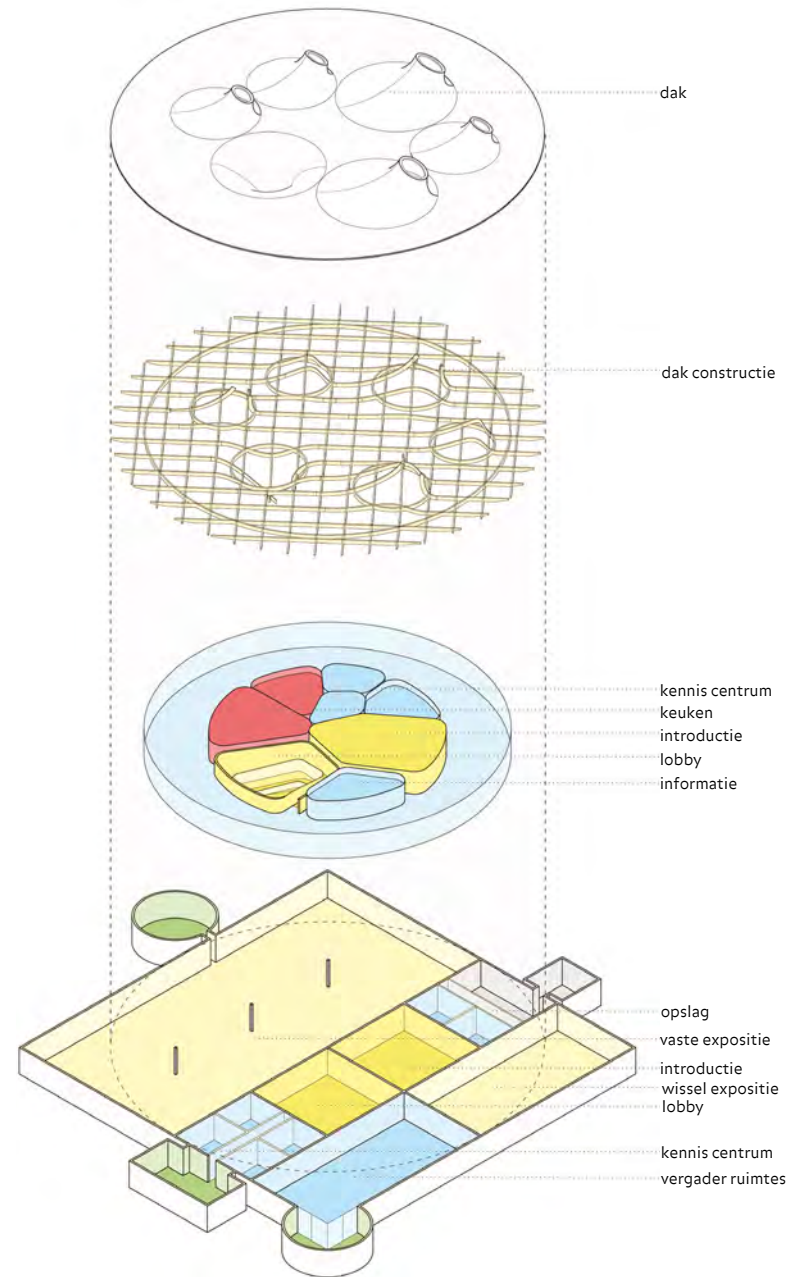

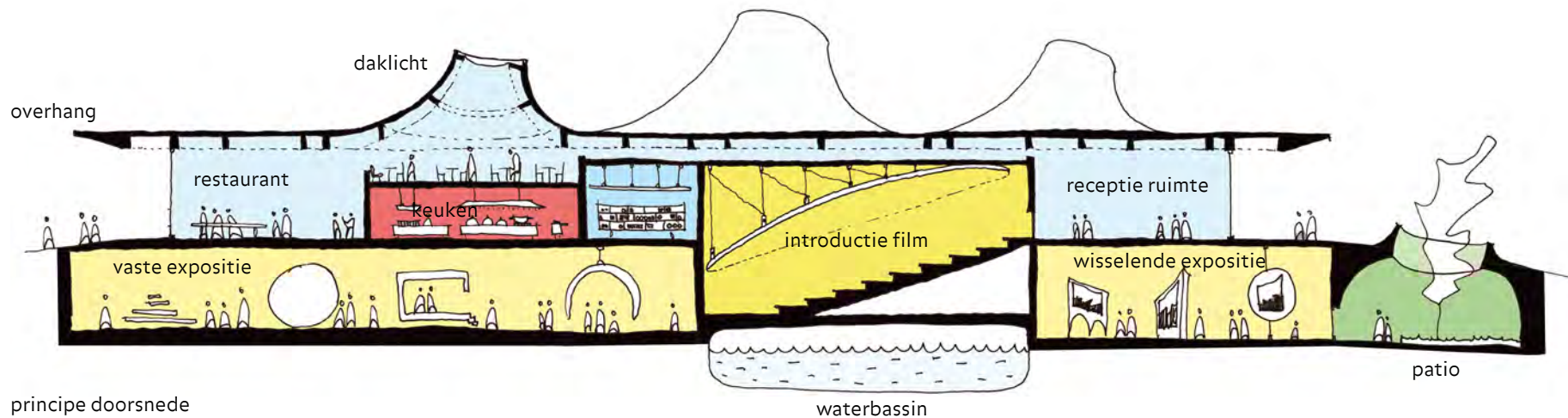
Hoofdgebouw concept

Flexibiliteit is een van de belangrijkste kenmerken van het Eden paviljoen. Elke verdieping, elke ruimte en zelfs het dak van het Eden paviljoen zijn flexibel indeelbaar.

Waarom is flexibiliteit zo belangrijk? Omdat we leven in een snel veranderende wereld, waar aanpassing synoniem is aan overleven. Mensen, samenleving en politiek, de manieren waarop we werken en leven, de natuur en het milieu veranderen in een tempo dat nooit eerder zo hoog is geweest. Dit is waarom volgens Inc. Magazine flexibiliteit de nieuwe definitie is van succes. Het is essentieel dat architectuur hierop inspeelt. Een gebouw dat niet kan reageren op veranderingen in gebruik, heeft slechts een korte levensduur.

Het Eden paviljoen is ontworpen vanuit haar context en heeft een minimale impact op het omliggende landschap. Het cirkelvormige paviljoen heeft een volledig open plattegrond rond een kern met ondersteunende functies. Elke ingang is tevens een hoofdingang naar de Ring, een cirkelvormige tentoonstellingsruimte die langs de transparante gevel loopt. Het grootste deel van het paviljoen ligt ondergronds.

De architectuur en het interieur van het Eden paviljoen vormen een belangrijk onderdeel van de bezoekerservaring. Het ontwerp is verrassend en bezoekers ontdekken verborgen en onverwachte ruimtes. Het paviljoen vertelt het verhaal van de locatie, dat er letterlijk mee is verweven. Het laat ook zien hoe met 'smart design' het Eden paviljoen is voorbereid op een toekomst die we ons nog niet voor kunnen stellen.

Programma begane grond:

01. Binnen terras restaurant 350m²

02. Flexibele passage ruimte 600m²

03. Keuken 200m²

04. WC 25m²

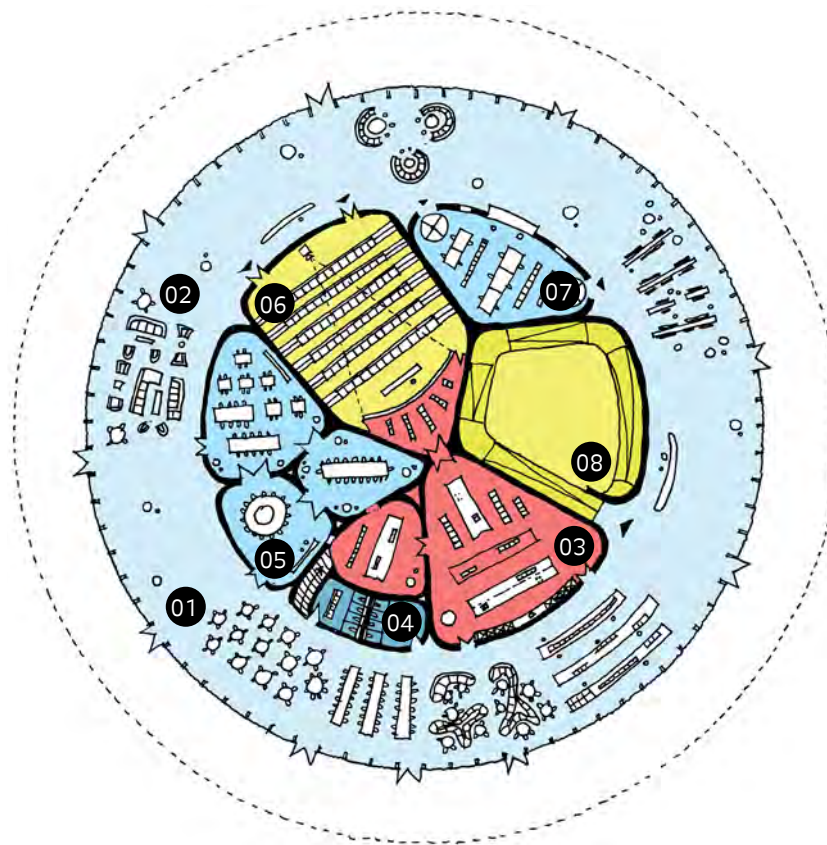
05. Kennis centrum 150m²

06. Introductie film 200m²

07. Receptie en Informatie Centrum 100m²

08. Ondergrondse Lobby 250m²

TOTAAL: 1950m²

Plankaart begane grond

Programma ondergrond:

09. Vaste expositie 1800m²

10. Opslag 100m²

11. WC 50m²

12. Gardarobe 50m²

13. Wisselende expositie 560m²

14. Auditorium 335m²

15. Keukentje 15m²

16. Meubilair opslag 15m²

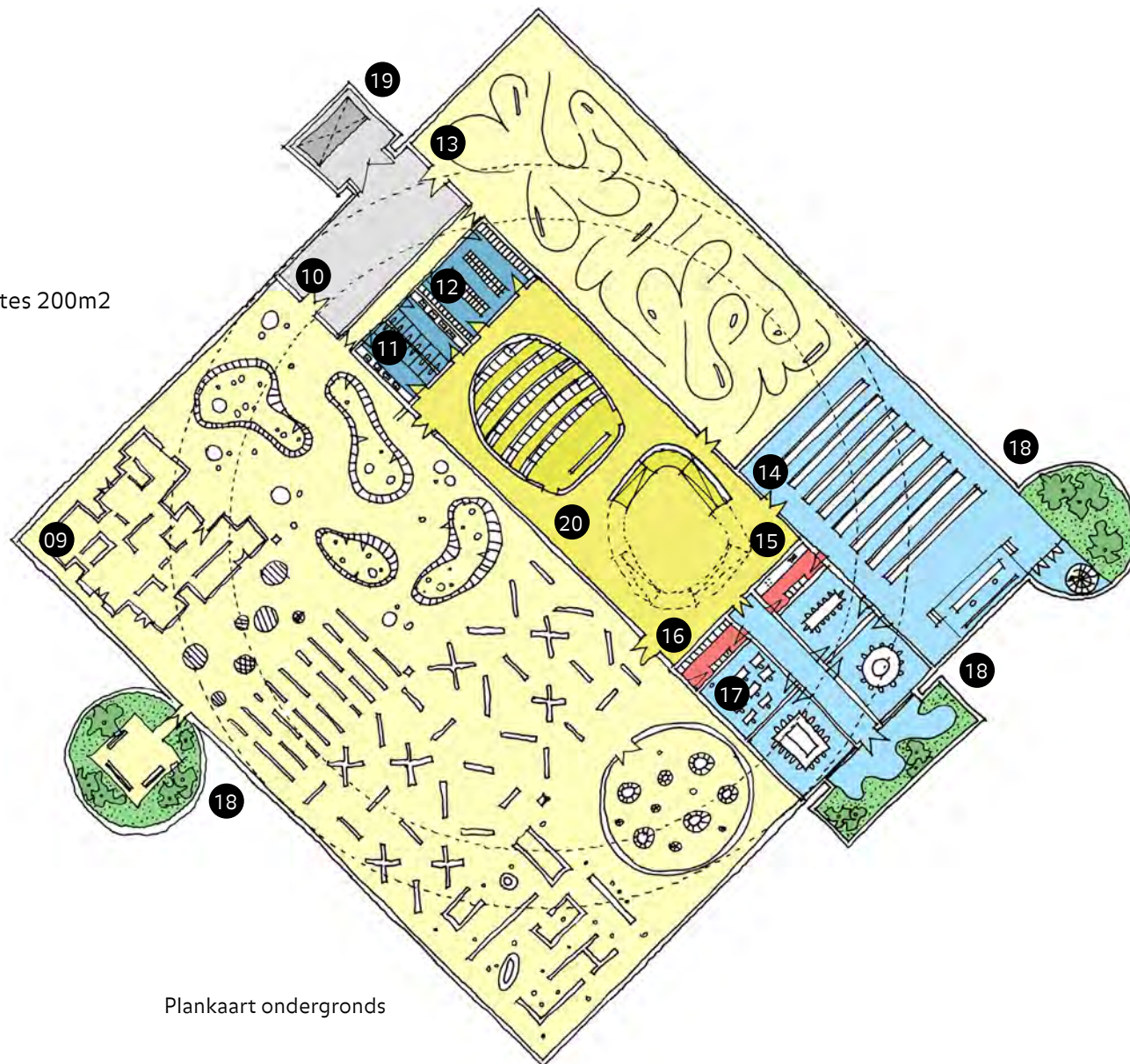
17. Educatieruimtes/ vergaderruimtes 200m²

18. Patio

19. verborgen ruimte / expo lift

20. Lobby ruimte 450m²

TOTAAL: 3600m²

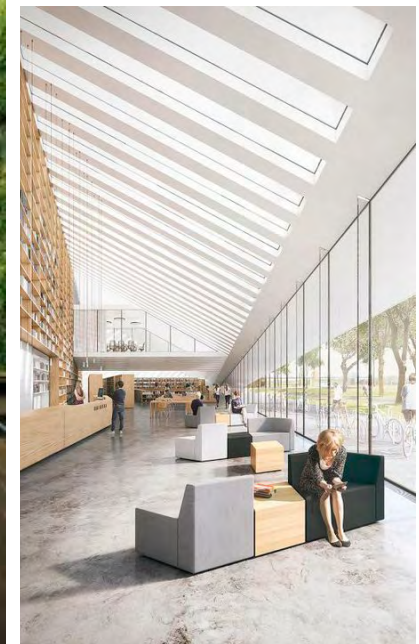
Plankaart ondergronds

Ring

De Ring is een uniek onderdeel van het Eden paviljoen. Met haar breedte van zeven meter biedt het een 360 graden panorama over het landschapspark. De transparante gevel laat veel daglicht toe en verbindt binnen en buiten.

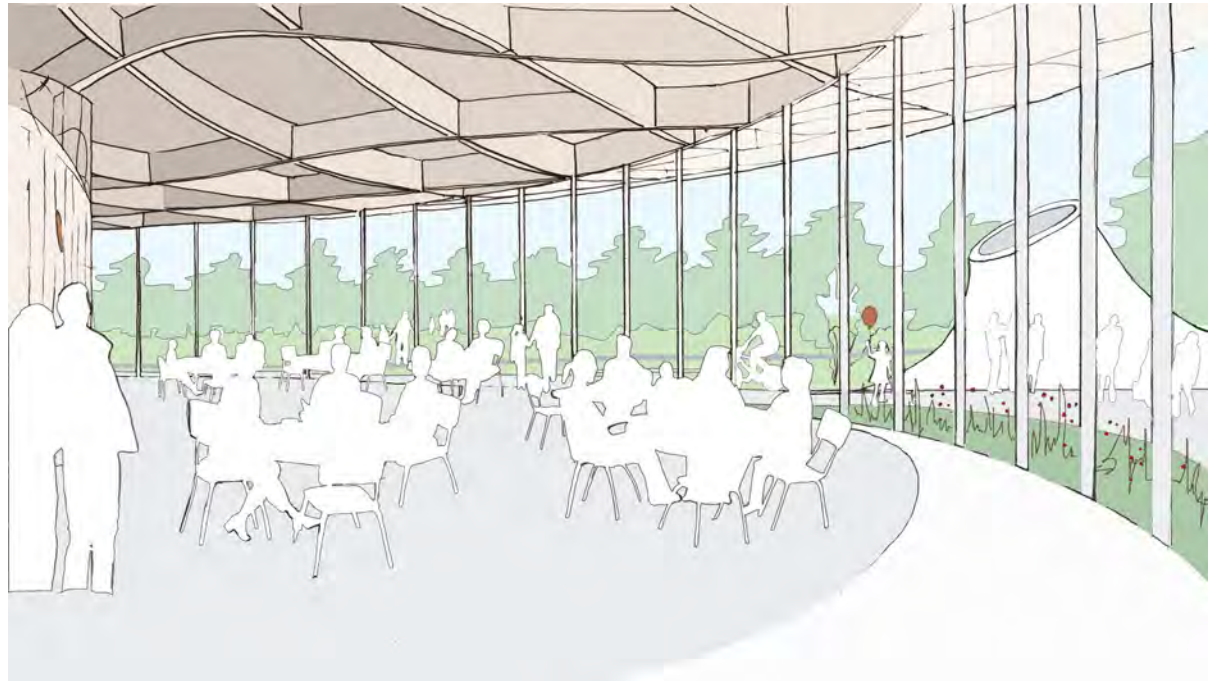
De ruimte is als een flexibel podium waar allerlei activiteiten plaats kunnen vinden. 350 m2 van de Ring is gereserveerd voor het restaurant. De andere 350 m2 is ingericht als tijdelijke tentoonstellingsruimte met winkels, ontmoetings- en zitplekken en een ruimte die gebruikt kan worden voor evenementen buiten de openinguren van het park. De Ring is toegankelijk voor iedereen, vanuit elke richting van het park.

Restaurant en keuken

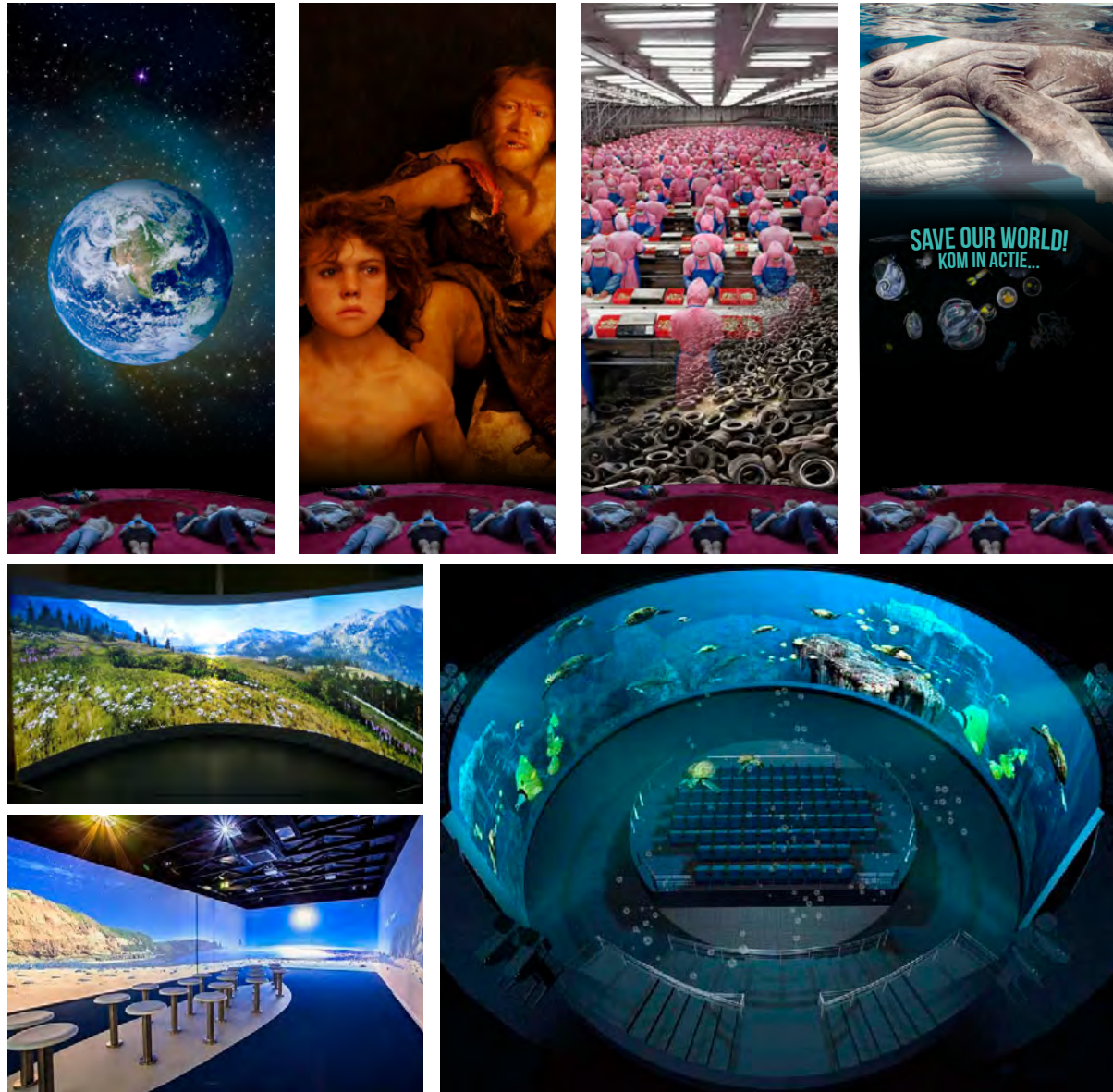
Het restaurant en de keuken liggen aan de zonnige zuidkant van het Eden paviljoen. Het zitgedeelte ligt in de Ring met uitzicht op het prachtige omliggende landschapspark. De keuken is onderdeel van de bezoekerservaring. Kossmann.dejong, Horeca Development en Studio Annelies Hermesen hebben het horecaconcept voor Eden Holland ontwikkeld, waarbij duurzaam eten en drinken een totaalervaring wordt die alle zintuigen prikkelt en waarbij alles een verhaal heeft. Eden Holland beschikt niet alleen over een waanzinnig mooie open keuken, maar ook over een kookstudio, een voedsellab, kassen, groente- en kruidentuinen en een groot voedselbos. Het gaat hier niet sec om consumeren, maar om te ervaren hoe voedsel bereid wordt, te weten te komen waar de ingrediënten vandaan komen, hoe voedsel vervoerd en gemaakt wordt, hoe het wordt opgediend, etcetera.

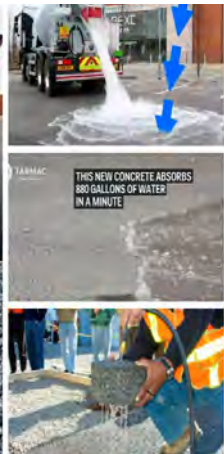
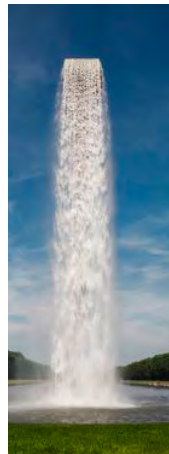
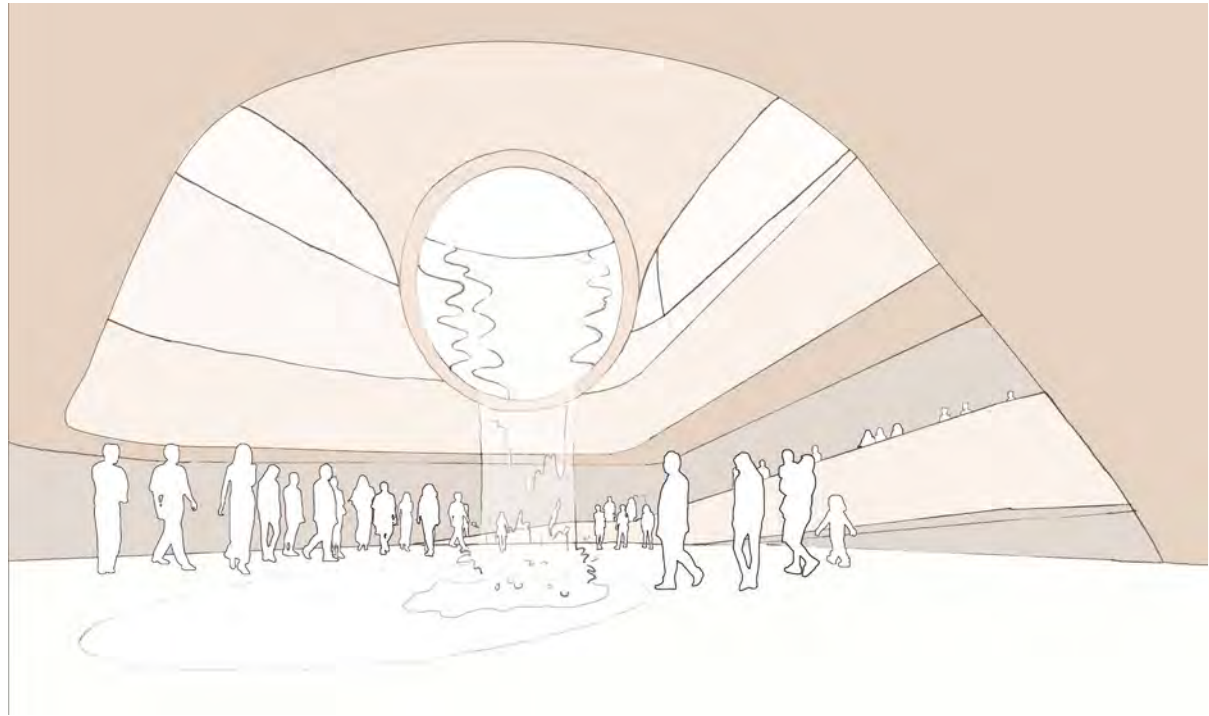
Cinema intro experience

De reis door de wereld van Eden Holland begint met een introductiefilm in de unieke 180/360 filmzaal, die een onvergetelijke ervaring biedt aan bezoekers. De filmzaal verbindt het bovengrondse en ondergrondse deel van het paviljoen en is te bereiken vanuit de Ring op de begane grond. De introductiefilm onthult de verborgen verbinding tussen allerlei dagelijkse voorwerpen en laten de enorme impact zien die ze hebben op de wereld 'achter de gordijnen'. Bezoekers leren over SDGs en worden bewust van de rol die zij spelen in het ecosysteem. Na afloop van de film kunnen bezoekers het ondergrondse deel van de tentoonstelling bezoeken.

Ondergrondse Lobby

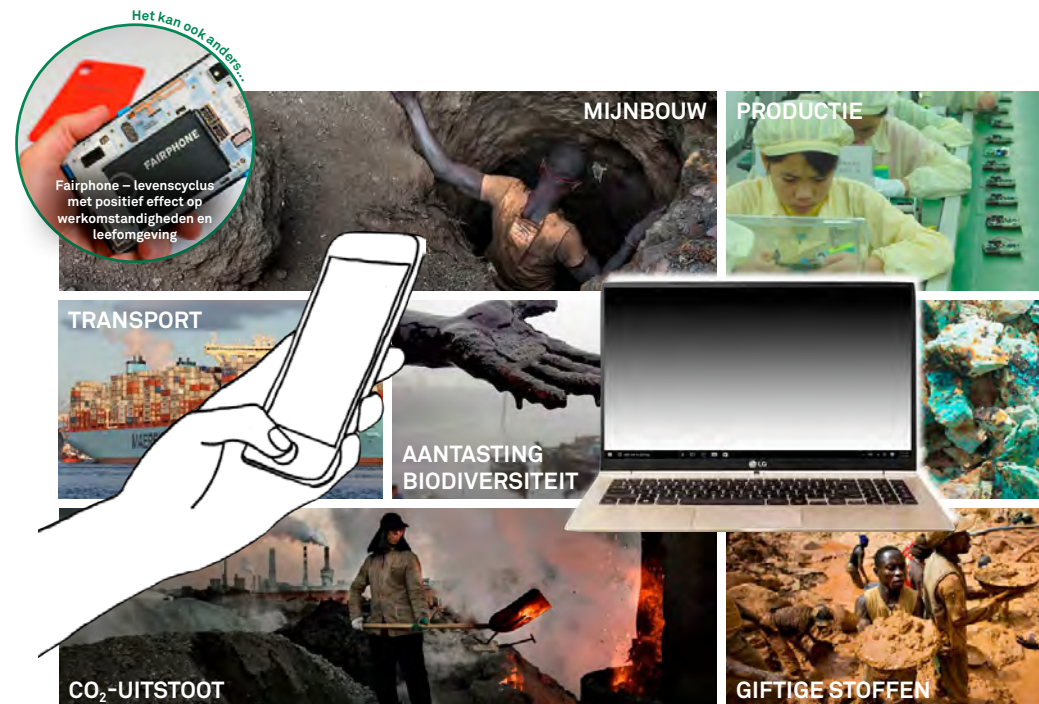
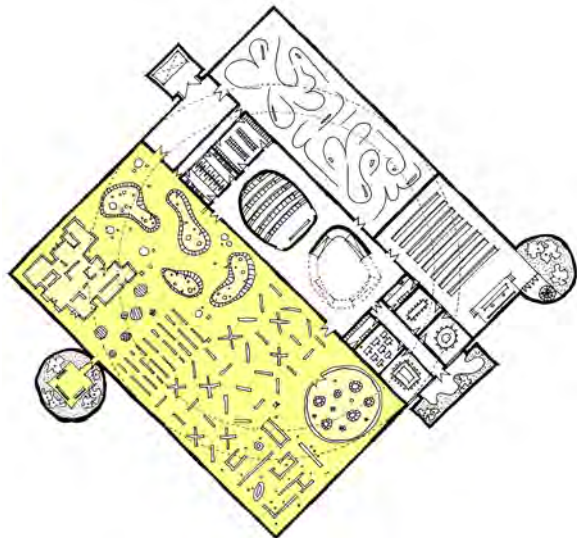
Naast de filmzaal ligt een ondergrondse lobby. De lobby is verbonden met de hoger gelegen Ring en het eveneens ondergronds gelegen congrescentrum met auditorium en vergader-ruimtes. Een naar beneden spirallende hellingbaan loopt langs een omgekeerd skylight en leidt vanuit de Ring naar de eronder gelegen lobby. De wanden van de hellingbaan worden steeds lager als je naar beneden gaat. Stap voor stap onthullen ze een spectaculaire waterval van opgevangen regenwater dat naar beneden klettert uit de omgekeerde skylight en mysterieus verdwijnt in de vloer. Op zonnige dagen dringt een bundel zonlicht de ruimte binnen via het omgekeerde daklicht en creëert een unieke visuele ervaring.

Vaste Expositie

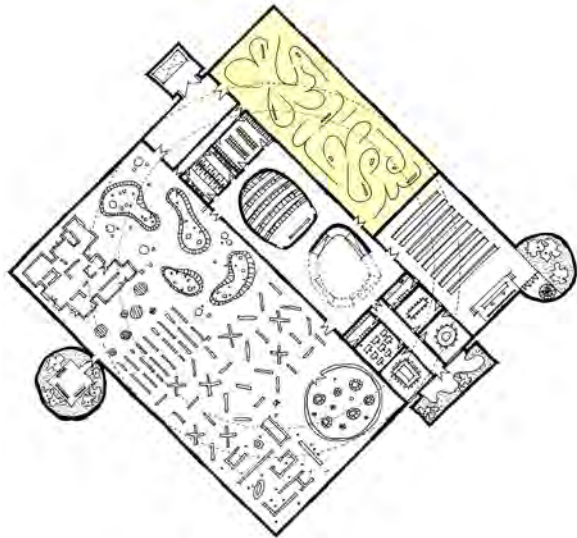
De vast expositie ligt in het hart van het verdiepte deel van het paviljoen. De expositieruimte beslaat maar liefst 1800 m2. Het tentoonstellingsontwerp van Kossmann.dejong vertelt het verhaal van de enorme impact die onze consumentenmentaliteit heeft op de wereld om ons heen. De tentoonstelling laat vier thema's zien: Reizen, Spullen, Voedsel en Omgeving. Op een interactieve manier ontdekken bezoekers de ecologische footprint van het dagelijkse gewoontes. Achter alles wat we kopen schuilt een wereld waar we ons vaak niet bewust van zijn: de grondstofindustrie, productie, afval en transport. Door deze zichtbaar te maken, komen de onderlinge verbanden aan het licht en wordt duidelijk wat het verhaal is achter wat we consumeren.

Wissel Expositie

De ruimte met de wisselexpositie is voor het flexibele deel van het tentoonstellingsprogramma. De ruimte kan ingezet voor een breed scala aan tentoonstellingen over ondermeer kunst en duurzaamheid, maar is ook geschikt voor zakelijke tentoonstellingen en evenementen. De ruimte van 560 m2 ligt in het verdiepte deel van het paviljoen en is te bereiken vanuit de Ring met vaste expositie en vanuit de ondergrondse lobby. De wisselexpositieruimte is ontworpen op maximale flexibiliteit: zonder kolommen, muren of andere structurele elementen. Daarnaast ligt een opslagruimte en een goederenlift/platform dat de tentoonstellingsobjecten efficiënt naar de juiste plek brengt.

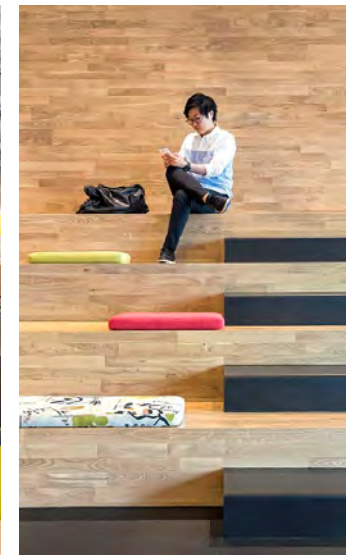
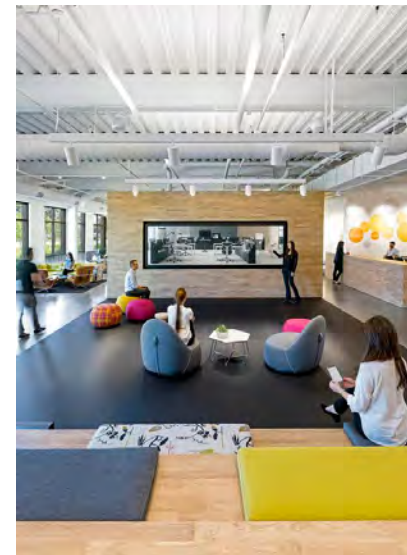
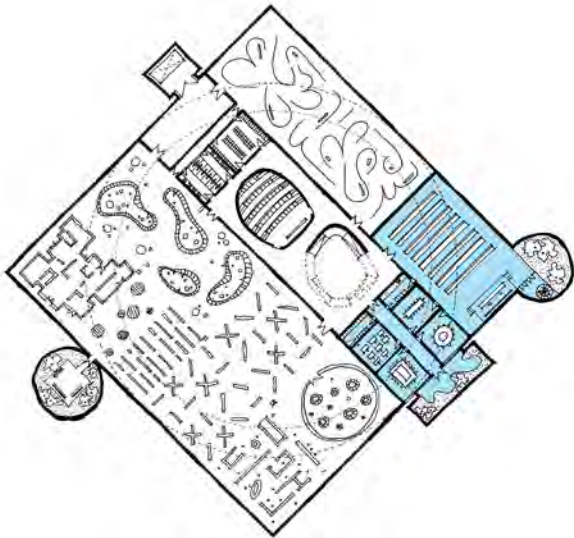

Congrescentrum

Het Congrescentrum bestaat uit een auditorium met 300 stoelen in combinatie met educatieve- en ontmoetingsruimtes. Het Congrescentrum speelt ook een belangrijke rol voor park en buurt door zijn openbare toegankelijkheid. De vloer van het auditorium is flexibel en vanuit de ondergrondse lobby te bereiken en via een directe ingang van buiten in de vorm van een trap in de patio. Hierdoor kan deze ruimte ook eenvoudig door externen worden gebruikt.

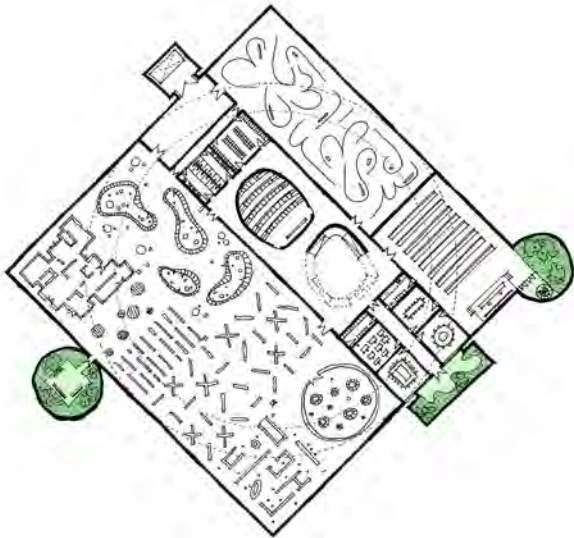
De educatieve ruimtes zijn niet alleen geschikt voor educatie, maar ook voor privé vergaderingen en lezingen. De ruimtes spelen in op nieuwe vormen van leren en zijn optimaal flexibel, zodat ze kunnen worden ingericht voor elke onderwijsvorm en type evenement.

Patio's

De unieke bezoekerservaring speelt zich niet alleen bovengronds af, maar gaat verder in het ondergrondse deel van het gebouw waar een reeks verborgen patio's is gecreëerd. Deze "zonlichten" brengen daglicht naar de ondergrondse wereld. De patio's hebben verschillende vormen, posities en oriëntaties op de zon en creëren daardoor een unieke sfeer en licht- en schaduwpatroon.

Het auditorium heeft een hoekpatio met licht uit het noordoosten, ideaal voor belangrijke evenementen en presentaties. De educatieve ruimtes openen zich naar een rechthoekig groen terras. Het groen vormt een natuurlijk zonnescherm en creëert tegelijkertijd een prettige, rustgevende atmosfeer. De vaste expositie heeft een ronde patio met veel zon als tegenwicht tegen de donkere tentoonstellingsruimtes.

Colophon

Dit boek is in samenwerking met:

Kossmann de Jong

Royal Haskoning DHV

LAGroep

IGG bouwmanagement

In opdracht van:

Stichting Eden Holland

mecanoo

architecten

Oude Delft 203, 2611 HD Delft, The Netherlands

PO Box 3277, 2601 DG Delft, The Netherlands

+31 (0)15 279 81 00

www.mecanoo.nl

Mei 2019

Eden Holland

Ruimtelijke analyse en wensbeeld
Mei 2019

Eden Holland
Ruimtelijke analyse en wensbeeld
Almere, Flevoland

fase
haalbaarheidsstudie

versie
01

datum
06-05-2019

Opdrachtgever
Stichting Eden Holland

Project architecten
Francine Houben
Anne Marie van der Weide
Vladimir Konovolov
Angela van der Zee
Armand Paardekooper Overman

Eden Holland
Ruimtelijke analyse en wensbeeld
Almere, Flevoland

Inhoudsopgave	
1. Introductie ruimtelijke verkenning	6
Inleiding	
aanleiding	
Quick Scan ruimtelijke onderbouwing	
1.1 locatie	8
1.2 Stedelijke context	10
1.3 Ruimtelijke invloedsfeer langs A6	11
1.4 Groen en blauwe context	12
1.5 Ligging in het Almeerderhout	13
2. Verkenning plangebied	14
2.1 Gegeven kaders planlocatie	16
2.2 Verkenning locatie	18
3. Locatie analyse	20
3.1 Verbinding met de Floriade	22
3.2 Ecologie	23
Beschermd plant- en diersoorten	
Houtopstanden	
3.3 Invloed van de A6	26
3.4 Infrastructuur	30
3.3.1 Parkeren	31
3.3.2 Infrastructuur plangebied	34
3.3.3 Toegankelijkheid terrein	40
3.3.4 Zendmast	44
3.3.5 Logistiek terrein	45
3.3.6 Openbaar vervoer	46
4. totaal overzicht mobiliteitsplan	48

1. Introductie

Inleiding

Op basis van een sluitende financiële businesscase is de Stichting Eden Holland bezig om de financiering van Eden Holland te realiseren. Het schetsontwerp, dat onder verantwoordelijkheid van Mecanoo Architecten tot stand is gekomen, vormt daar een integraal onderdeel van. Voor u ligt de analyse van de ruimtelijke context voor Eden Holland en gewenste aanpassingen van de huidige infrastructuur om het schetsontwerp van Eden Holland te kunnen realiseren.

Eden Holland wordt een thematisch natuurbelevingspark, waar alles draait om duurzaamheid en educatie. Wetenschap en creativiteit komen hier bij elkaar in de vorm van uitdagende, wonderlijke en inspirerende verhalen, waarin de bezoeker zelf een cruciale rol speelt. Doel van de initiërende Stichting Eden Holland is dat jaarlijks meer dan 400.000 bezoekers op interactieve wijze bewust worden van de noodzaak tot duurzaam handelen. In een combinatie van spanning en avontuur met educatie en verwondering prikkelt het bezoekers om in beweging te komen. Eden Holland is een Nederlands initiatief waarbij een aantal Nederlandse partners met een wereldreputatie betrokken zijn die mede in het project hebben geïnvesteerd. Dit zijn met name Mecanoo Architecten, Kossman Dejong en, Royal HaskoningDHV.

Eden Holland biedt met de beoogde vestiging in Almere de mogelijkheid aan de gemeente Almere en de provincie Flevoland om een grote stap te zetten in het versterken van toerisme en cultuur en in het versterken van het vesti-

gingsklimaat. Aantrekkingskracht op regionale schaal creëert kansen voor werkgelegenheid in de toeristische sector en meer specifiek in horeca, culturele en recreatieve activiteiten.

Aanleiding

Het project Eden kan niet gerealiseerd worden binnen de regels van het geldende bestemmingsplan "Boswachterij Hout". Dit betreft zowel het gebruik als de bouwactiviteiten en houdt in dat er een planologisch-juridisch traject doorlopen moet worden. Het projectgebied heeft in het bestemmingsplan de bestemming "bos" gekregen. De gronden op de plankaart aangewezen voor Bos zijn bestemd voor: bos; bosbeleving, waaronder speel-, educatieve- en culturele voorzieningen; natuurontwikkeling; ondergeschikte grondgebonden agrarische bedrijfsvoering; dagrecreatie; houtproductie en waterberging. Qua doelstelling zou het initiatief binnen de bestemming kunnen passen, maar qua bouwmogelijkheden niet. Er zijn geen gebouwen toegestaan, slechts "andere bouwwerken". De voor gebouwen opgenomen wijzigingsbevoegdheid biedt slechts ruimte voor 1.250 m² bebouwing. De gemeente Almere is gestart met het voeren van de procedure afwijking bestemmingsplan op grond van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht. De gemeente Almere is een participatietraject gestart voor het opstellen van de Ruimtelijke Onderbouwing. De Ruimtelijke Onderbouwing vormt samen met de businesscase van het

Eden Holland project de basis voor de planologisch-juridische procedure. Voorliggende bijlage beschrijft de bevindingen van het Eden Holland team betreffende de infrastructurele inpassing van het beoogde thematisch natuurpark op deze locatie.

Ruimtelijke Onderbouwing

De gemeente Almere draagt in de eerste helft van 2019 zorg voor een Ruimtelijke Onderbouwing die tezamen met het (business)plan Eden Holland het masterplan vormt dat ter besluitvorming voorgelegd wordt bij het gemeentelijk bestuur. In januari 2019 is een eerste Quick Scan verricht door de gemeente Almere als globale toets op de ruimtelijke aanvaardbaarheid van de ontwikkeling op de beoogde locatie. Naast een eerste zicht op de planologische haalbaarheid, gaf deze scan ook randvoorwaarden voor zowel het programmatische als het schetsontwerp van Eden Holland.

1.1 locatie

Met de pioniersmentaliteit en het “man-made” landschap van de Flevopolder, past Eden Holland goed bij Almere. Almere is als nieuwe stad op nieuw land de belichaming bij uitstek van deze maakbare wereld. De provincie heeft de ambitie om voorloper op het gebied van duurzaamheid te zijn, met de Floriade 2022 als katalysator. Deze Floriade heeft als thema “Growing Green Cities” en de stadswijk die tegelijk met de Floriade op het Weerwatereiland zal verrijzen, is erop gericht een wereldwijde showcase te worden van een groene en duurzaam gebouwde stadswijk. Tel hierbij op alle andere groene en duurzame initiatieven in de stad en provincie en het wordt duidelijk dat Almere een goede voedingsbodem is voor Eden Holland. De voorliggende locatie in het Weteringbos is een natuurgebied van in totaal 54 hectare dat deel uitmaakt van het Almeerderhout. De locatie bestaat uit twee kavels, beide begroeid met 40 jaar oud bos, in het bezit van Staatsbosbeheer. Tussen de twee kavels in ligt de kavel met “het Kasteel”. Een in privaat bezit zijnde terrein met een openbare, recreatieve bestemming. In 2000 werd gestart met de bouw van het Kasteel, maar deze werd in 2002 stil gelegd wegens financiële problemen. Het kasteel is nooit afgebouwd en tot vandaag de dag domineert het in verval zijnde betonnen skelet het beeld van de omgeving. De eerste fase van Eden Holland richt zich op de westelijk gelegen kavel, bestaande uit 27 hectare. Eden Holland wil op 1 januari 2023 gereed zijn om in april dat jaar open te gaan voor publiek. Er wordt onderzocht of het mogelijk

is om een deel van het natuurbelevingspark al op 1 april 2022 te openen zodat er wederzijdse synergie met de Floriade ontstaat. Dit is echter geen onderdeel van deze businesscase.

Programma

Eden Holland wordt een thematisch natuurbelevingspark met daarin een duurzaam kern-gebouw (het Eden paviljoen) en, verdeeld over het park, spectaculaire, educatieve thematentoonstellingen. Het Eden Paviljoen bevat een congres- en educatiecentrum, een spectaculaire introductie film, tentoonstellingsruimte van 2.000 m², een duurzaam restaurant en ruimte voor een wisselexpositie.

“Het Kasteel” het in verval zijnde betonnen skelet van een nooit afgebouwd hotel dat vele zichtlijnen domineert. Dit gebied is toegankelijk via de Oude Waterlandseweg die dwars door de fase 1 locatie van Eden Holland loopt.

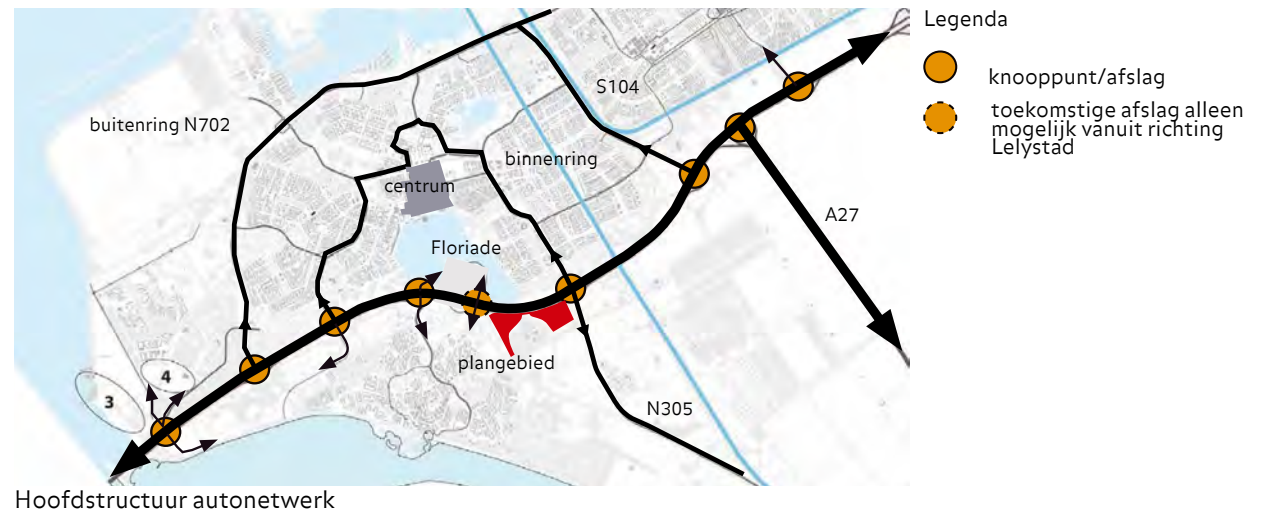
Het Floriadeterrein in aanleg.

Overzicht ligging van de twee kavels die Staatsbos-beheer beschikbaar stelt voor de realisatie van Eden Holland. De eerste fase richt zich op de westelijk gelegen kavel.

1.2 Stedelijke context

Het plangebied grenst in het noorden aan de drie meter hoger liggende A6. De A6 zorgt voor een goede bereikbaarheid van de locatie maar heeft als keerzijde dat het veel geluidsoverlast met zich meebrengt. Voor een groot deel van de locatie wordt de natuurbeleving verstoord door het geluid. Op korte afstand is het autoverkeer zelfs zichtbaar, een niet wenselijk beeld voor het natuurbelevingspark. Er ligt geen wettelijke eis om de geluidshinder voor de bestemming Eden Holland te beperken. Echter is de geluidsoverlast dermate groot dat geluidsreductie nodig is om op deze locatie een natuurbelevingspark te doen slagen. Op bladzijde 26 tot 29 wordt dit onderwerp verder toegelicht.

Aan weerszijden van het plangebied liggen de aansluitingen 4 en 5 op rijksweg A6. Westelijk van de locatie liggen twee halve aansluitingen (4) Almere Haven, via welke de Floriade en Floriadewijk ontsloten worden. Verkeer in en uit de richting Amsterdam maakt gebruik van de westelijke op- en afrit; verkeer in en uit de richting Lelystad maakt gebruik van de oostelijke halve aansluiting. Ten oosten van de locatie ligt aansluiting 5 Almere Stad, die als onderdeel van de verbreding van de A6 recent is vernieuwd en in capaciteit vergroot. Het is de wens van Eden Holland om het parkeren langs de Veluwezoom in te passen, vlakbij de aansluiting Almere Stad.

1.3 Ruimtelijke invloedsfeer langs A6

Almere heeft zich aan beide zijden van de A6 ontwikkeld, waarbij het Weerwater en het daaraan gelegen centrum het hart van Almere vormen. Eden Holland bevindt zich in het zwaartepunt, waar Floriade en Weerwater het beeld domineren. De locatie van Eden Holland raakt beide zones; in het noorden de A6 met aan de overzijde van de A6 het Weerwater en het centrum. Dit stukje van de A6 is de enige plek waar de automobilist zicht heeft op het centrum van Almere (kijkend naar het noorden). In de richting van Eden Holland is momenteel voornamelijk bosareaal te zien met een korte onderbreking van het Kasteel.

Langs de A6 ligt een aantal bedrijventerreinen met een zogenaamde “zichtlocatie”. Ten wes-

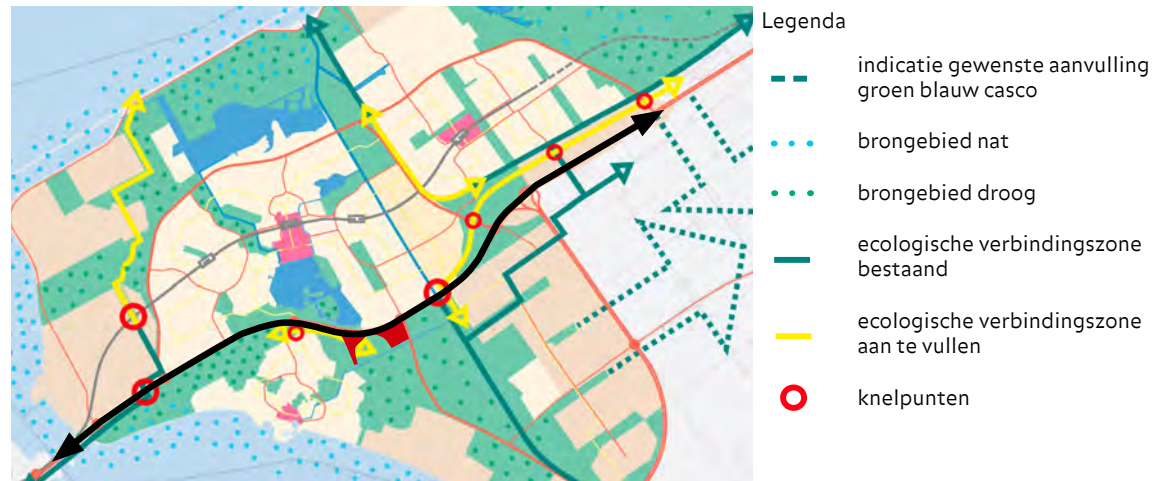
ten van het plangebied ligt bedrijventerrein de Steiger, het grootste bedrijventerrein van Almere Haven. Het is een verouderd bedrijventerrein waar bestaande wegen aangepast zijn om de verkeersdruk van de Floriadewijk aan te kunnen. Aan de noordzijde van het plangebied ligt bedrijventerrein Veluwsekant, een net en ruim opgezet bedrijventerrein

1.4 Groen en blauwe context

De ecologische structuur van Almere laat zien dat het plangebied onderdeel uitmaakt van een groot droog brongebied. Het is de ambitie van de gemeente om aan de westzijde de ecologische verbinding te verbeteren. De duurzame ambities en de liefde voor de natuur die Edén Holland uitdraagt, sluiten goed aan op het versterken van onderlinge gebiedsrelaties. Edén Holland wil graag deel uitmaken van een goede verankering in de ecologische hoofdstructuur. In paragraaf 3.2, bladzijde 23, wordt hier verder op ingegaan.

De locatie is onderdeel van het groenblauwe raamwerk van Almere. Het groenblauwe raamwerk staat borg voor de groenbeleving en effectieve en functionele ontwikkeling van natuur. Het terrein wordt begrensd door diverse 'identiteitsdragers': belangrijke routes en watergangen die onderdeel uitmaken van het recreatief netwerk en als zodanig ook benoemd worden in de nota Kleur aan Groen. Over het plangebied fase 1 loopt de groenblauwe recreatieroute tussen Centrum en Almere Haven. Deze route bestaat uit het Pedersenpad (fietspad) en de Kromme Wetering (watergang) waar 's zomers veel recreatievaart overheen gaat. De huidige ligging van het Pedersenpad tussen de A6 en de Oude Waterlandseweg past niet binnen de grenzen van Edén Holland vanwege de openbare toegankelijkheid van het fietspad. Hier wordt een aantal scenario's voor aangedragen, zodat het huidige recreatienetwerk in stand blijft. Het fase 2 plangebied grenst aan de groene recreatieroute, bestaande uit het Fongerspad, tussen Centrum en de Almeerderhout. Mocht fase 2 ontwikkeld worden, dan kan het Fongerspad als openbaar pad blijven functioneren. Dit onderwerp wordt verder toegelicht in paragraaf 3.4.2, bladzijde 34.

Ecologische structuur Almere

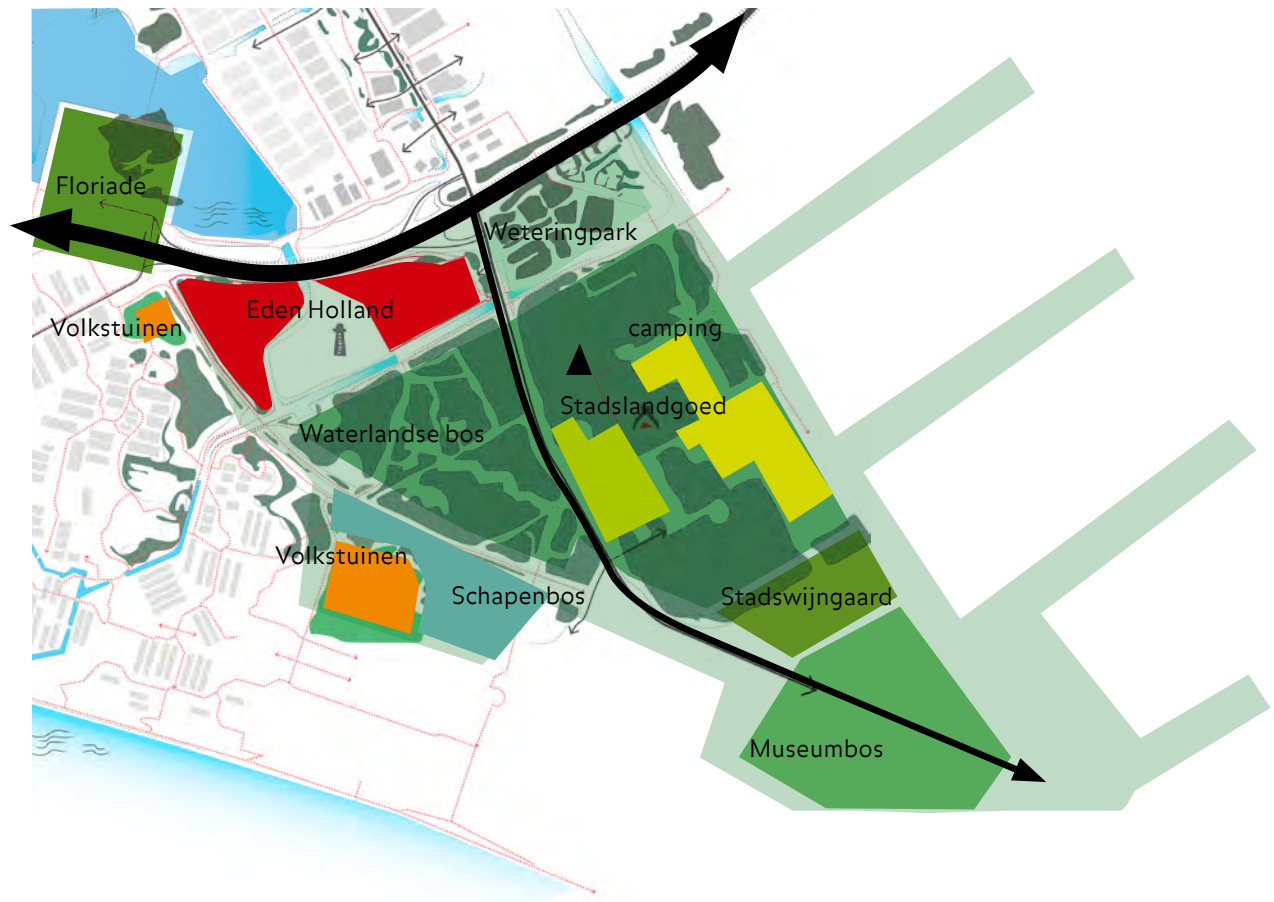
Groen-Blauwe raamwerk

1.5 Ligging in het Almeerderhout

Het is de ambitie van provincie en gemeente om van het Almeerderhout hét stadsbos van Almere te maken met een bovenlokale aantrekkingskracht: een robuust recreatiebos dat herkenbaar is en goed is verbonden met de stad en haar omgeving. Het bos wordt omgevormd naar een gevarieerder bos met bosranden en aantrekkelijke natuurbeleefplekken. Het Almeerderhout is onder te verdelen in verschillende recreatiebossen en parken met ieder hun eigen karakter. Er spelen vele initiatieven en de ambitie van gemeente Almere is dan ook om in het Almeerderhout ontwikkelruimte te bieden aan initiatieven, zoals (regionale) leisure, duurzame energie en recreatieve voorzieningen.

Eden Holland sluit in doelstelling en vormgeving als thematisch natuurbelevingspark goed aan bij de verschillende invullingen van het bos. De lage boskwaliteit wordt omgevormd tot gevarieerde bospercelen met duurzame soorten. Er komt gelaagdheid in groenstructuur en verschillende biotopen worden gecreëerd waardoor de biodiversiteit vergroot wordt. De beleving van flora en fauna staat centraal in het park. Het restaurant in het Eden Paviljoen wordt openbaar toegankelijk en biedt een rustplek met koffie en thee. Het park zelf zal niet openbaar toegankelijk zijn, maar heeft als uitgangspunt dat het recreatieve netwerk gewaarborgd blijft.

2.Verkenning plangebied

In januari 2019 heeft de gemeente Almere een Quick Scan uitgevoerd ten bate van de planologisch-juridische procedure voor wijziging van het bestemmingsplan. Het document levert de huidige kaders voor zowel het programmatische- als het schetsontwerp. In de volgende paragrafen wordt aangegeven hoe we ten behoeve van het schetsontwerp voor fase 1 met deze kaders omgegaan zijn. Daarbij geven we de gewenste aanpassingen van de huidige ruimtelijke situatie aan om dit schetsontwerp van Eden Holland te kunnen realiseren. Bij elke aanpassing geven we aan waarom deze wenselijk is, wat de gevolgen zijn en welke alternatieven we voorzien.

2.1 Gegeven kaders planlocatie

Er is een aantal gemeentelijke kaders voor de planlocatie voor fase 1:

Gastracé

Er loopt langs de noordzijde van de A6 het hoofdtracé van het gasnetwerk. Het tracé kent strenge veiligheidsnormen; zo is het niet toegestaan er te verblijven of te parkeren. Het aanleggen van een weg over het tracé kan, mits het overkluisd wordt om zettingen van de ondergrond te voorkomen.

Zichtlocatie Bedrijventerrein Veluwezoom

Het bedrijventerrein Veluwezoom heeft een zichtlocatie langs de A6. De grasvlakte tussen snelweg en bedrijventerrein heeft de potentie om als parkeerterrein te functioneren voor Eden Holland, maar dat betekent wel dat dit extra inpassingsmaatregelen vergt. Overleg over de aard van de inpassingen moet plaatsvinden met de betreffende bedrijven, vastgoedeigenaren en de gemeente.

Verkeer en bereikbaarheid planlocatie

Voor de bereikbaarheid van de planlocatie zijn er twee mogelijke routes: via de halve aansluitingen van de Floriade om middels de Steigerdreef op de Oude Waterlandseweg uit te komen, of via de volledige aansluiting Almere Stad om zo via de Veluwezoom uit te komen op de onderdoorgang A6 Kromme Wetering. De vraag is of het wegentoevoernetwerk naar de locatie Veluwezoom voldoende verkeerscapa-

citeit heeft en wat de effecten van de emissies zijn. Dit wordt onderzocht door de gemeente in het kader van de Ruimtelijke Onderbouwing.

Toegankelijkheid Kasteellocatie

Het Kasteel is nu bereikbaar via de Oude Waterlandseweg. Het huidige tracé van deze weg kan niet openbaar toegankelijk blijven in combinatie met Eden Holland. Een goed alternatief is om het tracé te verleggen naar het verlengde van de onderdoorgang onder de A6, waar recent al een deel van een tunnelbak gerealiseerd is voor gemotoriseerd verkeer richting het Kasteel.

Zicht vanaf de A6

Het uitzicht vanaf de A6 richting het Weerwater moet gewaarborgd blijven.

Behoud groenblauw raamwerk

De groene as en de groenblauwe as zijn waardevolle recreatieve verbindingen. Het Pedersepad, onderdeel van de groenblauwe as, gaat niet samen met de plannen van Eden Holland. Alternatieven worden verder toegelicht op bladzijde 34.

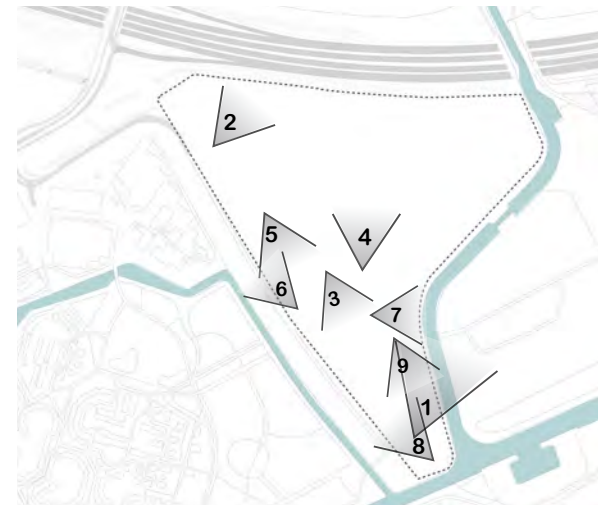

2.2 Verkenning locatie

Tijdens verschillende locatiebezoeken is inzichtelijk geworden hoe het terrein erbij ligt en met welke elementen in het ontwerpproces en programma rekening gehouden dient te worden, welke elementen goed inpasbaar zijn en voor welke elementen passende oplossingen gevonden dienen te worden.

- ❶ Zuidelijke punt van het plangebied kijkend richting noord naar de Kromme Wetering. Dit deel van het plangebied is landschappelijk het meest waardevol. De vrijstaande abelen zijn prachtig en de ruimte met vergezichten doet erg prettig aan. Een deel van de oever is natuurvriendelijk ingericht.
- ❷ De locatie van de zendmast. De zendmast is een groot element. Voor de ontwikkeling van Eden Holland wordt overlegd met Staatsbosbeheer en de zendmasteigenaar om de zendmast te verplaatsen naar een andere locatie. De foto illustreert tevens de zichtbaarheid van de drie meter hoger liggende snelweg op de achtergrond.
- ❸ Het terrein kent één plek met sterk reliëf. Een drie meter hoge wal in carrévorm met daarin wilgen creëert een bijzondere sfeer. De kwaliteit van de bomen is goed en dit bijzondere stukje wordt dan ook zeer zeker ingepast in het plan.
- ❹ Het perceel met eikenbos heeft duidelijk onderhoud nodig. Het bos is monotoon en de relatief jonge eiken (35 jaar) verkeren nog in stakenfase. Het bosperceel is goed inpasbaar voor Eden Holland, met het toevoegen van meer gelaagdheid ontstaat hier een bijzondere bosbiotoop.
- ❺ Een brede groenstrook, die als onderhoudspad fungeert, eindigt bij een groep mooie volwassen abelen. Deze abelen zijn waardevol voor het plan en kunnen goed ingepast worden.
- ❻ De Oude Waterlandseweg is een brede asfaltweg met aan weerszijden bospercelen. Een groot deel van deze percelen wordt wegens essenziekte gerooid. De weg valt buiten het plangebied, maar is een goede ontsluitingsweg voor het plan. Het Eden paviljoen is toegankelijk vanaf deze weg.
- ❼ De brug naar het Kasteel is massief vormgegeven en bestaat uit baksteen. De verbinding kan waardevol zijn, mocht er in de toekomst een uitloop mogelijk zijn naar het naastgelegen terrein.
- ❽ Op een groot deel van de percelen staan zieke Essen. Deze worden binnenkort allemaal gekapt.
- ❾ Het fietspad Pedersenpad ligt langs de Kromme Wetering. Volwassen abelen staan verspreid langs de waterkant. Dit is één van de weinige behoudenswaardige delen van de planlocatie vanwege de landschappelijk mooie kwaliteit.

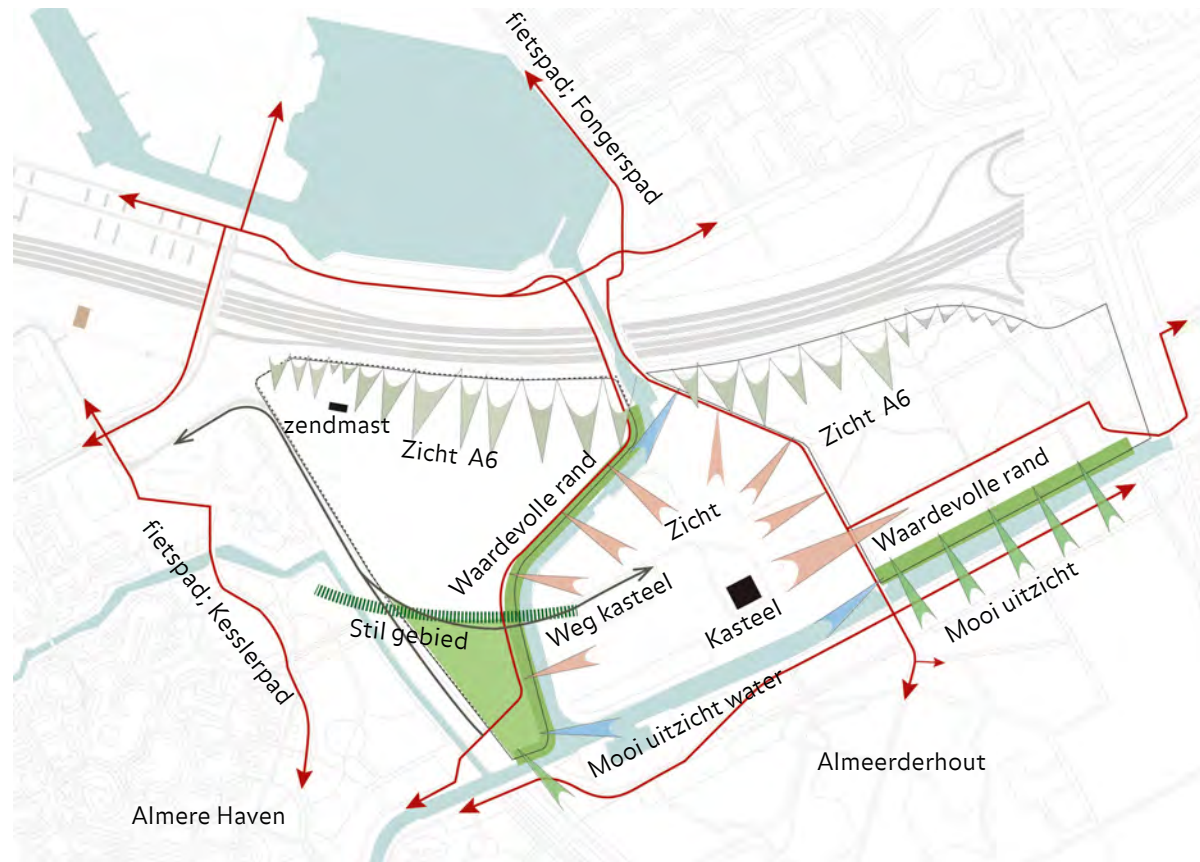
3. Locatie analyse

locatie analyse

In stedenbouwkundige en landschappelijke context is de situering van de planlocatie goed te noemen. Aan het rondje Weerwater, naast het Floriadeterrein, waar een mooie samenhang in doelen te vinden is, dichtbij het centrum en op de overgang van stad naar recreatiebos. Wanneer we inzoomen op de planlocatie zelf, is deze voor de inpassing van Eden Holland volstrekt niet ideaal. De A6 heeft een grote invloed op de natuurbeleving van het gebied. Het geluid draagt tot ver in het plangebied. De snelweg is tijdens de wintermaanden zelfs in een groot deel goed zichtbaar. Wanneer het blad aan de bomen zit, is de zichtbaarheid gereduceerd, maar blijft de aanwezigheid duidelijk hoorbaar. De toegang naar de locatie is mogelijk via bedrijventerrein De Steiger of bedrijventerrein Veluwsekant West, geen aantrekkelijke gebieden om een natuurpark te benaderen. De bospercelen zijn van slechte kwaliteit en de huidige ecologische waarde is laag. Qua infrastructuur speelt er ook een aantal kwesties die de inpassing van Eden Holland tot een uitdaging maken. Deze onderwerpen worden in de volgende paragrafen behandeld:

- Invloed van de A6
- Ecologie
- Infrastructuur met:
  - Fietsnetwerk
  - Verkeer en parkeren
  - Openbaar vervoer

overzicht van de bevindingen

3.1 Verbinding met de omliggende Stadswijken

Met de stadswijk die na de Floriade zal verrijzen heeft de gemeente Almere grote ambities op het gebied van groen en duurzaamheid. Er zijn verschillende mogelijkheden onderzocht om Eden Holland te verbinden met de Floriadewijk en andere omringende wijken zoals de wijken rond het Weerwater en Almere Haven.

Floriadewijk

De Floriadewijk ligt hemelsbreed dichtbij Eden Holland. De route is 1400 m lang en wordt gestuurd door de afslag van de A6 en het hoogteverschil van het viaduct. Qua uitstraling is de route niet erg aantrekkelijk. Voor wie het Eden paviljoen wil bezoeken voor een kop thee of koffie, is de route qua afstand goed af te leggen te voet of te fiets.

Woonwijken rond het Weerwater

Eden Holland ligt zo goed als aan het Weerwater, enkel de A6 vormt een barrière. Met de viaducten van de Floriadewijk en de A6 onderdoorgang bij de Kromme Wetering is het voor de fietser goed bereikbaar. Het recreatieve rondje Weerwater verbindt de aanliggende woonwijken met Eden Holland.

Almere Haven

Eden Holland heeft de ambitie om een goede verbinding te hebben met Almere Haven. Door middel van een brug over de Waterlandse Tocht ter hoogte van het Eden paviljoen is er een directe verbinding naar woonwijk de Marken. Met deze uitbreiding wordt het Eden paviljoen beter verankerd met het recreatieve voetpaden- en fietspadennetwerk.

Loop- en fietsroute van Floriadewijk naar het Eden Paviljoen.

3.2 Ecologie

De natuurbescherming in Nederland is geregeld met de Wet natuurbescherming (Wnb) waar sinds 1-1-2017 de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet en de Boswet in zijn opgegaan. De in de Wnb opgenomen soortbescherming geldt overal en heeft betrekking op zwaar beschermde soorten. Daarnaast ligt het plangebied in het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit betekent dat voor de soortbescherming duidelijk moet zijn welke beschermde plant- en diersoorten in het gebied aanwezig zijn. In het kader van de reconstructie van rijksweg A6 heeft ecologisch onderzoek plaatsgevonden. Het plangebied (fase 1) is voor een groot deel opgenomen in dit onderzoek. Het onderzoek dateert van 2016, maar geeft een goed overzicht wat er te verwachten valt. Alsnog zal er een integraal onderzoek in gang worden gezet om meer en actueel inzicht te krijgen in flora en fauna.

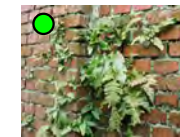
Beschermde plant- en diersoorten

Het Flora- en faunaonderzoek A6 Almere (Bureau Waardenburg, oktober 2016) geeft aan welke beschermde soorten er in de omgeving voorkomen en welk van deze soorten aangetroffen zijn in het plangebied. Alle tot nu toe aangetroffen beschermde planten en diersoorten zijn goed inpasbaar in het inrichtingsplan. De verspreiding van de aangetroffen soorten is minimaal, met name de onderdoorgang van de A6 wordt bewoond door vleermuizen, in de bermen komt op een paar plekken rietorchis voor, de buizerd heeft op twee plekken een nestloca-

tie en de bittervoorn, rivierdonderpad en kleine modderkruiper zijn op een paar plaatsen in de watergangen aangetroffen. Eden Holland wil de rijkdom van onze natuur laten ervaren en omarmt de aanwezigheid van deze beschermde plant- en diersoorten. De aangetroffen beschermde plantsoorten beperken zich tot de rietorchis en tongvaren, waarvan de tongvaren alleen in de brug naar het Kasteel is aangetroffen. Eden Holland wil met de gemeentelijke ecooloog onderzoeken welke biotopen goede vestigingskansen hebben, waardoor de biodiversiteit vergroot kan worden. Hiervoor dient uitgezocht te worden welke beschermde diersoorten uit de omgeving gekozen kunnen worden als natuurdoeltype. Bij de natuurdoeltypen wordt nagegaan of er goede verbindingen met brongebieden tot stand kunnen worden gebracht en of de omgeving in het plangebied dermate ingericht kan worden dat er een goede leefomgeving ontstaat.

Rietorchis

Tongvaren

Buizerd

Bittervoorn

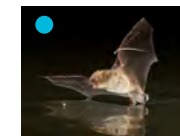
Rivierdonderpad

Kleine Modderkruiper

Meervleermuis

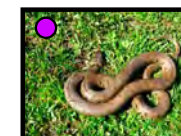

Watervleermuis

Ruige en gewone
Dwergvleermuis

beschermde flora en fauna plangebied

Ringslang

Gierzwaluw

Ransuil

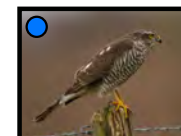
Boommarter

Otter

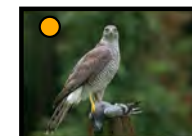
Bever

Sperwer

Huismussen

Havik

beschermde flora en fauna in omgeving van
plangebied

Houtopstanden

Voor de bescherming van houtopstanden (hagen, struiken, bossages, bos) geldt alleen buiten de bebouwde kom de voormalige Boswet. Het plangebied valt buiten de komgrens wat betekent dat bomen die gekapt worden, gecompenseerd dienen te worden. Dat kan binnen het plangebied of daarbuiten.

De bomenrapportage van Staatsbosbeheer geeft een treurig beeld van de huidige kwaliteit van de bospercelen. Een deel van de percelen bestaat uit zieke essen die allen verwijderd moeten worden. Naast de percelen met essen, zijn er nog een paar percelen met populieren die in slechte conditie verkeren en op termijn gekapt gaan worden. De helft van de percelen wordt gerooid, waardoor er weinig landschappelijke kwaliteit op het plangebied overblijft. De kern van eiken is waardevol maar de bomen zijn nog jong en in stakenfase (35 jaar). Het kleine perceel met wilgenruigte creëert, in combinatie met het plaatselijke reliëf, een leuke landschapskamer. De meest waardevolle landschappelijke kwaliteit vormt de rand met abelen langs de Kromme Wetering. Dit is de enige zone waar geen maatregelen getroffen hoeven te worden om het landschap aantrekkelijk te maken.

Alle gekapte bomen worden gecompenseerd, waarvan 0,5 hectare elders gecompenseerd zal worden vanwege het Eden paviljoen en het facilitaire gebouw. Doelstelling van Staatsbosbe-

heer is om naar gemengde bospercelen te gaan en de gekapte bomen te compenseren met eik, linde en beuk. Eden Holland zal in samenwerking met Staatsbosbeheer onderzoeken welke boomtypen naast deze soorten toegepast kunnen worden en hoe meer gelaagdheid in de bospercelen aangebracht kan worden. Het creëren van hogere natuurwaarden en het verbeteren van de biodiversiteit door het aanleggen van verschillende biotopen vergt een goede samenwerking tussen (gemeente)ecologen, Staatsbosbeheer en Eden Holland om tot een realiseerbaar en beheersbaar plan te komen.

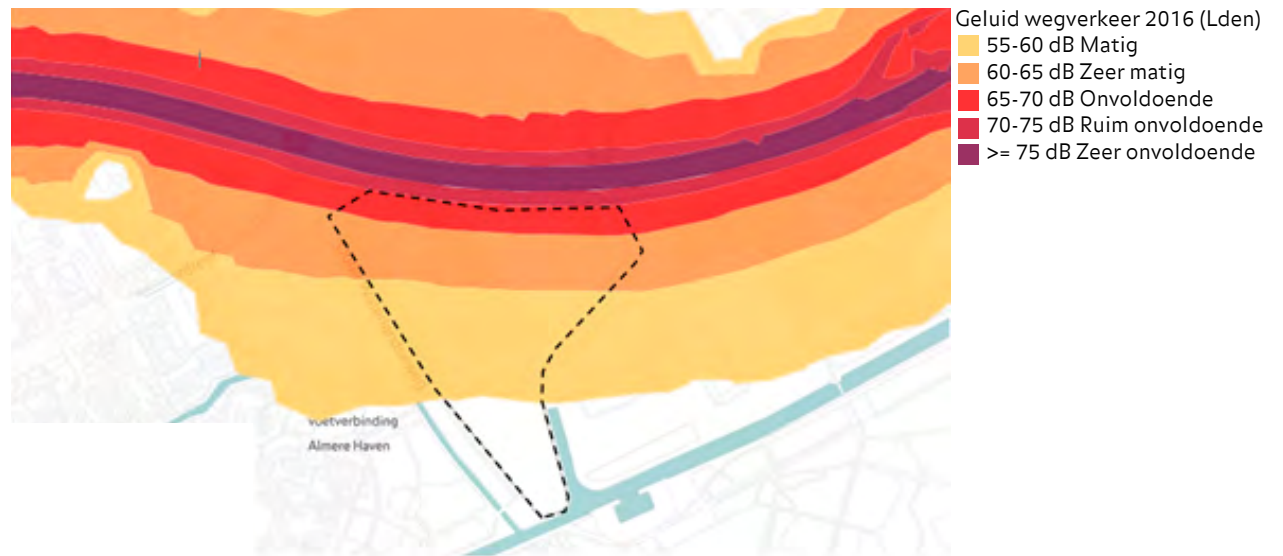

3.3 Invloed van de A6

Voor Eden Holland is een QuickScan op het gebied van geluid uitgevoerd. De locatie Eden Holland ligt in de directe omgeving van rijksweg A6 en provinciale weg N305. De milieueffecten van de snelweg en met name de grote mate van geluidsoverlast, bemoeilijken de natuurbeleving als er geen ingrijpende maatregelen plaatsvinden. Op basis van de geluidsniveaukaarten "Geluid wegverkeer rijkswegen 2016 (Lden)" en de geluidskaart van de provincie Flevoland zijn de geluidcontouren inzichtelijk gemaakt. De geluidbelasting dicht bij de A6 bedraagt Lden = 65-70 dB en heeft een onvoldoende geluidkwaliteit (vergelijkbaar met een stofzuiger). Voor het park is het wenselijk een geluidsniveau van maximaal 40 dB na te streven. Geluidreducerende maatregelen met een geluidsreductie van ca. 30 dB zijn noodzakelijk.

Er zijn geen wettelijke eisen voor de beperking van wegverkeersgeluid voor het natuurbelevingspark Eden. Het is een ontwerpopgave om de geluidsoverlast op de planlocatie zoveel als mogelijk door situeringskeuzen en afscherming te beperken. In samenspraak met Rijkswaterstaat kunnen innovatieve geluidsbeperkende voorzieningen op en aan de rijksweg, niet zijnde geluidschermen, worden onderzocht. Royal HaskoningDHV heeft een eerste analyse verricht naar de mogelijkheden van geluidsreductie en de effecten op de planlocatie.

Geluidcontouren Lden bij geluidbron wegverkeer Rijksweg A6. Omkaderd deel is plangebied.

Geluidcontouren Lden bij geluidbron wegverkeer N305. Omkaderd deel is plangebied.

Er zijn verschillende scenario's denkbaar om de geluidsoverlast te reduceren. Geluidsreductie door toepassing van een ander wegdek behoort niet tot de mogelijkheden, aangezien er al tweelaags ZOAB is toegepast. Onderzocht zijn drie verschillende hoogtes van geluidswal en geluidsscherm en welk effect zij hebben qua geluidsreductie.

De geluidsreductie van een wal hangt, net als van een scherm, af van de hoogte en de afstand tot de weg. In dit onderzoek is telkens van eenzelfde afstand uitgegaan, vlak naast de snelweg. Een geluidswal is minder effectief dan een geluidsscherm, doordat de geluidstralen gemakkelijk om de brede en glooiende bovenkant van een wal heen buigen. Dit effect wordt nog eens versterkt doordat de top van de geluidswal verder van de geluidsbron afligt, dan de top van een mogelijk even hoog geluidsscherm. Bovendien vraagt een wal meer ruimte. Om de akoestische nadelen van een wal te ondervangen, wordt ook wel een laag scherm op de top van een wal geplaatst.

Hiernaast is een overzicht te zien van een aantal mogelijke geluid reducerende middelen.

Bamboescherm
Langs de weg ka neen ongeveer 6m breed bamboescherm geplant worden. Na 4 jaar geeft het scherm zijn volledige geluidsreductie van 9 db.

Geluidrail
De vangrail kan aan beide zijden uitgevoerd worden als een geluidswerende rail. Hierdoor zal de geluidafstraling van de weg gereduceerd worden.

Wacer Wall
Geheel herbruikbaar scherm met lagere CO2-productie uitstoot dan een traditioneel scherm. Het scherm kan begroeid worden.

Glazen scherm met zonnepanelen
Het is mogelijk om zonnecellen in het glas te integreren. Deze werken aan beide zijden van het scherm.

Wishwall
De wishwall is een 1m hoge geluidabsorberende rail. De reductie zou ongeveer 8 dB bedragen wat overeen komt met een 3m hoog geluidsscherm.

Geluidswal
Door de piramedale vorm is de geluidsreductie van een wal lager dan van een scherm.

In figuur 1 is de geluidsbelasting in het plangebied ten gevolge van wegverkeerslawaai weergegeven voor de situatie zonder geluidsafschermende maatregelen. De andere figuren geven aan wat de geluidsreductie zal zijn bij geluidsschermen van 1,0; 3,0 of 5,0 m hoog. Ook is bekeken wat het effect zal zijn van een afschermend gebouw van 75 m lengte zo dicht mogelijk bij de snelweg zonder scherm en met een geluidsscherm van 3,0 m hoog. Er is uitgegaan van een geluidswerende gevel van minimaal 20dB. De resultaten van deze berekeningen zijn weergegeven in de figuren 5 en 6. Met een groene lijn is de locatie van het eventueel toe te passen geluidsscherm aangegeven, met een grijze markering is de ligging van het logistiekgebouw aangegeven.

In figuren 2 tot en met 4 is het effect van de geluidsschermen duidelijk zichtbaar. Achter de geluidsschermen neemt de geluidsbelasting sterk af. Bovendien neemt het gebied waar de geluidsbelasting lager dan 48 dB is, in omvang toe. Dit gebied bevindt zich aan de zuidzijde van het plangebied.

In de noordwest- en noordoosthoek van het plangebied blijft de geluidsbelasting hoog. Dit komt omdat het scherm de lengte heeft van het plangebied en het geluid als het ware om het scherm heen buigt. Het verder verhogen van het scherm heeft hier weinig effect. De geluidsbelasting zal afnemen door het scherm over een grotere lengte door te laten lopen of de hoek om door te zetten.

Achter en dichtbij het stafgebouw neemt de geluidsbelasting af. De totale afname in het gebied is echter gering in vergelijking met het effect van een geluidsscherm.

In tabel 1 zijn de gebiedstyperingen en bijbehorende grenswaarden weergegeven. Het beoogde gebruik van de locatie is omschreven als "belevingstuinen en een ontdekkingsbos". Conform tabel 1 is hiervoor een geluidsniveau van maximaal $L_{den} = 38$ dB na te streven. Uit de figuren 2 t/m 4 blijkt dat zelfs met een scherm van 5 m hoog nergens op het terrein aan dit geluidsniveau voldaan wordt.

Naast een scherm aan de weg, kan lokaal in het plangebied een lager achtergrondgeluidsniveau gecreëerd worden door toepassing van afscherming (geluidsscherm of -wal) bij de ontvanger. De hoogte van de afscherming moet dan afgestemd worden op de hoogte van de ontvanger (scherm ca. 0,5 tot 1 m boven oorhoogte).

Omschrijving	L_{den}	Kleur
Stille landelijke gebieden, gebieden voor extensieve recreatie	38 dB	Donkergroen
Stille woonwijk met weinig verkeer, landelijk gebied met veel agrarische activiteiten	43 dB	Lichtgroen
Rustige woonwijk in stad	48 dB	Lichtoranje
Woonwijk in stadcentrum, woonwijk bij drukke verkeersweg, woonwijk bij industrieterrein, woonwijk met combinatie wonen en lichte bedrijfsactiviteiten	53 dB	Donkeroranje
Rond industrieterrein en op industrieterrein	> 53 dB	Rood en paars

tabel 1, gebiedstyperingen, grenswaarden en kleurcoderingen

figuur 1 geluidbelasting huidige situatie

figuur 3 geluidbelasting geluidscherm 3 meter hoog

figuur 5 geluidbelasting met logistiek gebouw

figuur 2 geluidbelasting geluidscherm 1 meter hoog

figuur 4 geluidbelasting geluidscherm 5 meter hoog

figuur 6 geluidbelasting met logistiek gebouw en geluidscherm 3 meter hoog.

3.4 infrastructuur

Op het gebied van infrastructuur kent Eden Holland een aantal uitdagingen. Voor deze uitdagingen kan de Stichting niet alleen oplossingen en alternatieven vinden, maar is hulp van de gemeente en andere partijen noodzakelijk, zowel financieel als wat betreft de ruimtelijke ordening. De belangrijkste infrastructurele thema's zijn:

Parkeren

Bestaande infrastructuur plangebied

Toegankelijkheid terrein

Zendmast

Openbaar vervoer

De Stichting Eden Holland wil in samenwerking met de gemeente, de provincie, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer aantonen dat op slimme wijze oplossingen kunnen worden gevonden voor bovenstaande uitdagingen, zodat een duurzame bestemming voor dit gehele gebied kan worden gerealiseerd binnen een haalbare businesscase. Als het lukt, wordt ook dit stuk aan de rand van het Almeerderhout een robuust en gevarieerd natuurbelevingspark en een stadsbos met bovenlokale aantrekkingskracht dat past in de groene visie van de stad en de provincie.

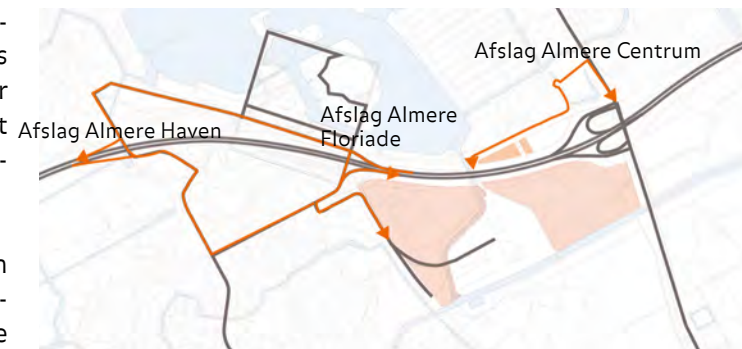
3.4.1 parkeren

Er is vanuit de gemeente in de QuickScan een drietal opties gesuggereerd voor de aanleg van een parkeerterrein. De eerste optie is parkeren tussen Floriade en bedrijventerrein de Steiger. Hier liggen twee kavels waarvan degene onder het Floriadeterrein waarschijnlijk tijdens de Floriade benut gaat worden voor busparkeren. De andere kavel bestaat uit een paardenwei. De tweede optie is het oplossen van parkeren op eigen terrein. De derde optie is parkeren langs de Veluwezoom en A6. Deze langgerekte kavel wordt gebruikt als weiland. Alledrie de opties zijn getoetst op bereikbaarheid, capaciteit toegangswegen en capaciteit voor het programma. Het programma van Eden Holland bestaat uit 250 parkeerplaatsen met 250 extra voor piekmomenten, 10 busparkeerplaatsen met 10 extra voor de piekmomenten. Voor het programma van het Eden paviljoen is het wenselijk om honderd parkeerplaatsen in de buurt van het paviljoen in te passen. Langs de Oude Waterlandseweg kunnen deze parkeerplaatsen in groene pockets opgenomen worden. Doordat de parkeerplaatsen een lagere frequentie in gebruik hebben dan het bezoekersparkeren langs de Veluwezoom, kan het parkeren met grasrastertegels ingepast worden, waardoor de impact in zicht en (negatieve) beleving beperkt wordt.

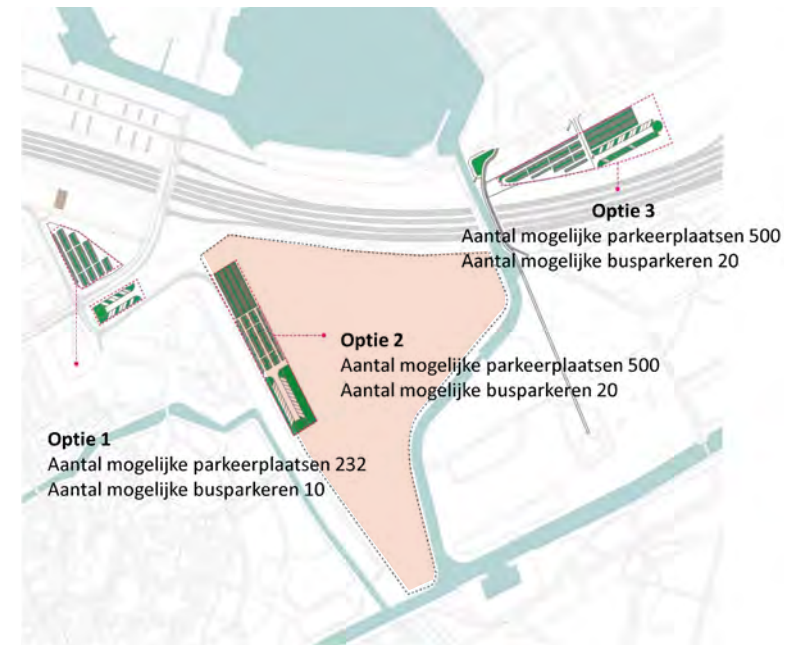
Locatie Optie 1 valt af doordat het benodigde programma niet op de twee kavels past. Daarnaast heeft de infrastructuur van het bedrijventerrein de Steiger niet voldoende capaciteit om de bezoekersstroom aan te kunnen.

Locatie Optie 2 neemt veel ruimte in beslag op het plangebied zelf. De infrastructuur van het bedrijventerrein de Steiger heeft onvoldoende capaciteit om de stroom van auto's aan te kunnen.

Locatie Optie 3 is voor Eden Holland de gewenste locatie waarop het schetsontwerp is gebaseerd. Het heeft een goede toegankelijkheid vanaf de A6 via bedrijventerrein de Veluwsekant West naar de kavel. De omvang van de kavel is groot en de capaciteit van de infrastructuur is naar verwachting voldoende. De gemeente zal nog verder verkeerstechnisch onderzoek verrichten als onderdeel van de Ruimtelijke Onderbouwing.

Afslagen A6; twee halve afslagen aan de westzijde met ontsluiting via bedrijventerrein de Steiger. Aan de oostzijde afslag Almere Stad met een directe ontsluiting richting plangebied.

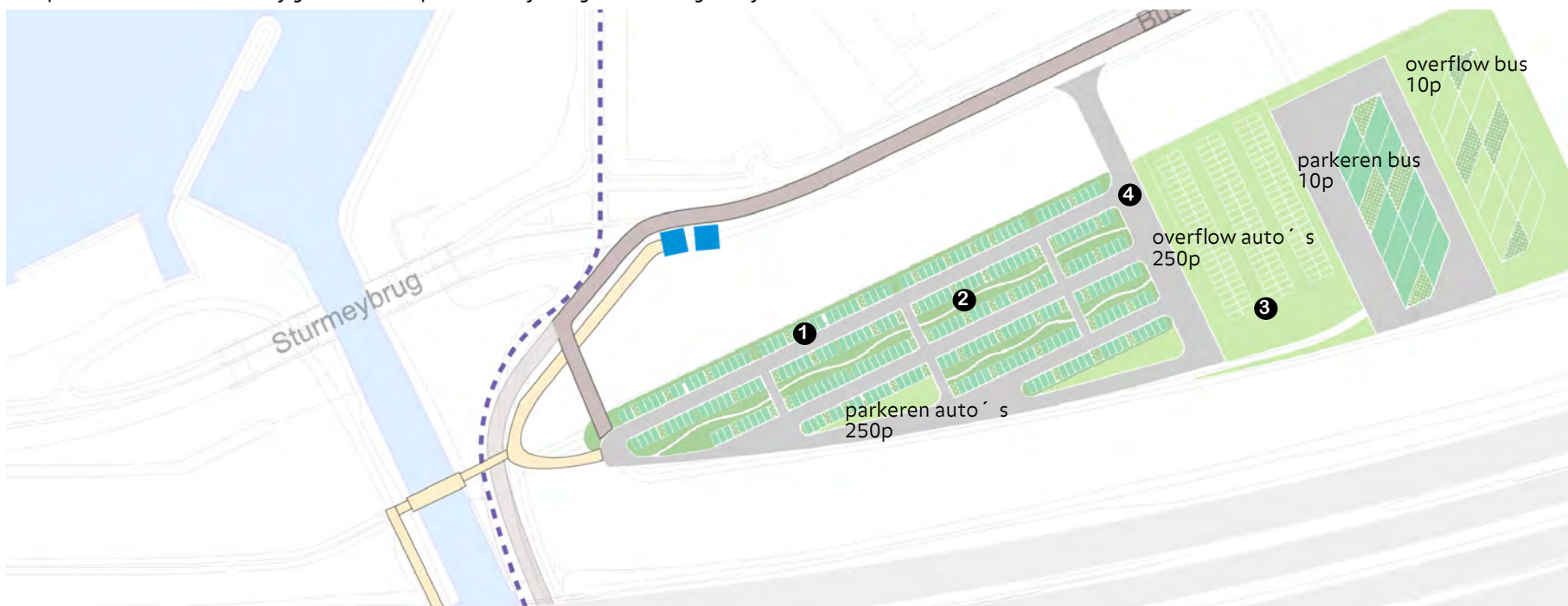

overzicht drie aangedragen mogelijkheden parkeren Eden Holland

De gekozen plek voor het parkeren is goed te ontsluiten vanaf de A6 via de aansluiting 5 Almere Stad en heeft mogelijkheid tot uitbreiding. De bushalte Het kasteel valt mooi samen met het parkeerterrein, waardoor alle bezoekers binnenkomen op één plek. De locatie kent ook bijkomstige consequenties:

- a) Er dient een voetgangersbrug over het water te komen voor de ontsluiting van Eden Holland.
- b) Parkbezoekers lopen onder een brede snelweg door. Dit zal gemitigeerd moeten worden door van de wandelroute tussen het parkeerterrein en de onderdoorgang een mooie beleving te maken.
- c) De locatie staat gekenmerkt als zichtlocatie voor de bedrijven ten noorden van de A6. Er zal overleg gaan plaatsvinden met de bedrijven voor het inpassen van het parkeerterrein waarbij goed zicht op de bedrijven gewaarborgd blijft.

- ❶ parkeervakken; vijf a zes vakken in een parkeerpocket omgeven door lage struiken en beplanting.
- ❷ voetpad door ecologische strook, hier wordt het water opgevangen en geïnfiltreerd. De strook is ingezaaid met een wild bloemenmengsel.
- ❸ overflow voor het parkeren. Overflow voor auto's is voorzien van gefundeerd gras. De overflow voor het busparkeren bestaat uit grasbetonstenen.
- ❹ De rijwegen zijn voorzien van grasbetonstenen met een breed karrespoor om aan te duiden waar de auto's dienen te rijden.

Parkeren met ecologische groenstructuur tussen parkeerplaatsen in

De parkbeleving begint bij aankomst op het parkeerterrein. Minimale bestrating door alleen de bandensporen aan te duiden en ruimte voor groen geven een maximale groeninvulling. Er wordt bewust zichtbaar omgegaan met flora en fauna. Waar mogelijk worden, met respect voor de zichtlocatie, verhoogd groen/klimplanten of twee tot drie meter hoge struiken toegepast.

3.4.2 Infrastructuur plangebied

Almere kent een sterk fietspadennetwerk met diverse routes, gebaseerd op het leggen van snelle verbindingen en / of mooie recreatieve verbindingen. Er zijn twee recreatieve fietsroutes die door het plangebied lopen, het Pedersenpad en het Fongerspad. Het Pedersenpad maakt onderdeel uit van het hoofdfietsnetwerk en verbindt Almere Centrum met Almere Haven. Het Fongerspad is lager in hiërarchie en verbindt het centrum met het Almeerderhout.

De businesscase van Eden Holland gaat uit van een natuurbelevingspark met diverse bijzondere attracties met één entree waar een entreeticket betaald wordt. Dit betekent dat het gebied niet openbaar toegankelijk blijft, met uitzondering van het restaurant in het Eden paviljoen. Langs de Kromme Wetering loopt in het fase 1 plangebied het Pedersenpad. Voor de ontwikkeling van Eden Holland vormt het fietspad een grote belemmering om drie redenen: a) Het mengt bij de toegang van Eden Holland op gevaarlijke wijze fiets- en voetgangersverkeer.

b) Het neemt tot gemiddeld 40 meter ruimte langs de waterkant in beslag, waardoor de kwaliteit van het besloten park zeer vermindert met consequenties voor de businesscase. Het niet kunnen betrekken van de waterzijde ^{A6} maakt dat de totale beleefbare oppervlakte van het park afneemt en het park wordt afgesloten van de Kromme Wetering. Dit heeft tot gevolg dat de wateroever niet meer opgenomen kan worden in de conceptuele uitwerking. Het handhaven van het Pedersenpad betekent tevens een verlies aan uitzicht voor Eden Holland. Ook dit kan de aantrekkingskracht van het park op bezoekers en op de evenementenmarkt negatief beïnvloeden.

Deze negatieve impact zal zich naar verwachting vertalen in een merkbare daling van het bezoekersaantal en daarmee van de inkomsten uit bezoek, alsmede van de inkomsten uit verhuur/evenementen.

c) Het creëert de noodzaak voor een extra parkafschieding.

Er is een aantal alternatieven onderzocht die de kwaliteit van de recreatieve route en snelverbinding evenaren.

Het Fongerspad ligt langs fase 2 van het plangebied. Het fietspad is goed inpasbaar door openbaar en privaat terrein te scheiden middels een watergang.

Er zijn voor de route over het fase 1 plangebied vier alternatieven onderzocht; via het Fongerspade, via Weerwater en Kesslerpad, via de Oude Waterlandseweg en via de Floriadewijk en Kesslerpad. Het is onbekend wat de gebruiksin-tensiteit van de route is. Bij meerdere langduri-ge bezoeken was de frequentie van gebruik laag

via Fongerspade

De route via het Fongerspade is 426 meter lan-ger. Het Fongerspade heeft op het moment niet dezelfde landschappelijke schoonheid als het Pedersenpad. Wanneer de hekken van het Kas-teelterrein verwijderd worden en er meer aan-dacht aan de groeninrichting wordt besteed, kan de ruimtelijke kwaliteit het Pedersenpad evenaren. Desalniettemin is deze route ter ver-vanging van de verbinding van centrum met Ha-ven een te grote omweg voor fietsers.

Via Weerwater

Het tweede alternatief is fietsen langs het Weerwater om vervolgens bij de Floriadewijk over te steken naar het Kesslerpad. Deze route is 629 meter langer. Daarnaast komt de fietser twee keer een brug tegen waarvan de over-steek via de Floriadewijk een behoorlijke klim omhoog is.

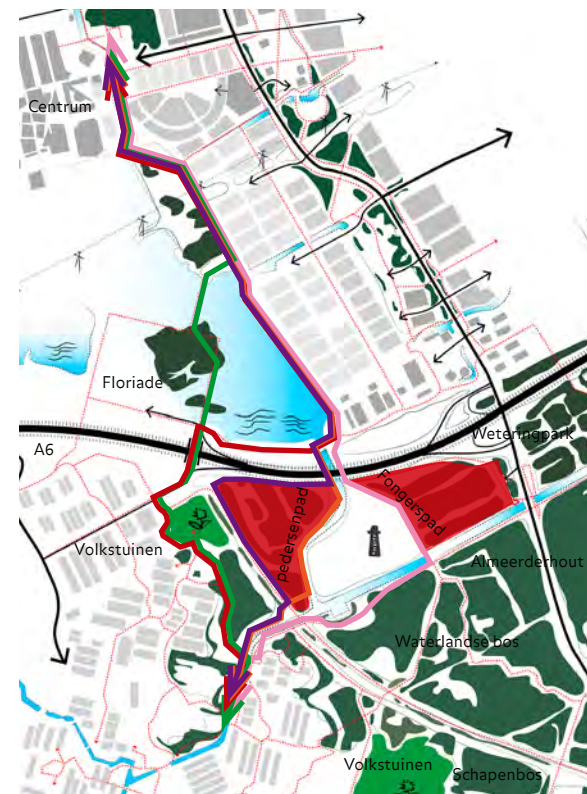
Via Oude Waterlandseweg

De derde optie is via het plangebied. De leng-te is vergelijkbaar met de route via het Fon-gerspade. De kwaliteit van de route wordt op-gewaardeerd met de komst van Eden Holland.

Langs de A6 is sprake van geluidsoverlast die aangepakt zal moeten worden. De route heeft potentie door de landschappelijke kwaliteit die Eden Holland te bieden heeft, in combinatie met het Eden paviljoen waar gestopt kan wor-den voor een lunch of een versnapering. Een extra verbinding over het water kan Almere Ha-ven een directe verbinding geven met het Eden paviljoen. Eden Holland wil graag het tijdelijke fietspad langs de A6 handhaven om deze route te faciliteren.

via Floriadewijk

De vierde optie is via de Floriade wijk en het Kesslerpad. Met de komst van de Floriadebrug ontstaat er een kortere verbindingroute van 240 meter van centrum naar Haven. De route over het Weerwater en door de Floriadewijk belooft een groene en bijzondere recreatie-ve route te worden. Het Kesslerpad gaat door het Vliegerpark en is nu al een prachtige groe-ne route. Aangezien deze route in de toekomst een snellere verbinding is, biedt deze route een goed alternatief. Het fietspad biedt alleen voor het zuidelijk gelegen deel van Almere Filmwijk geen snellere (groene) route. Dit deel van de wijk kan via één van de alternatieve routes naar Almere Haven fietsen.

overzicht bestaande fietsroute naar Almere haven en alternatieven

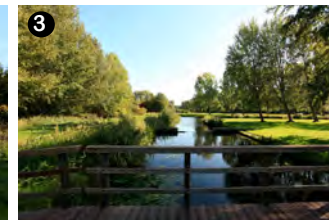
- ↔ verbinding centrum - Almere haven via Pedersenpad - lengte 3063 meter
- ↔ verbinding centrum - Almere haven via Fongerspade - lengte 3489 meter
- ↔ verbinding centrum - Almere haven via Kesslerpad - lengte 3692 meter
- ↔ verbinding centrum - Almere via Oude Waterlandseweg - lengte 3495
- ↔ verbinding centrum - Almere via Floriade en Kesslerpad - lengte 2822

Pedersenpad

Mooie landschappelijke ligging in combinatie met Kromme Wetering. Breed groenprofiel met mooie vergezichten.

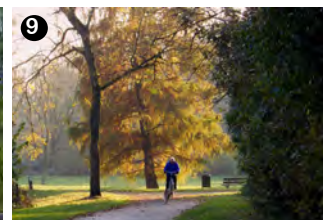
via Fongerspadijck

Veel potentie om een mooie recreatieve route te zijn. Voelt nu verwaarloosd aan door achterstallig onderhoud groen en hek rond het kasteeldomein.

Via Weerwater

Langs het Weerwater is er prachtig zicht over het water. De A6 is niet zichtbaar aanwezig maar wel voel- en hoorbaar. Het Vliegerpark is een prachtig park waar al veel doorheen gefietst wordt.

Via Oude Waterlandseweg

Route langs de A6 is nu niet bijzonder te noemen maar kan met de komst van Eden Holland mooi ingepast worden met doorblikjes en meer gelaagdheid en diversiteit van begeleidend groen.

via Floriadewijk

De brug over het Weerwater wordt een bijzondere ervaring. De Floriadewijk belooft een groene en mooie wijk te worden waar goed doorheen gefietst kan worden. Het Vliegerpark is een prachtig park waar al veel doorheen gefietst wordt.

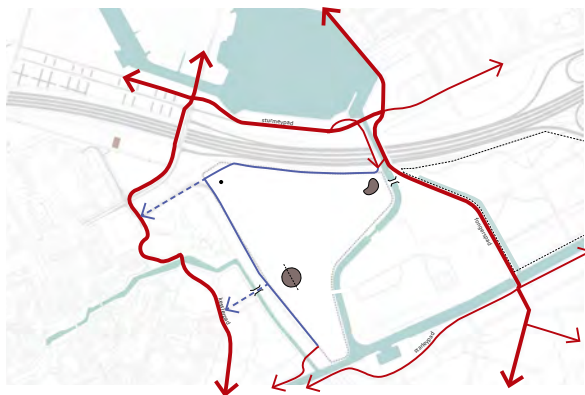

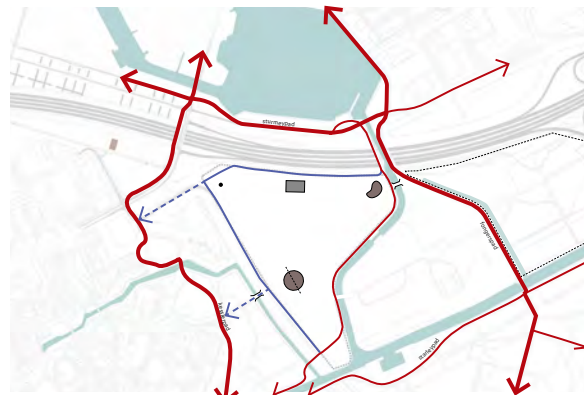
Op het schaalniveau van het plangebied is gekeken naar de impact van een alternatief verloop van het Pedersenpad. Het huidige Pedersenpad kent een behoorlijke afstand tussen Kromme Wetering en fietspad. Wanneer we de sloot als grens tussen openbaar en betaald toegankelijk (Eden Holland) aanhouden, betekent dit een verlies van een grondstrook variërend tussen de 30 tot 50 meter, zie doorsnede A. In totaal is dit een verlies van 3 hectare. Daarnaast wordt met het verlies van de enige zone met landschappelijke kwaliteit deze impact te groot voor Eden Holland. Mochten de twee alternatieve routes - via de Floriadewijk en via Oude Waterlandseweg - niet toereikend blijken te zijn, dan zijn er nog twee andere alternatieven mogelijk. Het eerste alternatief is om het fietspad te verleg-

gen, strak langs de waterkant. Vanaf de Eden Holland Boulevard is de Kromme Wetering nog steeds beleefbaar en er ontstaat een leuk spel tussen openbaar en betaald toegankelijk, zie doorsnede B. Deze variant heeft alsnog een grondstrookverlies van rond de 20-25 meter. De volwassen abelen zijn zo goed mogelijk ingepast in deze variant, waardoor de sloot die als afscheiding dient, enige afstand kent van het Pedersenpad.

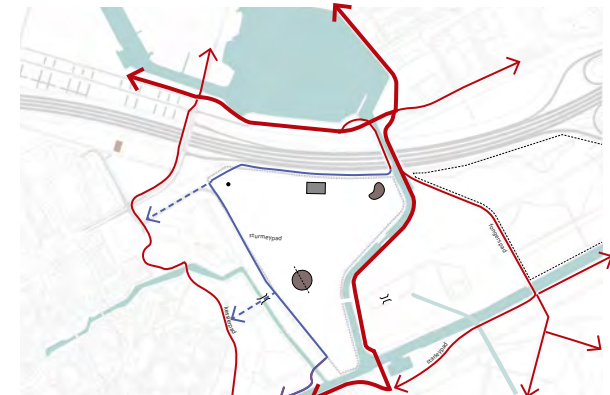
Een ander alternatief is het verleggen van het Pedersenpad naar de overzijde van de Kromme Wetering. Omdat het terrein van het Kasteel openbaar moet blijven biedt dit een positief perspectief. Bovendien hoeft de fietser de Kromme Wetering niet over te steken bij het Weerwater en kan direct onder de A6 door. Nadeel is dat het verleggen ook een nieuwe brug over de Lange Wetering betekent. Voor de plannen van Eden Holland is dit een goed alternatief.

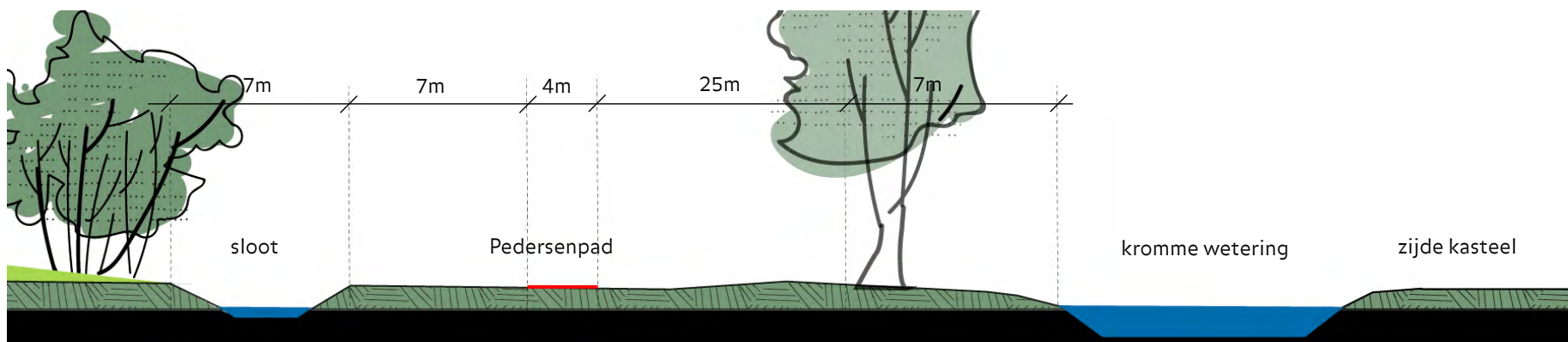
Gewenste situatie voor Eden Holland: alternatieve routes via Floriadewijk- Kesslerpad en via Oude Waterlandseweg.

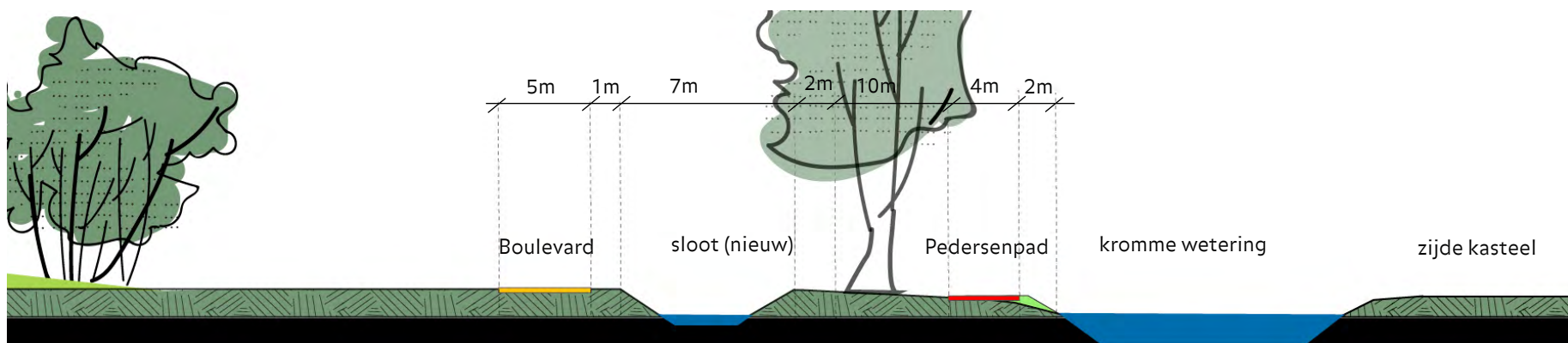
Alternatief: Het verleggen van het Pedersenpad strak tegen de waterkant aan.

Alternatief: Het verleggen van het Pedersenpad naar de overzijde van de Kromme Wetering.

Doorsnede A bestaande situatie

Doorsnede B waterkant met verlegt Pedersenpad

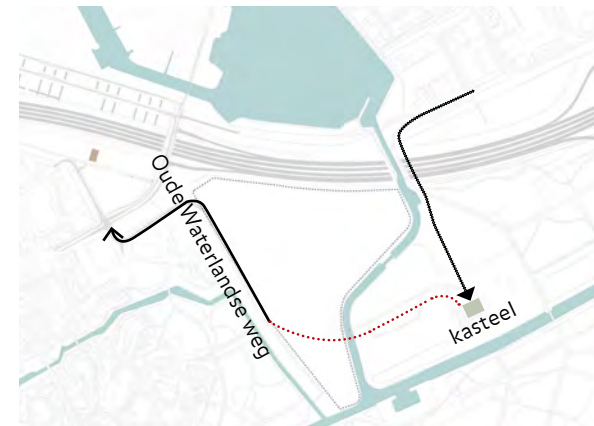
3.4.3 toegankelijkheid terrein

Met de keuze om het parkeerterrein langs de Veluwezoom te plaatsen, is er een aantal uitdagingen te tackelen. Er dient een nieuwe brug ten noorden of ten zuiden van de A6 te komen, zodat bezoekers vanaf het parkeerterrein naar de overzijde van de Kromme Wetering kunnen lopen. Bezoekers kunnen middels een onderdoorgang onder de A6 door. De doorgang is niet aantrekkelijk en er komen verschillende verkeersstromen samen. Aan de oostzijde van de onderdoorgang loopt het Fongerspad, aan de westzijde het Pedersenpad.

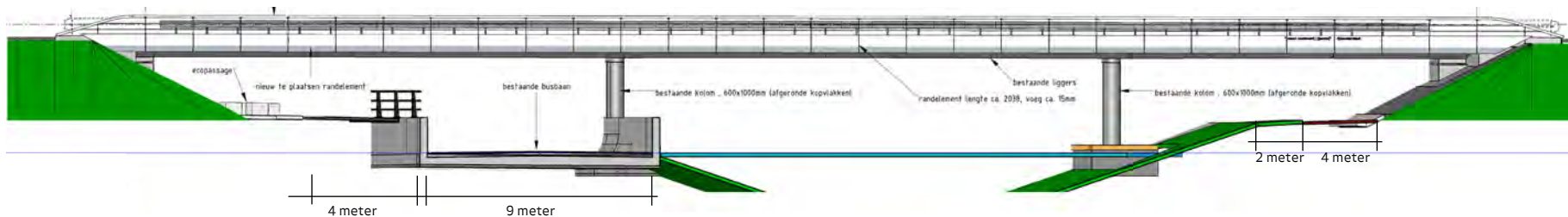
De huidige toegang tot het Kasteel verloopt via de Oude Waterlandseweg, waarvan het laatste deel over het plangebied loopt. Via een massieve, statige brug verloopt de route naar het Kasteel. Dit is nu de enige ontsluitingsweg voor het kasteelterrein. Voor Eden Holland is het niet wenselijk dat er een openbare weg door

het plangebied loopt. Een goed alternatief is recent al deels gerealiseerd. De ondertunneling onder de A6 is voorzien van een brede bak, waardoor de onderdoorgang geschikt is voor gemotoriseerd verkeer. De A6 onderdoorgang zal dan niet alleen de entree naar Eden Holland worden, maar kan ook de entree naar het Kasteel zijn. De vele conflicterende verkeersstromen leveren een flinke puzzel op hoe alles in veilige en goede banen geleid kan worden. Er is een zestal alternatieven onderzocht, waarbij de volgende verkeersstromen zijn opgenomen:

- Voetgangers (bezoekers) parkeerterrein richting entree Eden Holland
- Voetgangers (bezoekers) van bushalte Het kasteel richting Eden Holland
- Halteplaats shuttlebus met voetgangers richting entree Eden Holland
- Mogelijkheid voor auto's en vrachtwagens om richting het Kasteel te rijden
- Het bestaande Fongerspad handhaven

Toegang kasteel
Er lopen gesprekken met gemeente en kasteel eigenaar om de toegangsweg te verplaatsen naar de Veluwezoom. Kosten voor de aanpassing van de onderdoorgang A6 zijn niet opgenomen in de businesscase.

Doorsnede C huidige situatie: onderdoorgang oostzijde met tunnelbak en Fongerspad

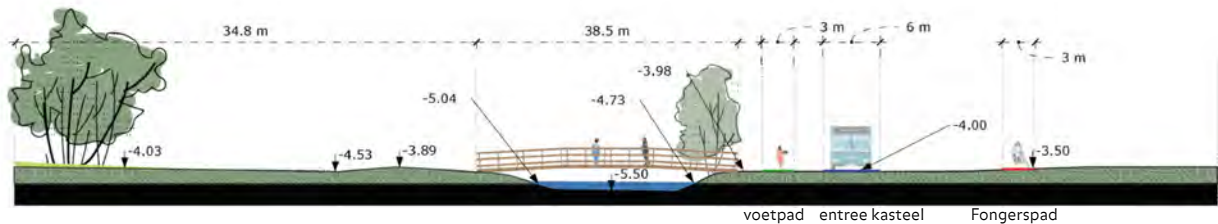
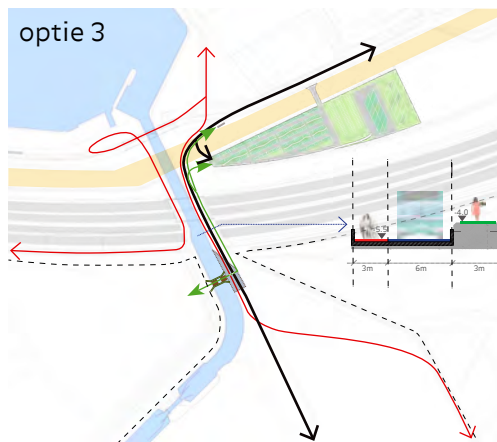
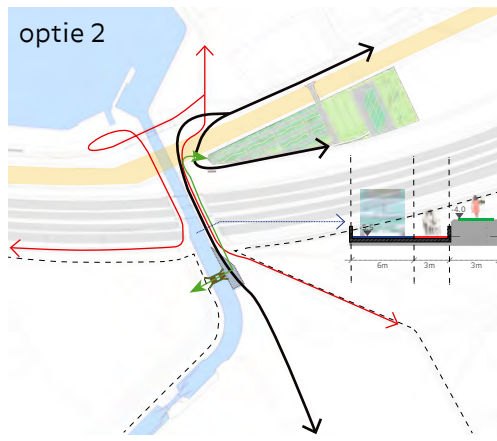
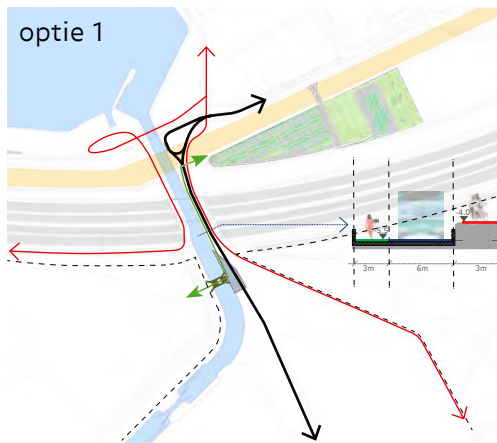
onderdoorgang westzijde met Pedersenpad

Het voorkeursmodel (zie ook optie 6 blz 43) gaat uit van een voetgangersbrug aan de noordzijde van de A6. Zowel bezoekers afkomstig van het parkeerterrein als van de bushalte hebben hier een veilige en korte route naar de hoofdentree. De nieuwe brug maakt het mogelijk om de route naar de entree op een aantrekkelijke wijze in te passen. Er is ruimte om een flauw stijg- en daalpunt te maken, zodat de brug rolstoeltoegankelijk is. Via de tunnel onder de A6 komen bezoekers bij de entree van Eden Holland uit. Deze onderdoorgang is smal en het huidige Pedersenpad loopt hier ook onderdoor. De bezoekersstroom heeft een voetpad van ongeveer vier meter breed nodig. Het voetpad kan naast het Pedersenpad doorgetrokken worden, wanneer het talud aangepast wordt, zie doorsnede G.

Voor het doortrekken van de entree route naar het Kasteel zijn er twee punten te tackelen:

1. De toegangsweg houdt nu op bij de entree van het parkeerterrein. Deze kan doorgetrokken worden in eenzelfde profiel als de Veluwezoom. Dit houdt in dat het fietspad (Sturmeypad) verbreed wordt naar eenzelfde breedte als de Veluwezoom. Aangezien dit fietspad weinig gebruikt wordt, kan deze goed gecombineerd worden met de rijweg.
2. De tunnelbak onder de A6 door is afgestemd op de oude situatie van de A6. Nu de A6 verbreed is naar acht rijstroken, dient de tunnelbak verlengd te worden.

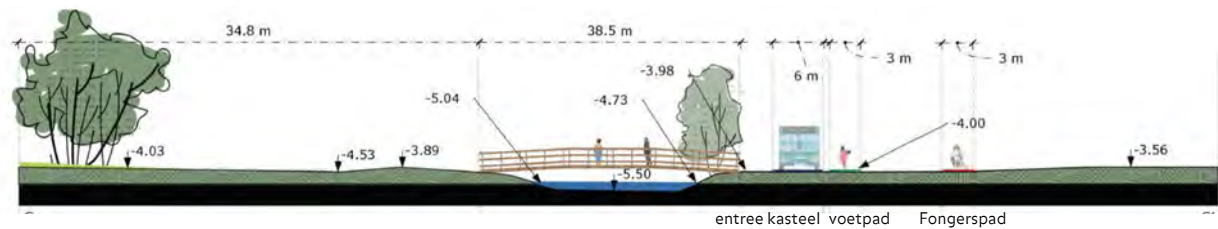
Doorsnede D Combineren van entree Kasteel en voetpad. De Shuttlebus stopt bij halte Het Kasteel en heeft daar een keerlus.

Voordelen:

- Kiss and Ride dicht bij entree en kruist geen infra.
- Voetgangers steken eenmalig het fietspad en entree Kasteel over.
- Fongerspad blijft in zelfde hoedanigheid lopen.
- Brug kan voor fase 2 ontwikkeling gebruikt worden.

Nadelen:

- Gasleiding trace bij Kiss and Ride, is dit mogelijk?
- Veel infrastructuur over kabels en leidingen.
- Bundeling van wegen onder de oostelijke onderdoorgang door.

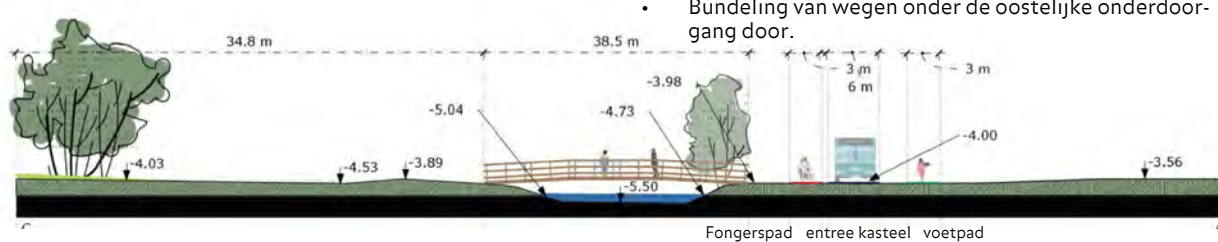
Doorsnede E Combineren van Fongerspad met entree kasteel. Voetpad apart in tunnelbak. De Shuttlebus stopt op het parkeerterrein. Entree Kasteel gescheiden van shuttlebus.

Voordelen:

- Scheiding voetpad met entree Kasteel onder tunnel.
- Kiss and Ride dichtbij entree.
- Fasering mogelijk entree Kasteel.
- Brug kan voor fase 2 ontwikkeling gebruikt worden.

Nadelen:

- Entree Kasteel dicht op de brug entree Eden Holland.
- Fongerspad is verlegd in tunnelbak.
- Twee extra wegen over het kabels en leidingen tracé.
- Bus op de plek waar bezoekers oversteken.
- Bus gecombineerd met auto over parkeerterrein.
- Brug heeft ruimte nodig.
- Bundeling van wegen onder de oostelijke onderdoorgang door.

Doorsnede F Combineren van fongerspad met entree Kasteel. Voetpad afgeschermd van rijweg. De Shuttlebus stopt op het parkeerterrein. Brug voetgangers zuidzijde A6.

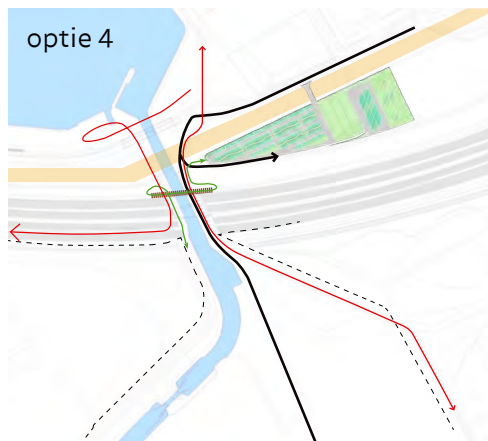
Voordelen:

- Minder infrastructuur nodig.
- Voetgangers steken eenmalig het fietspad en entree Kasteel over.
- Brug kan voor fase 2 ontwikkeling gebruikt worden.

Nadelen:

- Bus over parkeerterrein.
- Verleggen van het Fongerspad.
- Brug heeft ruimte nodig.
- Bundeling van wegen onder de oostelijke onderdoorgang door.

De voetgangers maken gebruik van de bestaande brug. De entree naar het Kasteel gaat door de tunnelbak, het Fongerspad blijft op zijn plek. De shuttlebus stopt naast de bestaande halte en rijdt via de entreeweg richting parkeerterrein.

Voordelen:

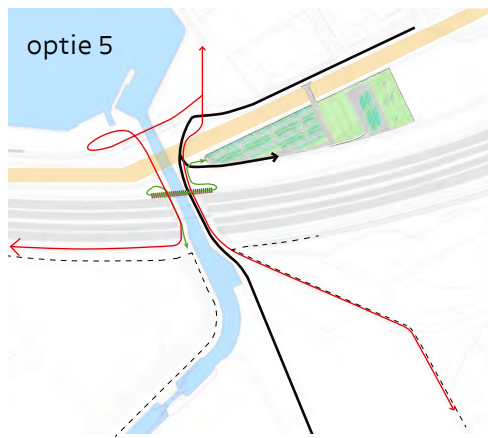
- Er hoeft geen extra brug aan gelegd te worden.
- Voor zowel het Fongerspad als de voetgangers een veilige route, geen menging verkeer entree Kasteel.
- Geen bundeling van wegen onder de oostelijke onderdoorgang door.

Bestaande brug Stormeypad

Nadelen:

- De route naar de entree Eden Holland is lang en niet aantrekkelijk. Hier zal de nodige aankleding voor nodig zijn.
- Het talud van de onderdoorgang dient aangepast te worden voor het combineren fiets- en voetpad.
- De busbaan wordt overgestoken, de oversteek van fietsers is gereguleerd met verkeerslichten. De voetgangers zouden hier ook gebruik van kunnen maken.
- Wanneer fase 2 ontwikkeld wordt dient er een nieuwe brug aangelegd te worden.

De voetgangers worden middels een nieuwe brug tegen de A6 aan naar de overzijde van het water begeleid. De entree naar het Kasteel gaat door de tunnelbak, het Fongerspad blijft op zijn plek. De shuttlebus stopt naast de bestaande halte en rijdt via de entreeweg richting parkeerterrein.

Voordelen:

- Er worden kosten bespaard doordat de brug gebruik maakt van het talud van de A6.
- De voetgangers hebben een korte looproute naar de entree van Eden Holland.
- Voor zowel het Fongerspad als de voetgangers een veilige route, geen menging verkeer entree Kasteel.
- Het Fongerspad blijft op zijn plek.
- In de keerlus zijn evt. liften te plaatsen.
- Geen bundeling van wegen onder de oostelijke onderdoorgang door.

Nadelen:

- Geen mooie wandelroute langs de A6
- hoge stijg en daalpunten.
- (evt. lagere variant waardoor de A6 ook minder een stoornisfactor is)
- Wanneer fase 2 ontwikkeld wordt dient er een nieuwe brug aangelegd te worden.
- Het talud van de onderdoorgang dient aangepast te worden voor het combineren fiets- en voetpad.

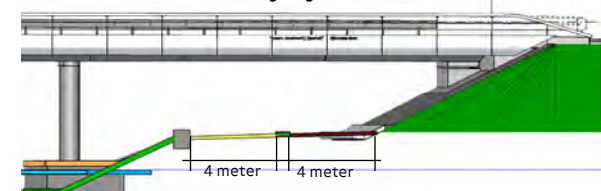
De voetgangers steken de Kromme Wetering over middels een nieuwe brug. De entree naar het Kasteel gaat door de tunnelbak, het Fongerspad blijft op zijn plek. De shuttlebus stopt naast de bestaande halte en rijdt via de entreeweg richting parkeerterrein.

Voordelen:

- Korte route naar entree Eden Holland.
- Er kan een mooie entreebrug ontworpen worden.
- Voor zowel het Fongerspad als de voetgangers een veilige route, geen menging verkeer entree Kasteel.
- Geen bundeling van wegen onder de oostelijke onderdoorgang door.

Nadelen:

- De brug is de derde oversteek over de Kromme Wetering kort op elkaar.
- Het is de vraag of het Pedersenpad gecombineerd kan worden met de voetgangers.

Doorsnede G voorstel onderdoorgang met links van Pedersenpad het voetpad naar Eden Holland

3.4.4 Zendmast

Er staat een zendstation met zendmast aan de noordzijde van het fase 1 terrein. De zendmast doet afbreuk aan de belevingskwaliteit van het terrein. Met Staatsbosbeheer zijn discussies gaande om de zendmast te verplaatsen. Een van de mogelijkheden die besproken wordt, is verplaatsen van de zendmast naar het fase 2 terrein in de uiterste noordoosthoek waar de zendmast niet in de weg staat. Dit deel van het terrein is ook in eigendom van Staatsbosbeheer.

fase 1 terrein met huidige locatie zendstation

foto zendstation met zendstation

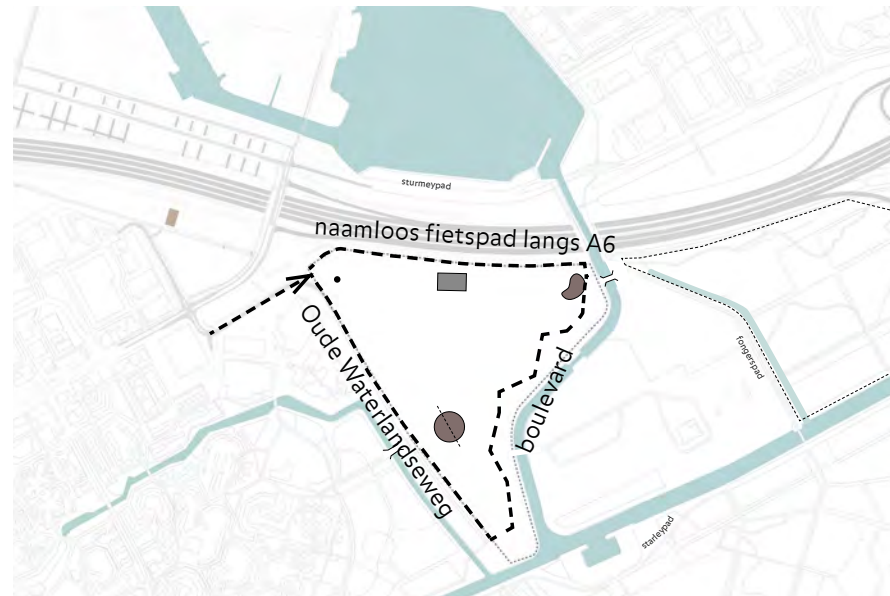

foto toegangsweg zendstation

3.4.5 logistiek

Voor de logistieke afwikkeling van het park is een rondweg te rijden via de Oude Waterlandseweg, de boulevard langs de Kromme Wetering en het fietspad langs de zuidzijde van de A6. Het transport van goederen zal met de duurzame insteek van het park beperkt zijn. Voor hetgeen binnen het park vervoerd dient te worden, wordt gekeken naar een duurzaam systeem, met een lage snelheid, waarbij de veiligheid van fietsers en bezoekers gegarandeerd kan worden.

Dezelfde rondweg kan gebruikt worden als aanvalsroute in geval van calamiteiten. Eden Holland zal in samenspraak met de gemeentelijke externe veiligheidsdeskundige en Brandweer Flevoland streven naar een inrichting welke zoveel mogelijk de veiligheidsrisico's beperkt.

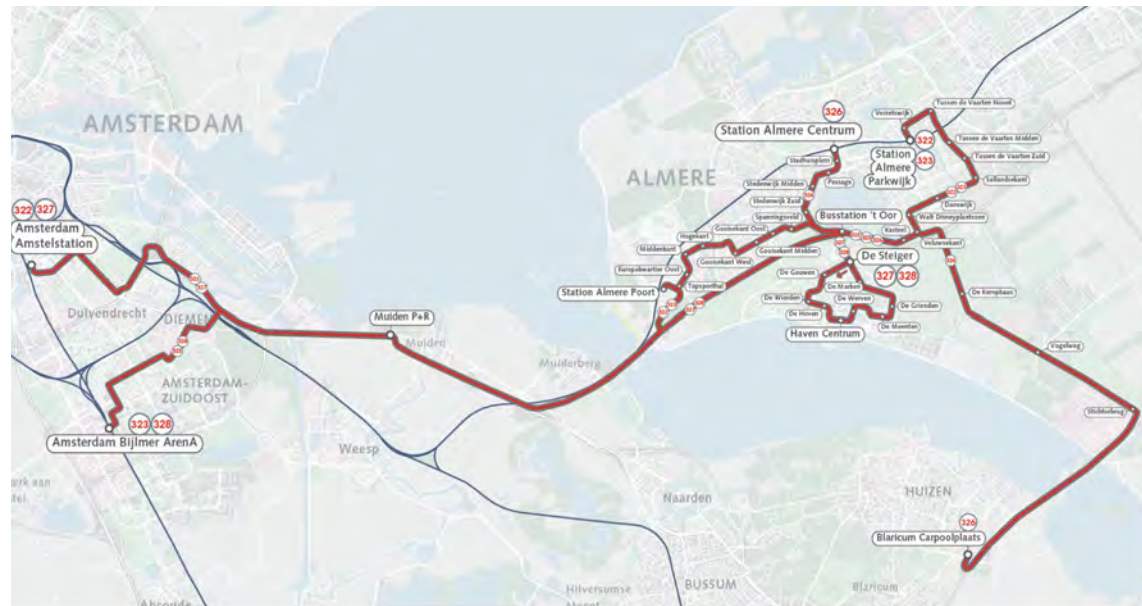

3.4.6 Openbaar vervoer

overzicht lokale buslijnen

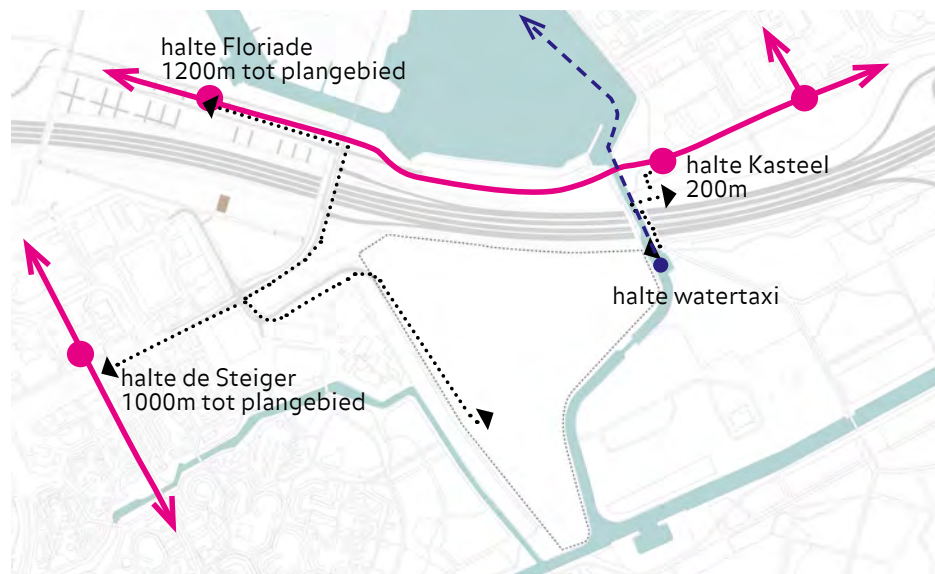

overzicht regionale buslijnen

Buslijnen halte Kasteel

Lijn 322 Station A'dam Amstel - Kasteel	43 min
Lijn 323 Station A'dam Bijlmer - Kasteel	46 min
Lijn N21 A'dam Leidseplein - Kasteel	43 min
Lijn 326 Blaricum Carpoolplaats - Kasteel	19 min
Lijn 326 Almere Centrum - Kasteel	10 min
Lijn N21 Almere Centrum - Kasteel	11 min (Beperkt)

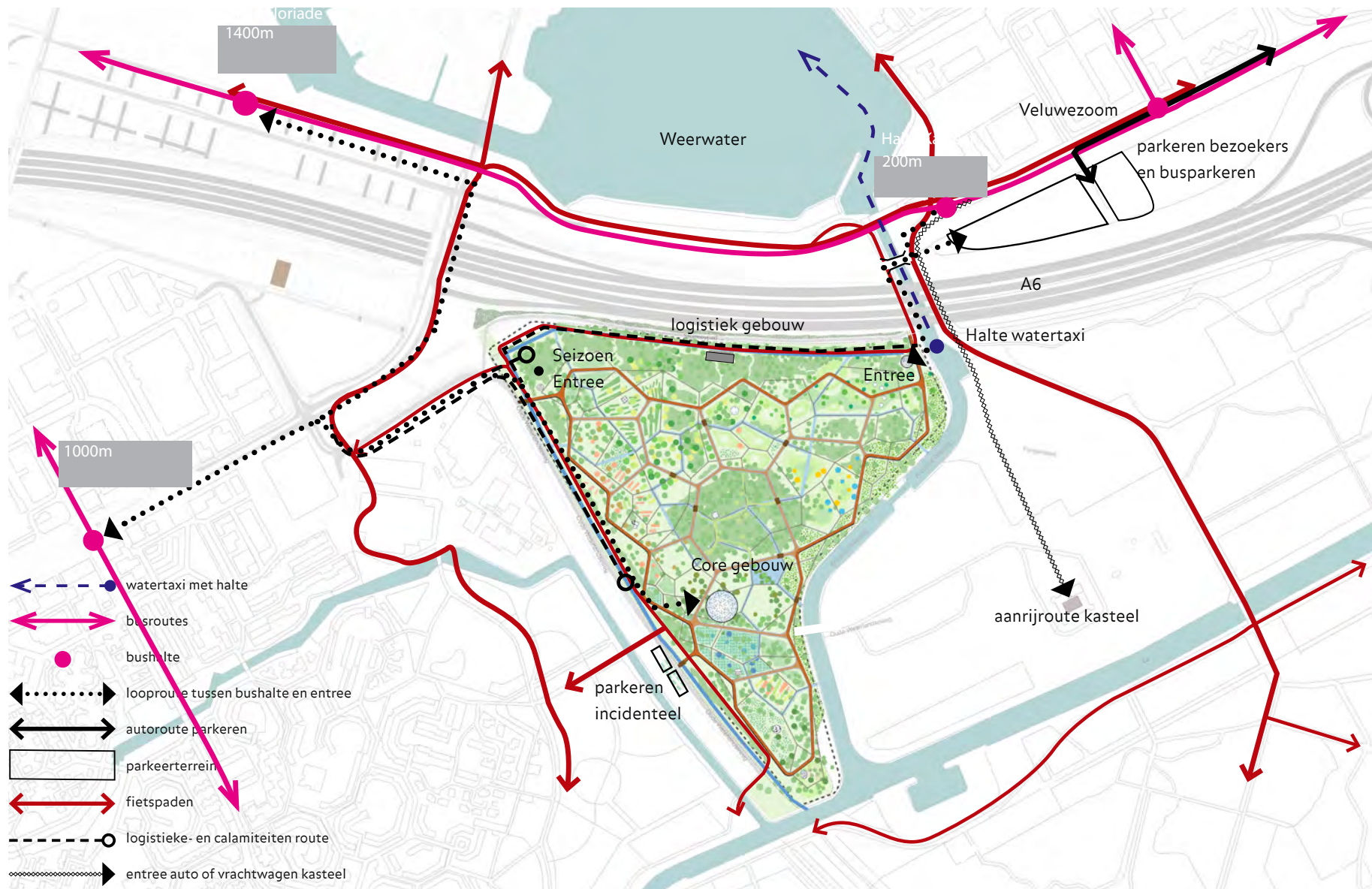
Er zijn drie bushaltes in de nabijheid van het terrein, waarvan Halte Kasteel de kortste verbinding heeft naar de hoofdentree, met een loopafstand van ongeveer 200 meter. Op deze halte stoppen regionale bussen, zoals in het overzicht buslijnen Halte Kasteel te zien is. Halte de Steiger is een goed alternatief voor in het hoogseizoen, wanneer de seizoensentree open is. Op deze halte stoppen voornamelijk lokale bussen. Een watertaxi biedt een extra korte, mooie verbinding van centrum naar de hoofdentree.

overzicht bushaltes omgeving plangebied

4. Totaaloverzicht mobiliteitsplan

Colophon

Dit boek is in samenwerking met:
Kossmann de Jong
Royal Haskoning DHV
Lagroep

In opdracht van:
Stichting Eden Holland

mecanoo
architecten

Oude Delft 203, 2611 HD Delft, The Netherlands
PO Box 3277, 2601 DG Delft, The Netherlands

+31 (0)15 279 81 00
www.mecanoo.nl

Mei 2019

Eden Holland

conceptontwerp
juni 2019

KOSSMANN.DEJONG
exhibition architects

Stichting Eden Holland (ANBI geregistreerd)
juni 2019

Postbus 215
3720 AE Bilthoven
www.eden-holland.com

Inhoud

1. Wat is Eden Holland?	6
2. Hoe dan? — Motivatie door inspiratie	10
3. De grote uitdagingen voor de mensheid	14
4. Uitgangspunten	32
5. Virtueel Eden	36
6. Voor wie is dit bedoeld?	44
7. Ontwerplagen	50
8. Waar komt Eden Holland?	60
9. Programma	64
Hoe werkt Eden Holland?	66
Introductiefilm	68
Verborgen samenhang	72
Themawerelden	78
Voedselland	80
Waterige Verhalen	84
Magic Mushrooms	88
Nestelplek	92
Kleurenrijk	96
Duisterduik	100
Klimaatring	104
Darwins Peepshow	108
Wonderlicht	112
Buitengeluiden	116
Krachtcentrale	120
Nieuwe Wildernis	122
Literatuurlijst	125

De uitdagingen waar we als mensheid voor staan vragen om een gezamenlijke inspanning op heel veel vlakken. Om het leven voor mensen op aarde nog leefbaar te houden, zullen er de komende decennia grote veranderingen nodig zijn, niet alleen op technologisch gebied, maar vooral op het gebied van mentaliteit. Het zal een tijd moeten worden van liefde en zorg. Voor elkaar en voor de wereld. Zodat we beter gaan beseffen dat onze eigen gezondheid en vitaliteit een gevolg is van hoe we zorgen voor de microbenwereld, voor de mensen, dieren en planten om ons heen en voor de gehele biosfeer. — Wat gaan we doen?

Nou, aanpakken natuurlijk! Als wij mensen dit soort problemen kunnen veroorzaken, zijn we toch zeker wel slim genoeg om ze ook op te lossen? Laten we er samen echt iets aan doen! Laten we de uitdaging aangaan om te laten zien dat het kán. Dat we kúnnen veranderen. Niet met opgeheven vingertje, maar met opgestroopte mouwen en een open-mind. Let maar op, met z'n allen kunnen we het leven op aarde nog veel mooier maken.

Kom op, we kunnen dit!

1

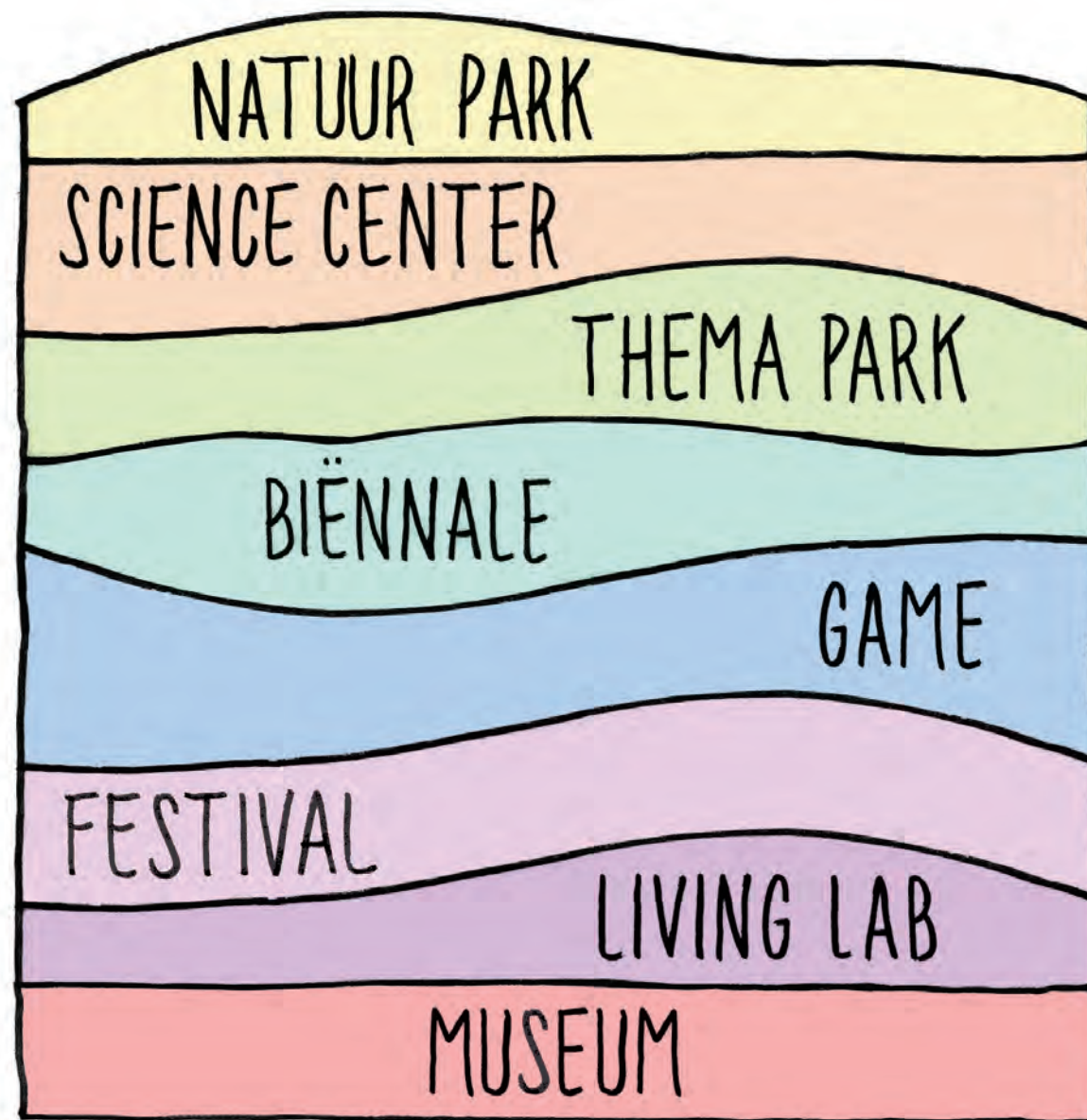
Wat is Eden Holland?

Eden Holland wordt een culturele publieksattractie op wereldniveau, waar alles draait om duurzaamheid, educatie en inclusie. Wetenschap en creativiteit komen hier bij elkaar in de vorm van uitdagende, wonderlijke en inspirerende verhalen, waarin de bezoeker zelf een cruciale rol speelt. De combinatie van spanning en avontuur met inspiratie en verwondering prikkelt bezoekers vanuit de gehele samenleving om in beweging te komen voor een duurzamere wereld.

Wanneer Eden Holland in 2022 opengaat, is Eden Holland de plek in Nederland waar iedereen kan onderzoeken en ervaren wat het zou kunnen betekenen als ze in hun dagelijks leven andere, duurzamere keuzes zouden maken. Voor hunzelf, hun omgeving, voor Nederland en voor de wereld.

Het is voor de meeste mensen moeilijk om een eigen rol te zien in het aangaan van de uitdagingen waar de wereld nu voor staat. De complexiteit van de problematiek is overweldigend. Voor veel mensen is het lastig om keuzes te maken en het gevolg van eventuele duurzame acties te overzien. Zo komen we niet verder. Eden Holland wil deze impasse doorbreken door het bieden van positieve drijfveren, zoals inspiratie en verbeeldingskracht. Bezoekers worden hier op een bijzondere manier gemotiveerd om iets nieuws, iets anders in hun leven uit te proberen en deze weg vooral samen met anderen te bewandelen. Bezoekers gaan naar huis met nieuwe perspectieven op een toekomst waarin zij zelf een actief onderdeel van de oplossing kunnen zijn.

Eden Holland is een speeltuin voor iedereen die nieuwsgierig is naar een ècht duurzame wereld.

Nieuw format

De uitgangspunten en het doel van Eden Holland vragen om een nieuwe vorm van publieksattractie. Het combineert elementen van bestaande *formats*, waardoor iets compleet nieuws ontstaat. Deze nieuwe 'mix' bevat ingrediënten uit de volgende bekende attracties:

Natuurpark

Een aantrekkelijk landschap met een hoge natuurwaarde

Science Center

Wetenschap, educatief, interactief en fun!

Thema Park

Amusement en ontspanning in thematische (fantasie) setting

Biënnale

Grote kunstinstallaties waarin wetenschap en poëzie samenvallen

Game

Gameplay: spelregels, challenges, plots, interactief en sociaal

Festival

Tijdelijke mini-maatschappij met sterke community werking

Living Lab

Openbare experimenteerplek, zoals bij Dutch Design Week en Fab City

Museum

Informatie op toegankelijke en inspirerende manier verbeeld

2

De grote uitdagingen voor de mensheid

Vindingrijkheid

Dankzij haar vindingrijkheid heeft de mens op heel wat vlakken verbetering weten te bereiken die de gehele wereld ten goede komen. Ten opzichte van 25 jaar geleden leven mensen gemiddeld langer, gaan meer kinderen naar school en hebben meer mensen toegang tot schoon drinkwater, sanitaire voorzieningen en medische zorg. Maar dat zijn gemiddelden die geen recht doen aan de dagelijkse realiteit van een grote groep mensen. Zij, die niet hebben kunnen profiteren van deze vooruitgang. Eén op de drie mensen leeft nog steeds in de marginaliteit, één op de negen lijdt aan honger. Bovendien betreffen deze verbeteringen in welzijn alleen de mens als soort. Andere levensvormen en hele ecosystemen op aarde zijn door menselijk toedoen ernstig verstoord. Het ecologisch evenwicht blijkt echter van fundamenteel belang voor het welzijn van de mens, zij maakt daar als soort net zo goed onderdeel van uit.

Urgentie

De samenhang van ecologisch en economisch welzijn is al heel lang bekend, maar de negatieve gevolgen van de disbalans waren voor veel mensen nog makkelijk te negeren. Dat is inmiddels wel veranderd. Indicatoren van de slechte staat waarin de aarde verkeert zijn nu voor iedereen waar te nemen: Vervuiling van de oceanen, klimaatverandering, het massale uitsterven van soorten, de daling van voedselproductie en de stijging van de zeespiegel, om er maar een paar te noemen.

Er zijn regelmatig massale manifestaties voor het klimaat, de risico's worden in alle lagen van de maatschappij steeds breder erkend. Kortom: de omwenteling naar duurzaamheid is al aan de gang.

SDG's

De Verenigde Naties hebben in 2015 een aantal ambitieuze doelen gesteld, de zogenoemde Sustainable Development Goals. Wij noemen ze hier de 'Duurzame Doelen.' In 2030 moeten ze zijn gehaald, want dan is er een punt bereikt, volgens het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), waarop het evenwicht onomkeerbaar is verstoord: het "point of no return".

De duurzame doelen dienen als leidraad naar een duurzame wereld, een wereld van vrede en welzijn voor mensen en de planeet als geheel. Er zijn 17 ecologische, economische en sociale doelen geformuleerd, ieder doel agendeert een grote uitdaging waar de hele mensheid voor staat. Ze moeten in onderling verband begrepen worden, want doel #1 "Een eind aan armoede" kan niet opgelost worden zonder daarin ook andere doelen mee te nemen, zoals gezondheidszorg en onderwijs, het bestrijden van ongelijkheid en het beschermen van natuur.

Geen armoede

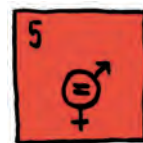
Geen honger

Goede gezondheid
en welzijn

Kwaliteitsonderwijs

Gendergelijkheid

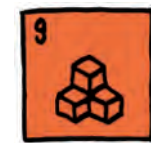
Schoon water en sanitair

Betaalbare en
duurzame energie

Eerlijk werk en
economische groei

Industrie, innovatie
en infrastructuur

Ongelijkheid verminderen

Duurzame steden
en gemeenschappen

Verantwoorde
consumptie en productie

Klimaatactie

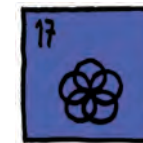
Leven in het water

Leven op het land

Vrede, justitie en sterke
publieke diensten

Partnerschap om
doelstellingen te bereiken

Duurzame Doelen in Eden Holland

Wat betekenen de Duurzame Doelen voor de Nederlandse en internationale samenlevingen? Hoe hebben ze betrekking op ieder individu? In Eden Holland ontdekken de bezoekers wat de Duurzame Doelen zijn, waarom ze belangrijk zijn en op welke manier ze er zelf mee aan de slag kunnen gaan. Eden Holland wil alle doelen integreren in haar organisatie. Het park geeft expliciet vorm aan de doelen door een wereld te creëren waarin alle doelen met elkaar in samenhang worden gebracht.

Eden Holland laat op kleine schaal zien, wat er op grote schaal mogelijk is. Dat duurzame energiebronnen samengaan met een cultuur waarin natuurbewoud, wederzijdse afhankelijkheid en duurzaamheid vooropstaan. Een toekomst van delen in plaats van bezitten, hergebruiken in plaats van weggooien.

“Pas als we ons een andere wereld kunnen voorstellen, gaan we daarvoor vechten. Daarom moeten we durven dromen. Juist in een tijd van crisis en transitie zijn hoopgevende verhalen cruciaal: ze geven betekenis en inspiratie. En zo kunnen ze de wereld veranderen.”

Jelmer Mommers, correspondent Klimaat & Energie bij De Correspondent

3

Hoe dan? — Motivatie door inspiratie

Doelstelling

De belangrijkste doelstelling van Eden Holland is om een katalysator voor duurzaam handelen voor iedereen te zijn. Als culturele publieksattractie maakt Eden Holland duurzaam gedrag en de gevolgen hiervan concreet door haar als fysieke en virtuele ervaring vorm te geven. Leren door ervaren.

Eden Holland richt zich erop om iedereen, uit alle hoeken van samenleving de kans te geven zich te verbinden met het zo belangrijke thema van duurzaamheid.

De bezoeker raakt niet alleen doordrongen van de noodzaak van een duurzame leefstijl, maar krijgt ook meteen het hieraan verbonden handelingsperspectief aangereikt in de vorm van inspirerende voorbeelden en activiteiten.

Tijdens een bezoek aan Eden Holland zullen mensen op een positieve manier ervaren wat het betekent als de wereld op een duurzame en inclusieve manier (volgens de SDG doelstellingen van de VN) wordt ingericht, niet alleen met betrekking op het grote geheel maar vooral ook op de persoonlijke levenssfeer. De bezoeker komt naar buiten met een besef van urgentie en de motivatie om daadwerkelijk in actie te komen. Hij/ zij is geïnspireerd om concrete stappen te zetten en heeft duidelijk in beeld hoe dit aan te pakken.

“Wij zijn de eerste generaties die de gevolgen van klimaatverandering gaan merken. En de laatsten die er wat aan kunnen doen.”

Barack Obama

Gedragsverandering

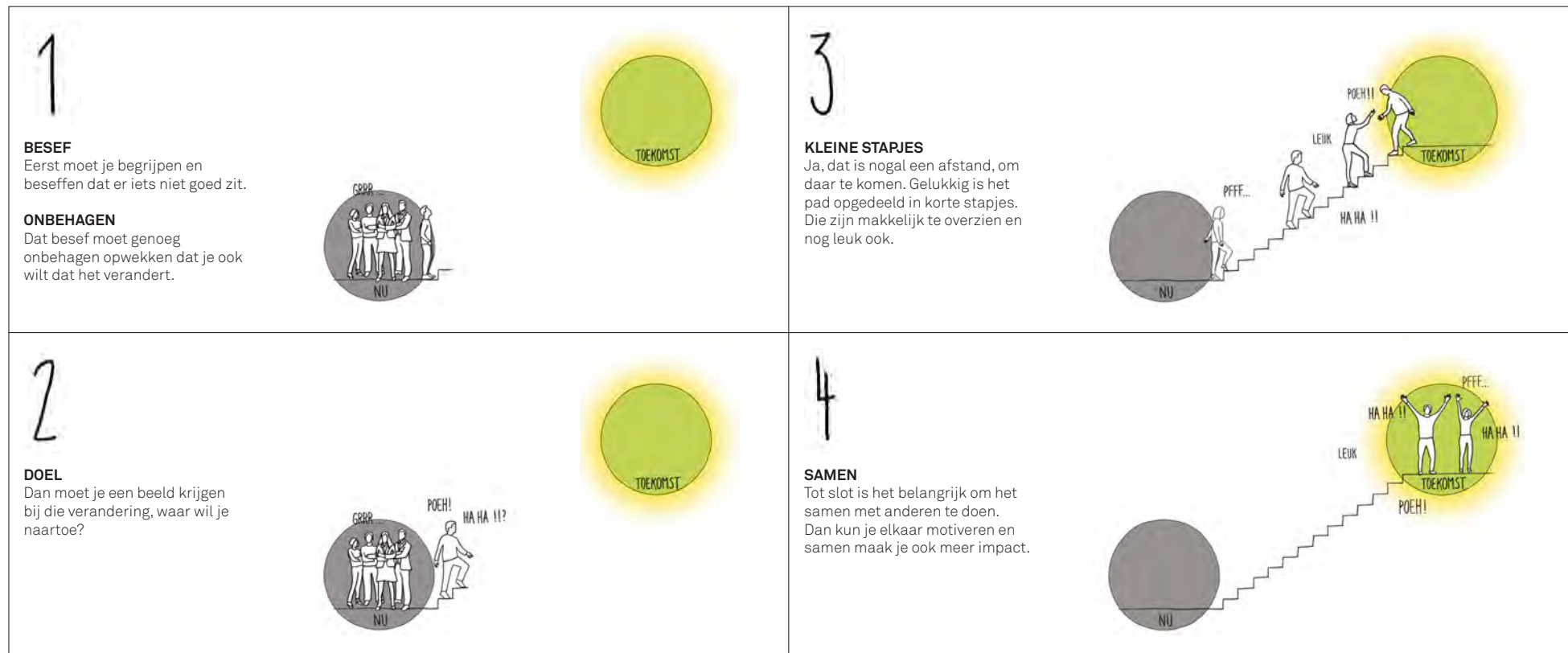
Met handelingsperspectief als ultieme doelstelling, begeven wij ons op onzeker terrein. Want hoe doe je dat eigenlijk? Wat is er nodig om mensen in beweging te krijgen, om ze zo ver te krijgen dat ze daadwerkelijk hun gedrag veranderen? En wat is het perspectief dat Eden Holland ze aanbiedt? Om deze vragen goed te kunnen beantwoorden, zullen we gedurende de hele ontwikkeling van het park de samenwerkingen opzoeken met allerlei instanties, experts en gemeenschappen.

Een eerste verkenning van de psychologische dynamiek die achter gedragsverandering schuilgaat, heeft het inzicht opgeleverd dat het een geleidelijke ontwikkeling is, opgebouwd uit een reeks cognitieve processen.

De volgende diagram geeft weer hoe die ontwikkeling verloopt. Hoe mensen ertoe komen hun gedrag te veranderen?

“Als je vertrouwen hebt, hoef je niet de hele trap te zien om de eerste stap te zetten.”

Martin Luther King

Cognitieve ontwikkeling bij bezoek aan Eden Holland

Dit model vindt zijn weerslag in de bezoekerservaring, waarin de volgende cognitieve processen nadrukkelijk aan bod komen:

1. **Kennis** – begrip van natuurlijke wetmatigheden

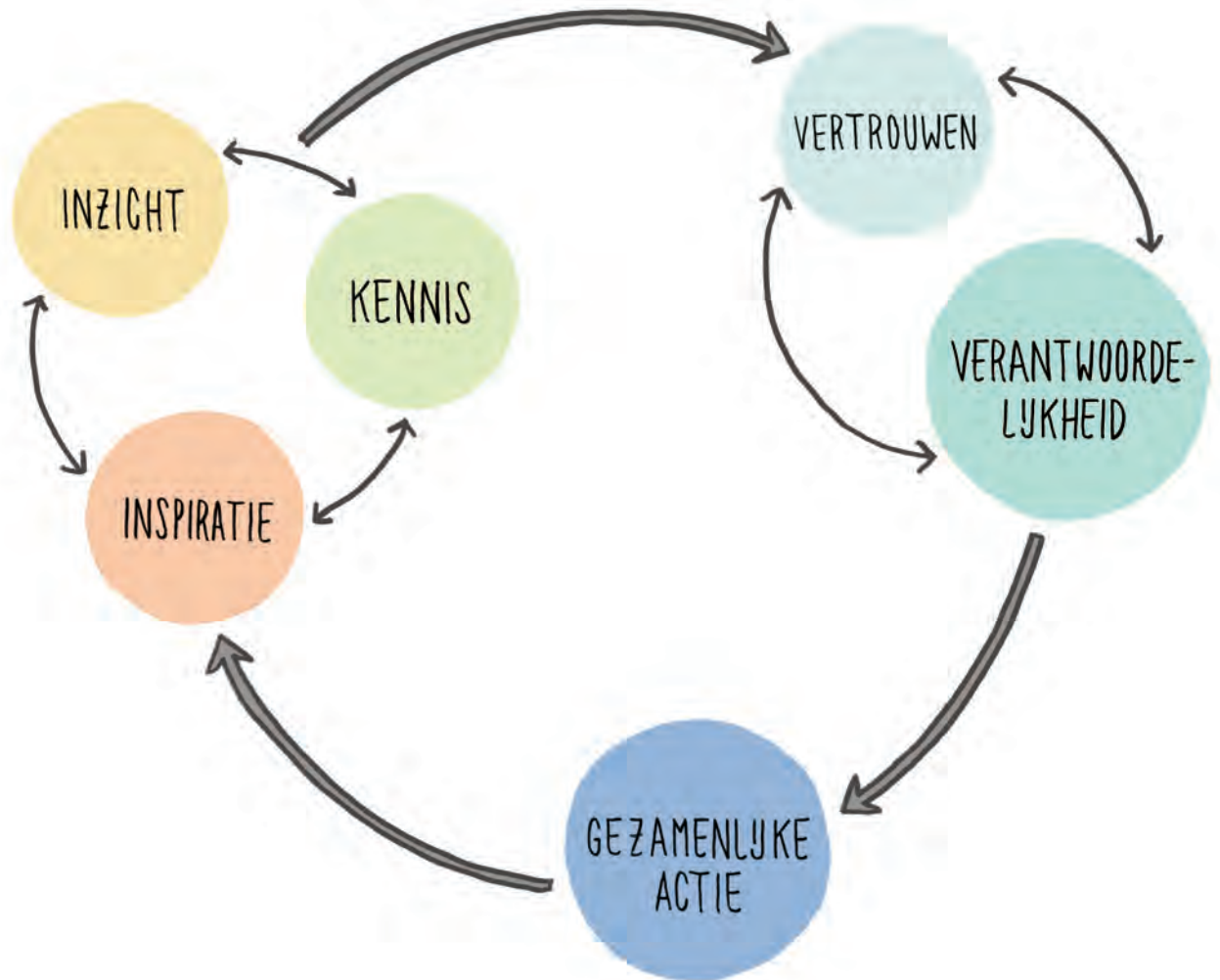
2. **Inspiratie** – zin krijgen, gemotiveerd raken om meer te weten of te doen

3. **Inzicht** – het verbinden van kennis en ervaring

4. **Vertrouwen** – dat de problemen te doorgronden zijn

5. **Verantwoordelijkheid** – als je weet wat er aan de hand is, moet je er ook naar handelen

6. **Gezamenlijke actie** – als consument, producent, in relatie met anderen, als kiezer en als professional

Leercyclus van Kolb

Mensen zijn allemaal anders en worden door verschillende manieren aangesproken om te leren. De Amerikaanse onderwijsdeskundige Kolb ziet leren als een continu proces. Kolb onderscheidt in deze cyclus vier fasen:

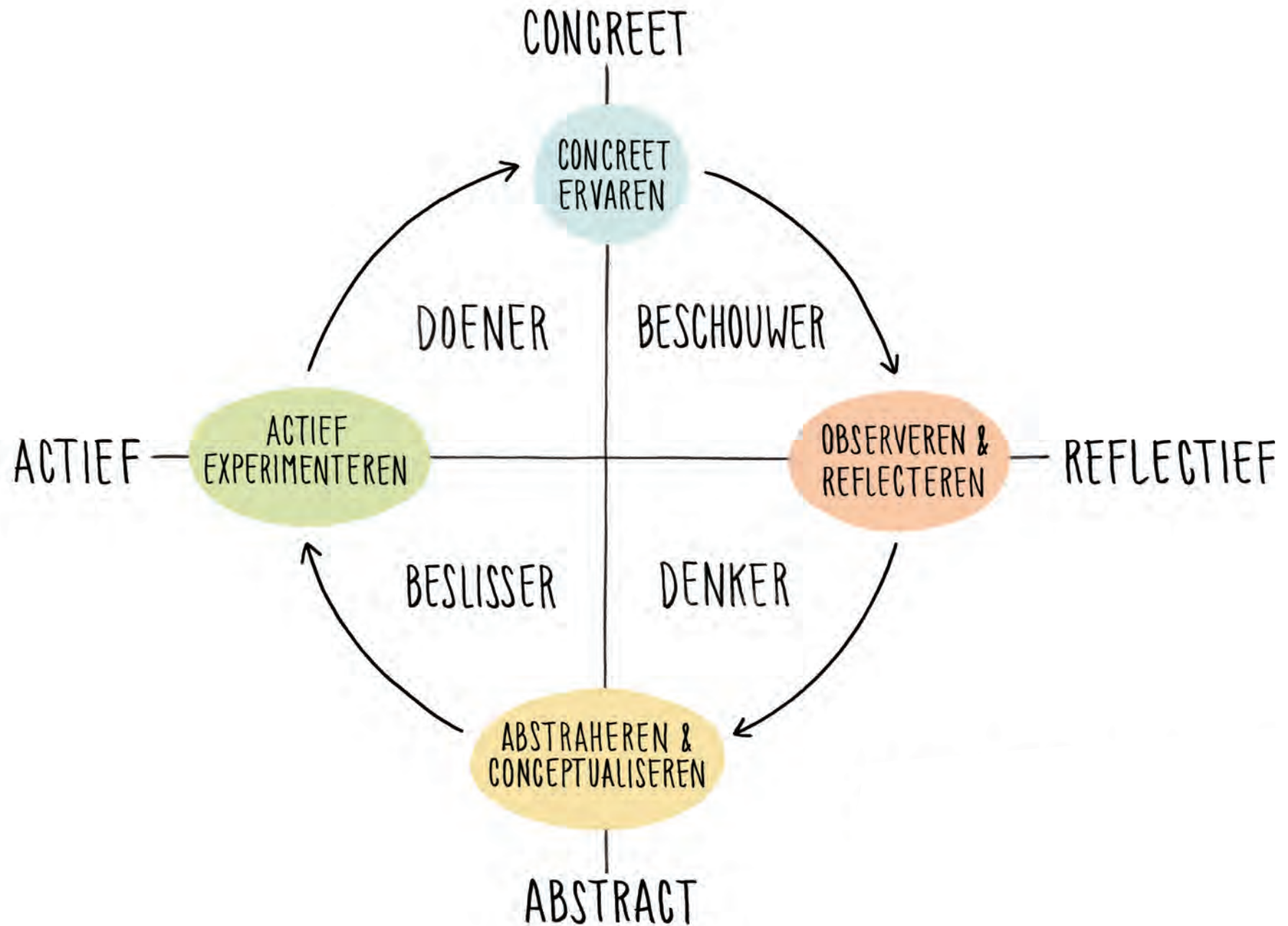
- Mensen leren van concrete ervaringen.
- Zij observeren deze ervaringen en reflecteren hierop: wat is er gebeurd, wat is het effect?
- Vervolgens analyseren zij deze ervaringen en de reflecties hierop en abstraheren deze. Zij verbinden deze aan theoretische kaders of patronen, waardoor er nieuwe inzichten ontstaan.
- Deze nieuwe inzichten toetsen zij en ze experimenteren ermee. Dit levert weer nieuwe ervaringen op die zij kunnen observeren en waarop zij kunnen reflecteren. En zo gaat het steeds verder en leren mensen op een steeds dieper niveau.

Kolb zegt dat het leren pas effectief is als al deze vier fasen worden doorlopen.

In zijn vier leerstijlen model onderscheidt hij twee dimensies met als tegenpolen “Concreet versus Abstract” en “Actief versus Reflectief”. In praktijk blijkt dat volwassenen (in tegenstelling tot kinderen) afhankelijk van de ervaring en levensfase, eerst iets moeten afleren, voordat ze iets nieuws te kunnen aanleren. Soms moeten er eerst (ongewenste) ervaringen worden verwerkt, voordat ze open staan voor nieuwe inzichten.

“Er zijn twee doelen in het ervaringsgerichte leerproces. Een daarvan is om de specifieke kenmerken van een bepaald onderwerp te leren, en de andere is om te leren over het eigen leerproces”

David Kolb, onderwijskundige

1 — Kennis

Voordat je iets kunt oplossen, moet je eerst *begrijpen* wat het probleem is.

En voordat je snapt wat het probleem is, is een zekere basiskennis nodig. Om al de drukte rondom CO2 uitstoot te begrijpen, is het handig als je snapt wat de koolstofkringloop is. En als je je afvraagt waarom monoculturen in de landbouw een probleem zijn, dan helpt het als je iets over biodiversiteit en ecosystemen weet. Misschien valt het je weleens op dat je best veel afval produceert. Als je je realiseert dat het bestaande economische model lineair is ingericht en dat deze ook circulair georganiseerd kan worden, besef je dat een economie gebaseerd op oneindige groei niet houdbaar is.

In Eden Holland krijg je al deze basiskennis op een speelse manier mee, zonder dat het belerend of saai is. Door het in direct verband te brengen met het dagelijks leven, wordt het herkenbaar en relevant voor iedereen.

Een greep uit de door Eden Holland geboden basiskennis:

Biodiversiteit

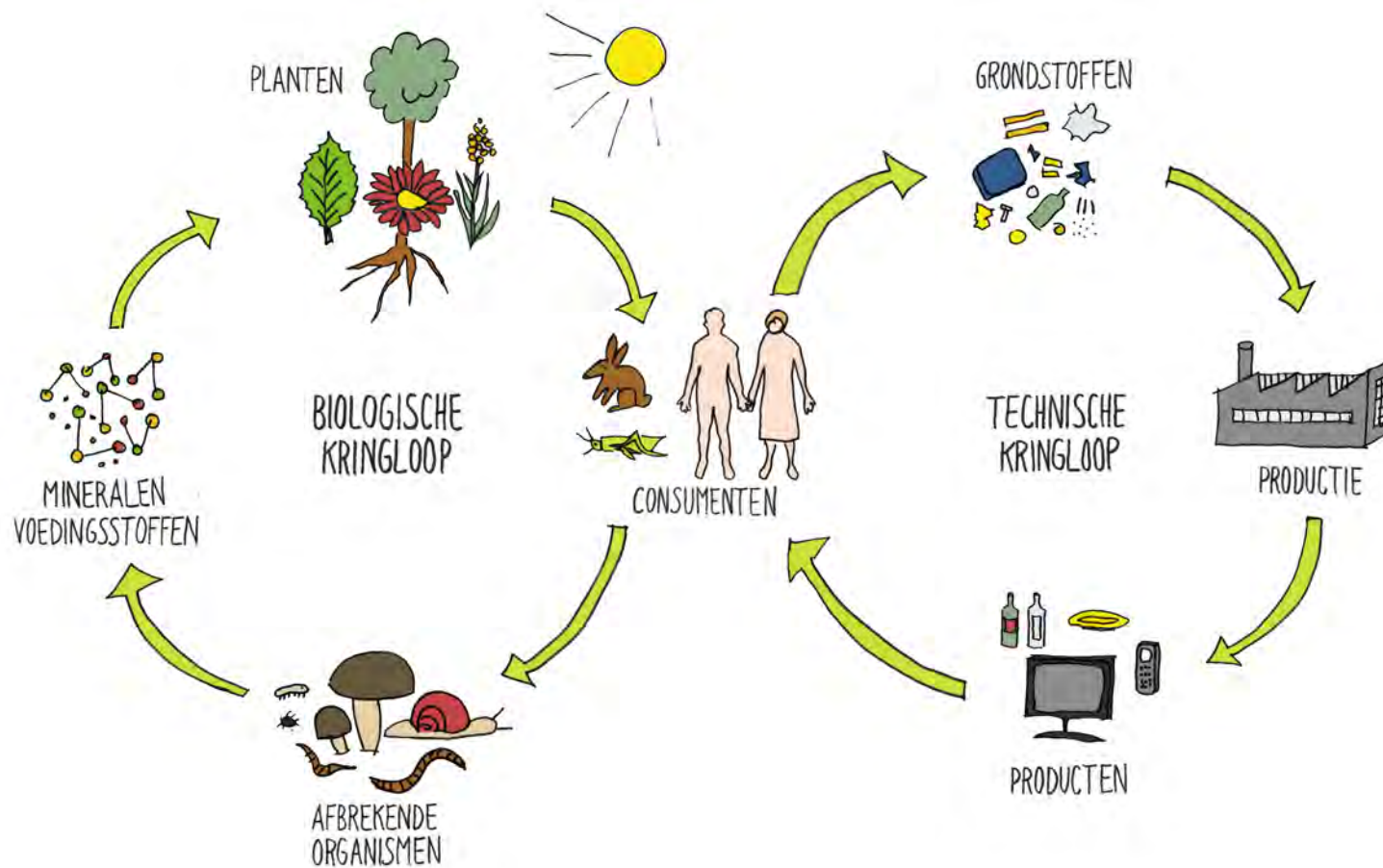
Bio" betekent leven "diversiteit" betekent afwisseling, verschil, verscheidenheid. Biodiversiteit is een paraplueterm voor alle verschillende soorten die we op aarde hebben. Variatie is belangrijk voor het evenwicht in de natuur, omdat er verschillende soorten zijn blijft de natuur in evenwicht. En dat is ook voor de mens van groot belang. Door biodiversiteit hebben we landbouw, schoon water, vruchtbare grond en een stabiel klimaat. Meer dan veertig procent van de medicijnen tegen kanker komen voort uit de natuur. Het levert ook voedsel en grondstoffen voor huisvesting, kleding en brandstof. Deze natuurlijke hulpbronnen zorgen dat we kunnen bestaan.

→ **Bijensterfte**

Het gaat niet goed met de bijen, hun aantal loopt sterk terug en dat is ook slecht nieuws voor de mens. Zo is de wilde bij verantwoordelijk voor een kwart van de opbrengst van de appels. 75 procent van de gewassen afhankelijk van de bestuiving door insecten.

Ecosystemen

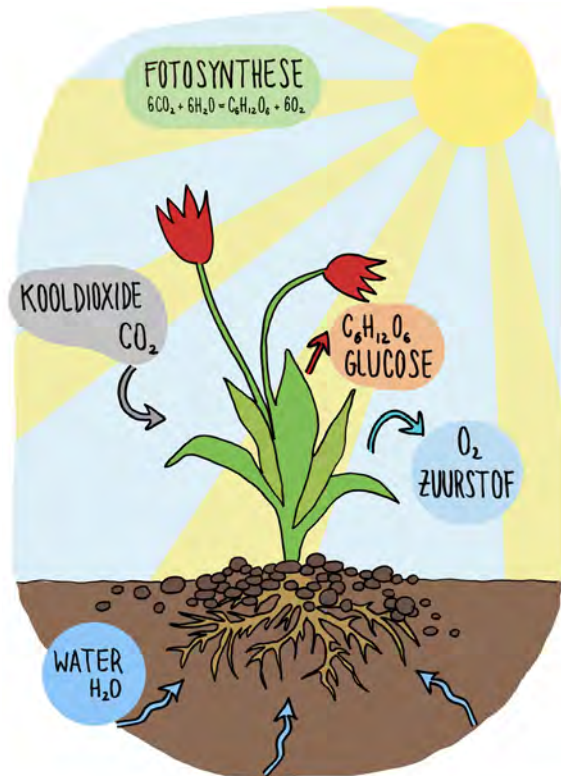
Een ecosysteem is een samenleving van organismen (planten, dieren en micro-organismen) binnen een bepaalde leefomgeving. Het omvat alles dat bijdraagt aan het in stand houden van het leven erin. Dit gebeurt in de vorm van kringlopen van materiaal en energie: Uitwisseling van materie en energie tussen

organismen onderling en tussen het leven en de niet-levende omgeving: bodem, water en lucht. Bij kringlopen wordt alle materiaal en energie steeds weer opnieuw gebruikt. Alle (voedings)stoffen komen weer beschikbaar, alles wordt weer bouwsteen, niets blijft onbenut. Afval bestaat niet.

→ Plastic Soup

In natuurlijke kringlopen zijn micro-organismen onmisbaar voor het afbreken tot voeding voor nieuw leven. Wat er gebeurt als stoffen niet afbreekbaar zijn zie je aan de Plastic Soup. Plastic blijft eeuwig bestaan. Plastic wordt alleen maar kleiner maar verdwijnt nooit en kan ook niet voeden.

Fotosynthese

Mensen ademen in wat planten “uitademen”, en vice versa. Planten produceren namelijk zuurstof. Planten nemen via hun wortels water op en via de bladeren zonlicht en koolstofdioxide (CO_2). Van deze drie ingrediënten maakt de plant twee nieuwe stoffen: Zuurstof en glucose.

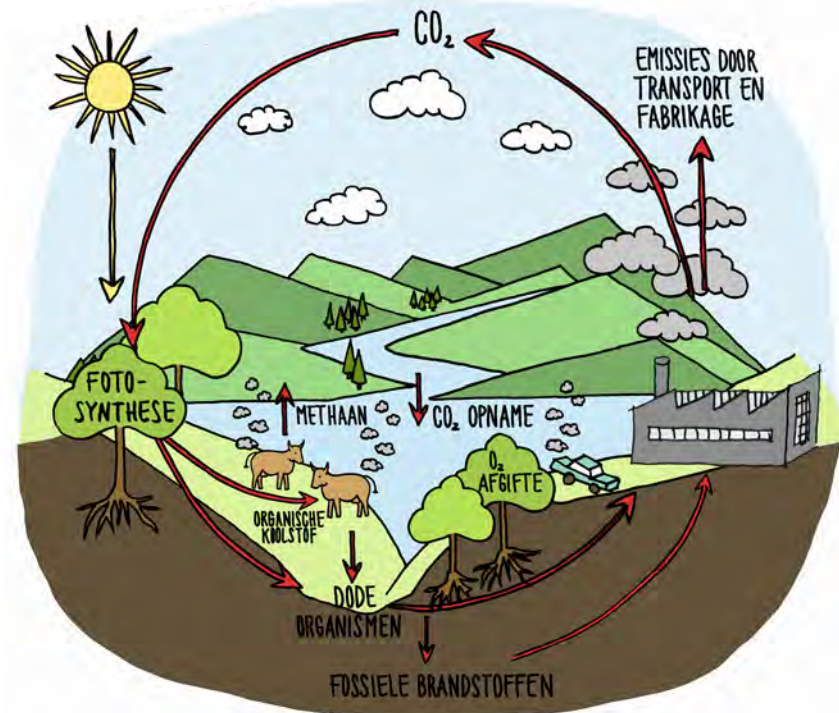
De glucose wordt omgezet in koolhydraten (brandstof), eiwitten (bouwstoffen) en vetten (bijvoorbeeld in zaden).

Dit is goed voor de plant zelf, maar dient ook als voedsel voor mens en dier of als brandstof of bouw materiaal (hout). Planten (en algen en ook sommige bacteriën) zijn daarom onmisbaar voor de mens.

→ Ontbossing

Ontbossing draagt bij aan de opwarming van de Aarde. Het heeft ook andere kan verstrekken negatieve gevolgen zoals erosie, onregelde ecosystemen en afname van de biodiversiteit.

Koolstofkringloop

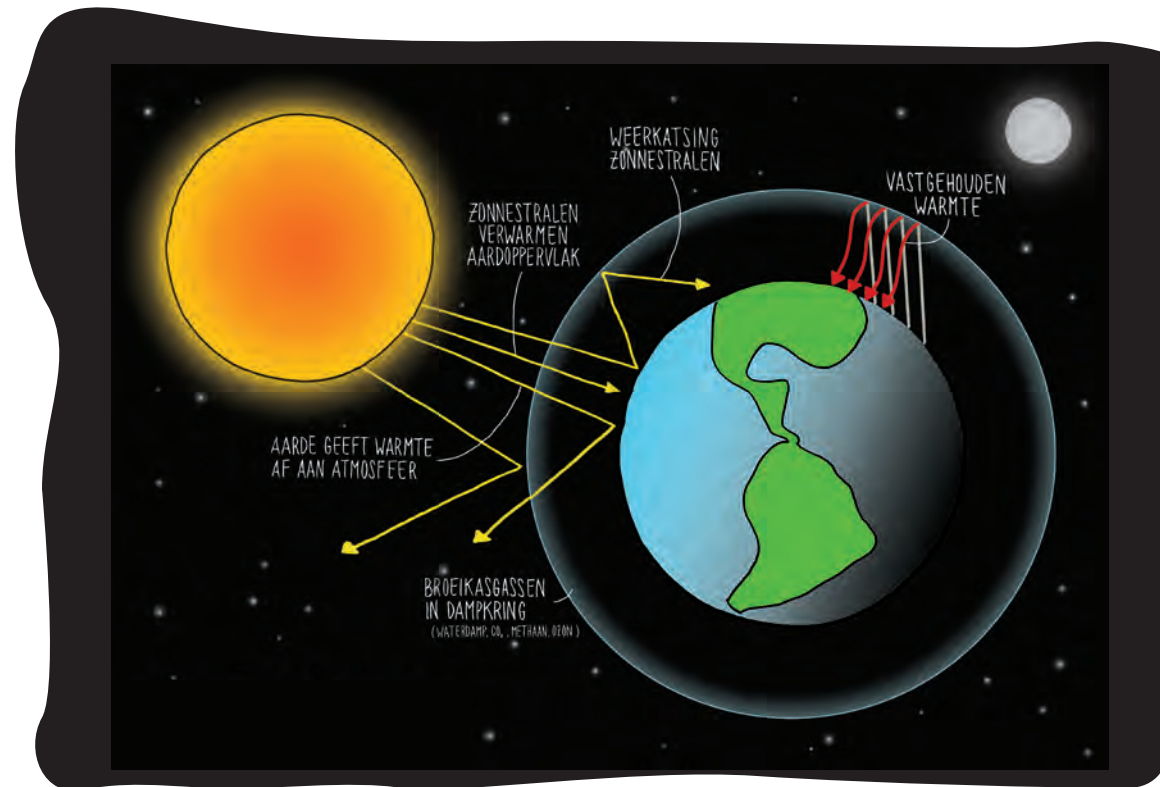

Koolstof zit in gasvorm in de atmosfeer, maar ook in gesteente in de grond. Bij verwerking van deze gesteenten wordt CO_2 uit de lucht omgezet in waterstofcarbonaat (HCO_3), wat met de rivieren naar de oceanen stroomt. In de oceaan wordt dit HCO_3 door plankton omgezet in kalk wat op de bodem wordt opgeslagen in sedimenten. Door geologische krachten als subductie wordt het sedimentgesteente verhit. De koolstof uit de sedimenten wordt dan door vulkanen weer aan de atmosfeer afgestaan en zo is de cirkel weer rond.

→ CO₂ overschot

CO_2 wordt ook door allerlei organismen omgezet in organisch materiaal. Dit kan in gesteente worden opgeslagen. Hier komen de zgn fossiele brandstoffen vandaan. Zoals olie, gas en steenkool. Bij de verbranding hiervan door de mens, komt de CO_2 weer in de atmosfeer. Maar dit gaat nu dus veel sneller dan hoe het in de natuur vanzelf gaat. Hierdoor neemt de CO_2 -concentratie in de atmosfeer snel toe, waardoor deze opwarmt.

Broeikaseffect

Broeikasgassen zorgen ervoor dat de warmte van de zon wordt vastgehouden. Daardoor is het leven op aarde zoals we dat nu kennen, mogelijk. De belangrijkste broeikasgassen zijn CO₂, methaan, lachgas en waterdamp. Het broeikaseffect ontstaat, omdat er de laatste 250 jaar veel meer broeikasgassen in de atmosfeer zijn gekomen,

waardoor deze aan het opwarmen is. We gebruiken fossiele brandstoffen (olie, kolen en gas) in fabrieken, energiecentrales, om ons huis te verwarmen en voor vervoer. We kappen op grote schaal bossen en we houden steeds meer koeien, schapen en geiten voor vlees en zuivel, waardoor steeds meer methaan en CO₂ vrijkomt.

→ **Klimaatverandering**

Het broeikaseffect heeft allerlei gevolgen: de zeespiegel stijgt, het weer wordt extremer (hevige regenbuien, meer hittegolven), en sommige delen van de aarde worden droger.

2 — Inspiratie

Inspiratie zorgt ervoor dat mensen in beweging willen komen en vooruit willen gaan. Door het aanwakkeren van de nieuwsgierigheid van mensen, prikkelt Eden Holland haar bezoekers om zelf op onderzoek uit te gaan en nieuwe dingen te proberen. Dit gebeurt door middel van aantrekkelijke vormgeving en kunst, uitdagende ruimtelijke ervaringen, bijzondere ontmoetingen met wetenschappelijke experts en pioniers met fascinerende voorbeeldprojecten. Eden Holland stimuleert het om samen met anderen op een duurzame reis te gaan. Daarmee inspireren bezoekers elkaar zowel tijdens het bezoek als ook daarna.

Leer van pioniers

Veel duurzame pioniers zijn je al voorgegaan. Verwacht geen standaardoplossingen maar inspirerende praktijkvoorbeelden en presentaties om te leren van hun begin, keuzes, worstelingen en toekomstambities.

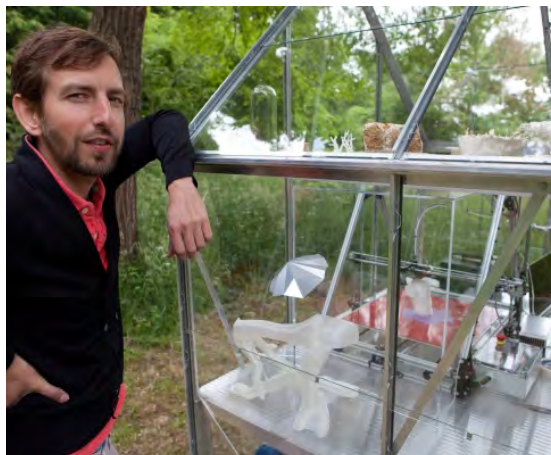
Vraag een expert

Deze slimme vogels helpen je op weg door de jungle van het klimaatprobleem. De absolute experts in hun veld komen langs. Want hoe zit het nou in elkaar?

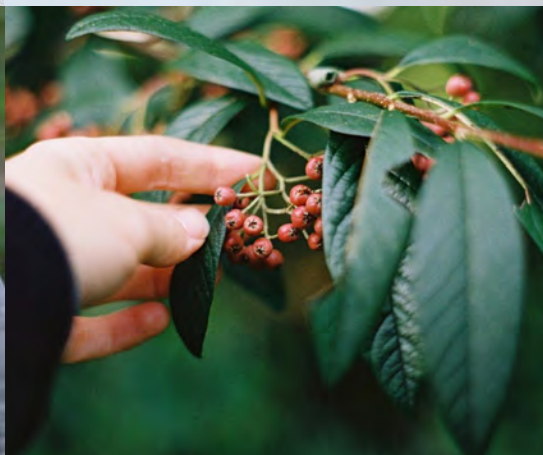
Handen uit de mouwen

Door het hele park kun je deelnemen aan leuke workshops. Hier kun je nieuwe dingen maken of die zaken aanpakken die je altijd al wilde doen, maar nooit de tijd voor nam om je leven duurzamer te maken. Zoals bijvoorbeeld overstappen naar een duurzame bank, zelf compost maken van je huis-tuin en keuken afval, of een zonnepaneel inbouwen.

Op reis langs de belangrijkste ecologische en economische uitdagingen. Onderweg tref je inspirerende doeners en ervaar je hoe anderen werken aan een nieuwe duurzame wereld.

Studio Eric Klarenbeek biedt met het Mycelium Project een alternatief voor plastics en bioplastics in de wereld van het 3D-printen. In plaats van laagjes kunststof met elkaar te versmelten, gebruikt Eric Klarenbeek mycelium als 'levende lijm'. De basisgrondstof is plantaardig afval.

Anastasia Limareva is specialist permacultuur en foodforestry en ontwerpt o.a. voedselbossen en eetbare tuinen.

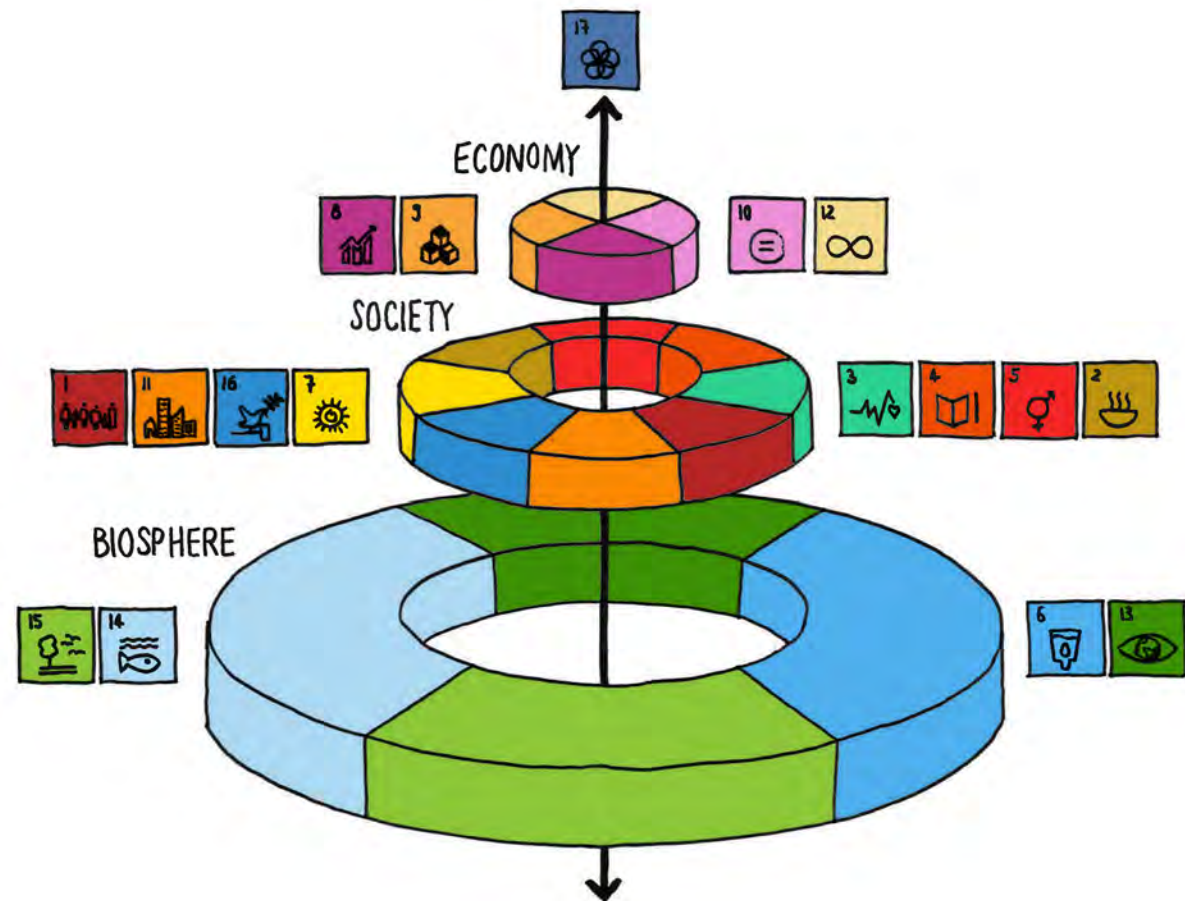
Jalila Essaidi is een Nederlandse kunstenaar en ondernemer, gespecialiseerd op het gebied van moderne biotechnologie en biologische kunst. Haar werk 'Bulletproof Skin' combineert in vitro menselijke huid met spinnenzijde van genetisch gemodificeerde organismen om een materiaal te maken dat een kogel op halve snelheid stopt.

3 — Inzicht

Als je de grote uitdagingen voor de mensheid goed in beeld hebt, en ook hebt ervaren dat er al veel mensen zijn die op een ingenieuze en inspirerende manier deze uitdagingen oppakken, dan helpt het om wat uit te zoomen en inzicht te krijgen in het speelveld van de problematiek en haar oplossingsrichtingen. Op welke premisse is ons economisch model eigenlijk gebaseerd? En vanuit welke opvatting kijk je eigenlijk zelf tegen deze uitdagingen aan?

Een greep uit de door Edén Holland geboden inzichten:

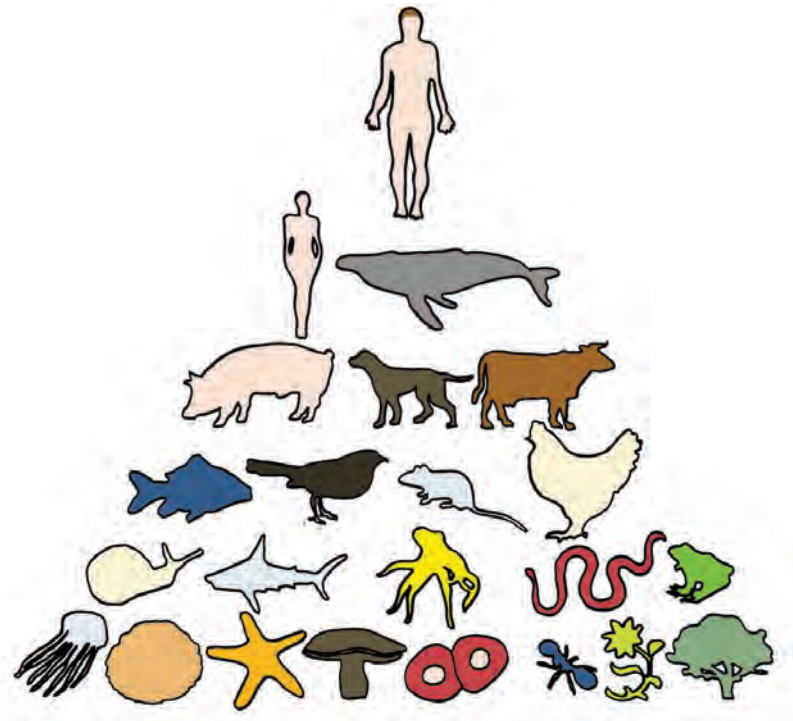
SDG's

De Sustainable Development Goals zijn de door de Verenigde Naties vastgestelde doelstellingen voor duurzame ontwikkeling. Hier heten ze Duurzame Doelen. In Edén Holland leer je wat die doelen zijn en waarom ze in het leven zijn geroepen. Het belangrijke inzicht dat wordt geboden is dat alle doelen met elkaar samenhangen en dat oplossingen dan ook integraal gezocht moeten worden.

Opvattingen

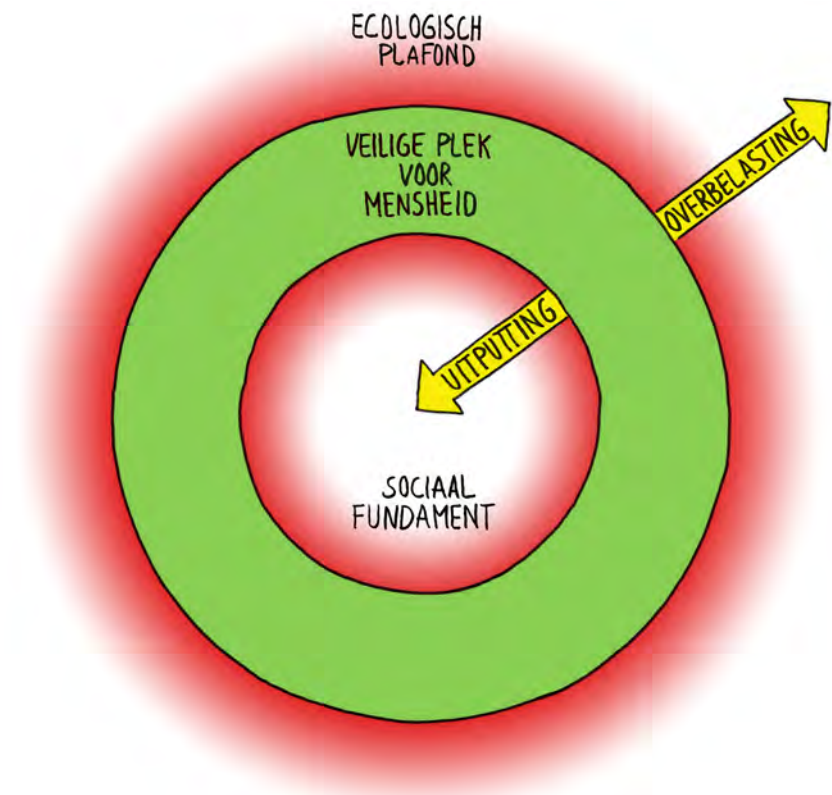
Mensen hebben uiteenlopende opvattingen over wat duurzaam is en daarmee ook over oplossingsrichtingen. In Eden Holland kom je in aanraking met al die verschillende opvattingen en word je uitgedaagd je te verplaatsen in het perspectief van de ander. Zo leer je je eigen positie te bevragen en kom je misschien zelfs tot het inzicht dat al die aanpakken elkaar niet in de weg hoeven te staan.

Meerdere Perspectieven

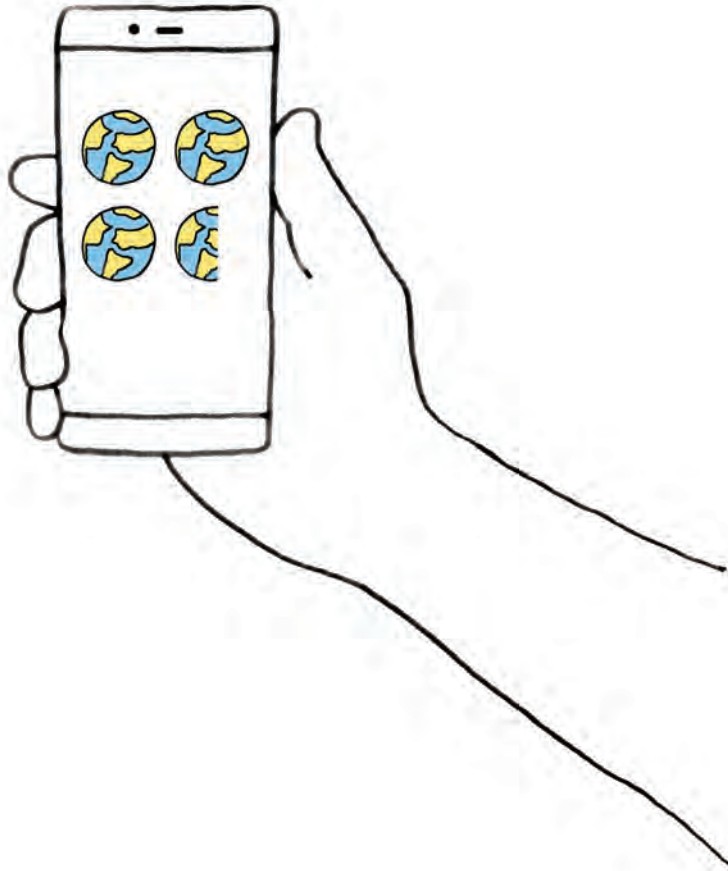

Ieder probleem kent meerdere kanten, afhankelijk vanuit welk perspectief en vanuit wiens belang je ernaar kijkt. Om tot een duurzame oplossing van een probleem te komen, is het dan ook noodzakelijk om de verschillende perspectieven en belangen mee te nemen.

Donut Economy

De Britse econoom Kate Raworth stelt een nieuw economisch model voor, waar groei niet langer centraal staat, maar sociale en ecologische waarden. Het model is weergegeven in de vorm van een donut. De buitenring van de donut staat voor het plafond, dit zijn de ecologische grenzen die we niet mogen overschrijden om de aarde een leefbare plek te houden. De binnenste ring staat voor de sociale waarden waar we niet onder mogen gaan, anders komen grondrechten en basisbehoeften van mensen in gedrang. Binnen de twee ringen vind je de veilige en rechtvaardige ruimte om de samenleving verder te ontwikkelen.

*Wat in de ene hoek
technologisch
wordt opgelost,
is in de ander een
ontmoeting.*

Als iedereen zou leven als een gemiddelde Nederlandse burger, dan hebben we 3,5 aardbollen nodig om te voldoen aan de consumptie. Wereldwijd bedraagt de ecologische voetafdruk anderhalve aarde.

Met de Ecologische voetafdruktest van het Wereldnatuurfonds kun je uitrekenen hoeveel aardbollen je nodig hebt voor je eigen consumptiepatroon. Het spreekt voor zich dat iedereen binnen één aardbol moet blijven, meer aardes zijn er immers niet.

De ecologische voetafdruk heeft veel invloed op de natuur. Leefgebieden van dier- en plantensoorten verschromelen en verdwijnen zelfs. De mens is met de natuur in concurrentie om beschikbare ruimte, waarbij de natuur het steeds vaker verliest.

4 — Vertrouwen

Als mensen erop vertrouwen dat de problemen te doorgronden en op te lossen zijn, zullen ze ook gemotiveerd raken om zich ervoor in te zetten. De opgedane kennis, inzichten en inspiratie leggen de fundering voor dit vertrouwen. De bezoeker ziet wat er moet gebeuren, begrijpt ook waarom, ziet dat het echt verschil maakt en bovendien nog leuk is ook. In alle communicatie, inrichting en programmering wil Eden Holland uitstralen dat zijzelf ook dit vertrouwen heeft. Dit zal worden ondersteund met veel positieve voorbeelden.

Al meer dan 15 jaar is cameraman en ecooloog John D. Liu bezig met zijn missie om wereldwijd woestijnen te vergroenen en biodiversiteit te herstellen.

Al 40 jaar lang plant de indiaase Adav Payeng elke dag een boom waarmee hij nu een ooit uitgedroogd eiland in zijn thuisstaat Assam, weer tot bloei heeft gebracht.

5 — Verantwoordelijkheid

De kennis en het inzicht in de problemen en oplossingen, brengt niet alleen vertrouwen met zich mee, maar ook verantwoordelijkheid. Als je weet wat je aan een probleem kunt doen, moet je er ook naar handelen. Verantwoordelijkheid geeft mensen het besef van invloed en daarmee een geval van grip op hun leven.

*“If you talk the talk,
you have to walk
the walk.”*

6 — Gezamenlijke actie

De input van kennis, inspiratie, inzicht, vertrouwen en verantwoordelijkheid bieden samen een stevig startblok van waaruit bezoekers gezamenlijk in actie kunnen komen. Passiviteit maakt plaats voor activiteit en gelatenheid voor handen-uit-de-mouwen-mentaliteit. Na hun bezoek aan Eden Holland kunnen mensen direct aan de slag met duidelijk gedefinieerde acties en via het online platform blijven ze betrokken en gemotiveerd. Op dit platform ontstaat een levendige online community die zowel op de Eden Locatie als erbuiten duurzame activiteiten organiseert.

*Begin een duurzame
startup, ontmoet
je co-founder, vind
de manier om
jouw organisatie te
vergroenen of spring
naar een nieuwe
duurzame baan!*

DIT NEEM JE MEE NAAR HUIS:

- Barstensveel energie door inspirerende voorbeelden, ervaringen en verhalen
- Meer begrip van de uitdaging
- Zin om aan de slag te gaan
- Commitment: afspraak gemaakt met jezelf
- Een teampartner voor een duurzaam bedrijf of project: 'laten we gewoon beginnen'
- Nieuwe connecties - op social media en vooral in het echt: 'doen we snel weer'
- Een duurzame bankpas en verse groene stroom
- Jeukende handen om af te maken waarmee je in Eden Holland begonnen bent: Je zelfbouw Cradle-to-Cradle solar panel
- Een voldaan gevoel (want dat krijg je als je lekker, gezond en duurzaam eet en drinkt): 'smaakt naar meer'

4

Uitgangspunten

Voor iedereen

Eden Holland richt zich erop om iedereen met het thema duurzaamheid te verbinden en te inspireren om hun eigen leven, samen met anderen duurzaam in te richten. Eden Holland is inclusief en wordt een plek waar iedereen welkom is en zich welkom voelt, ongeacht opleiding, afkomst, leeftijd, politieke partij of gender. De bezoekersbeleving in Eden Holland is zodanig opgebouwd dat ze zoveel mogelijk verschillende groepen uit de samenleving zal aanspreken en inspireren. Eden Holland wil een Eden community opbouwen die naarmate ze groter wordt, steeds meer impact zal genereren.

Be the change!

De beste manier om mensen te overtuigen dat het echt anders moet, is om zelf de verandering te zijn. Eden Holland gaat zelf het goede voorbeeld geven door de beoogde gedrags- en mentaliteitsverandering op haar eigen organisatie en producten die zij realiseert toe te passen. Hiervoor dienen de SDG's als uitgangspunt. Dit betekent dat Eden Holland eco-positief en inclusief ontwikkeld wordt, met ruimte voor toekomstige ideeën en inzichten en gebaseerd op een harmonieuze relatie tussen economie en ecologie en tussen mens en natuur.

Verbinden door verhalen

Mensen zijn in essentie verhalende, vertellende wezens. Door middel van verhalen bouwen we aan onze identiteit. Wij hebben verhalen nodig om met elkaar te kunnen communiceren, samen te werken en te leren. Door middel van verhalen brengen we losse feiten, cijfers en uitspraken met elkaar in samenhang en zo kunnen we er betekenis aan geven, het beter onthouden en helpen ze ons bij het maken van complexe besluiten.

In tegenstelling tot logica, kunnen verhalen ons emotioneel raken. Logica generaliseert, haalt de specifieke context weg en houdt subjectieve emoties buiten de deur. Verhalen doen net het omgekeerde: ze vangen de context en de emotie. Verhalen hebben ook op hormonaal niveau effect: bij het aanhoren van een verhaal maakt het lichaam cortisol en oxytocine aan. Cortisol draagt bij aan focus en dus aan het onthouden, oxytocine maakt empathisch en zorgt daarmee voor emotie en verbondenheid. Verhalen zijn dus enorm belangrijk om mensen mee te krijgen in een veranderingsproces.

Eden Holland vertelt het verhaal van de mens die door samenwerking, vindingrijkheid en wilskracht zijn eigen toekomst en die van al het andere leven op aarde veiligstelt. Het is een positief verhaal, dat inspirerend werkt en ervoor zorgt dat mensen zich erin herkennen en erop aan willen haken. Eden Holland draagt dit verhaal uit in al haar vormen, online en offline, intern en extern, zowel naar haar zakelijke als particuliere relaties en klanten.

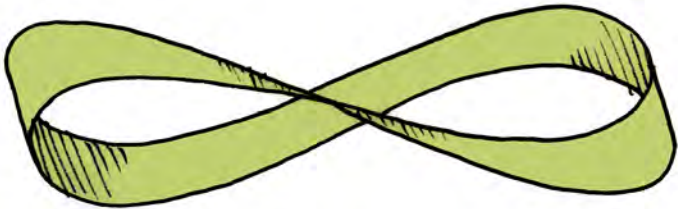

“Zonder verhalen, kan een mens niet goed mens zijn.”

Bas Heijne, auteur & columnist

Nooit af

We moeten ons erbij neerleggen dat de meeste dingen om ons heen 'nooit af' zullen zijn. Alles stroomt. Verandert continue. Nooit rust. Nooit klaar. Nee, je zult in de eenentwintigste eeuw moeten leren leven met de zekerheid dat bijna alles continue onzeker zal zijn. In een tussenfase zit. Dat dagelijks zekerheden onderuit geschopt kunnen worden. Dat vergt een compleet andere *mindset*. Veel zaken die we nu nog als vanzelfsprekend aannemen, zullen op de schop (moeten) worden genomen. We zullen allemaal betrokken worden bij deze kantelingen. Deze transities. Disruptieve oprispingen. Het raakt aan alles.

“Wat we eerst dachten en als normaal beschouwden wordt onacceptabel.”

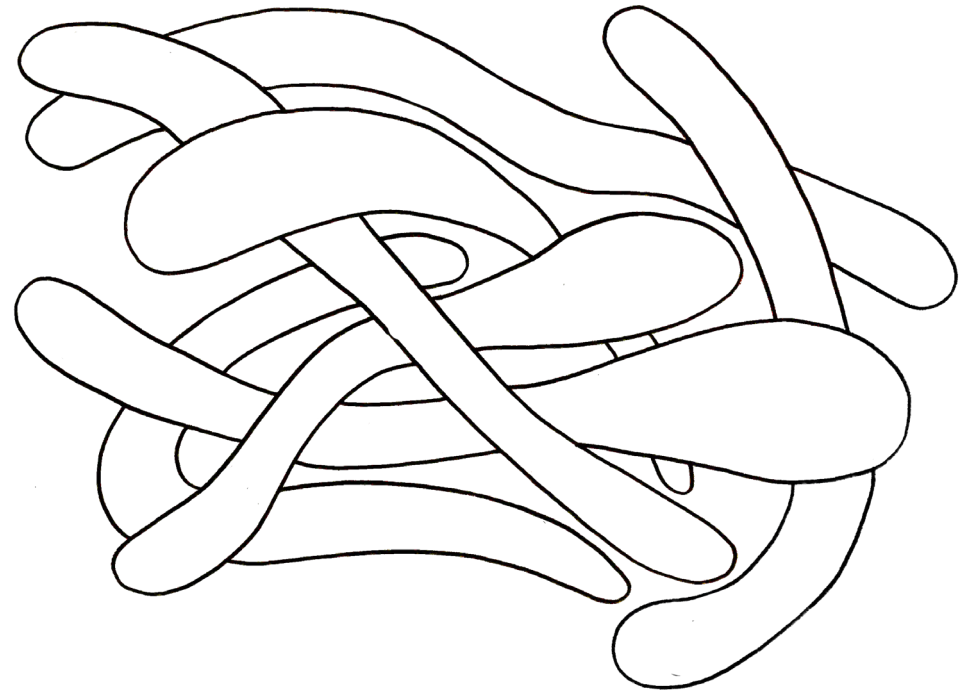
Paul Hawken, environmentalist, ondernemer, auteur & activist

Complexiteit & diversiteit

“Alles hangt met alles samen”

Er is sprake van complexiteit als veel afzonderlijke componenten allerlei vormen van interactie vertonen. Diversiteit betekent verscheidenheid. Binnen een samenleving, maar ook in de natuur betekent biodiversiteit verschillende levensvormen.

Eden Holland wil diversiteit en complexiteit niet uit de weg gaan of haar deduceren, maar zal haar juist faciliteren. Het zijn belangrijke voorwaarden voor een rijke belevingservaring – en noodzakelijk voor gezonde ecosystemen.

Respect voor het leven

Door onder andere klimaatverandering, vervuiling, habitatverlies en intensivering van land- en tuinbouw komen ecosystemen onder druk te staan en wordt de biodiversiteit bedreigd. Moderne technologieën hebben geleid tot een enorme toename van onze productieve vermogens, maar geven ook steeds meer aanleiding tot fundamentele vragen over de verhouding tussen mens en natuur. Hoe kunnen en moeten mens en natuur zich tot elkaar verhouden? Deze vraag manifesteert zich op veel plekken, op meerdere schalen en in diverse vormen. Het is ook een vraag die in verschillende culturen anders beantwoord kan worden, maar iedere cultuur kent zijn eigen vorm van rentmeesterschap.

Er zijn genoeg argumenten aan te voeren om de rechten van niet-menselijke levende wezens beter te waarborgen, en dan niet op grond van hun waarde voor of betrekking tot de mens, niet uit sentimentaliteit of natuurverheerlijking maar uit respect. Respect voor deel- en lotgenoten onder dezelfde zon. Dit is Eden Holland.

*“The creature that wins
against its environment
destroys itself.”*

*Gregory Bateson , antropoloog &
sociaal wetenschapper*

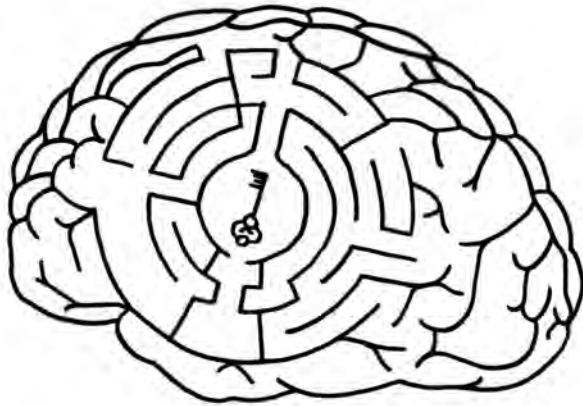

5

Virtueel Eden

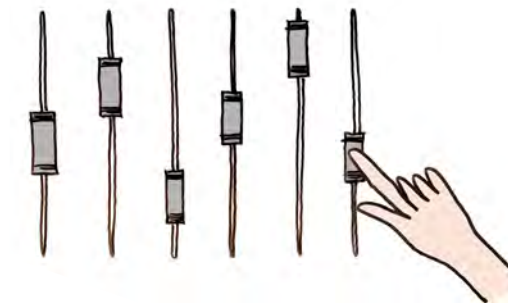
Virtuele game-laag

Eden Holland zet zwaar in op een virtuele laag als versterking van de fysieke ervaring. Naast een online platform in de vorm van een website en app, zal de virtuele dimensie worden ingevuld door een virtuele game omgeving, die een relatie heeft met de fysieke locatie. Het spel, de interactie, is een belangrijk onderdeel van de Eden Holland *experience* en beslaat als extra laag het hele complex, waarin iedere wereld of eiland in het park een *level* vol raadsels en uitdagingen vertegenwoordigt. Deze game zal ontwikkeld worden met gamification experts en elementen in zich dragen van open-ended videogames, waarbij de speler zelf de uitkomst van het spel beïnvloedt. Ook zogenaamde Escape Games dienen als inspiratie, waarbij samenwerking en tijdsdruk belangrijke aspecten zijn.

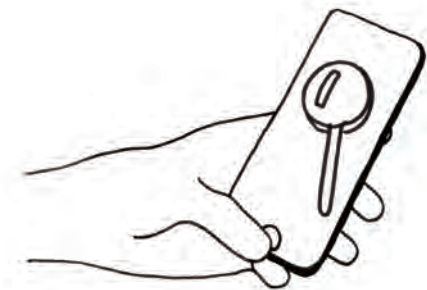
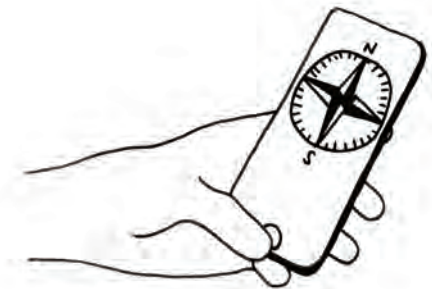

App

De Eden Holland app kan online worden gedownload. Zij dient als algemene informatie navigator maar ook als spel interface. Het spel heeft een 'algemeen te spelen' deel en een deel dat is gekoppeld aan de locatie en pas bij het inchecken geactiveerd wordt. Het verloop van het spel, de moeilijkheidsgraad en de inhoud wordt afgesteld op ieders persoonlijke profiel en de keuzes die je onderweg maakt.

Profiel instellen

App als multi-purpose tool

Groepsspel

Het spel wordt gespeeld in groepsverband. Dat kan met je eigen groep zijn, of met andere bezoekers. Het spel neemt je mee op een spannende reis vol uitdagingen, wonderlijke gebeurtenissen en bijzondere ontmoetingen. Het doel van het spel is om je eigen leven zo in te richten, dat je Ecologische Voetafdruk tot één aardbol beperkt blijft. (De aarde is de maat voor de WNF Ecologische Voetafdruk: aantal aardbollen geeft aan hoeveel er nodig zouden zijn als alle mensen jouw levensstijl hadden).

Wanneer het doel bereikt is, dan heb je voor jezelf en je groep een plekje veroverd in de "Wall of Fame" van Eden. Dit is een kunstinstallatie die steeds groter groeit doordat alle game-spelers die hun challenge hebben gehaald er een bijdrage aan leveren.

Eden Community

Het spel stopt niet in Eden Holland maar krijgt een vervolg in het dagelijks leven van de bezoekers. Als Eden Community Member behoor je tot de groep mensen die samen actief willen bijdragen aan een toekomst waarin mens en omgeving met elkaar in balans zijn. Voorwaarde voor toetreden is dan ook dat je een specifiek commitment aangaat. Deze kun je zelf kiezen uit een lijst die is gegenereerd door jouw speluitkomst. Voor de één kan dit zijn: "huis isoleren", voor een ander "geen plastic rietjes meer", of "bewust divers personeel aannemen", de opties zijn eindeloos, maar altijd worden ze in onderlinge relatie gepresenteerd: "Alles hangt met alles samen."

Via de Community kom je dan in contact met mensen met dezelfde commitment en dan wordt inzichtelijk dat je gezamenlijk impact gaat maken.

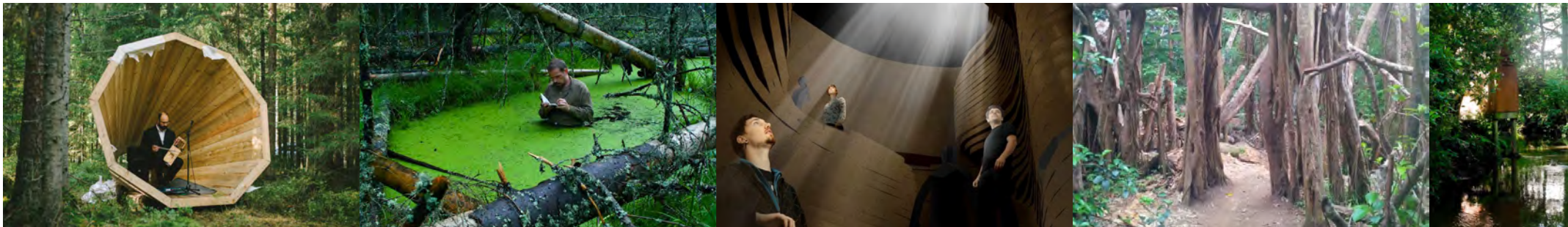

Interactie — fysiek + digitaal

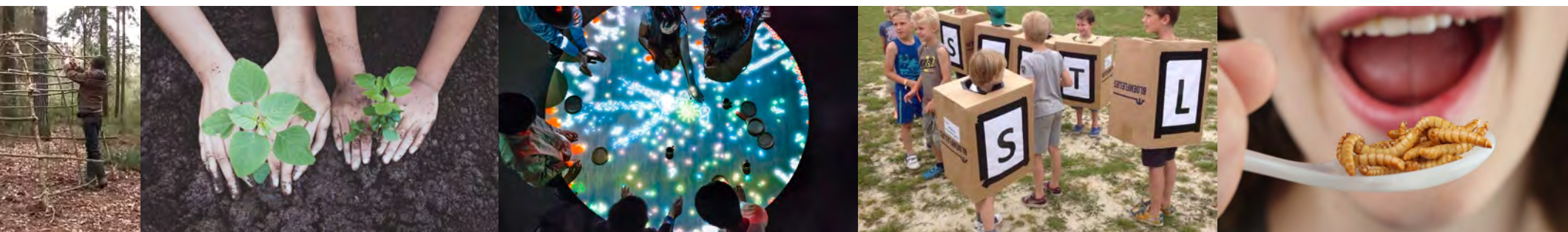
FYSIEKE EN VIRTUELE REIS

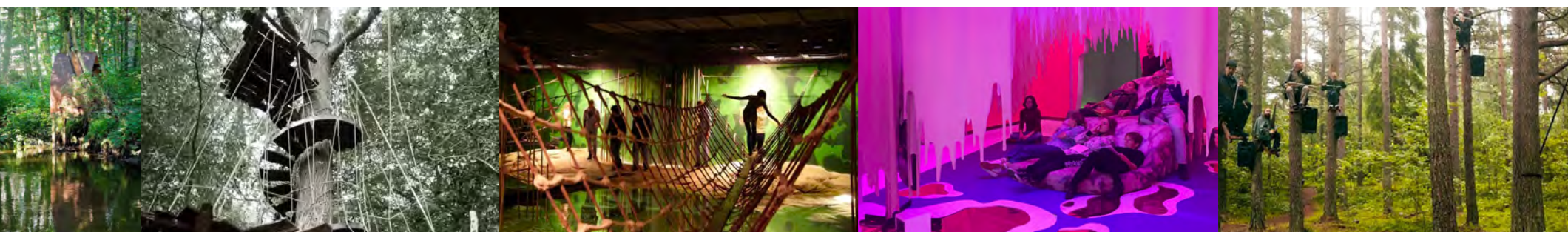
Omgevingen — binnen + buiten

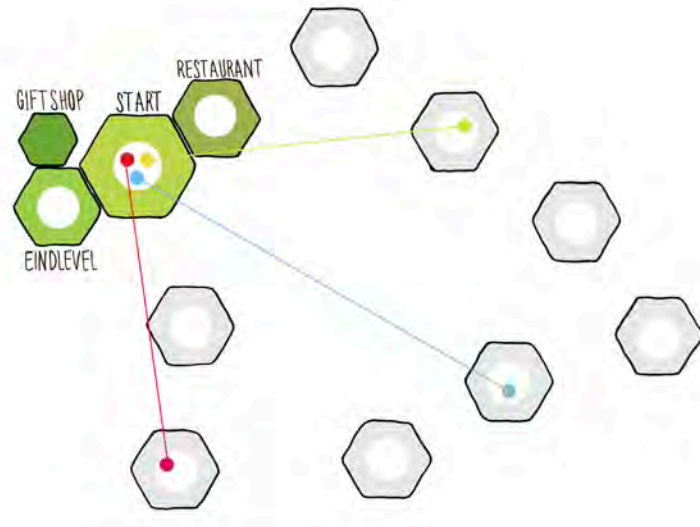
VERSCHILLENDE SCENARIO'S
VERSCHILLENDE DOELGROEPEN/LEVELS
OPDRACHTEN/FEEDBACK/ENCOUNTERS
AANPASBAAR

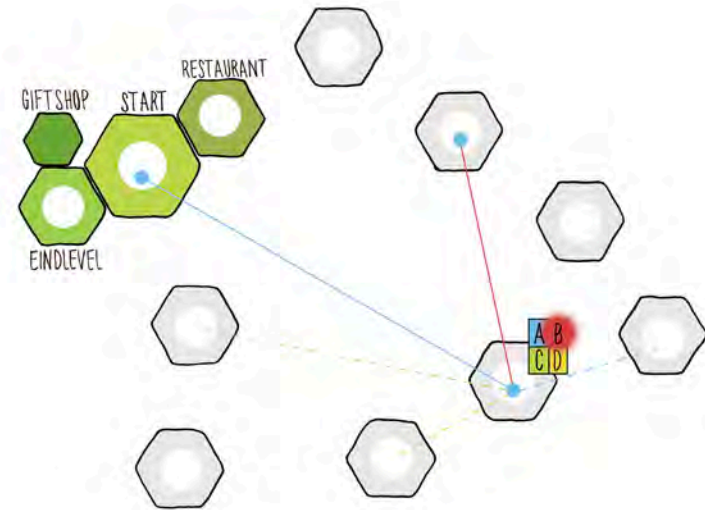
Flow chart game

1

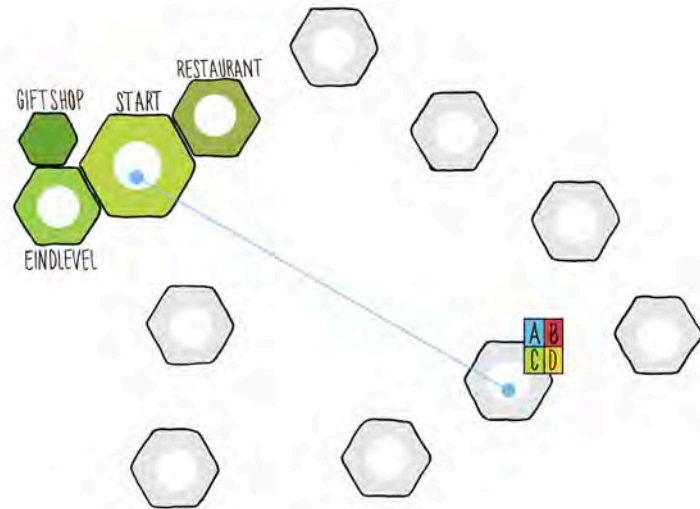
Groepjes starten in verschillende themawerelden.

3

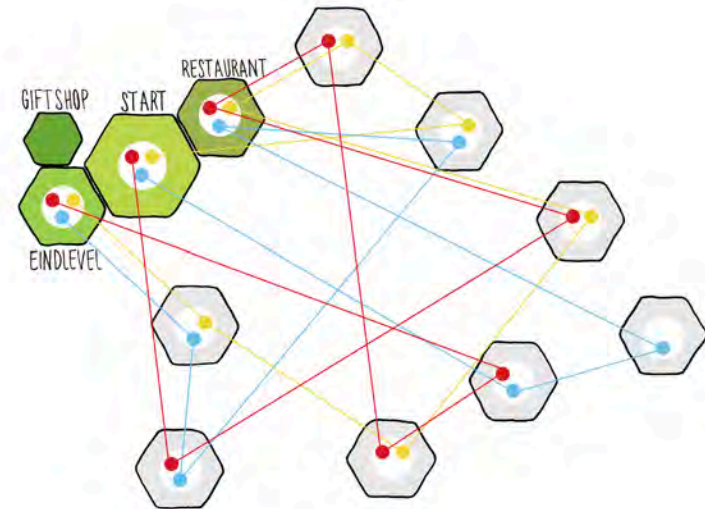
Het gegeven antwoord op een dilemma stuurt het groepje naar een volgende wereld voor een nieuw level van het spel.

2

De groepjes krijgen vragen gesteld of moeten opdrachten uitvoeren.

4

Alle groepjes komen een keer in het restaurant en allemaal bereiken ze het eindlevel.

DE TOEVOEGING VAN EEN VIRTUELE LAAG AAN DE FYSIEKE EDEN HOLLAND WERELD BIEDT VEEL MOGELIJKHEDEN:

- Informatie en educatie in verdiepinglagen
- Kan veel mensen tegelijkertijd bedienen
- Persoonlijke Eden Holland experience, aan de hand van individuele profielen: geschikt voor een breed publiek
- Ondersteuning van de oriëntatie
- Werkt ook buiten Eden Holland
- Wereldwijde platformfunctie
- Flexibiliteit in content

6

Voor wie is dit bedoeld?

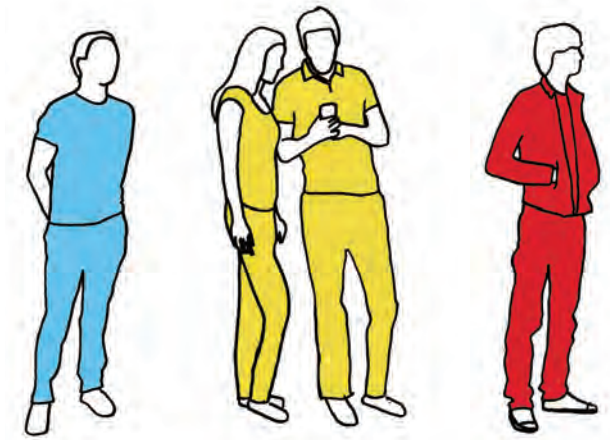

Eden Community

Het doel van Eden Holland is om zo veel mogelijk mensen te inspireren om hun eigen leven duurzaam in te richten. Samen met anderen. Hoe groter de Eden Community, des te groter de impact. Eden Holland beoogt dan ook inclusief te zijn en wil een plek zijn waar iedereen welkom is en zich ook welkom voelt, ongeacht opleiding, afkomst, leeftijd, politieke partij of gender.

Observator, deelnemer, rebel

We zorgen voor inclusiviteit door juist de gemeenschappelijkheid van mensen op te zoeken en aan te spreken en door een beroep te doen op de collectiviteit van mensen in plaats van op hun individualiteit. Dit onderwerp – het creëren van een voortvarende, duurzame toekomst – leent zich daar bij uitstek voor. Hoe gaat dat in zijn werk? Iedere bezoeker die dat wil, krijgt een ervaring op maat, door zijn profiel in te stellen. Hierin geef je aan hoe je de Eden Holland experience wil beleven: als Observator, als Deelnemer of als Rebel. Dit kun je later ook nog switchen.

- Een **Observator** wil gewoon wat rondlopen en kijken wat andere mensen doen
- Een **Deelnemer** wil dolgraag de spelletjes en interactives spelen, meedoen aan workshops en is nieuwsgierig naar de encounters.
- De **Rebel** wil zelf uitmaken wanneer hij wel of niet meedoet.

Inhoudsontwikkeling door co-creatie

De onderwerpen en thema's worden vanuit een diversiteit aan standpunten belicht, waardoor iedereen er altijd wel iets van zichzelf in kan herkennen. Om de juiste standpunten en “*tone of voice*” te vinden, om de drempel zo laag mogelijk te houden voor iedereen en een reële afspiegeling van de maatschappij te zijn, wordt de inhoud in nauwe samenwerking met een diversiteit aan groepen mensen uit de samenleving ontwikkeld en getoetst.

Gedeelde ervaringen

De profielinstellingen en de keuzes die mensen tijdens het bezoek zelf maken leveren veel informatie op. Hiermee krijgt Eden Holland zicht op overlappende interesses en voorkeuren., waarop de ervaringen ingericht en aangepast worden. Dit geeft ze universele waarde die niet meer alleen voor één individu geldt. Zo zal je als bezoeker merken dat jij en de andere bezoekers heel wat eigenschappen delen en krijgen je ervaringen meer betekenis omdat het gedeelde ervaringen worden. Door dit uit te vergroten en onderdeel te laten zijn van het spel, worden de conventionele verhoudingen tussen mensen opgeschud om plaats te maken voor nieuwe.

Onderwijs

De jeugd heeft de toekomst. Daarom zet Eden Holland zwaar in om scholieren en jongeren aan te spreken en te betrekken bij het opzetten en runnen van park en programma. Scholieren en studenten, maar ook voortijdig schoolverlaters, kunnen in Eden Holland een vak volgen of stage lopen. Hiervoor heeft Eden Holland samenwerking gezocht met het beroepsonderwijs en andere onderwijsinstellingen om studenten en leerlingen van verschillende niveaus uit de gehele samenleving te betrekken en met elkaar in contact te brengen. Daarmee wordt vorm en inhoud gegeven aan de doelstelling van inclusiviteit. Zou het niet geweldig zijn als Eden Holland een buitenschools leervak wordt waar alle kinderen van Nederland tenminste één keer in hun schooltijd geweest zijn?

“Wat mensen zoeken als ze naar Eden Holland gaan, is een afwisseling van spanning en ontspanning, van nieuwe en vertrouwde ervaringen.”

Milan Meyberg, DGTL Festival

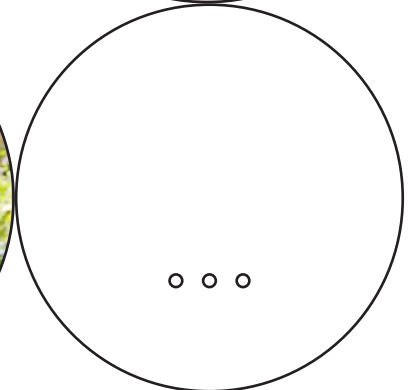

Activator

Een vorm van studentenbetrokkenheid is in de rol van Activator, wat inhoudt dat ze floormanagers zijn van een bepaald onderdeel en aanspreekpunt voor bezoekers. De Activators stimuleren bezoekers om in de materie te duiken, ze helpen ze op weg door hun Eden-reis en geven extra informatie over specifieke onderwerpen. Als Activator ben je diep betrokken en voeg je echt iets toe!

*“Als je een buzz wilt creëren,
dan zal je jonge mensen aan
je moeten binden, het liefst
influencers en kunstenaars.
Ouders met kinderen gaan
dat niet veroorzaken.”*

Milan Meyberg, DGTI Festival

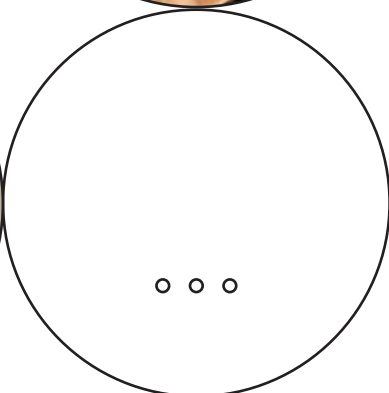

Encounter

Eden Holland is een *living lab*: een proeftuin, ontmoetingsplek, incubatie- innovatie- en studiecentrum voor professionals en belangstellenden uit politiek, bestuur, bedrijfsleven, wetenschap, educatie en maatschappelijke organisaties. Als levend laboratorium vormt het een broed- en presentatie plaats van duurzaam denken, opleiden en doen. Eden Holland zal onderdak bieden aan inspirerende workshops, bijeenkomsten, congressen en seminars.

De kunstenaars, wetenschappers en andere experts krijgen in Eden Holland de rol van Encounter en ruim plek op verschillende locaties in het park, om hun ontwerpen, uitvindingen en verhalen aan het publiek te tonen. Bezoekers kunnen deze Encounters altijd aanspreken en uitleg krijgen over diens activiteiten. Als Encounter ben je het levende bewijs dat een duurzame transitie mogelijk - en ook nog leuk is!

7

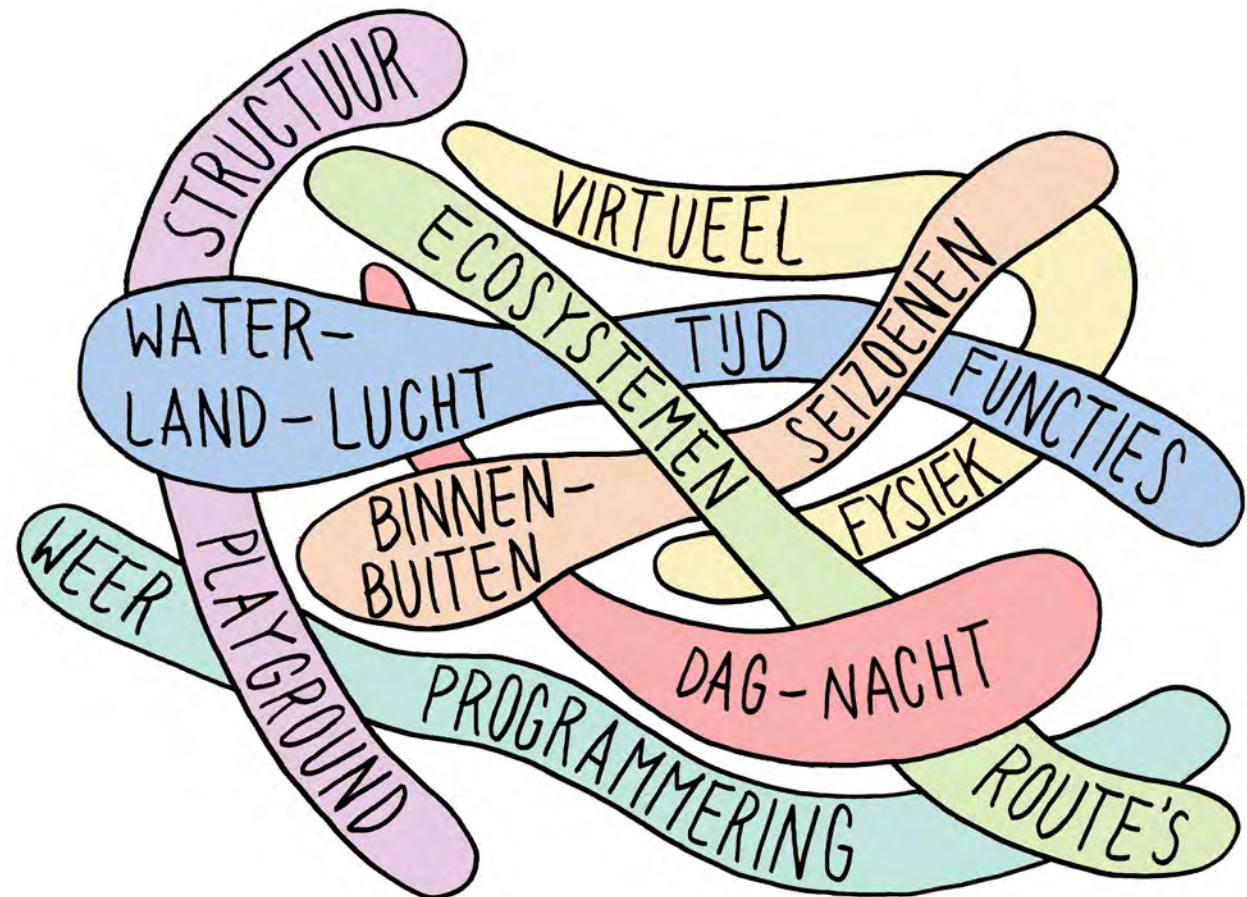
Ontwerplagen

Gelaagdheid

Complexiteit en diversiteit is een ander belangrijk uitgangspunt in de duurzaamheidsvisie. Om dit in het park te faciliteren worden er meerdere lagen over elkaar geprojecteerd, waardoor steeds verschillende en veranderende combinaties in programma en beleving ontstaan. De ontwerplagen zijn gedefinieerd als onafhankelijk van elkaar bestaande thema's. Ieder thema krijgt zijn eigen ontwerp-aanpak en door ze ruimtelijk en/of in tijd met elkaar te verbinden, ontstaat een rijk palet aan combinaties en mogelijkheden.

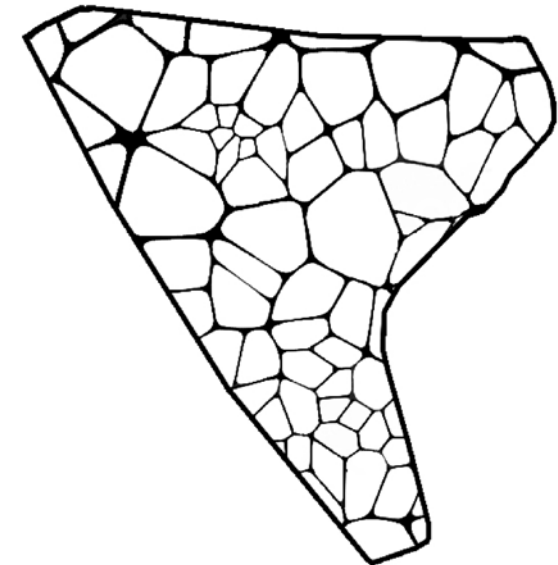
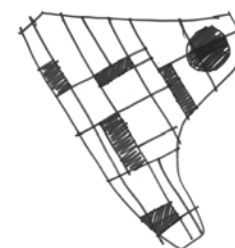
- Structuur (Voronoi)
- Evolutie/transformatie
- Binnen/Buiten
- Weer
- Dag/nacht
- Seizoenen
- Routes
- Programmering
- Functies
- Zintuigen
- Fysiek/virtueel
- Water-Land-Lucht
- Ecosystemen

Ontwerplaag: Voronoi-structuur

Flexibiliteit, complexiteit en “niet definitief af”, zijn belangrijke pijlers van de duurzaamheidsvisie op het ontwikkelplan van Eden Holland.

Het Voronoi model als onderliggende structuur voor het landschap, biedt de mogelijkheid om heel flexibel in te spelen op de bestaande ecologische structuur, de ruimtebehoefte per programmaonderdeel en voor mogelijke uitbreidingen van het terrein. Een ander voordeel is dat deze organische vormtaal niet alleen een heel aantrekkelijk landschappelijk beeld oplevert, maar ook mooi aansluit bij het thema van Eden Holland zelf, waarin *biomimicry* een belangrijk onderwerp is.

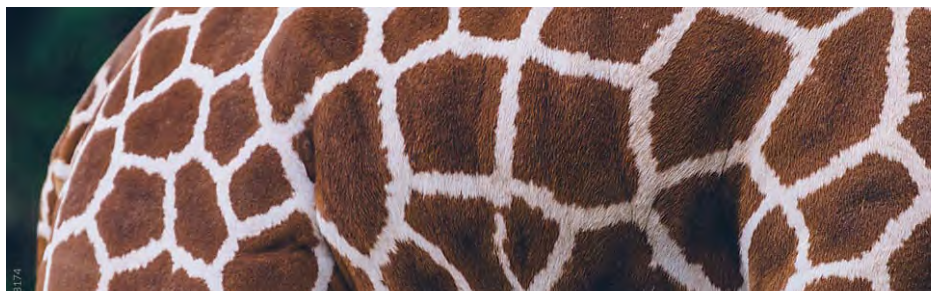
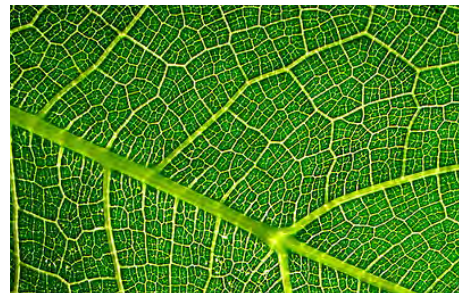
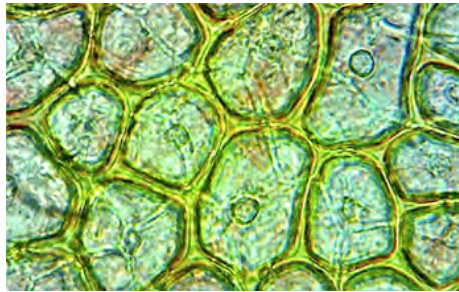

Structuurschetsen

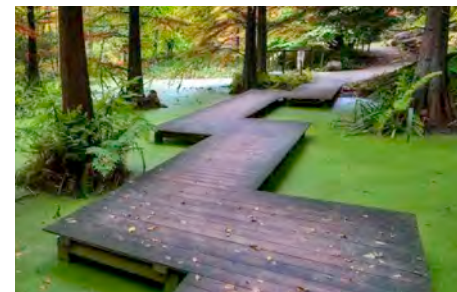
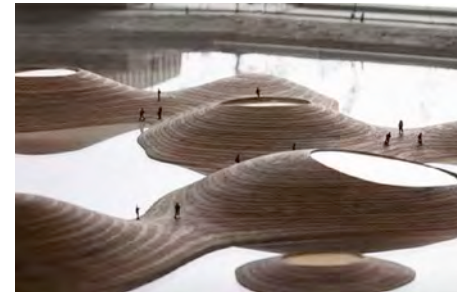
Voronoi-structuur

Voronoi-structuur in de natuur

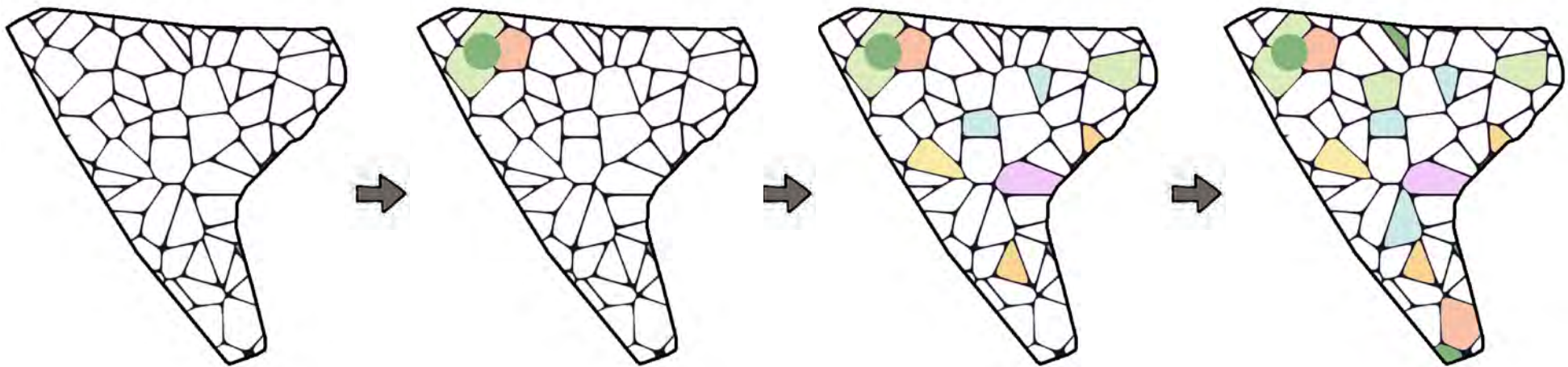
Voronoi-structuren in Eden Holland kunnen vele gedaantes aannemen

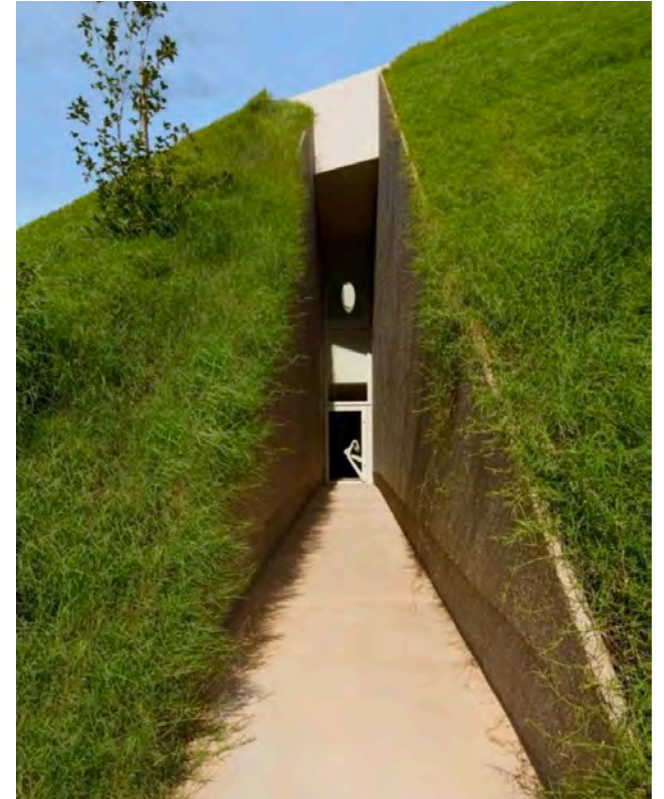

Ontwerplaag: Evolutie / transformatie

Eden Holland zal zich geleidelijk, groeiend en gefaseerd ontwikkelen en daarmee goed aansluiten op het concept van evolutie en voortdurende transformatie.

Ontwerplaag: Binnen / Buiten

Ontwerplaag: Weer

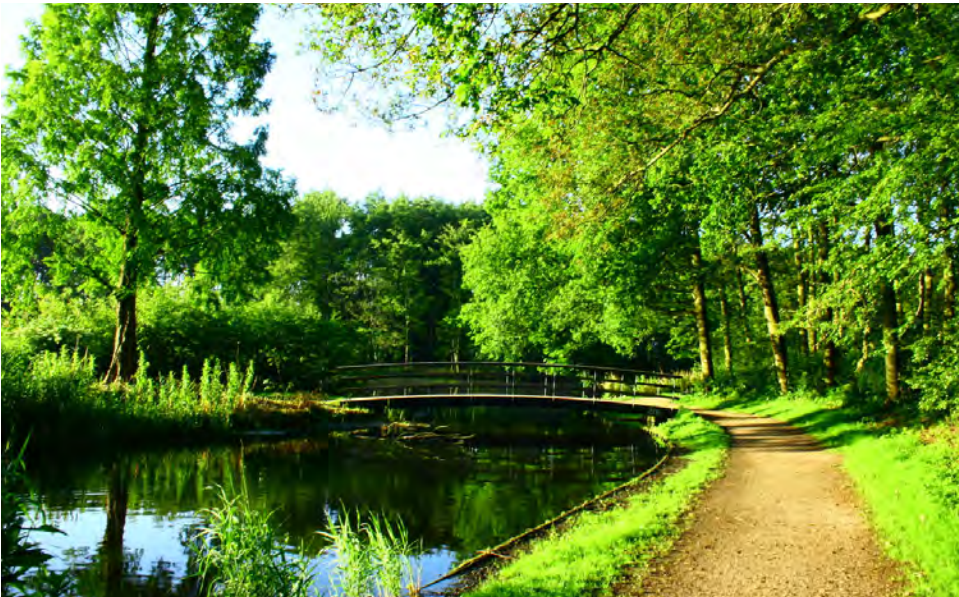

Ontwerplaag: Dag / Nacht

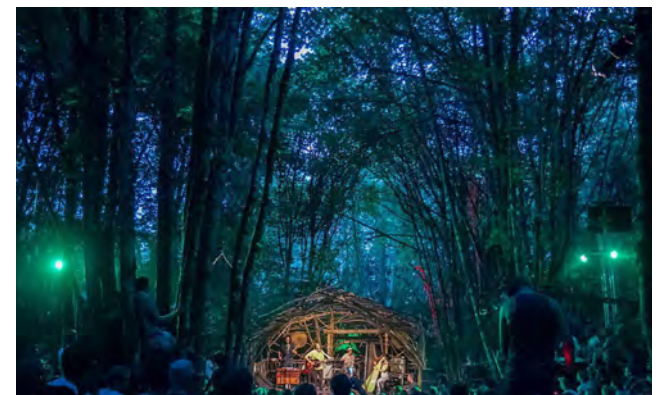

Ontwerplaag: Seizoenen

Ontwerplaag: Programmering

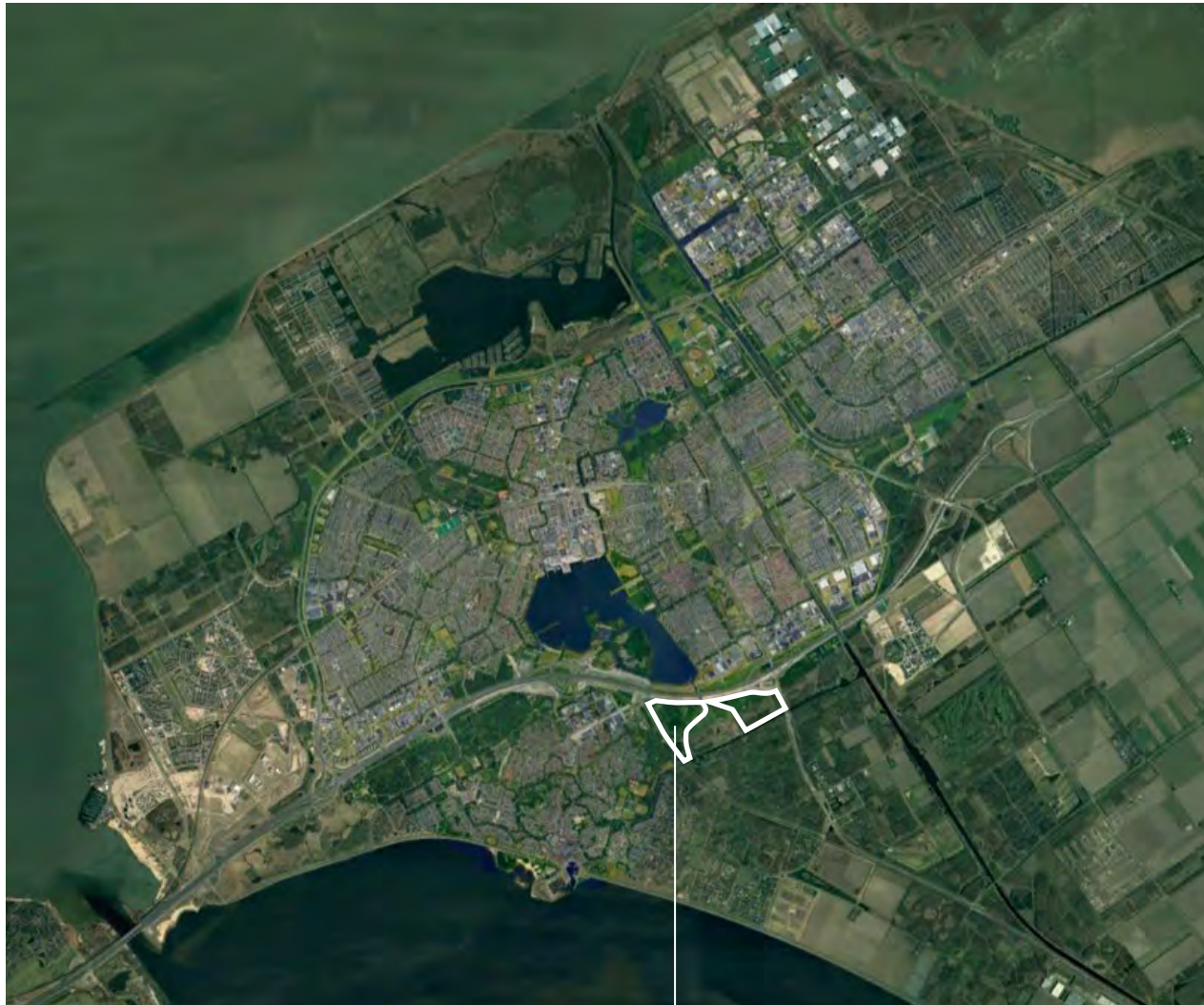

8

Waar komt Eden Holland?

Flevopolder

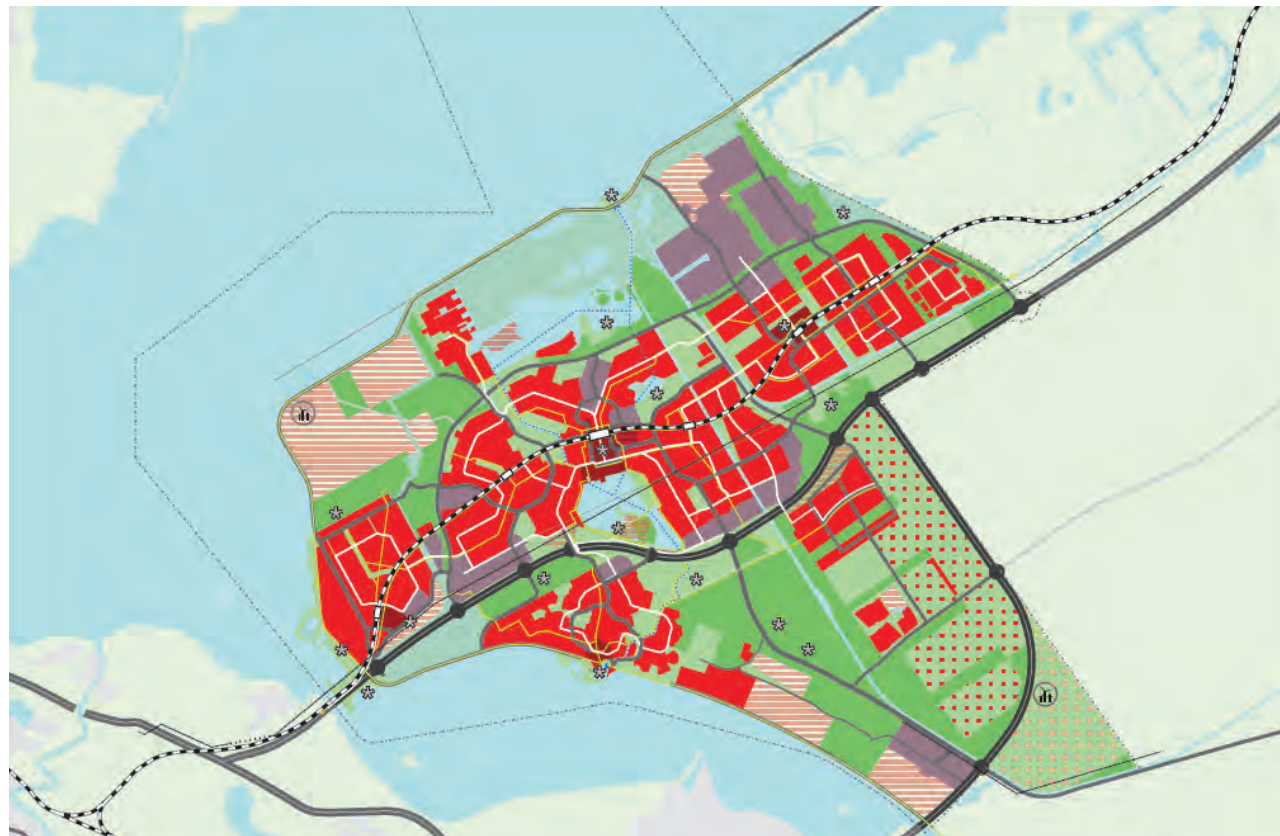

Eden Holland

Nederland is bij uitstek een door mensen gemaakt land. Een groot deel ligt onder de zeespiegel en is drooggelegd of ingepolderd. Het laatste oorspronkelijke bos is honderd jaar geleden gekapt en nu ontwerpen de Nederlanders zelf hun eigen natuurgebieden en nieuwe wildernis. Almere is als nieuwe stad op nieuw land, de perfecte belichaming van deze maakbare wereld. Het werd in 1975 gebouwd in de Flevopolder, een opgespoten eiland in het IJsselmeer, die op haar beurt weer van zee naar meer getransformeerd is door de aanleg van Afsluitdijk. En voordat het zee werd was het bewoond land, getuige de vele prehistorische opgravingen in en rondom Almere.

Locatie Eden Holland

De locatie van Eden Holland is een natuurgebied in Almere, een veertig jaar oud bos van 45 hectare in het Almeerderhout. Het grenst direct aan de A6 aan de overkant van het het Floriade 2022 terrein. In de omgevingsvisie van de gemeente Almere ligt de locatie op de *Blauwe As* (blauw staat voor water), is zij onderdeel van het *Groen – Blauwe Raamwerk* en ligt zij op een cruciaal knooppunt tussen Almere stadscentrum en Almere Haven. Water en het creëren van verbindingen spelen dan ook een cruciale rol in Eden Holland.

LEGENDA

HOOFDSTRUCTUUR

- centrum
- werklocatie
- woon/werkgebied
- landelijk woon/werkgebied
- Oosterwold
- reserve ontwikkellocaties
- Eernvallei nieuwe natuur
- bos
- park en voorzieningenpark
- moeras en natte natuur
- water

- blauwe as
- autosnelweg
- autoweg
- busbaan
- spoor
- station
- fiets
- gemeentegrens
- hoogspanning
- locatie windenergie
- toeristisch-recreatieve concentratiepunten

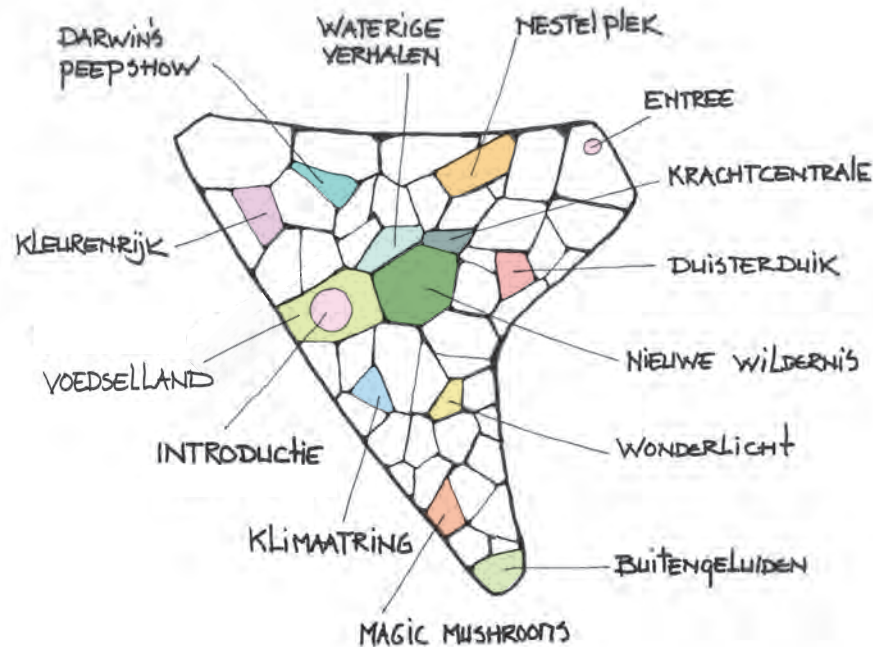

9

Programma

Op reis naar je duurzame zelf

“Een ècht duurzame wereld, dat is nogal een uitdaging. Wij helpen je te navigeren door het oerwoud van mogelijkheden. We nemen je mee op reis door wondere werelden, adembenemende levensvormen en betoverende ervaringen. Onderweg ontmoet je pioniers en experts, activators en innovators, allemaal om je te helpen die reis naar jouw duurzame zelf te maken.”

Hoe werkt Eden Holland?

Hoofdgebouw: cognitieve ervaring / kennis en inzicht

Audio- visuele introductie en indringende presentatie die de verborgen samenhang in beeld brengt van tal van zaken uit persoonlijke leven van bezoeker met die van de rest van de wereld. Hiermee worden ook alle Duurzame Doelen en hun onderlinge samenhang op een indringende manier gepresenteerd.

Eden Park: experimentele ervaring

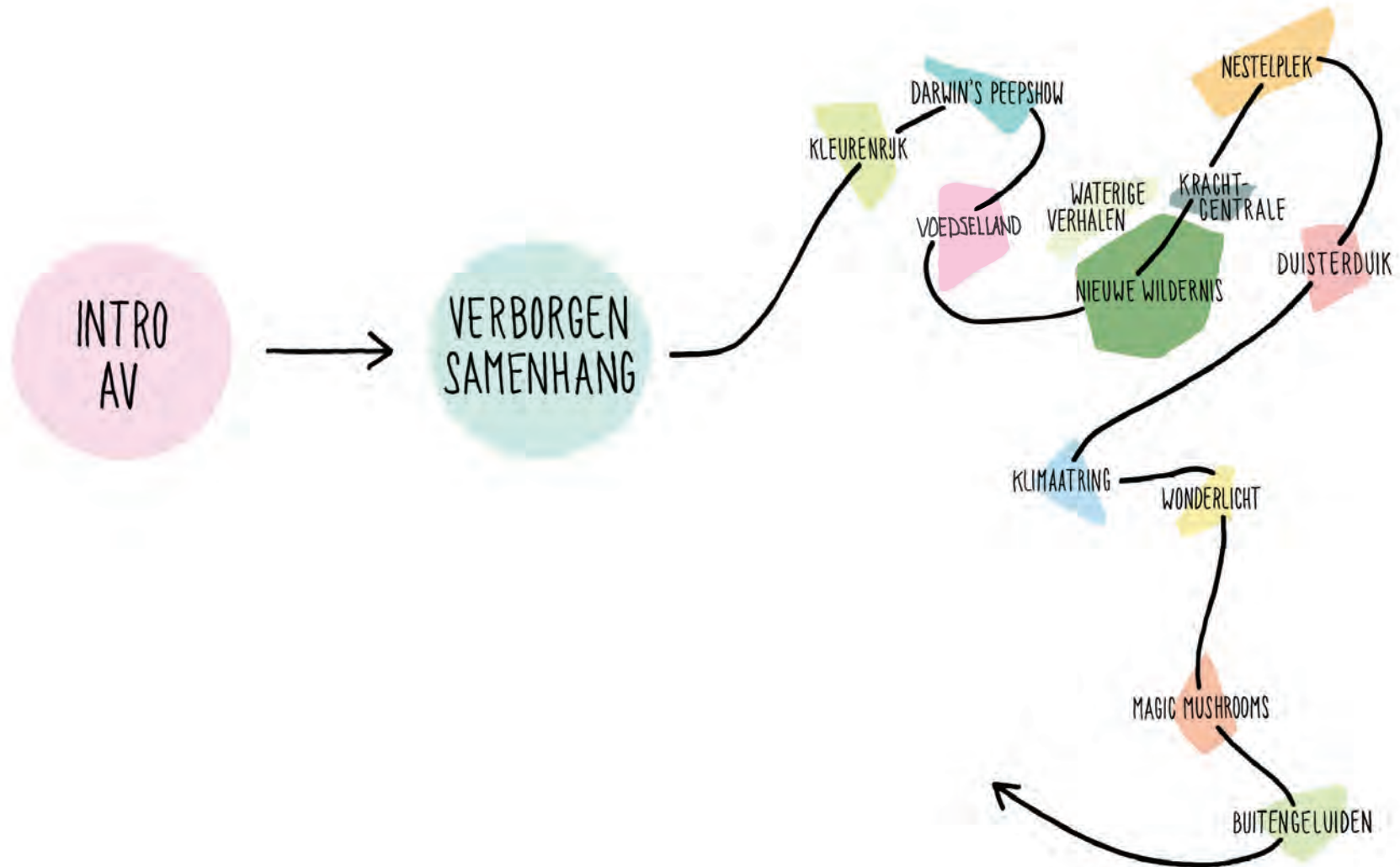
Reis langs verschillende binnen-buiten werelden. Omdat iedere bezoeker anders is, wordt hier een mix aan leerstijlen en leermiddelen tegelijk aangeboden (Experiential Learning): leren door te doen, leren in groepsverband. Van concreet naar abstract en van actief naar reflectief. Hier wordt iedereen, van doener, dromer, denker tot beslisser uitgedaagd om actief te participeren. Allemaal bedoeld om gedrag op een inspirerende en adequate manier te veranderen. (Zie ook de eerder genoemde leercyclus van Kolb)

“For the things we have to learn before we can do them, we learn by doing them”

Aristoteles, wijsgeer & filosoof

COGNITIEVE ERVARING

EXPERIMENTELE ERVARING

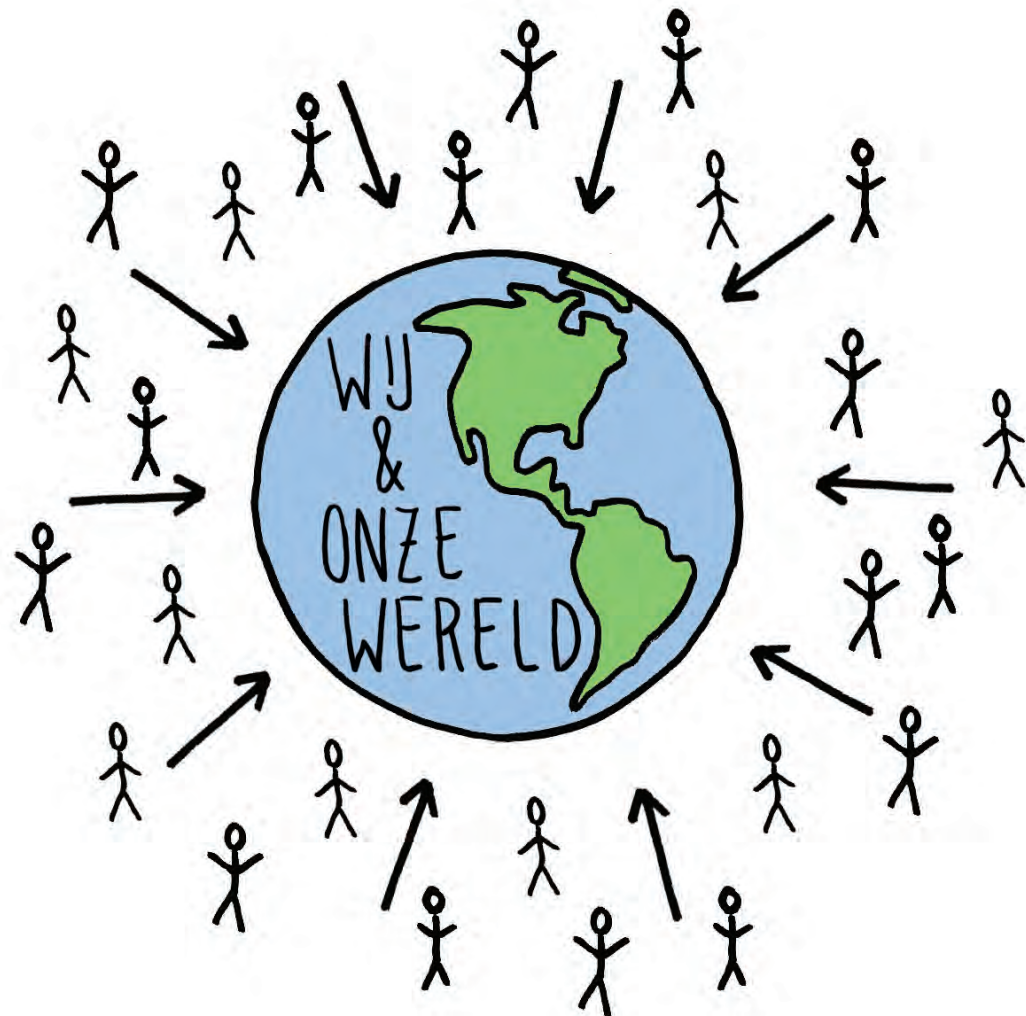
Introductiefilm

Een bezoek aan Eden Holland begint met een meeslepende monumentale audiovisuele show die bezoekers samen en met elkaar ervaren. Deze show (8-10min) neemt de bezoekers mee in het verhaal over het wonder van het leven, de kwetsbaarheid en schoonheid van de aarde. Een verhaal over Mothership Earth, de enige plek die we hebben en met elkaar bewonen. Over hoe kort de mens nog maar meedraait tussen die enorme diversiteit aan levensvormen en hoe haar aanwezigheid niet bepaald onopgemerkt is gebleven. Hoe wij als mensen met onze vindingrijkheid in staat zijn tot geweldige prestaties. Maar ook als soort destructief voor onze eigen habitat. Hoe we op een punt in de geschiedenis zijn beland waarbij we al die vindingrijkheid zullen moeten inzetten om een groot aantal met elkaar samenhangende doelen (SDG's) met elkaar te bereiken om de aarde als die prachtige plek voor al het leven te behouden.

De film eindigt dan ook met een oproep, die ook meteen de missie van je reis door Eden Holland is: *Doe iets, kom in actie!*

“Ik had eigenlijk nog nooit zo naar het grote geheel gekeken. Het verwacht me, maar geeft me ook het prettige gevoel van overzicht, dat ken ik wel, van het voetballen.”

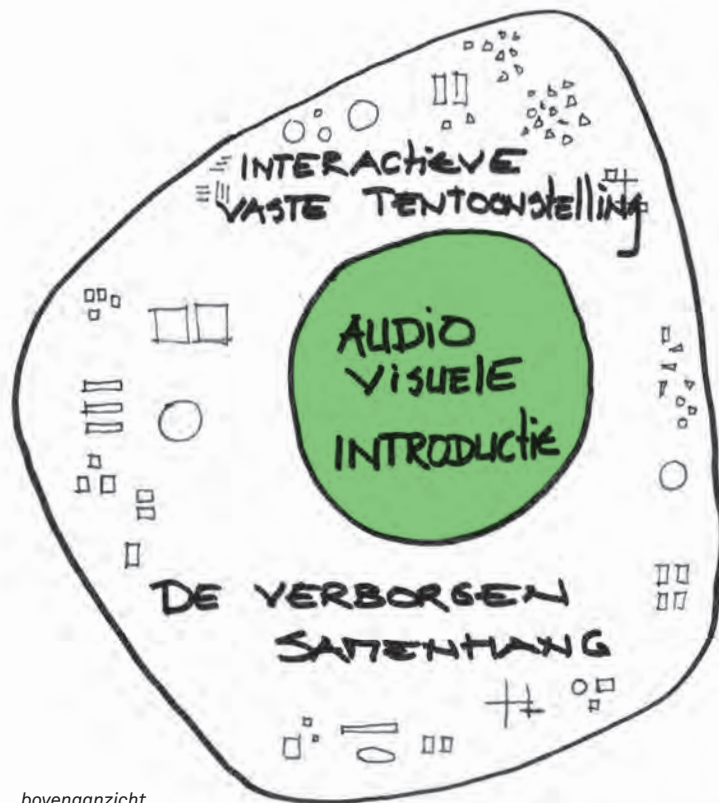
Kian, 16 jaar

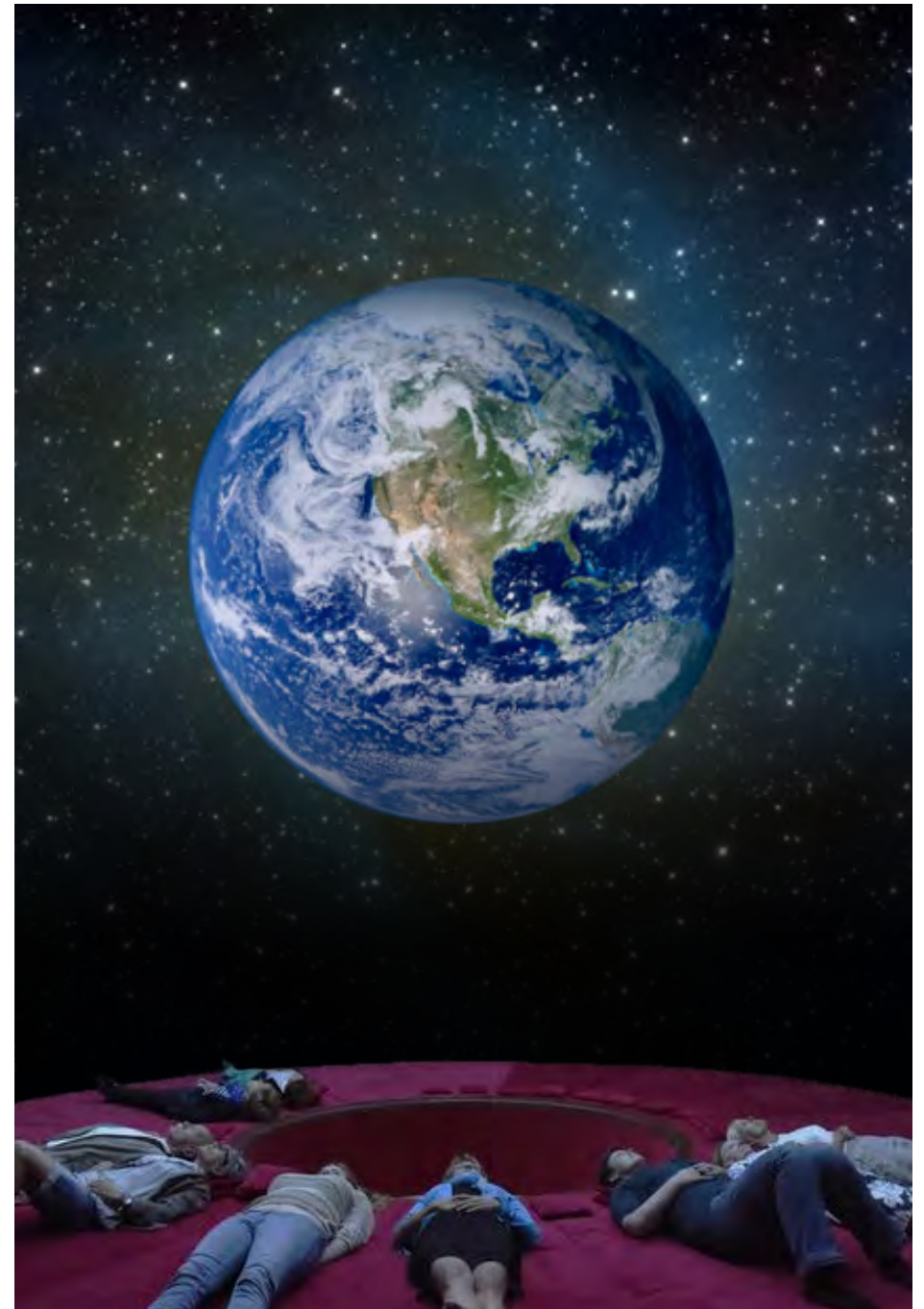

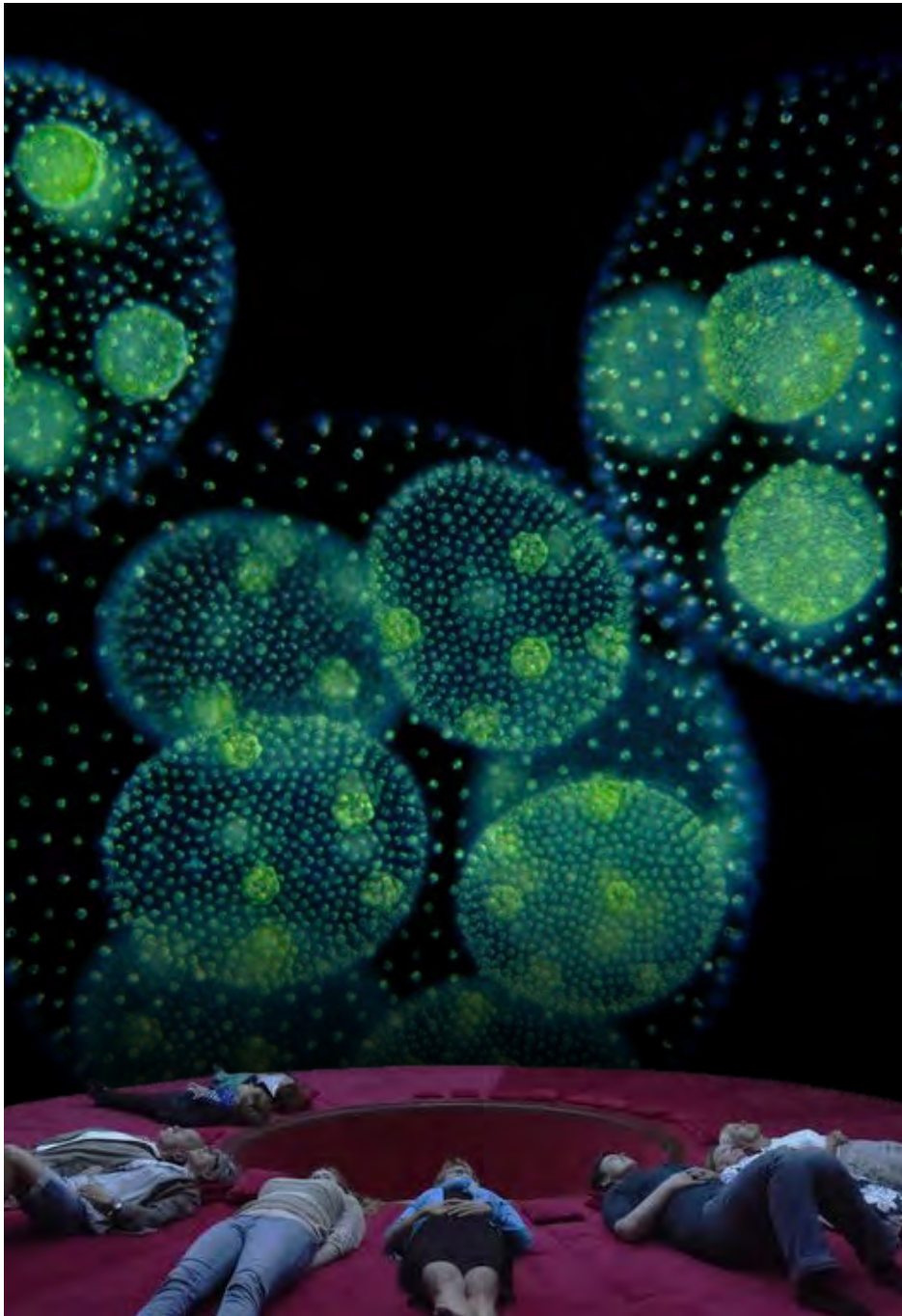

dwarsdoorsnede

bovenaanzicht

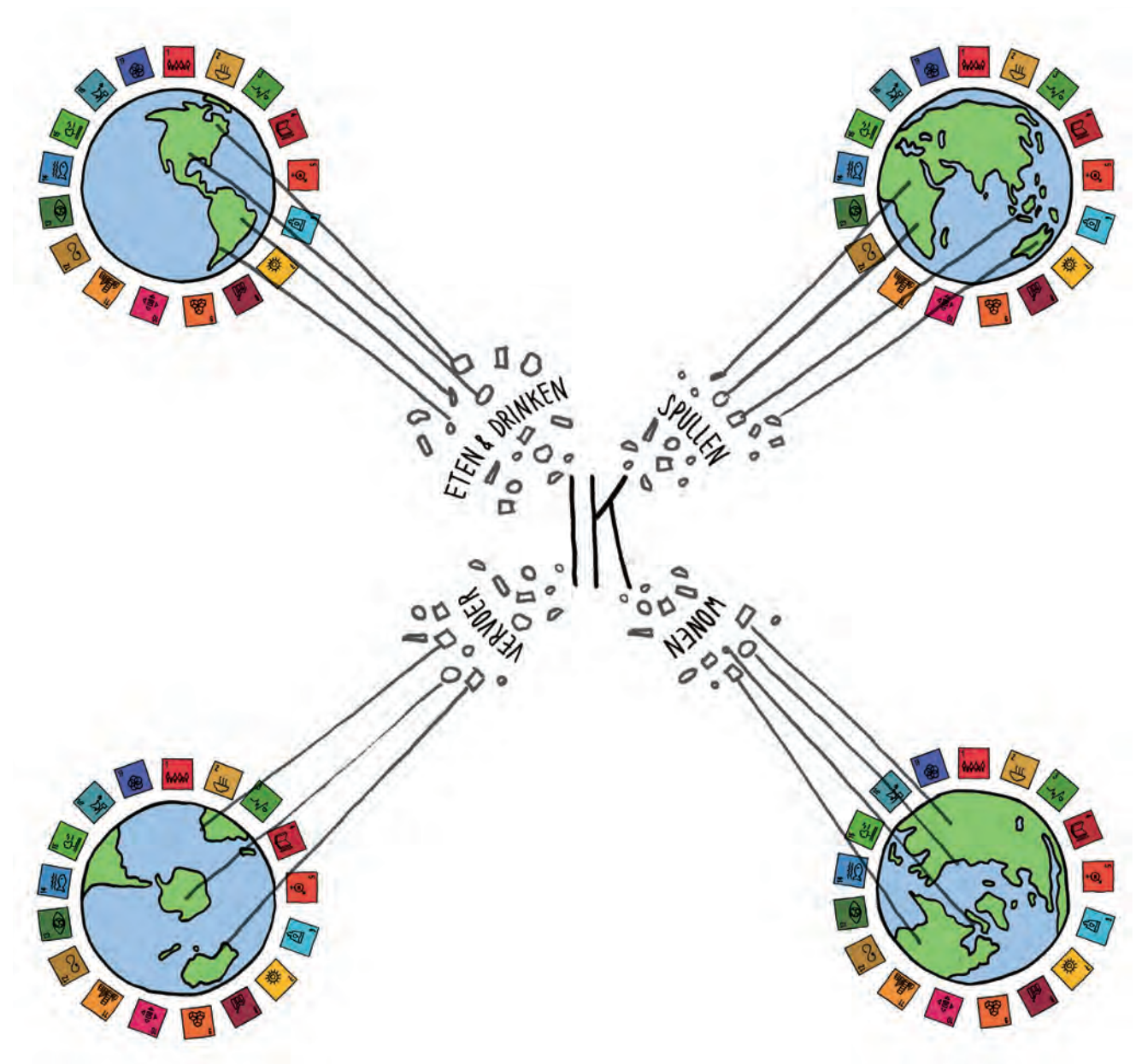

Verborgen samenhang

In deze wereld wordt zichtbaar hoe in onze wereld alles met elkaar is verbonden. Zij is vormgegeven als een soort anatomische les van ons dagelijks bestaan, opgedeeld in 4 velden: Reizen, Spullen, Eten en Habitat.

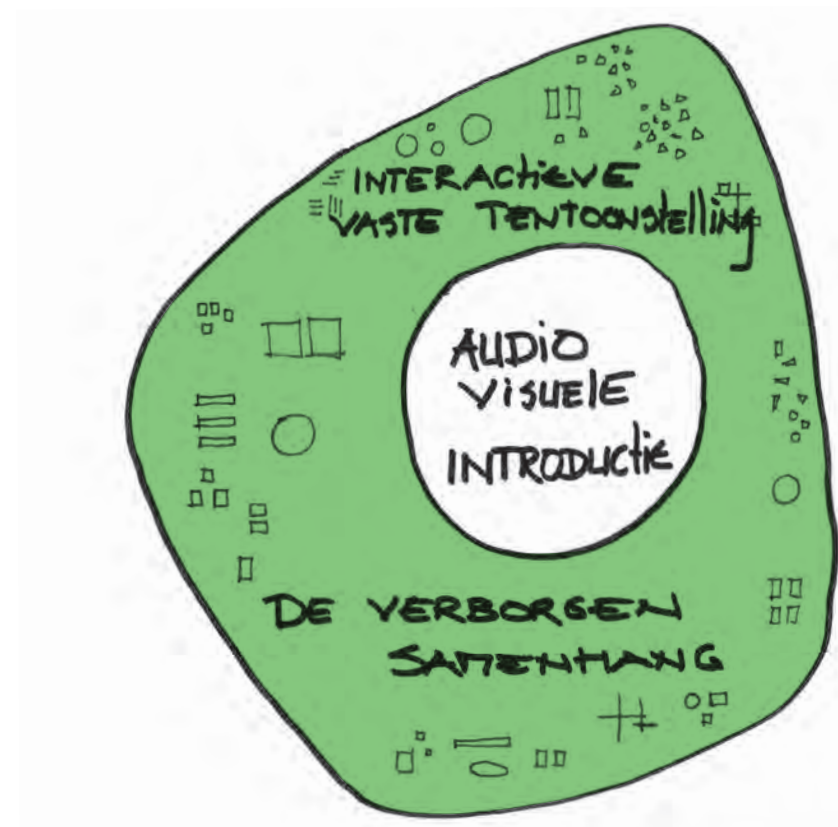
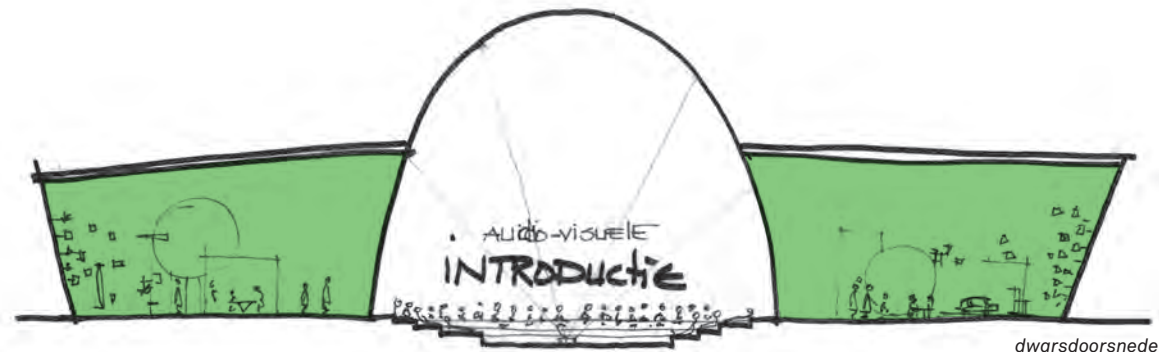
De vertelling begint klein en overzichtelijk. Hier wordt het grote verhaal gekoppeld aan het kleine onderdeel, de Duurzame Doelen aan het alledaagse leven van de bezoeker. Dan blijkt al snel hoe ons leven met die van de rest van de wereld verbonden is.

Achter alles wat we kopen schuilt een wereld van grondstofindustrie, productie, afval en transport. Door deze juist wel zichtbaar te maken, komen de onderlinge verbanden aan het licht en wordt duidelijk op welke manier de bezoeker zelf een rol speelt in deze verbanden, welke invloed zij heeft als consument, als kiezer, als producent en als professional.

“Wat is het verband tussen
de krab en de kreeft, tussen
de teunisbloem en de orchidee
en hoe verhouden zij zich
tot jou en mij”

Gregory Bateson, antropoloog & sociaal wetenschapper

bovenaanzicht

Verborgen samenhang

De opdracht: hoeveel liter water is er nodig voor het maken van één spijkerbroek?

*“Wow, wat er allemaal bij komt kijken om een spijkerbroek te maken!”
Zij hebben samen zeker tien paar jeans. “Misschien een beetje veel...”, denkt ze dan.*

Nasima, bezoeker Eden Holland

Verborgen samenhang

LANDBOUWGROND

MEST EN PESTICIDEN

Het kan ook anders...

Jeans die je niet koopt maar leent, en na gebruik weer inlevert.

TRANSPORT

WATER

AFDANKEN

CHEMICALIËN

Het kan ook anders...

Fairphone – levenscyclus met positief effect op werkomstandigheden en leefomgeving

MIJNBOUW

PRODUCTIE

TRANSPORT

AANTASTING
BIODIVERSITEIT

CO₂-UITSTOOT

GIFTIGE STOFFEN

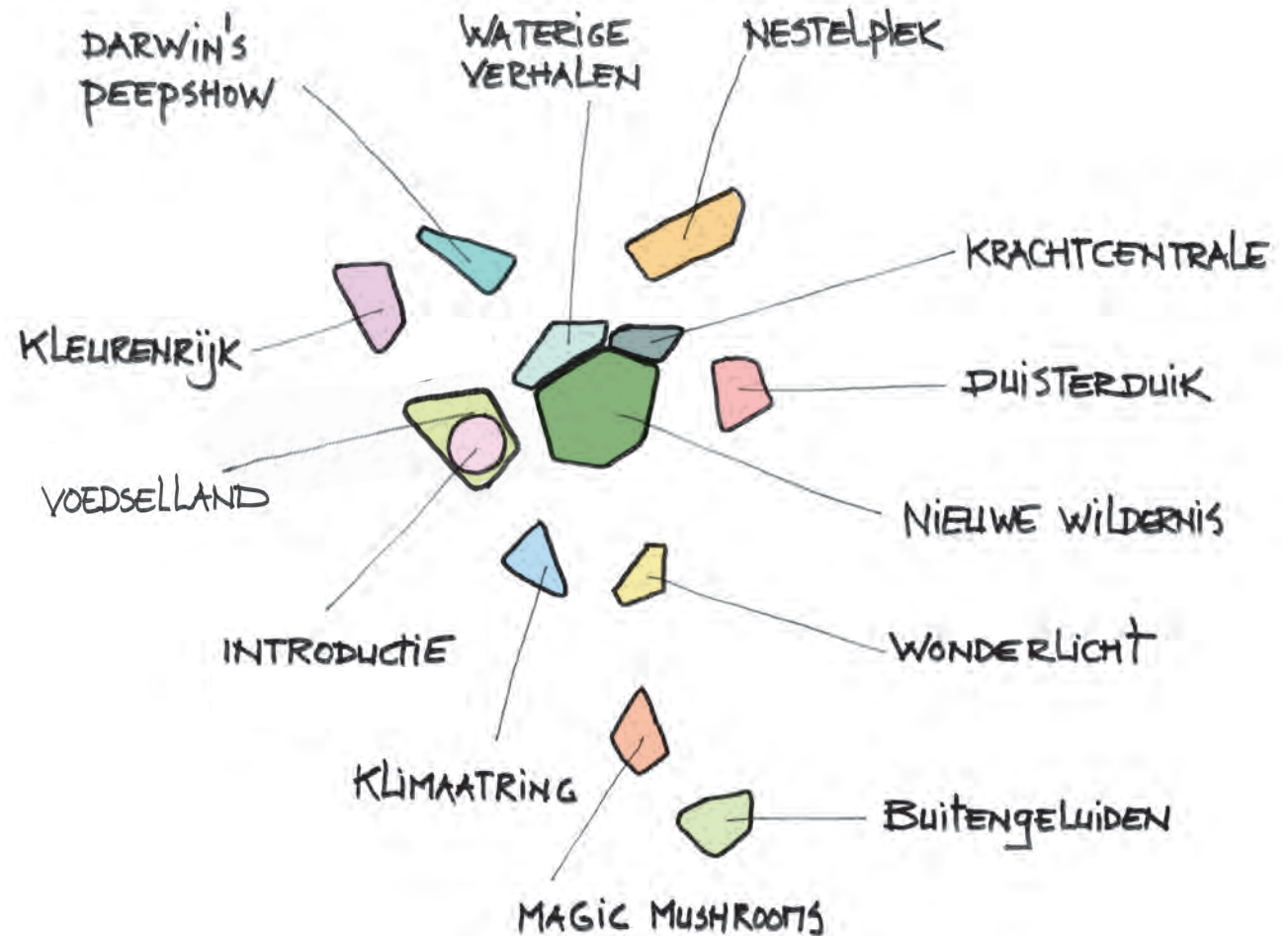

Themawerelden

Het Eden landschap bestaat uit een cellenstructuur; iedere "cel" vertegenwoordigt een wereld met een apart thema. Sommige thema's zijn een voortzetting van het binnen-programma, zoals habitat en voedsel en energie, anderen zijn ingegeven door de natuurlijke elementen van de plek zelf. In beide gevallen wordt door de fysieke connectie het verhaal versterkt. De inrichting van de werelden combineert spanning en ontspanning – fysiek en virtueel – verwondering en interactiviteit en is erop gericht om bijzondere zintuiglijke ervaringen te bieden die mensen echt raken. Er is veel te beleven en te ontdekken, maar er is ook ruimte voor stilte en bezinning.

De verschillende werelden staan voor de grotere thema's uit de Duurzame Doelen

In het klein ervaren hoe iets in het groot werkt. Dat is de manier waarop hier de Duurzame Doelen tot leven worden gewekt. Het is een beproefd middel van kennis overdracht, die door de fysieke, haptische en zintuiglijke ervaring, sterk tot de verbeelding spreekt en die bij mensen lang blijft hangen. In de wereld van de Waterige Verhalen bij voorbeeld, staat de vijver, met haar ecosysteem, het waterpeil en de waterkwaliteit, voor het grote verhaal over Klimaatverandering, de noodzaak van schoon drinkwater en voedselveiligheid. Zo worden abstracte thema's heel concreet gemaakt.

Voorbeeld-themawerelden

De werelden in dit conceptontwerp zijn niet definitief en nog voor discussie vatbaar. De gekozen thema's en uitwerkingen laten wel zien dat we het verhaal heel dicht bij de natuur en dicht bij huis willen beginnen om daarmee makkelijk en snel een relatie met de bezoeker te bewerkstelligen. Ze laten ook zien dat we wonderlijke, omgevingen willen maken waar de thema's op verschillende schaalniveau's aan bod kunnen komen. Waar de

bezoeker als Alice in Wonderland verschillende groottes en standpunten in zou kunnen nemen. Door de inzet van interactiviteit, film, audio, reuk, tekst, kijkgaten en andere vertelmidelen, kunnen thema's de nodige verdieping, gelaagdheid en vertel-perspectieven krijgen. Hoe bijzonder is het om in een aantal werelden de ervaring niet als mens maar als mede diersoort mee te maken. Ervaringen waarbij zichthoogte en zintuigen als bv geur en geluid een geheel andere rol spelen dan je gewend bent.

Activators

In iedere wereld zijn Activators aanwezig om bezoekers op weg te helpen, uitleg te geven of vragen te beantwoorden. Ook kunnen ze een sleutelrol spelen in de Game.

Encounters

De werelden functioneren tevens als kennisplatforms waar onderzoek en experimenten worden gedaan die aansluiten op het thema. Deze activiteiten gebeuren niet achter gesloten deuren, maar zijn zichtbaar en toegankelijk voor iedereen. Wetenschappers, studenten en kunstenaars zijn gemakkelijk benaderbaar en geven graag uitleg bij wat ze doen. Op deze manier is er een permanente, steeds ge-update, actuele presentatie van wat er aan inspirerende innovaties in de wereld tot stand komt. Veel materiaal kan komen van o.a. Dutch Designweek, What Design Can Do, ...

Themawereld

VOEDSELLAND

Deze wereld is gekoppeld aan het hoofdgebouw en is tevens het restaurant van Eden Holland. Het super duurzame restaurant is een experience op zichzelf. Niet alleen de ingrediënten zijn duurzaam, maar ook de manier van koken, de borden, bestek, de tafels en de stoelen. Ja alles is onderdeel van dit bijzondere concept. Net als in de rest van Eden Holland bestaat hier ook geen afval. De voedselwereld heeft ook een Kaslab, mobiele keukens, groentetuinen en een voedselbos met zowel binnen als buiten plekken om te eten en te drinken.

Kaslab

In een ruime kas werken koks, studenten en bedrijfsleven samen aan het ontwikkelen van duurzame voedingsconcepten die in het restaurant getest kunnen worden. Hier worden ook dagelijks lezingen en workshops gegeven en kunnen bezoekers onder begeleiding van een kok hun eigen maaltijd bereiden.

Mobiele keukens

In het voedselbos staan rollende keukens opgesteld. Iedere keuken biedt een andere specialiteit, vergelijkbaar met de Parade. De één maakt bijvoorbeeld groenteburgers en de ander is gespecialiseerd in fermenteren. De keukens kunnen door Eden Holland reizen en hun menu's worden voortdurend aangepast.

Voedselbos

In het lab wordt gewerkt met de producten uit het eigen bos en tuin. Ook bezoekers zelf worden uitgenodigd de ingrediënten van hun maaltijd bij elkaar te "plukken". Activators nemen bezoekers mee op "safari" op zoek naar eetbare planten in de kas, het voedselbos, het macrobiotische erf en in de korstmstuin.

SDG's:

Thema's:

GEZONDE
BODEM

LANDGEBRUIK

GEZONDHEID

VOEDSEL
PRODUCTIE

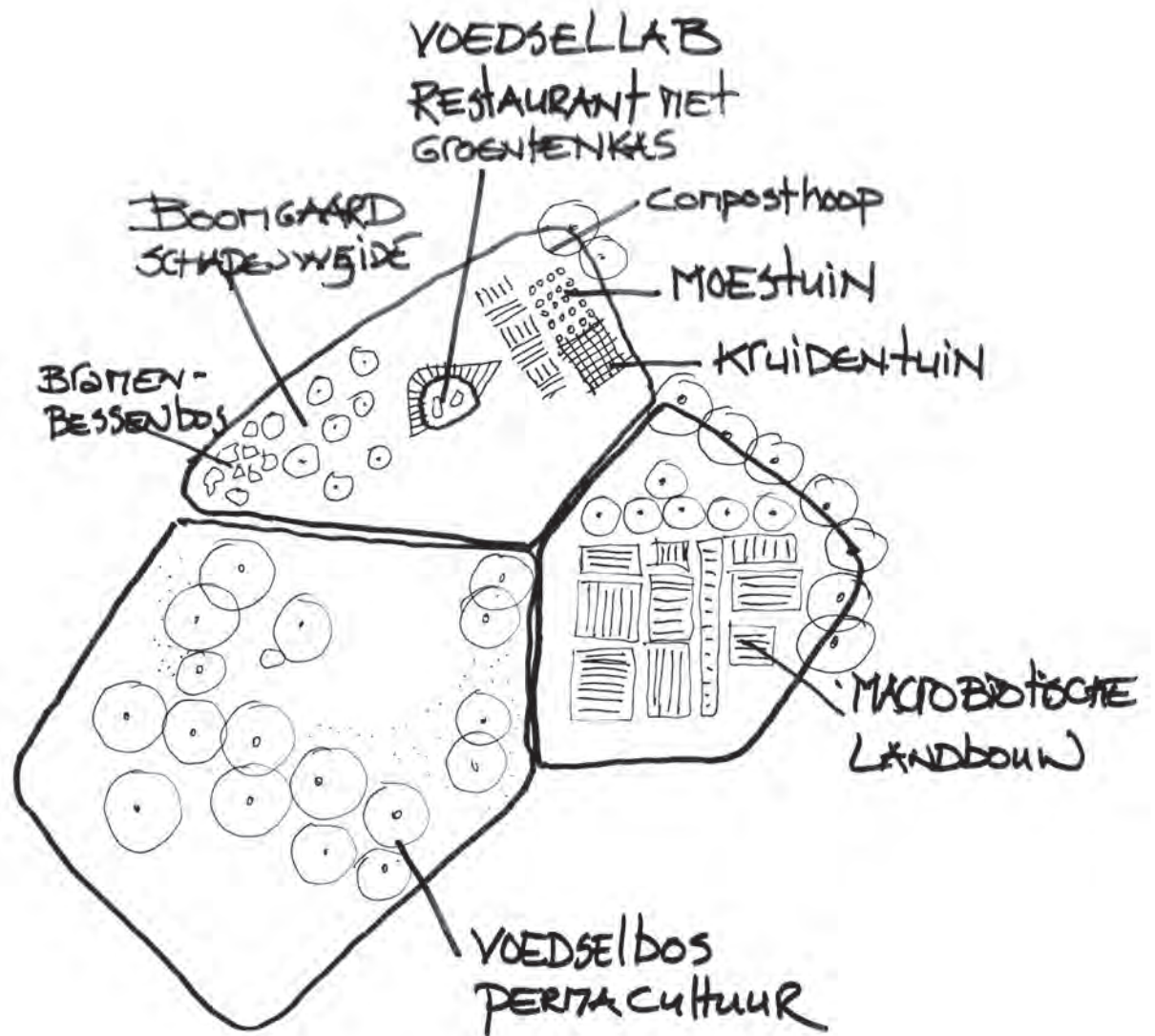
MINDER
VERSPILLING

MINDER
AFVAL

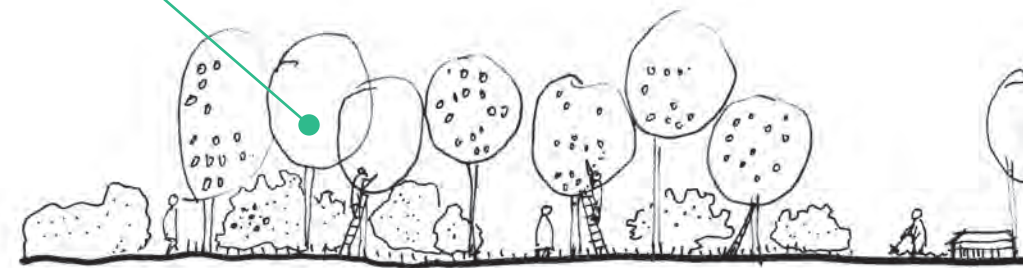
WATER
GEBRUIK

Ze bestelt een pompoenburger en krijgt dan tot haar verbazing een schaar en een bakje terug.
 “Wat moet ik hiermee?”

Els, bezoeker Eden holland

VOEDSEL BOS

permacultuur

MOBIELE HORECA

Themawereld

WATERIGE VERHALEN

Kikkerpoel

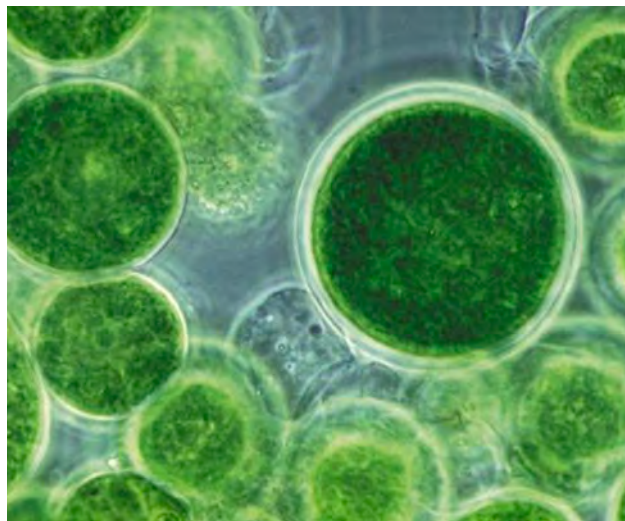
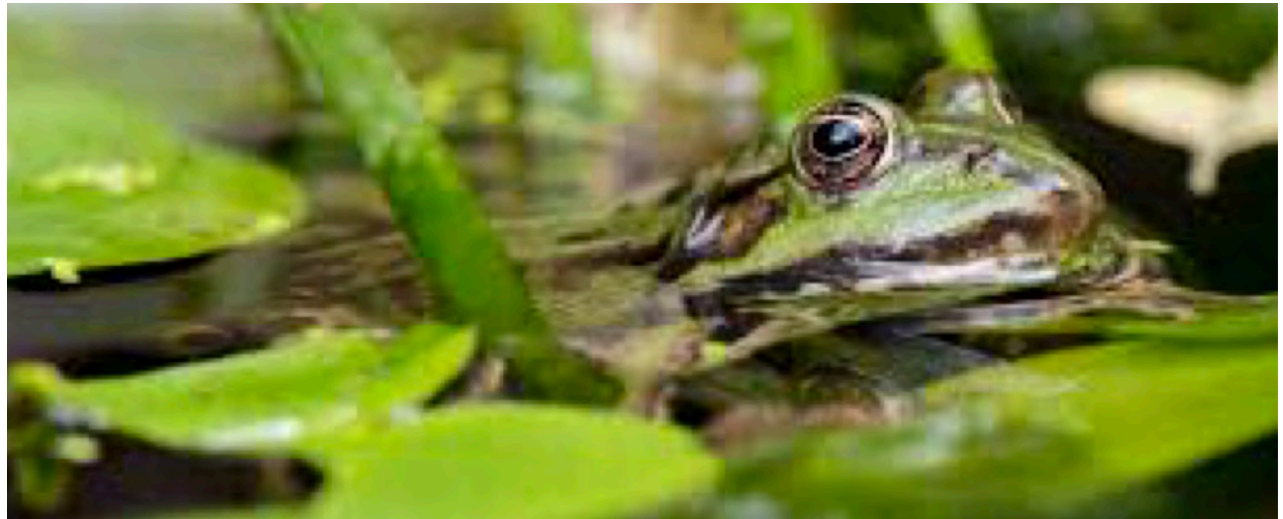
Op dit drassige eiland draait alles om het leven onder/in/op/boven en naast de kikkerpoel. In dit meertje bruist het van leven. Vanaf het vlondereiland in het midden van het meer kunnen mensen de onderwaterwereld zien en horen. Activators wijzen bezoekers op wonderbaarlijke details zoals de zonnedauw, vleesetende plantjes die langs de waterkant staan.

Moerashut

In de moerashut stap je een immersieve film binnen, die de illusie wekt dat je bent gekrompen en bent opgenomen in het ecosysteem van het moeras. De film zoomt in tot op microscopisch niveau, waar het ook een drukte van belang blijkt te zijn. Vervolgens zoomt de film uit en zien we de poel vanuit het perspectief van een vogel. Dan wordt zichtbaar hoe dit kleine stukje water samenhangt met een veel groter netwerk van waterleven.

Seizoenshuur

Vanuit deze beschutte positie kun je goed vogels spotten. Maar ook de patronen die regen in het water maakt of de reflectie van de wolken. Het weidse panoramaraam is voorzien van een interactieve *Enhanced Reality* functie, waarmee de onzichtbare laag van tijd getoond kan worden. Zoals de metamorfose die deze wereld ieder seizoen ondergaat, begeleid door versnelde en vertraagde filmbeelden van precies deze locatie.

SDG's:

Thema's:

BIODIVERSITEIT

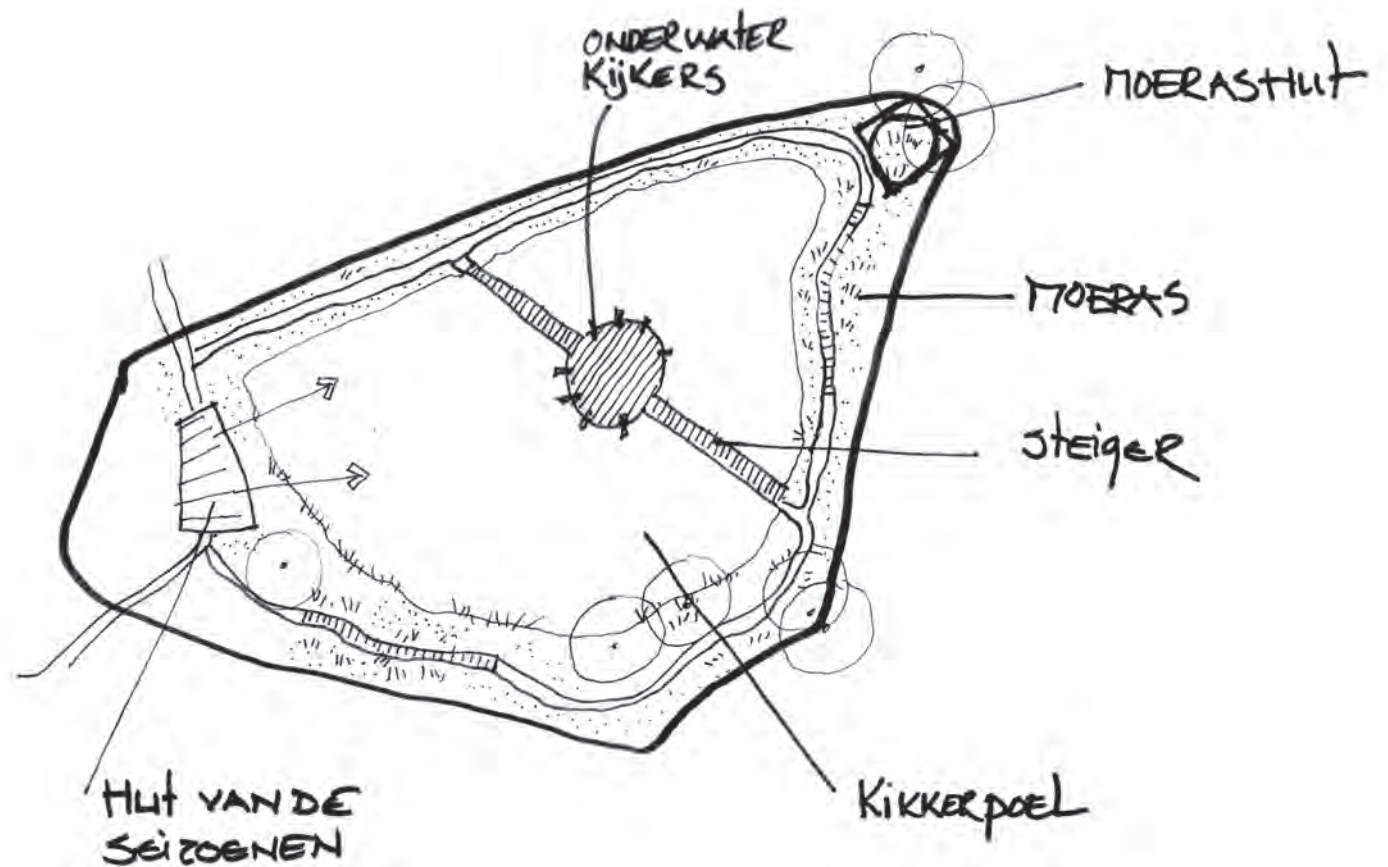
VOEDSELKRINGLOOP

ECOSYSTEMEN

GEZONDHEID

SCHOON WATER

DRINK WATER

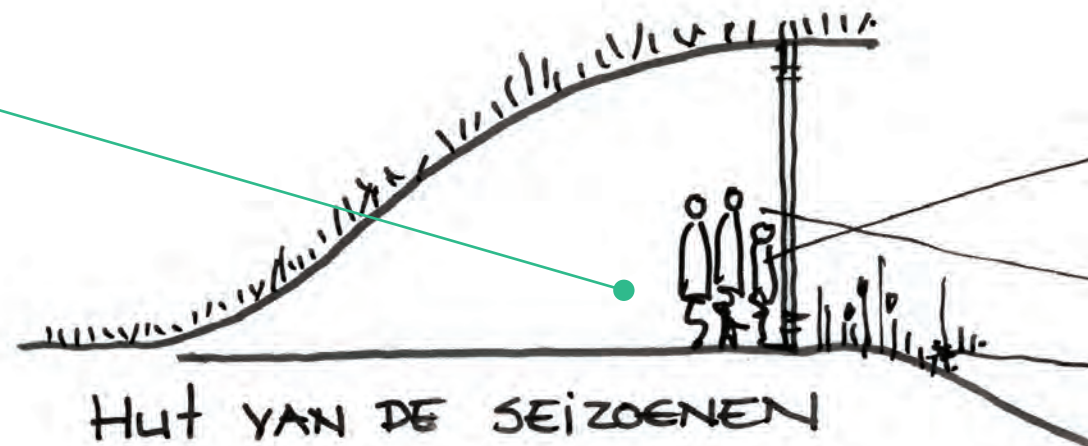
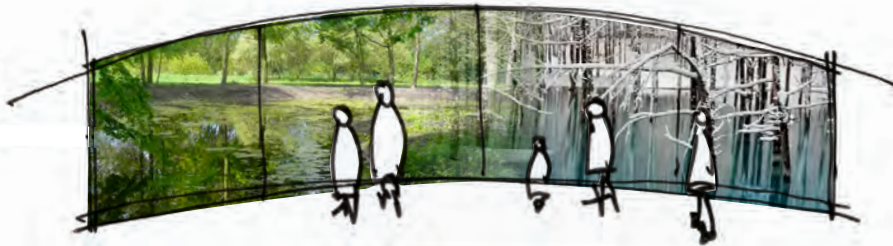
Een vijver is een ecosysteem in het klein en laat goed zien hoe het reageert op en omgaat met veranderingen. Zo heeft iedere plantgroep zijn eigen functie voor de waterkwaliteit, de micro-organismen vormen een habitat voor een breed scala aan diertjes. Ieder levend organisme in de vijver maakt deel uit van de voedselketen. Onderaan staan de algen en de planten, die zonlicht in combinatie met de stoffen in het water en de vijverbodem omzetten naar energie, plantmateriaal en zuurstof. Alle andere diertjes en micro-organismen leven daar weer op. Wat afsterft wordt afgebroken door bacteriën waarvoor juist het door de planten geproduceerde zuurstof weer van belang is. De afvalstoffen verdwijnen als gassen uit het water of worden weer opgenomen door de planten. Hoe beter het evenwicht hoe meer verschillende dieren op het water afkomen.

bovenaanzicht themawereld
'WATERIGE VERHALEN'

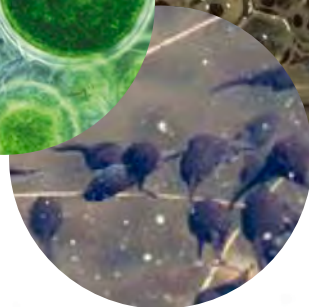
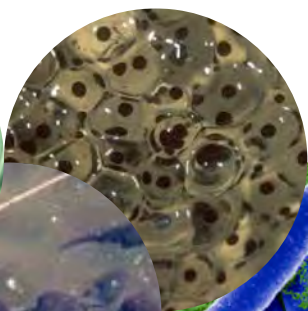
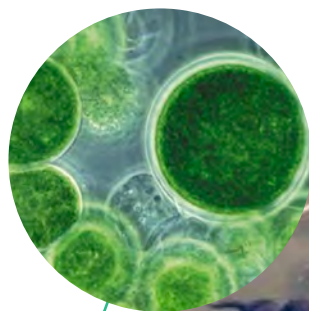
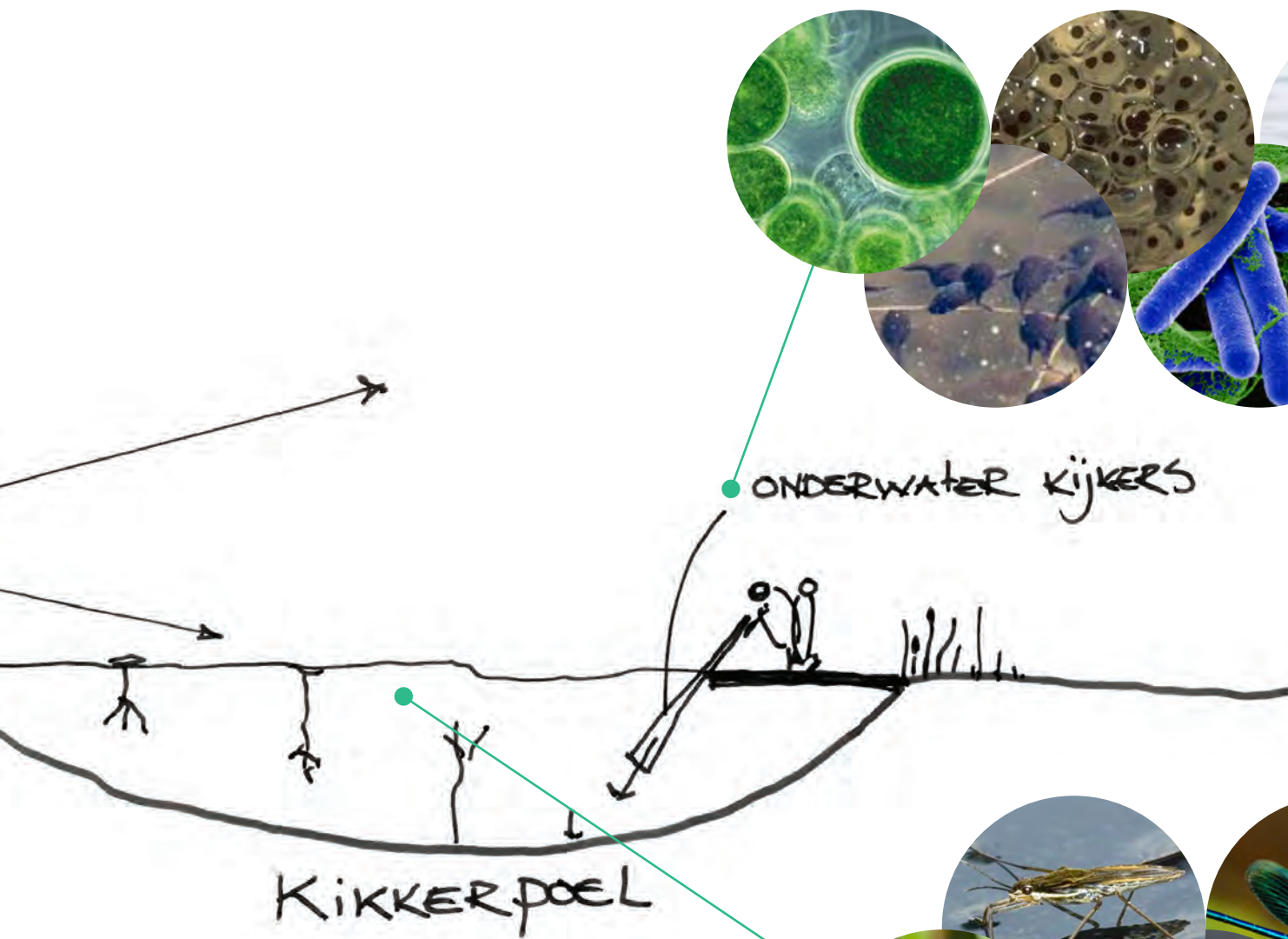

*“Je staat oog in oog met de
watertor, zwemt een stukje mee
met de kikker en deelt even een
rietstengel met een libelle.”*

Film
WISSELENDE
SEIZOENEN
VERSHELD/VERTRAAGD
IN ZOORTERS

Themawereld

MAGIC MUSHROOMS

Paddo Valley

Op dit eiland spelen zwammen de hoofdrol. Hier betreed je een fascinerende wereld van vormen, kleuren en geuren en leer je over het mycelium als het "Internet" van bomen en planten. Onderdeel van deze sprookjesachtige bos-omgeving is Paddo Valley, een kuil waar het - vooral in de herfst - helemaal vol staat met paddenstoelen. En omdat ze zo snel groeien, levert dit iedere dag een ander beeld op.

Zwammenkelder

Onder de grond bevindt zich de Zwammenkelder. Hier worden eetbare paddenstoelen gekweekt op koffiedrab en andere reststromen van Eden. Deze wereld houdt het midden tussen een laboratorium en een kunstinstallatie, waar wetenschappelijk onderzoek wordt gecombineerd met het verbeelden van de potentie van zwammen: Niet alleen als voedsel, maar ook als medicijn en als bouw materiaal.

Werkplaats

In de overdekte buitenwerkplaats wordt geëxperimenteerd met het bouwen met mycelium door studenten en bedrijven. Regelmatig worden hier workshops gegeven, waar je als bezoeker aan deel kunt nemen.

De Mushroom

Een kunstinstallatie waarin een kamer wordt bewoond door fungi, die geleidelijk de ruimte op hun eigen manier innemen en opvreten. Dit proces is via kijkgaten - en ook online - te volgen.

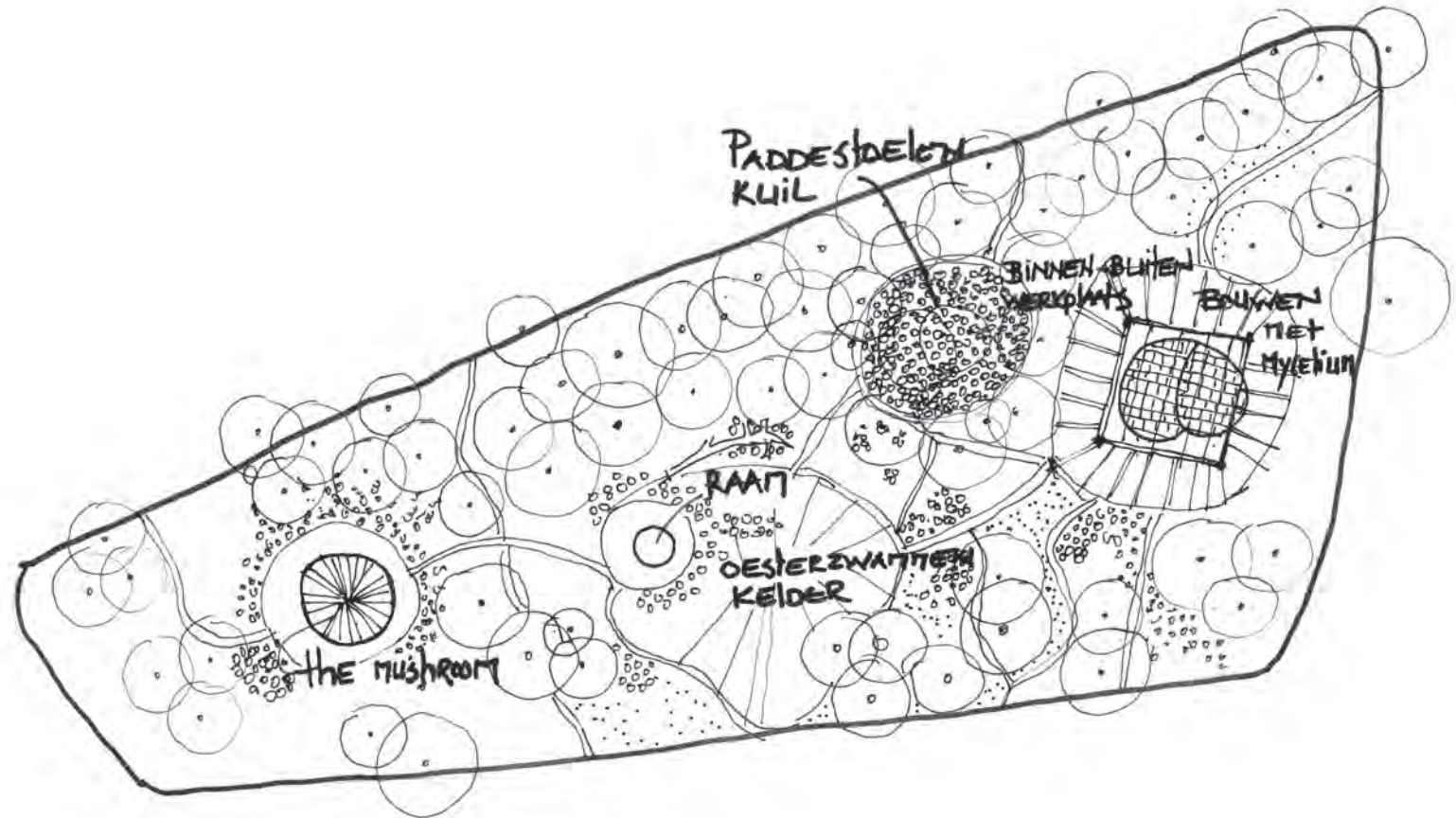
SDG's:

Thema's:

NATUURLIJKE BOUWMATERIALEN

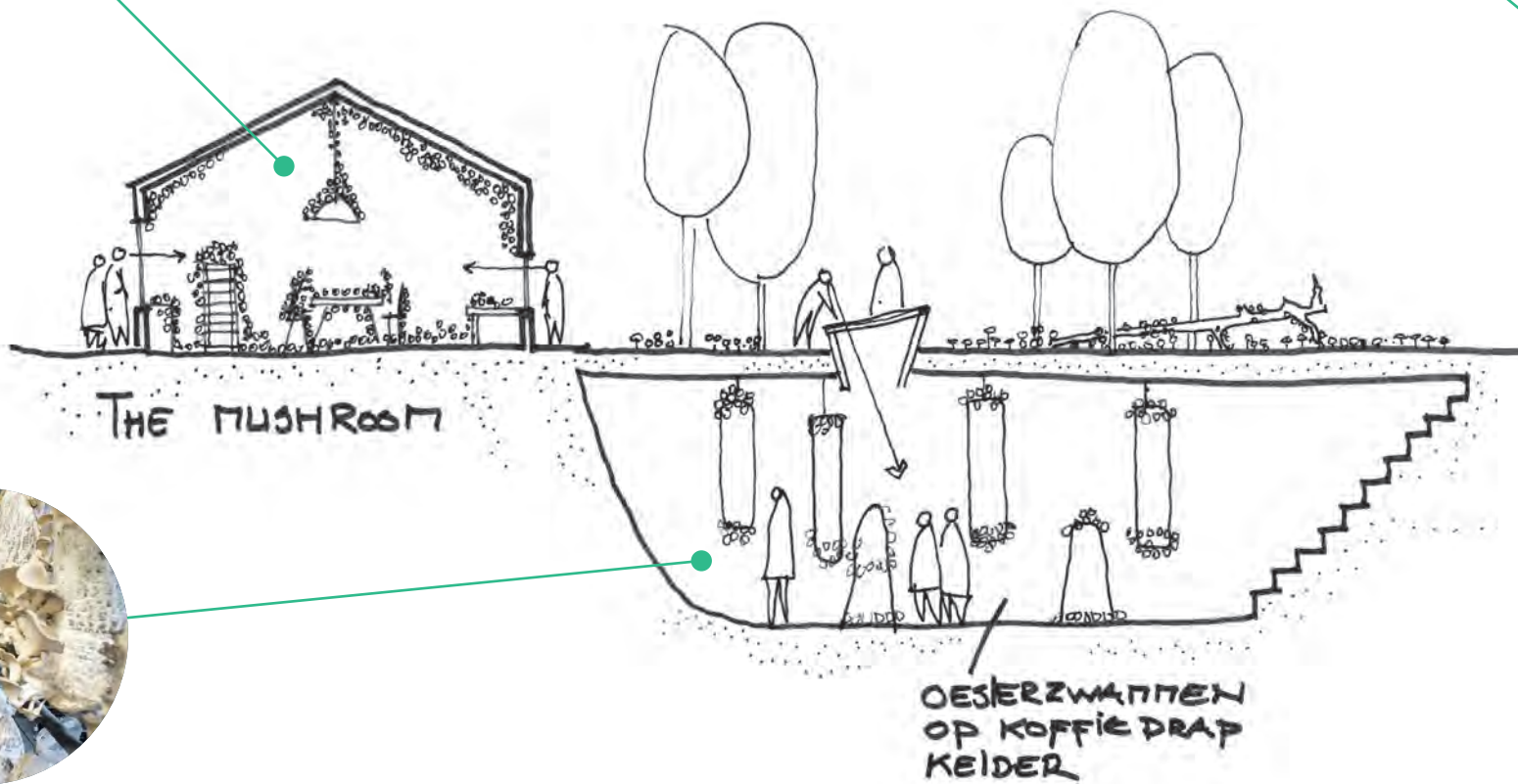
BIOBASED ECONOMY

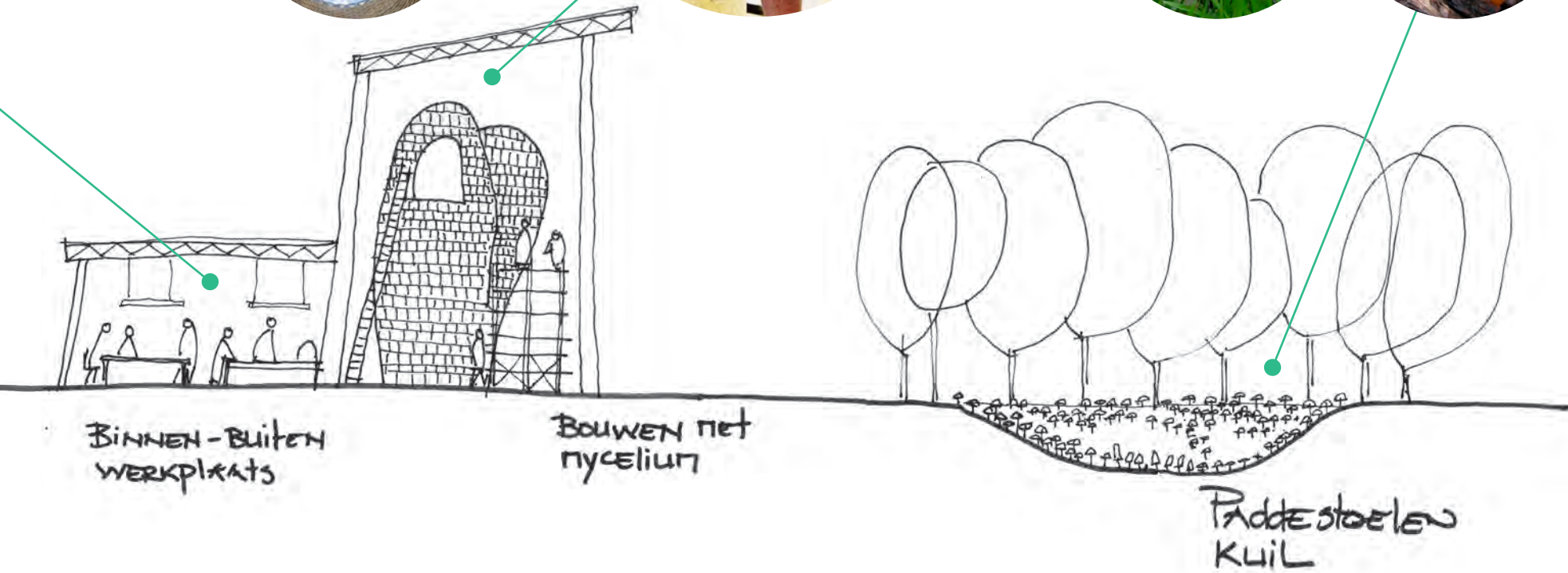

workshops / encounters

workshops / encounters

Themawereld

NESTELPLEK

Spiegelbox

De planeet verstedelijkt in hoog tempo, ten koste van natuurgebied. Eden Holland onderzoekt hoe stad en natuur met elkaar verzoend kunnen worden. In dit paviljoen, dat door haar spiegelende gevel bijna verdwijnt in het landschap, worden radicale woonscenario's gepresenteerd die de ontwikkelingen van het heden bevragen en uitdagen.

Mierenhoop

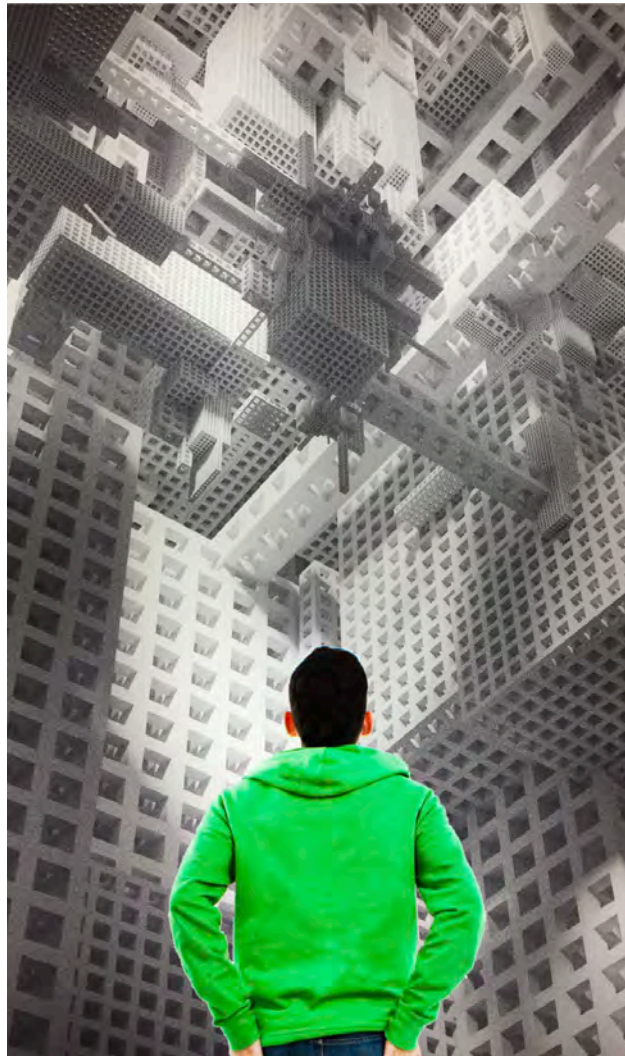
In dit klimkunstwerk kan de mens zich even mierenwanen.

Boomhutten

In een stuk bos met oude bomen worden boomhutten gebouwd die geboekt kunnen worden voor overnachtingen. Een nacht doorbrengen in een natuurlijk gebouwde hut of nest, boven in een boom, is een onvergetelijke spirituele ervaring. Inclusief ontbijt op bed.

Workshop

Door goed te kijken naar hoe andere dieren bouwen en vernuftig gebruik maken van lokale omstandigheden, wordt hier geëxperimenteerd met nieuwe vormen van bouwen en wonen. Bezoekers kunnen hier meedoen met workshops en inspiratie opdoen voor hun eigen woonsituatie.

SDG's:

Thema's:

BINNEN-
MILIEU
&
GEZONDHEID

DRINKWATER
SANITAIR

PRETTIGE EN
LEEFBARE
HUIZEN EN STEDEN

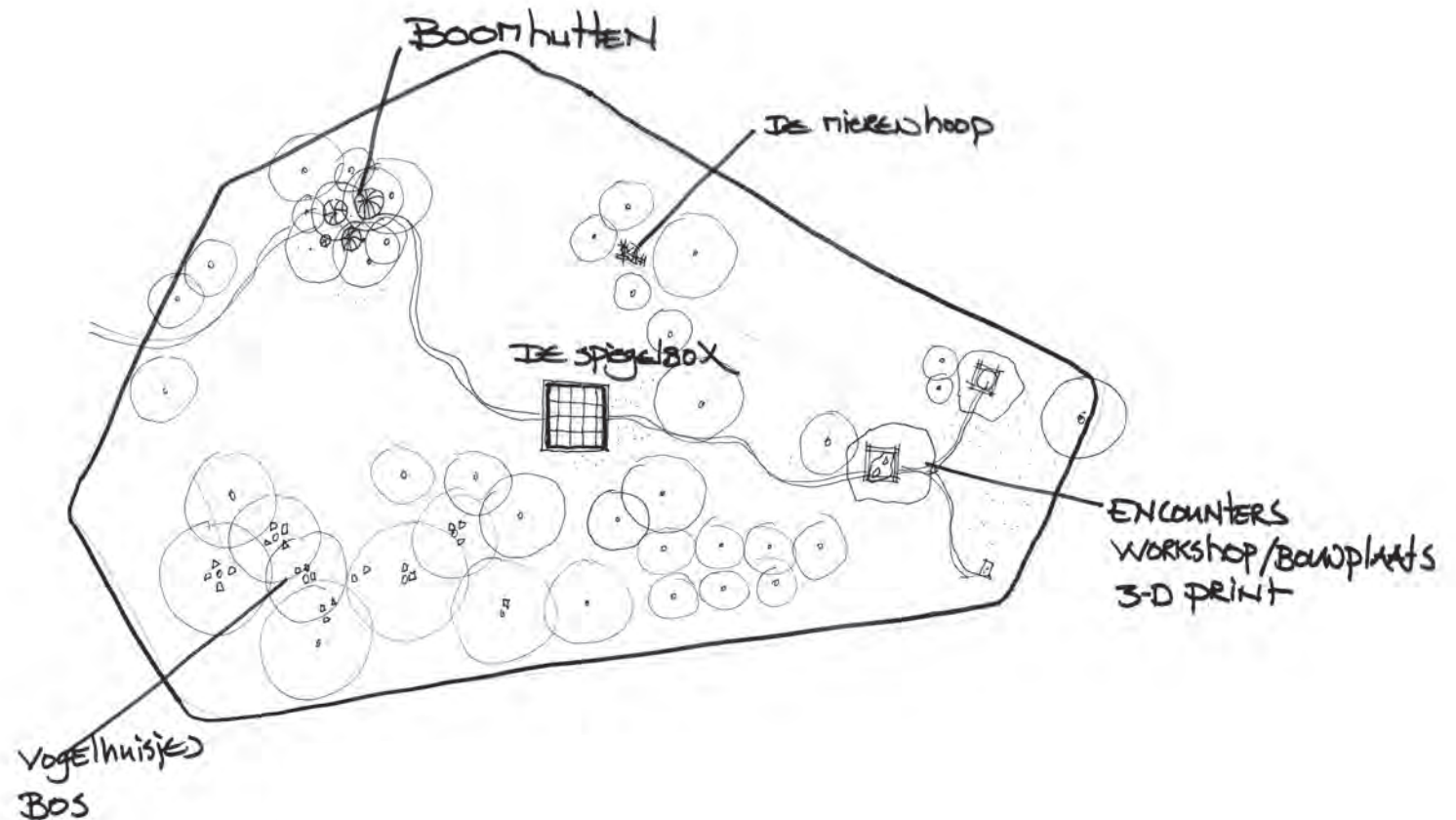
ENERGIE
BESPARING

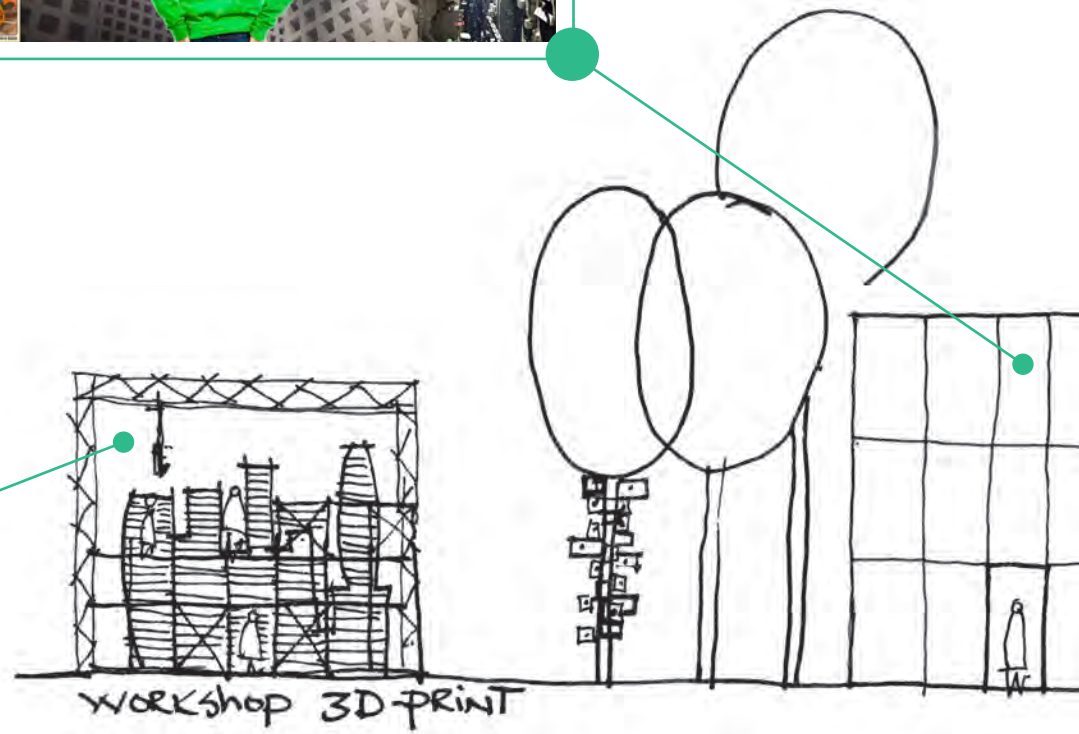
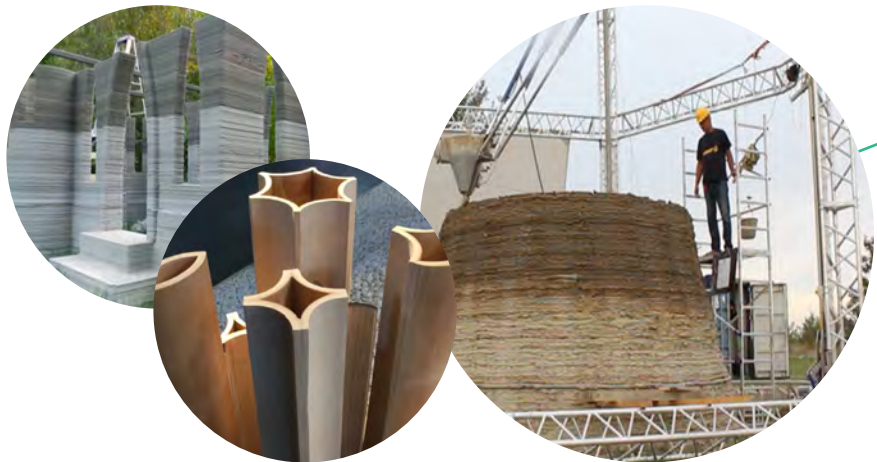
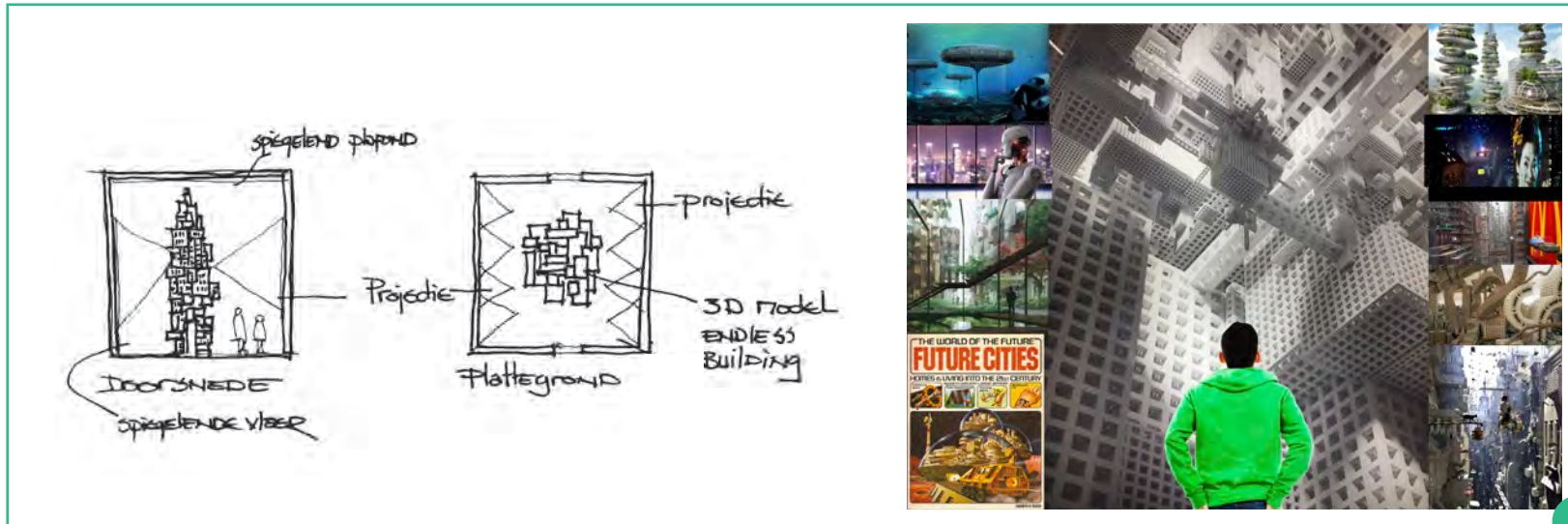

DUURZAME
MATERIALEN

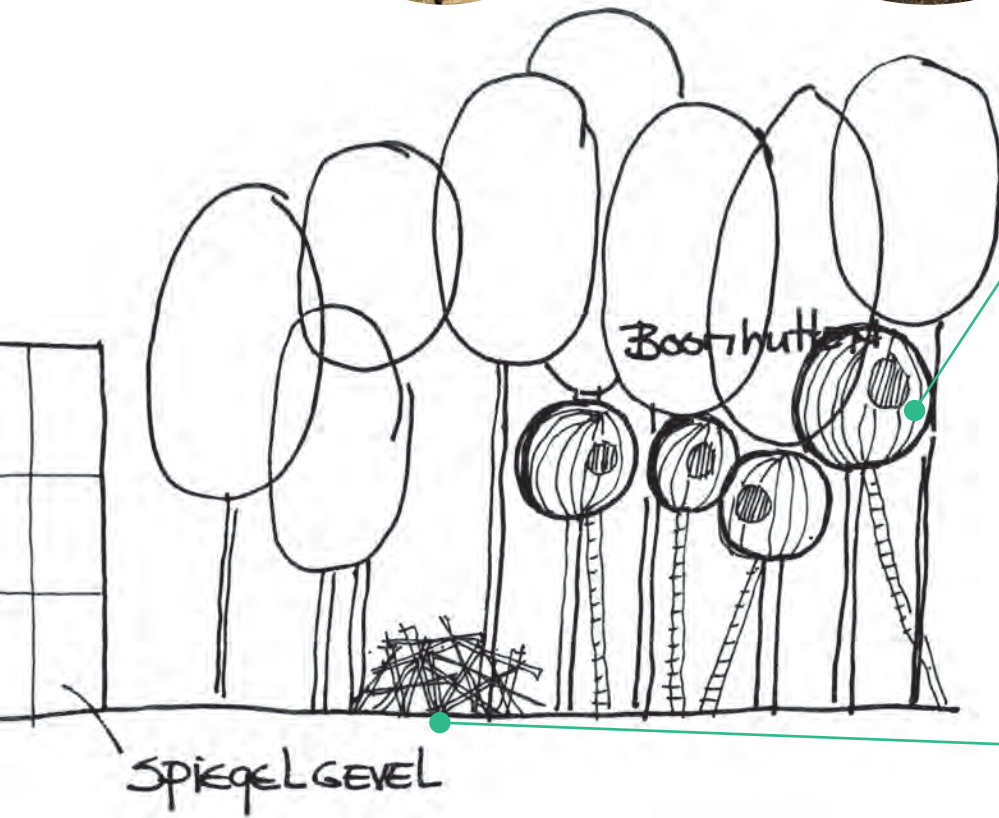
CRADLE
TO
CRADLE

LEEFOMGEVING

“Een nacht doorbrengen in een natuurlijk gebouwde hut of nest, boven in een boom, is een onvergetelijke ervaring.”

*dwarsdoorsnede themawereld
'NESTELPLEK'*

Themawereld

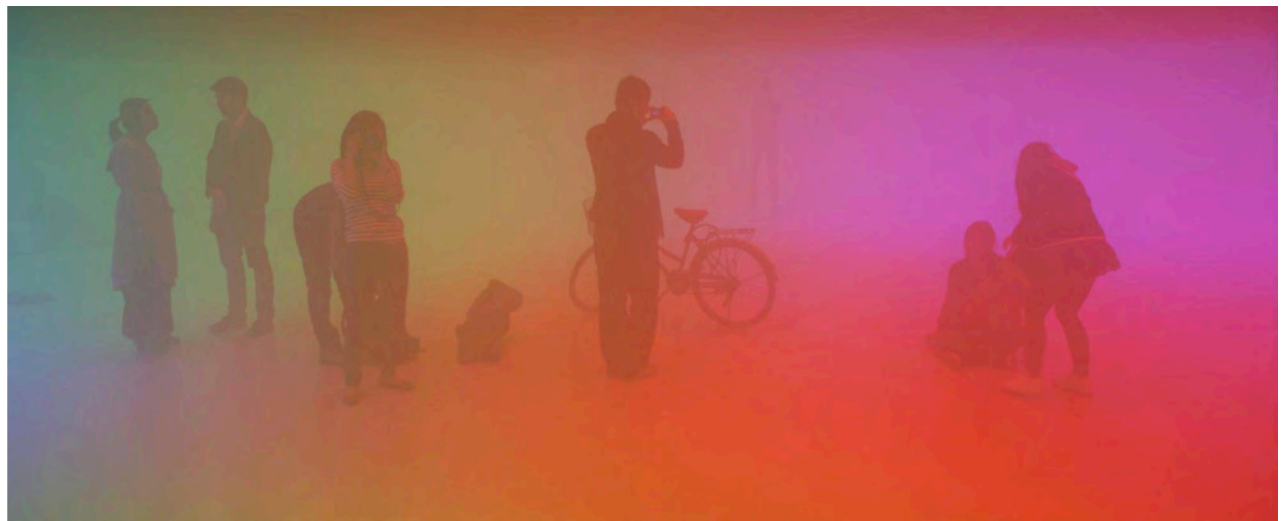
KLEURENRIJK

Kleurenrijk

Het kleurenrijk is aangelegd als feestelijk landschap van kleuren, waarbij ieder seizoen weer een compleet nieuw palet tevoorschijn tovert. Bloemen, bladeren, bessen en basten zijn geselecteerd op hun specifieke kleureigenschappen. Activators nemen bezoekers mee op ontdekkingsstocht aan de hand van kleurrijke vertellingen.

Kameleon wolk

Te midden van het landschap staat het Kleurpaviljoen. De vorm ervan doet denken aan een wolk, wat van binnen wordt versterkt door de mist die de ruimte vult. Het interieur is opgedeeld in compartimenten, ieder met een eigen kleur. De kleuren kunnen net als een kameleon steeds veranderen als reactie op de omgeving. Door het doorschijnende materiaal van de wolk, zijn de kleuren ook van buiten goed zichtbaar, wat vooral in het donker een magisch effect oplevert. Interactieve installaties laten bezoekers ontdekken hoe organismen communiceren met kleuren. Ook wordt hier kleurenonderzoek gedaan, waar je als bezoeker op aan kunt haken.

SDG's:

Thema's:

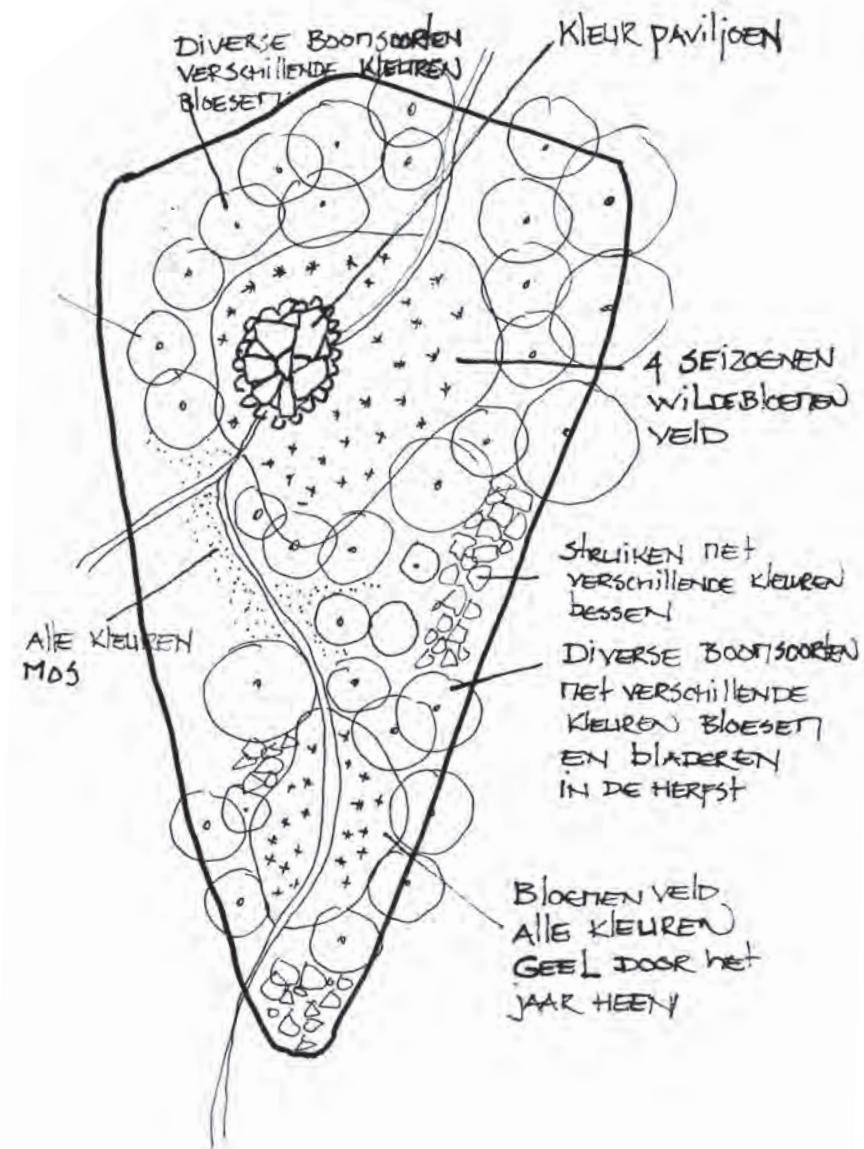
ECOSYSTEMEN

DIVERSITEIT

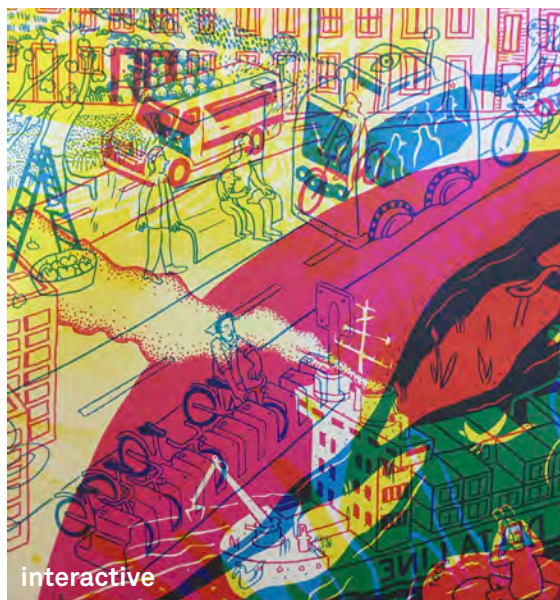
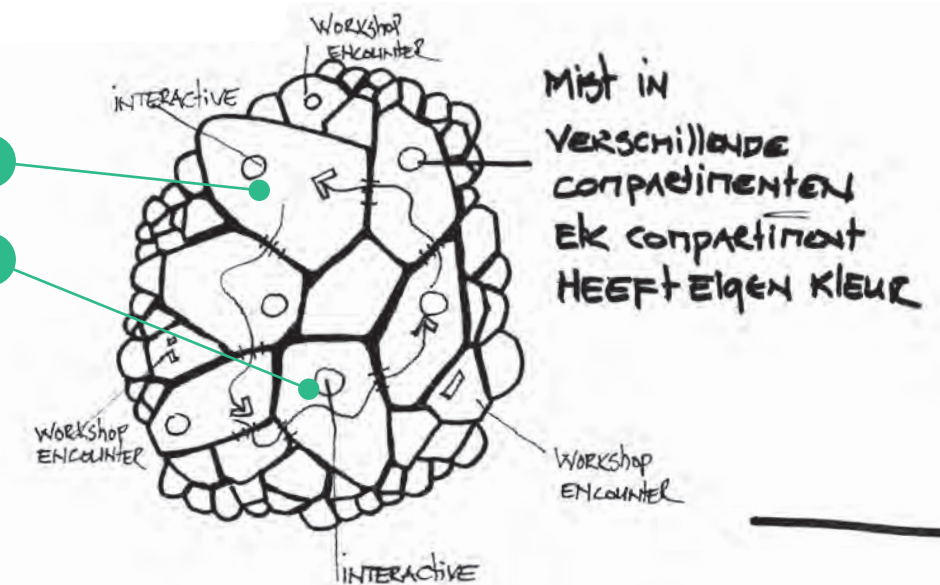
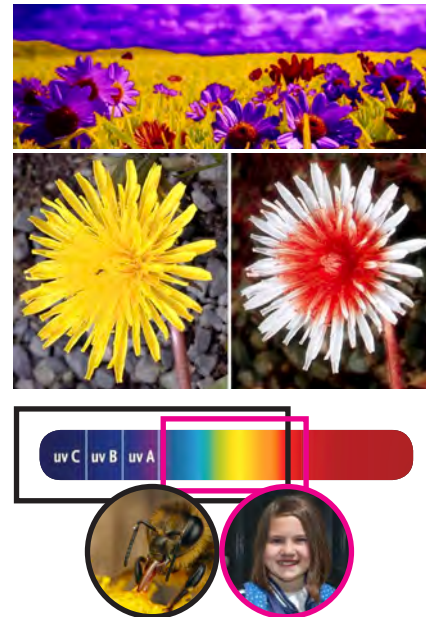
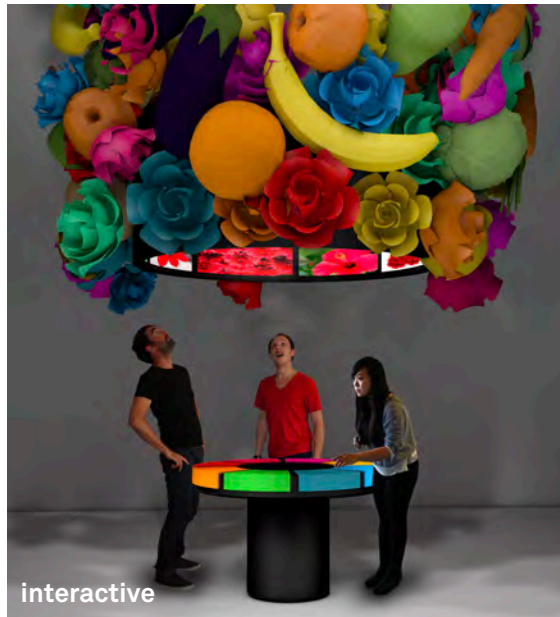
INSECTEN
SOORTEN
BIOMASSA

GEZOND
BODEMLEVEN

PSYCHOLOGIE
VAN KLEUR

What i like about photographs is that they capture a moment that's gone forever, impossible to reproduce.

KARL LAGERFELD

What i like about photographs is that they capture a moment that's gone forever, impossible to reproduce.

KARL LAGERFELD

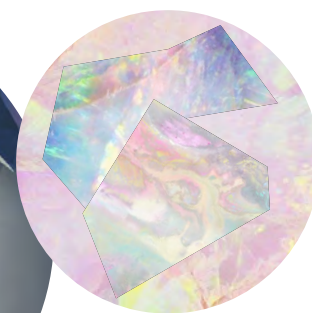
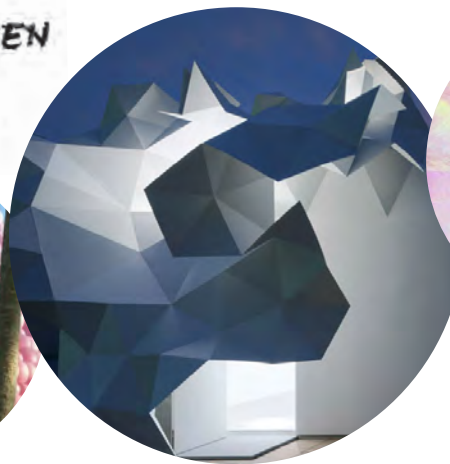
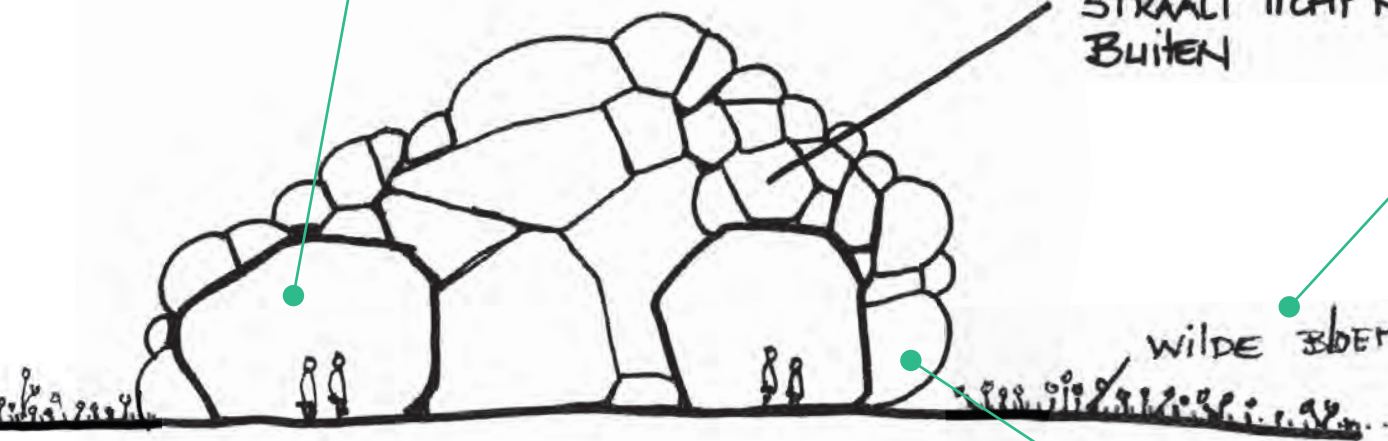

mist en kleuren

OPAAK PAVILJOEN
STRAALT LICHT NAAR
BUITEN

WILDE BLOEMEN

dwarsdoorsnede themawereld
'KLEURENRIJK'

Themawereld

DUISTERDUIK

Duisterduik (Ondergronds)

We staan er niet altijd bij stil, maar leven op aarde speelt zich voor een groot deel af onder de grond. In een hand vol tuingrond leven meer organismen dan er mensen op aarde zijn. In Eden Holland duiken we daarom de aarde in, op zoek naar ondergrondse connecties.

Dassenburcht

Via een onderaardse gang - hoe dieper hoe donkerder - kom je uit in een holte onder de grond: "het Dassenhol". Hier kan men middels interactieve projecties ontdekken wat er zich zoal afspeelt onder de grond en zie je dat planten en bomen altijd twee kanten op groeien.

Bovengronds

Her en der verspreid over de bosbodem bevinden zich ramen, deuren en luiken. Sommige geven toegang tot de ondergrondse ruimtes, andere alleen een inkijk en weer andere tonen een filmpje van het ondergrondse bestaan. Er is één gat, waardoor je dwars door de aarde heen kunt kijken, naar de hemel boven Nieuw-Zeeland.

SDG's:

Thema's:

GEZONDE VRUCHTBARE
BODEM

BIODIVERSITEIT

VOEDSEL KRINGLOOP

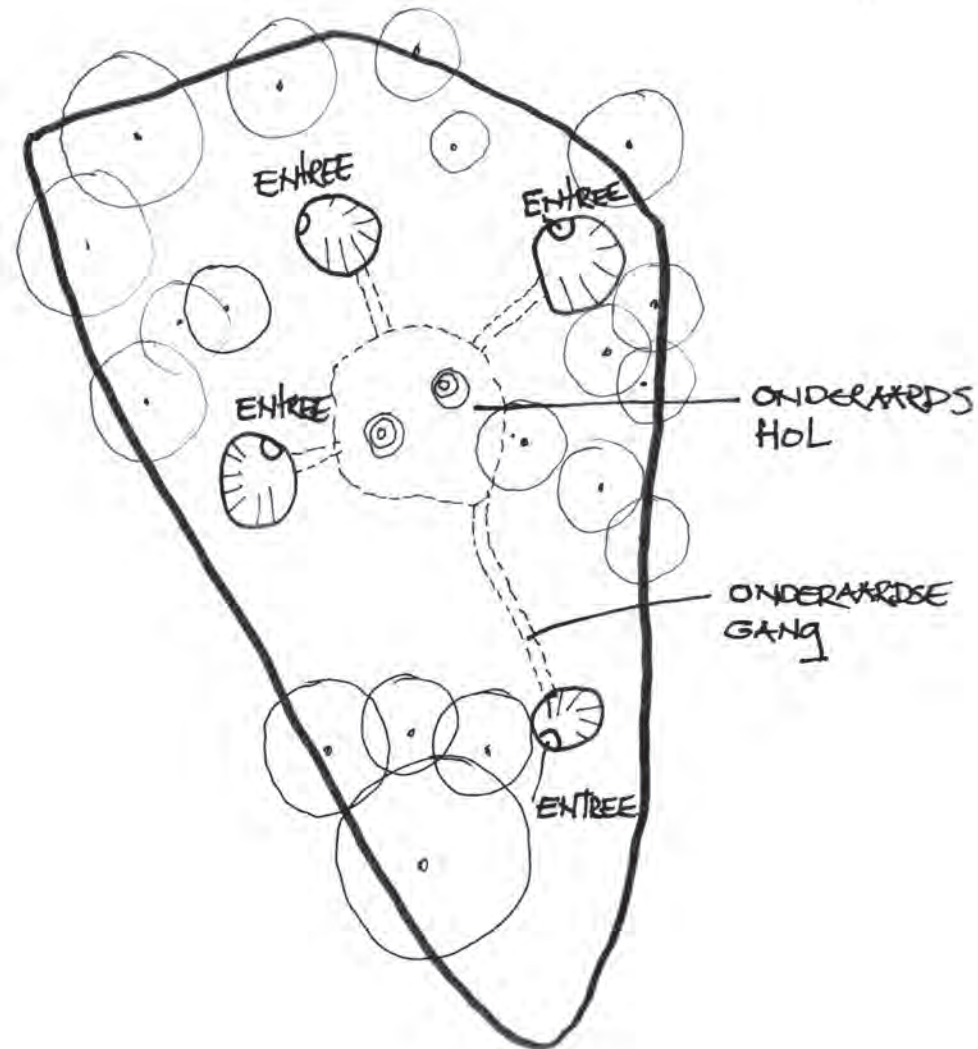
PERMACULTUUR

VOEDSELPRODUCTIE

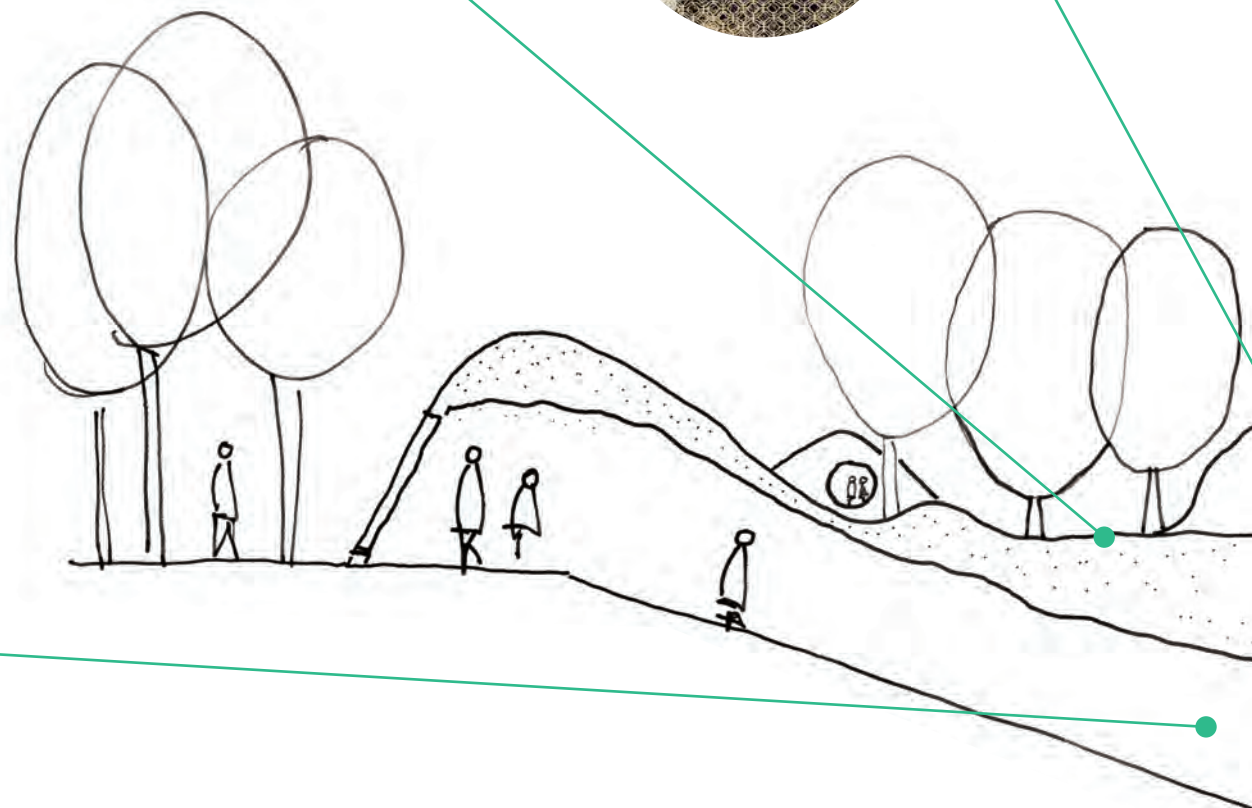
GEZONDHEID

ECOSYSTEMEN

LEVEN IN DE
BODEM

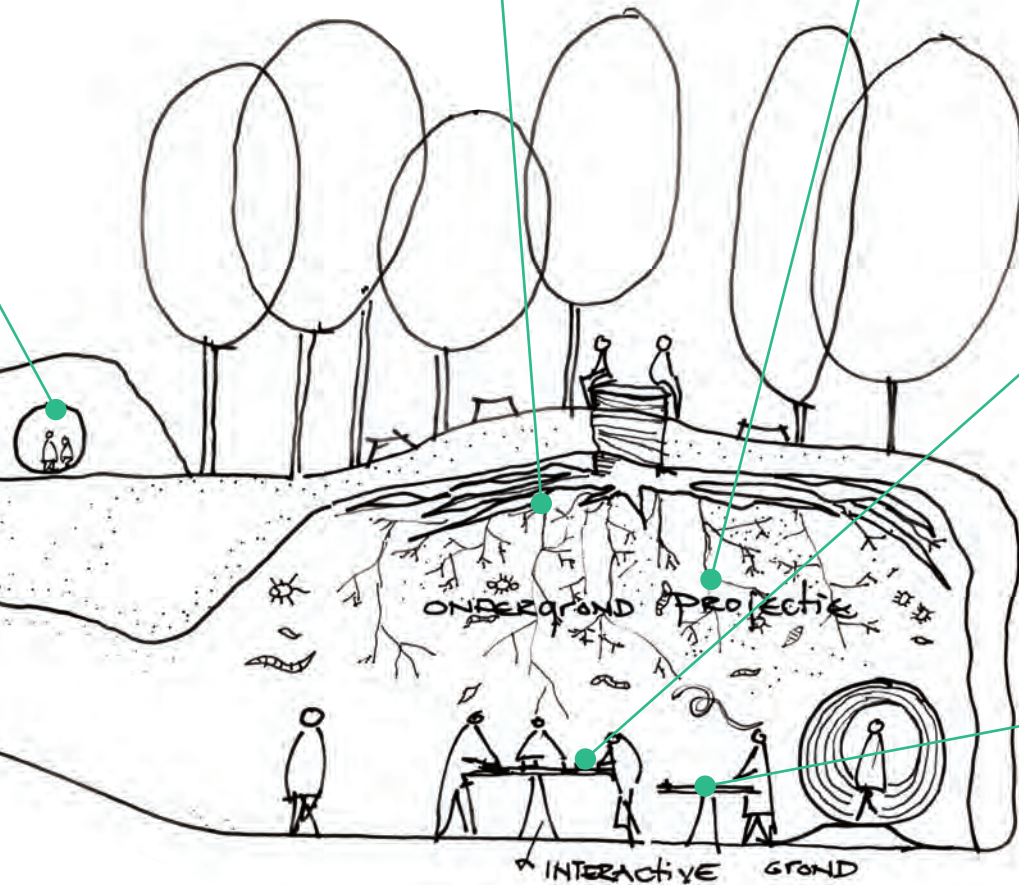

film / projectie op omliggende wanden

interactives / workshops

dwarsdoorsnede themawereld
'DUISTERDUIK'

Themawereld

KLIMAAT-KRING

Klimaat-kring

Ieder klimaat genereert zijn eigen ecosystemen. En al die ecosystemen zijn ook weer met elkaar verbonden. Wat betekent het eigenlijk voor zo'n systeem als het klimaat verandert? Wat als dit zo extreem wordt, dat we ons moeten verlaten op de kennis die ESA heeft opgedaan met het Melissa project? Dit kan hier ingezet worden als aparte beleving, om te ervaren wat erbij komt kijken om te overleven in extreme omstandigheden. Melissa gaat over het ontwikkelen van regeneratieve en autarkische levens-systemen waarmee voedsel, water en zuurstof wordt geproduceerd.

Door rond te lopen door de klimaat-kring, kunnen bezoekers klimaatverandering aan den lijve ondervinden. Onderweg komen ze allerlei interactives tegen waarmee op een speelse manier klimaatkennis wordt opgedaan.

Het weer

De route over dit eiland voert langs ruimtelijke installaties zoals de Mistcirkel en een Regendoos, waarin extreem weer wordt gerecreëerd.

SDG's:

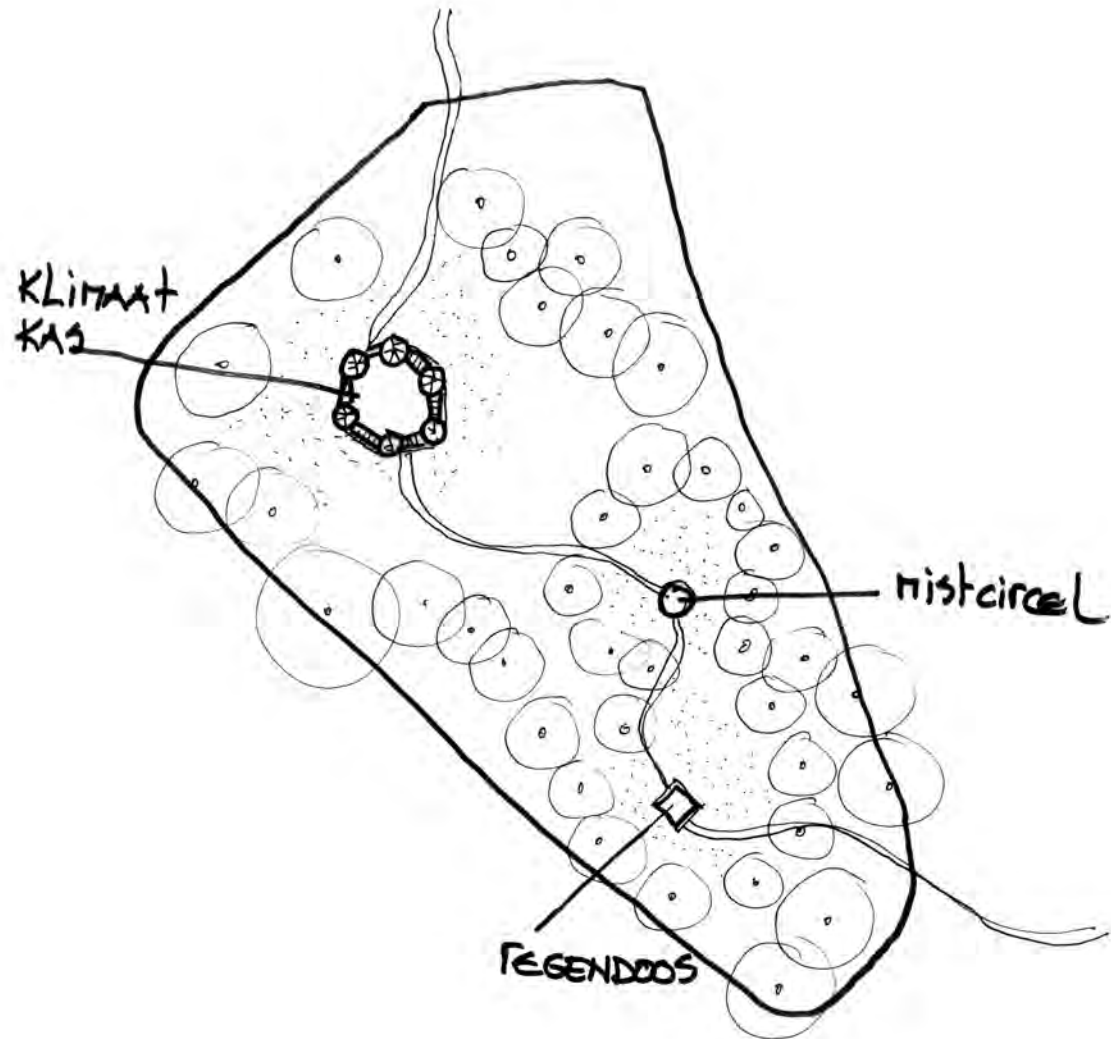
Thema's:

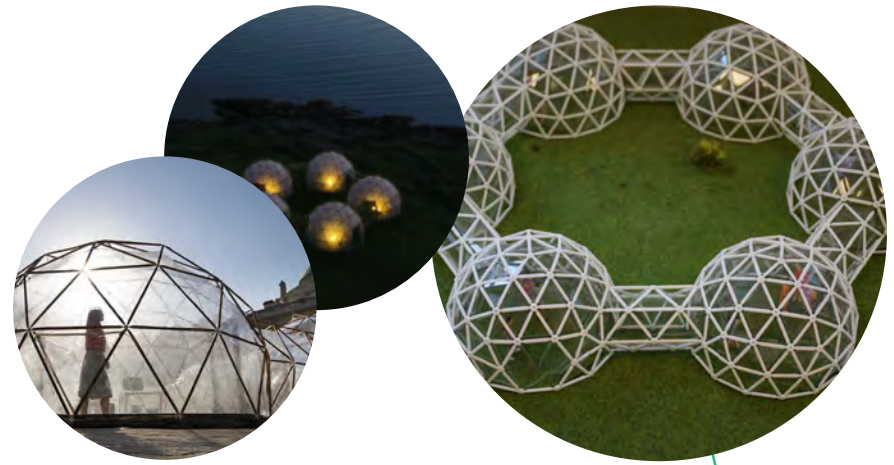
KLIMAAT-
VERANDERING

WEER

KLIMAAT
ZONES

MELISSA
MICRO-ECOLOGICAL
LIFE SUPPORT
SYSTEM ALTERNATIVE

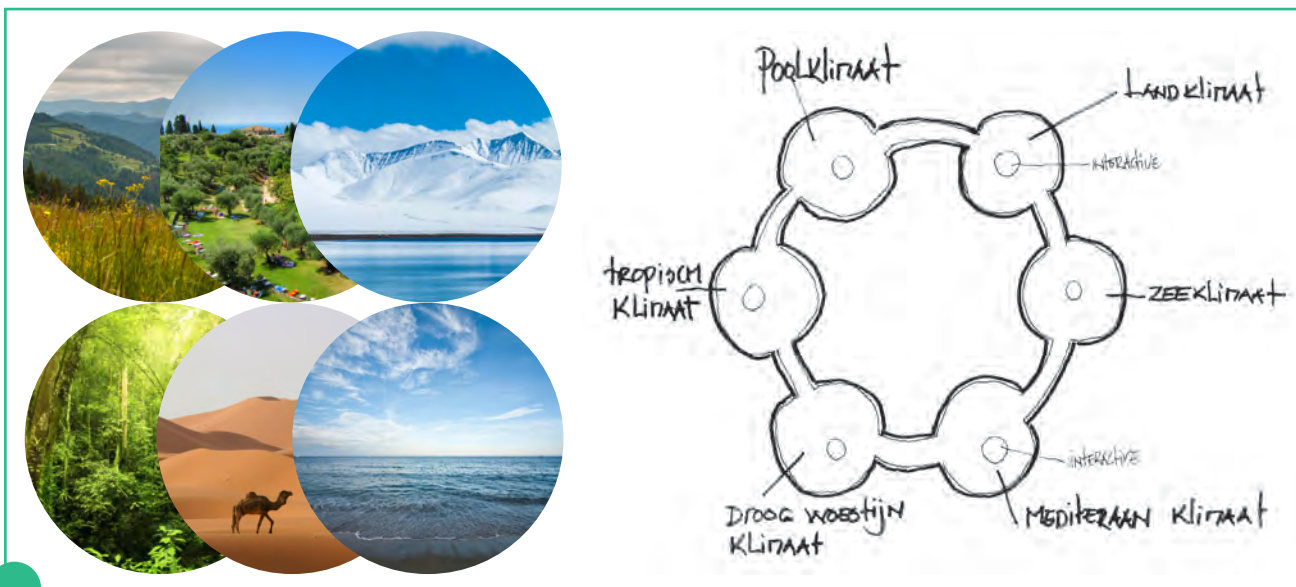

REGENDOOS

*“De klimaten komen hier
bij elkaar voor overleg. Wat
vinden ze er zelf eigenlijk van
dat ze zo verstoord worden?”*

Mist CIRCEL

Themawereld

DARWIN'S PEEPSHOW

Dit eiland vertelt het verhaal van de evolutie en hoe al het leven met elkaar samenhangt. Het biedt een intense confrontatie met biodiversiteit in de vorm van een grote ruimtelijke installatie die permanent *in progress* is. Via een verhoogd wandelpad wordt de bezoeker dwars door een groot trommelvormig gebouw worden geleid met daarin een uitstalling van dieren in Nederland aan de ene kant en dieren in de Amazone aan de andere kant. Deze dieren worden op locatie gemaakt, op schaal, met een 3D-printer en iedere dag komen er weer nieuwe bij. Via een audio-tool kun je bij ieder dier zijn eigen verhaal horen. De stemmen zijn ingesproken door bezoekers van Eden.

Buiten

Het landschap is ingericht om zo sterk mogelijk de soortendiversiteit tot uitdrukking te brengen. In de ateliers en werkplaatsen werken wetenschappers en kunstenaars samen aan *biomimicry* projecten. Hier worden ook workshops gegeven en kunnen bezoekers zelf een dier uitprinten voor in de grote overzichtsruimte of om mee naar huis te nemen.

SDG's:

Thema's:

BIODIVERSITEIT

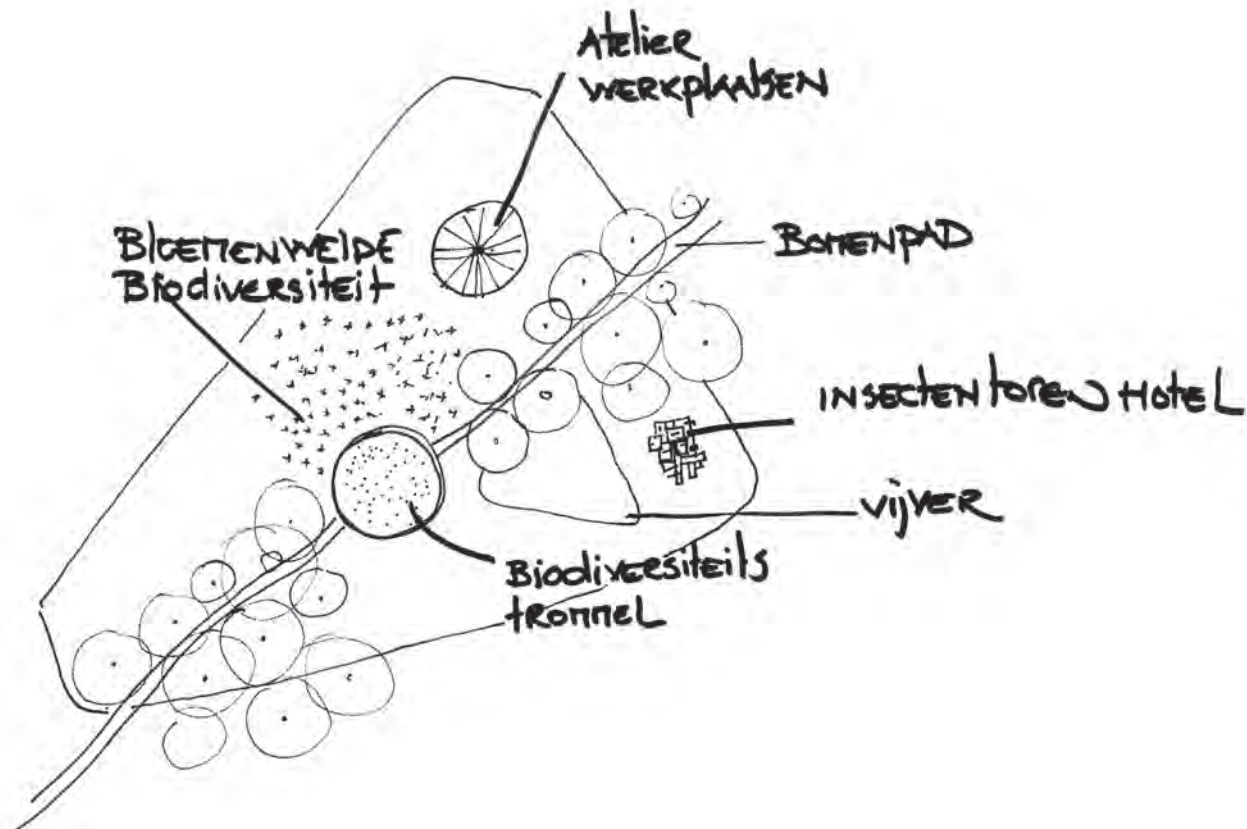
ECOSYSTEMEN

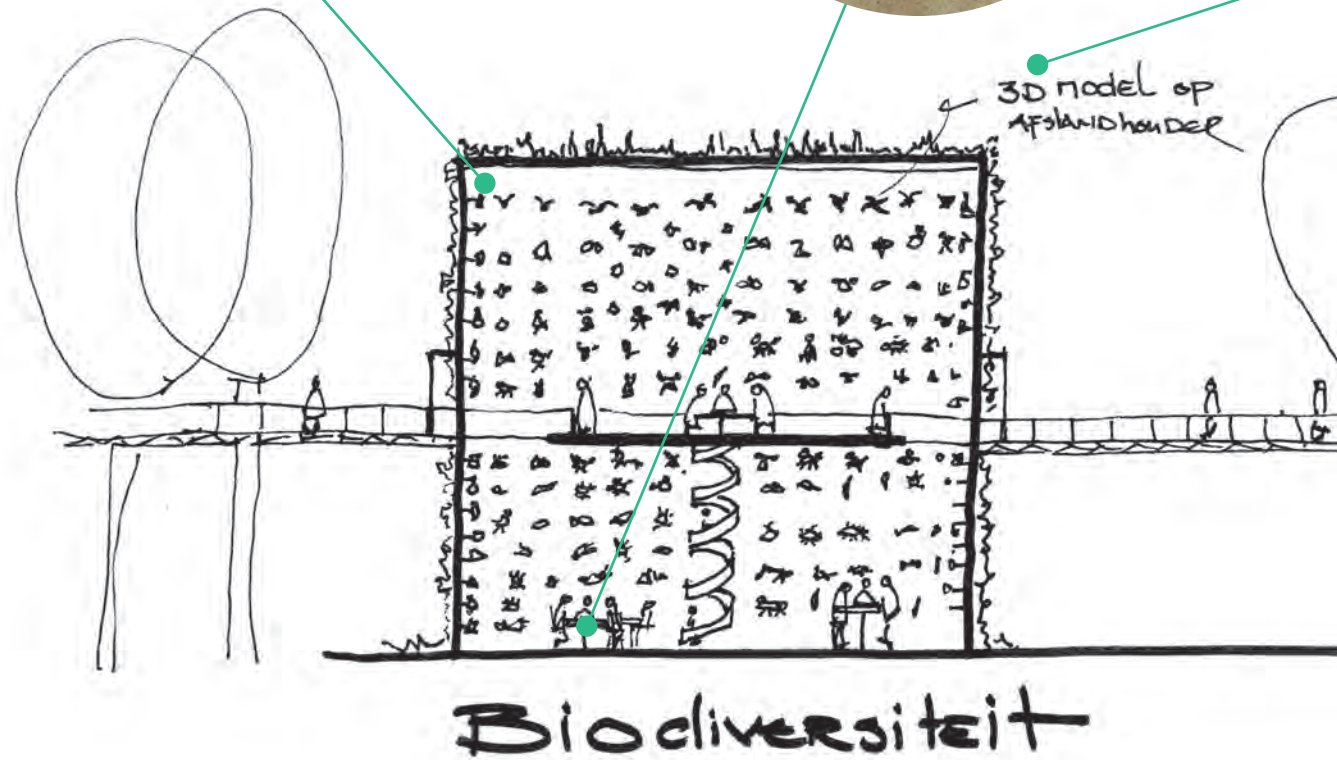
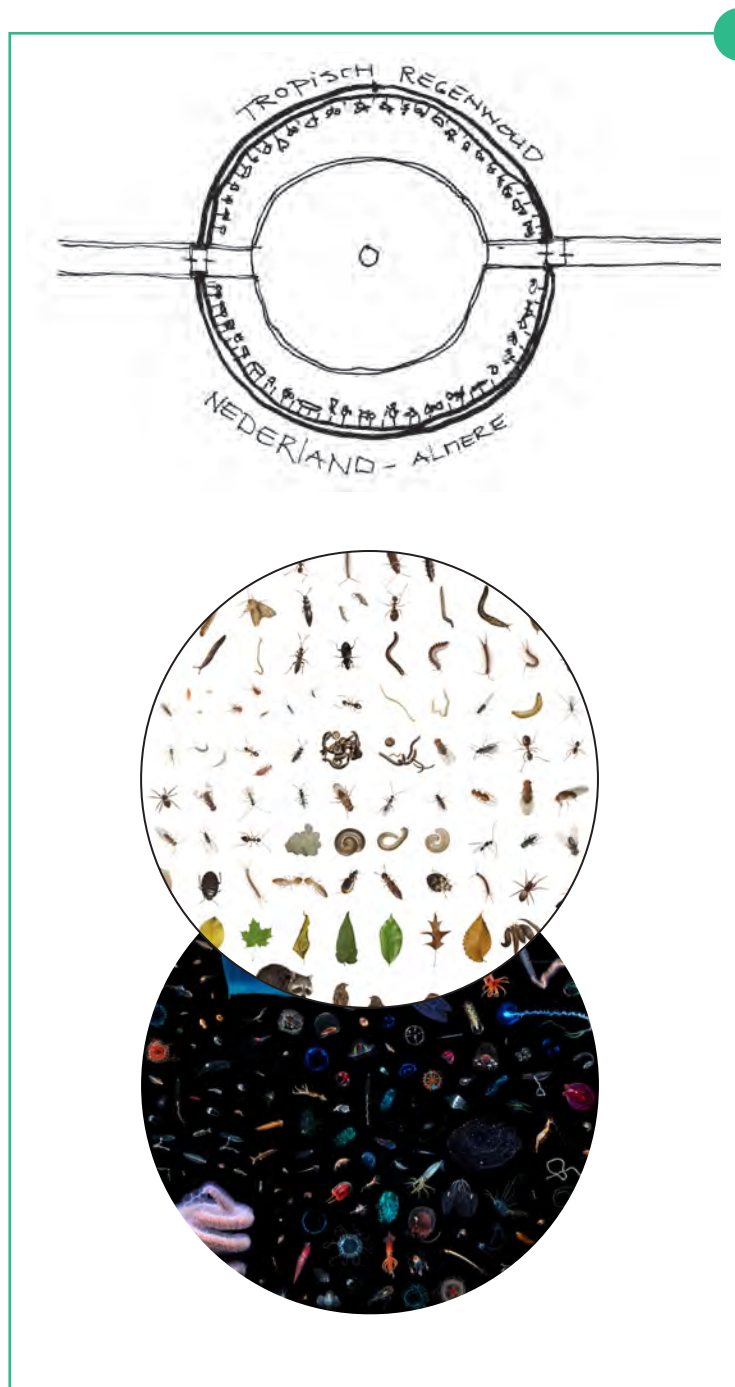
BIOMASSA

INSECTEN
SOORTEN
AANTALLEN

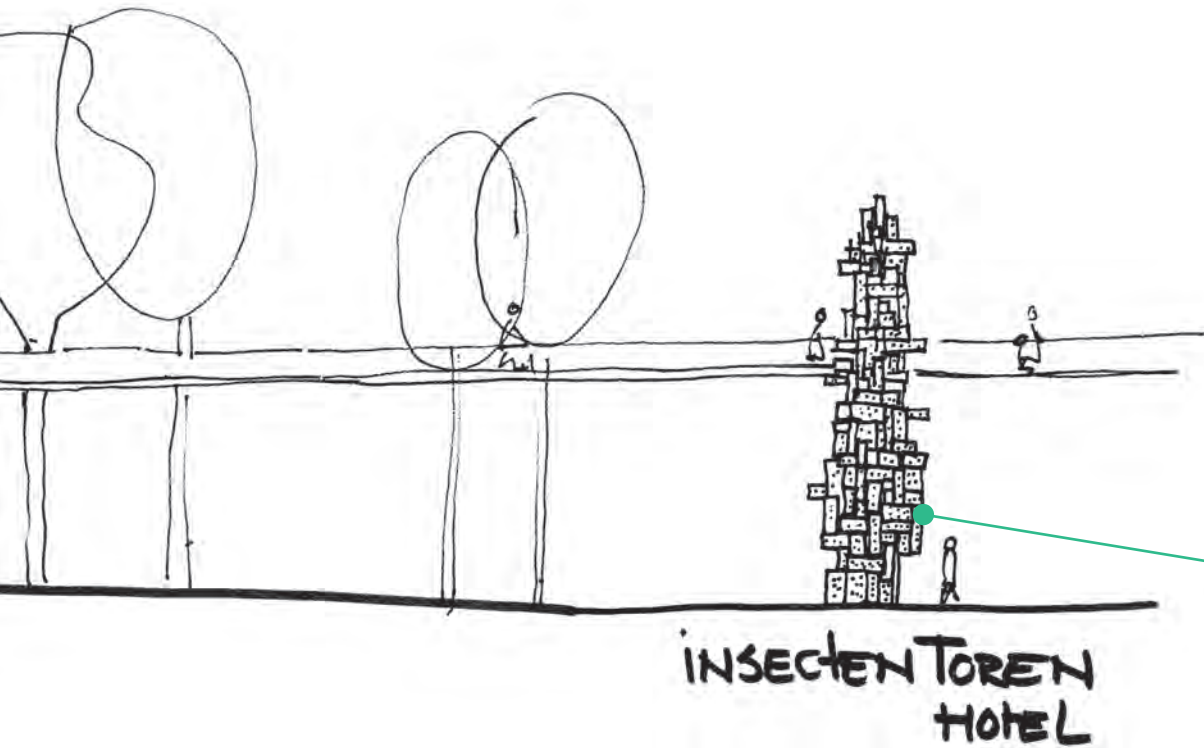
VOEDSELKETEN

VOEDSELWEB

Themawereld WONDERLICHT

Licht is leven. Maar hoe zit dat nou precies? Op dit eiland wordt het wonder van fotosynthese op een poëtische manier verbeeld door middel van een interactieve algen installatie. Activators sporen bezoekers aan om de algen een handje te helpen.

Deze kleurverandering als zichtbaar effect van fotosynthese wordt buiten in de vorm van een groot graskunstwerk verbeeld. Hier ontstaan woorden en beelden in het gras door delen af te dekken, die zonder zonlicht lichtgroen blijven.

SDG's:

Thema's:

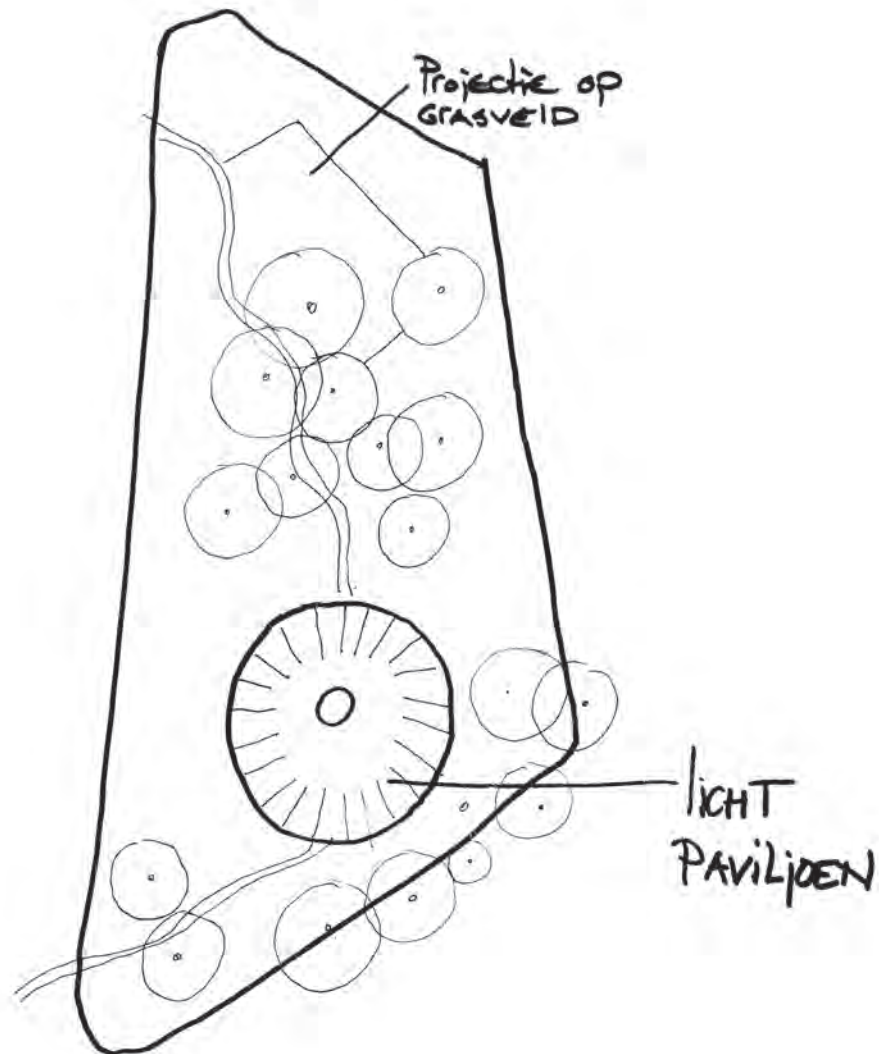
FOTOSYNTHESE

ZONNE
ENERGIE

KOOLSTOF
KRINGLOOP

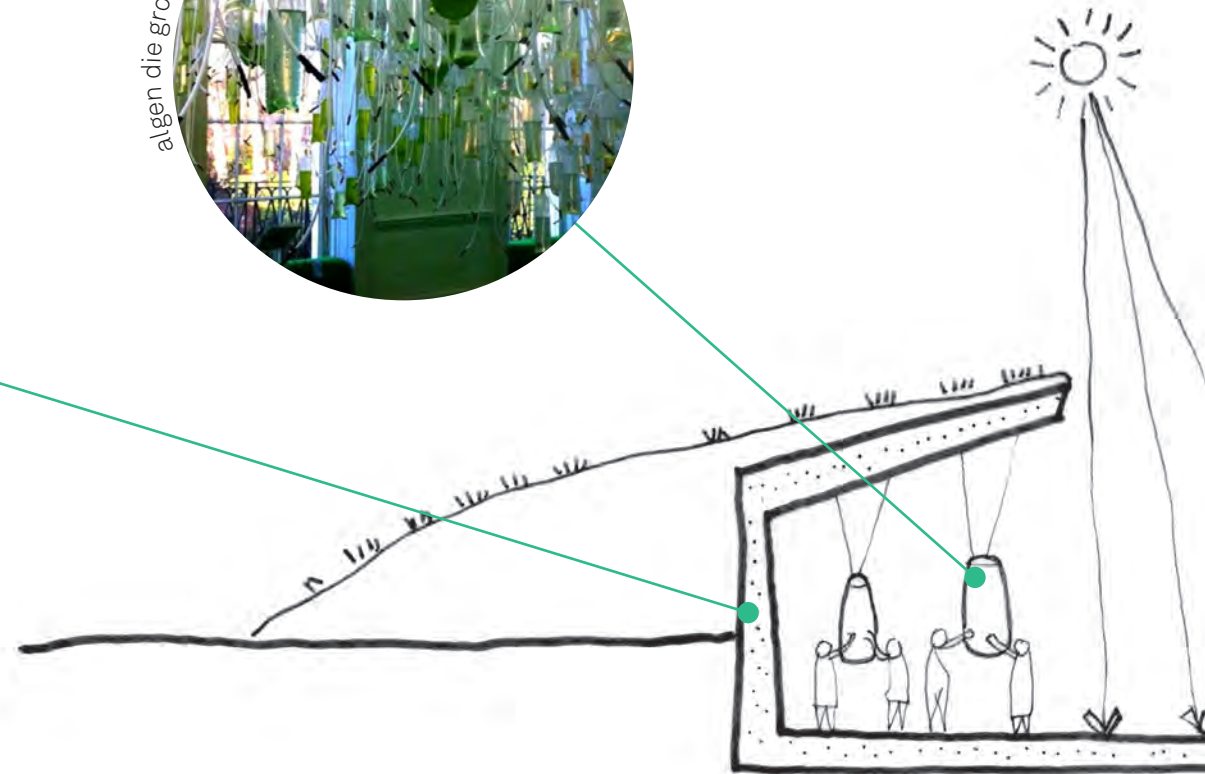
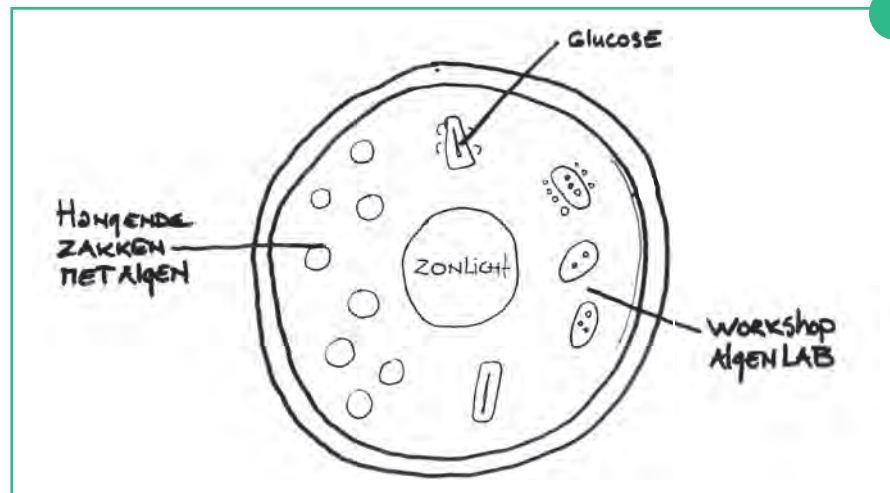
ALGEN
BACTERIËN

GEZONDHEID

algen die groeien door het uitademen van bezoekers

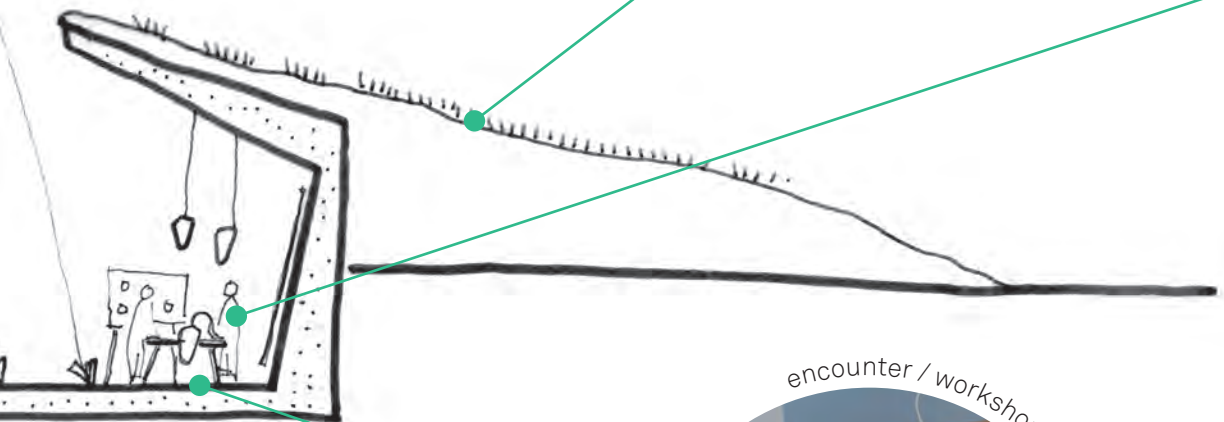
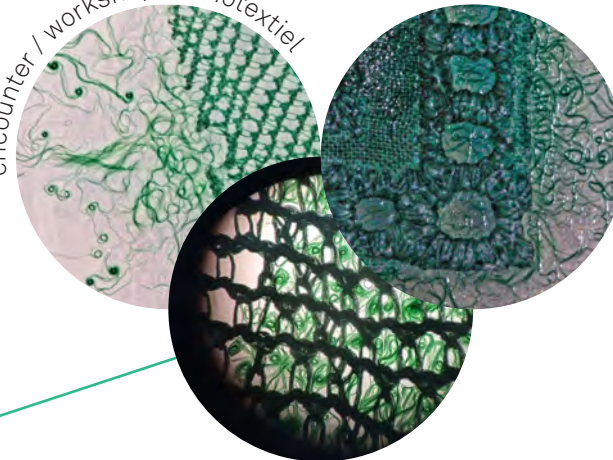

“De kooldioxide die bezoekers uitademen, zetten de algen om in glucose en zuurstof, waardoor de algen van kleur veranderen.”

graskunstwerk / fotosynthese

encounter / workshops – biotextiel

encounter / workshops – licht

Themawereld

BUITENGELUIDEN

Geluid is er overal en altijd. Bestaat stilte eigenlijk wel? Hoe voelt stilte? Op dit eiland kom je installaties en ruimtes tegen, waarin het luisteren naar natuurgeluiden centraal staat. Dit kunnen dierengeluiden zijn, maar ook geluiden van de regen en storm of geluiden onder water. Er zijn ook samplestations, waar je zelf met samples nieuwe geluiden kunt componeren.

Stilte station

Het Stilte station van Eden Holland is een geluidsdichte ruimte waar mensen in kleine groepjes of alleen echte stilte kunnen ervaren.

SDG's:

Thema's:

GEZONDHEID

STILTE
RUST

COMMUNICATIE

WELZIJN

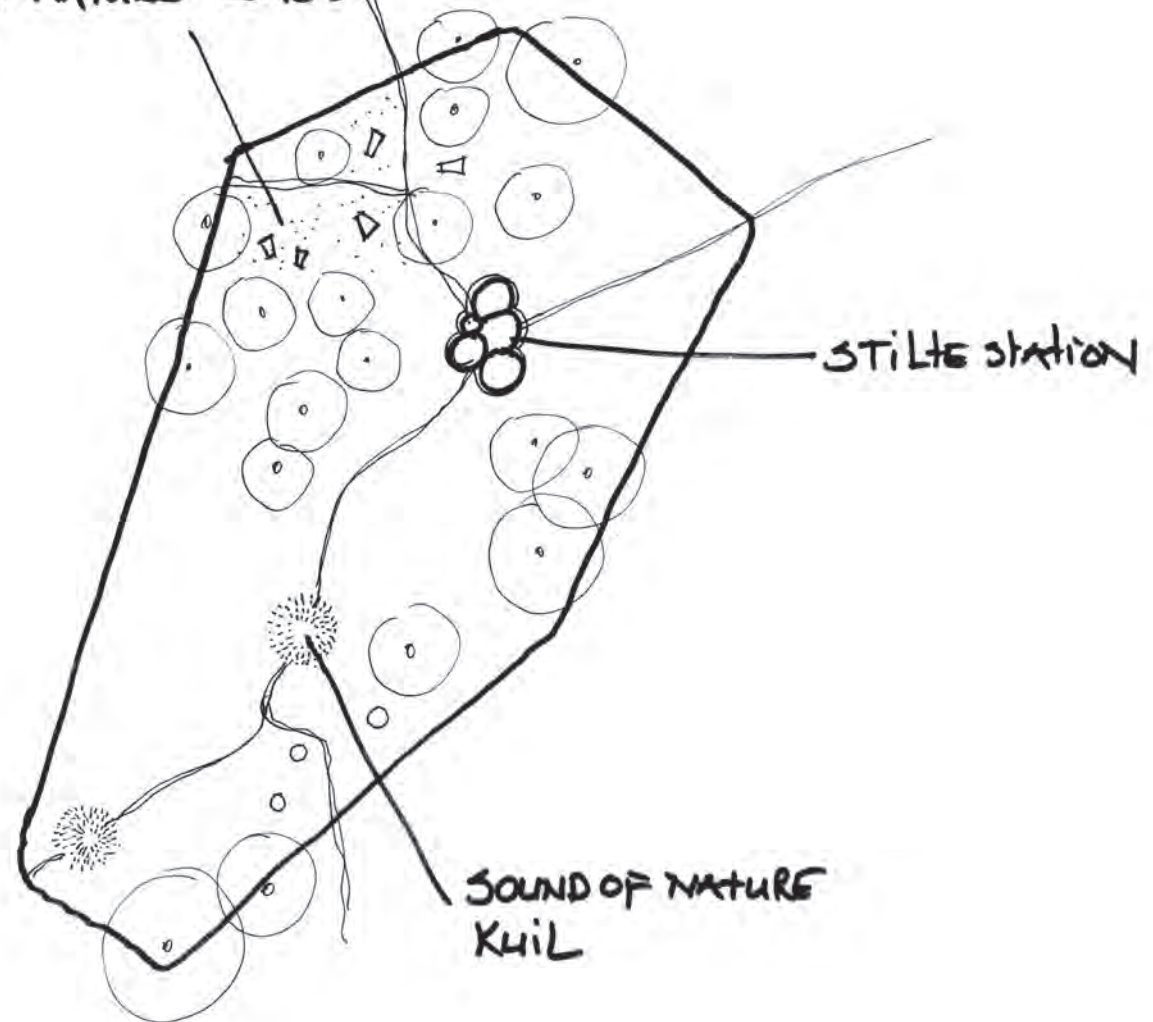

GELUIDSHINDER

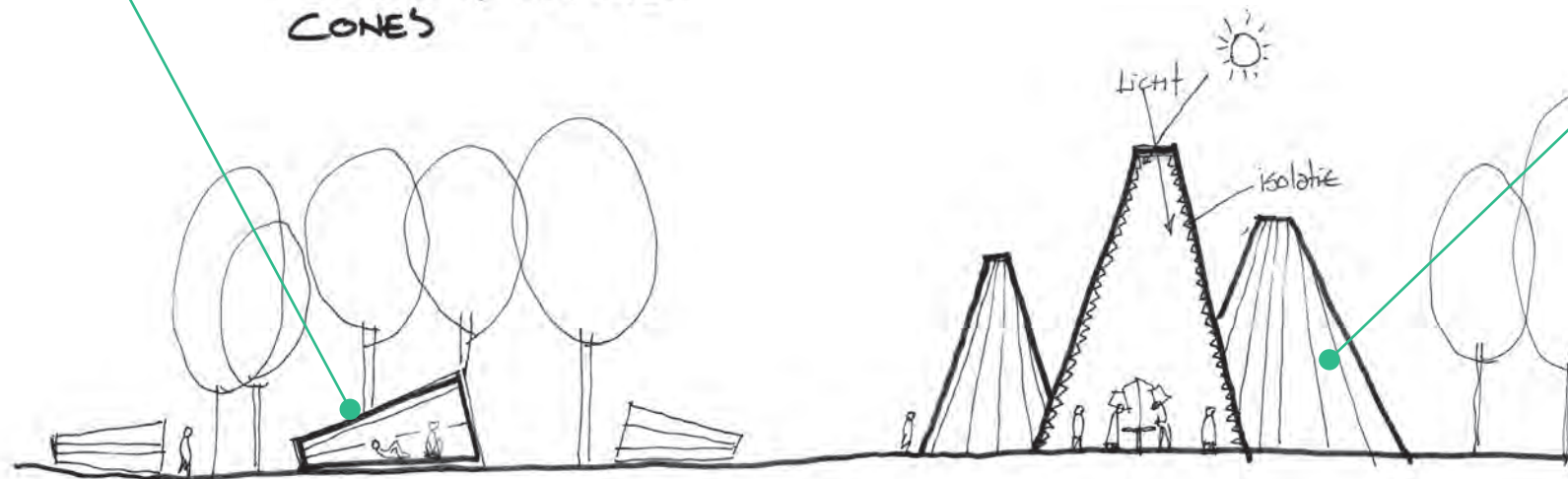
KWALITEIT
LEEFOMGEVING

SOUND OF NATURE CONES

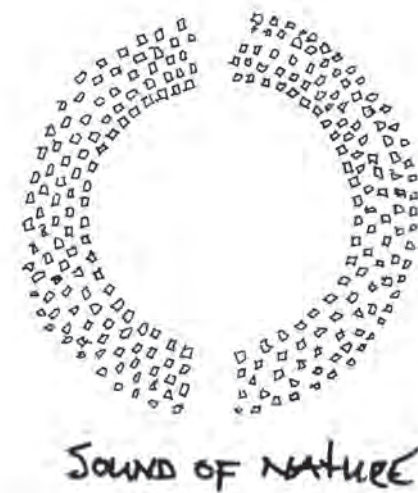
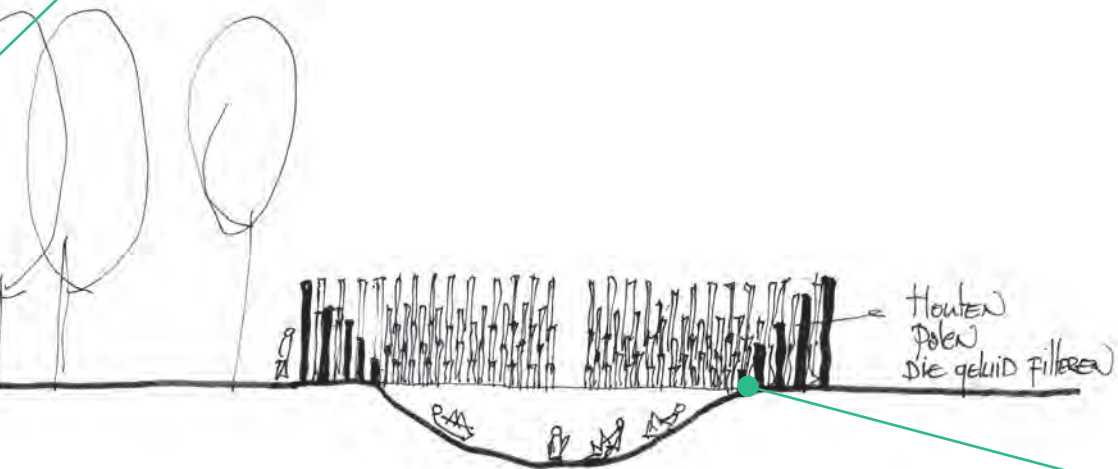
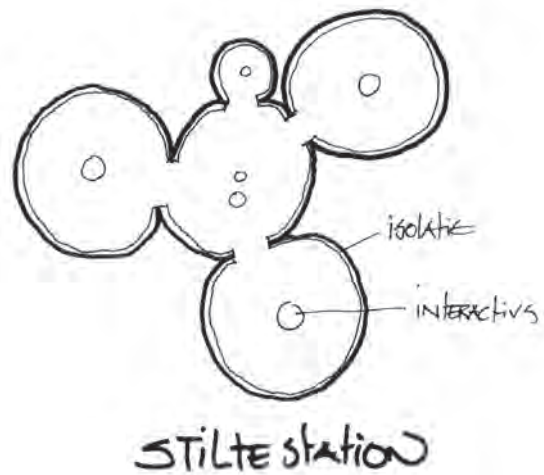
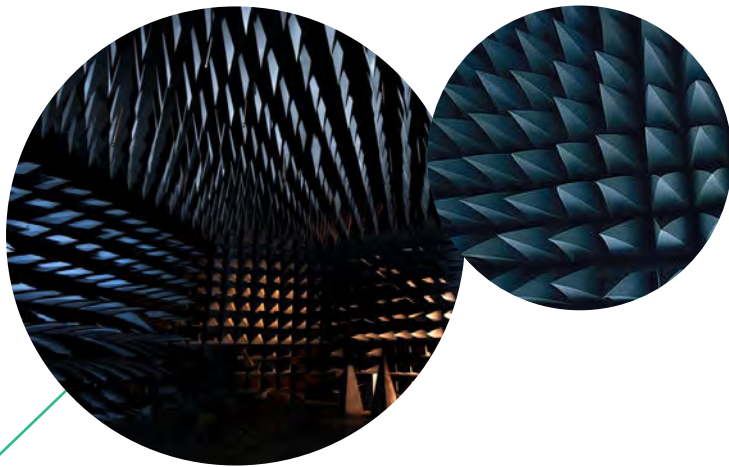

SOUND OF NATURE CONES

*“Hier kun je horen als mens,
als walvis en als vleermuis...”*

Themawereld KRACHTCENTRALE

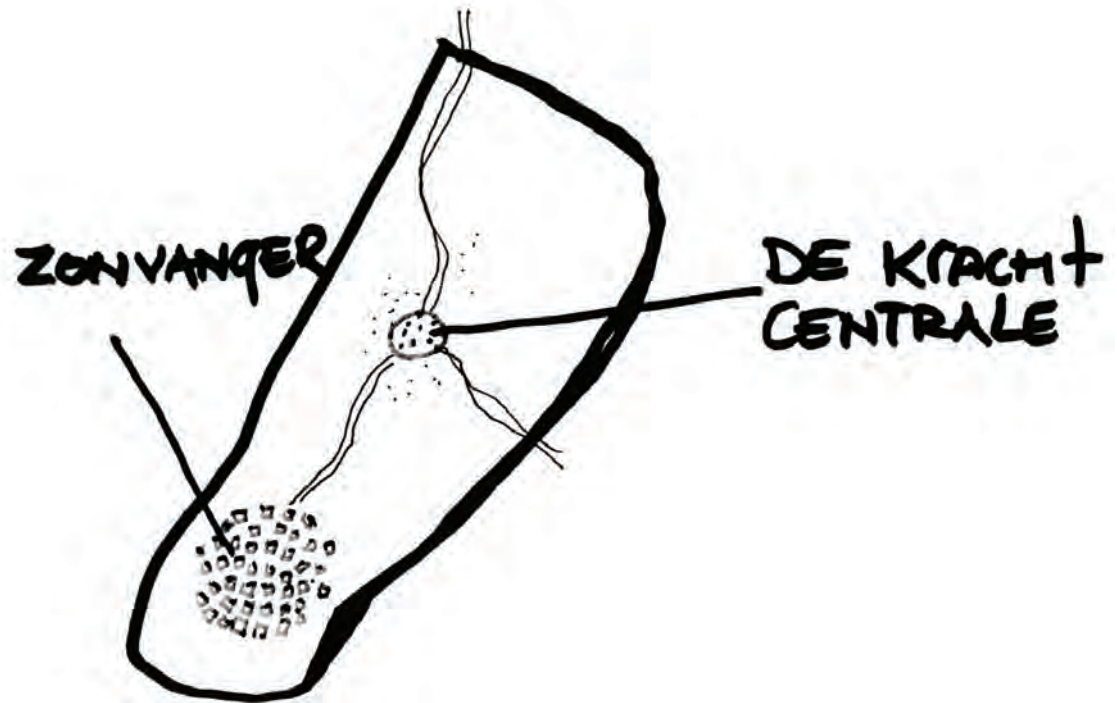
Energie. De basis van al het leven, bron van vitaliteit. Hoe willen we dat organiseren zonder schade toe te brengen aan leven? Meestal is de technologie achter stopcontact en warme douche een verborgen wereld. Niet in Eden Holland. In de krachtcentrale, waar de energie voor het hele park wordt opgewekt, wordt inzichtelijk gemaakt hoe dit gebeurt, volledig duurzaam zonder fossiele brandstoffen. Hier kun je zien waar andere organismen hun energie vandaan halen. Activators geven uitleg en wijzen bezoekers op de vernuftige details. Op het krachtcentrale eiland wordt doorlopend onderzoek gedaan naar bio-based brandstoffen en geëxperimenteerd met nieuwe toepassingen en bezoekers kunnen hier de energiepioniers van de toekomst ontmoeten.

SDG's:

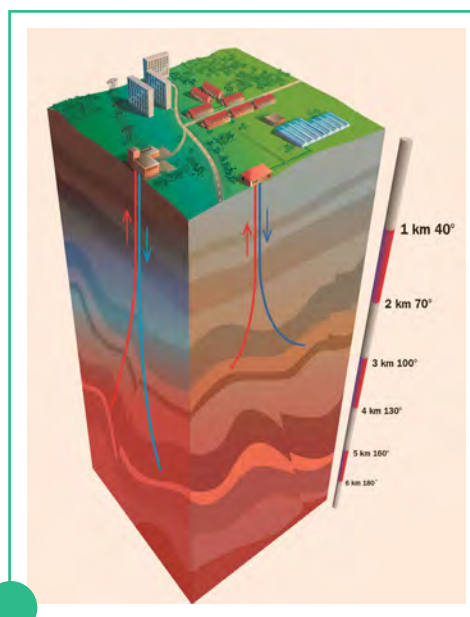
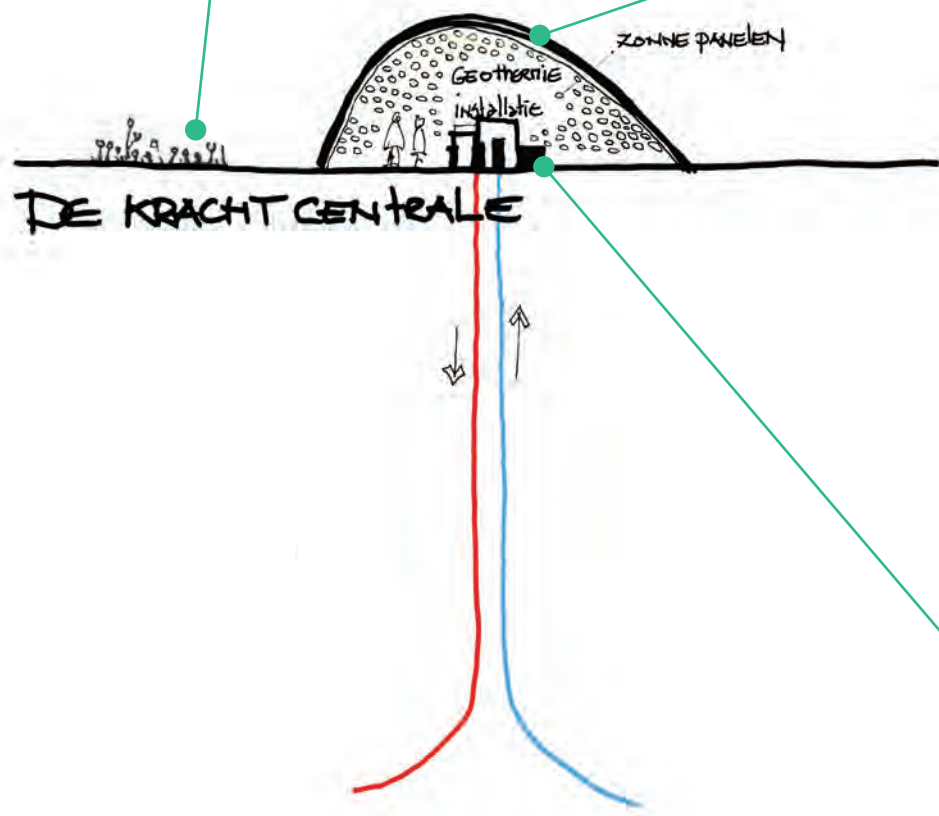
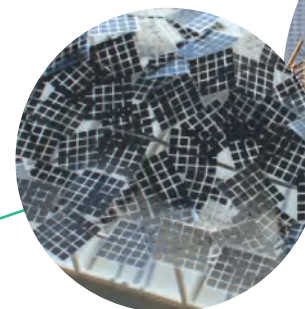

Thema's:

DUURZAME
ENERGIE

bovenaanzicht themawereld
'KRACHTCENTRALE'

dwarsdoorsnede themawereld
'KRACHTCENTRALE'

Themawereld NIEUWE WILDERNIS

Eden Holland heeft zich voorzichtig genesteld in een stukje Hollandse polderwildernis. Een groot deel van het bestaande bos is behouden. Dit is een mooi voorbeeld van natuurlijke veerkracht en vitaliteit. Het bos heeft de mens niet nodig om te groeien en bloeien. Maar wij kunnen niet zonder haar.

Het bos betreed je alleen of in kleine groepjes, als gast van de houtsnip, de rugstreepd en de vleermuis, onder begeleiding van een gids.

SDG's:

Thema's:

BIODIVERSITEIT

ECOSYSTEMEN

NATUURLIJKE
VEERKRACHT

VITALITEIT

PERMACULTUUR

*“Het bestaande bos is een
mooi voorbeeld van natuurlijke
veerkracht en vitaliteit”*

Vincent, marketeer

Literatuur die ten grondslag ligt aan dit conceptontwerp

Arita Baaijens, "Paradijs in de polder-Ontdek wat landschap je vertelt", 2018

Gregory Bateson, "Steps to an Ecology of Mind", 2000

Christophe Bonneuil & Jean-Baptiste Fressoz, The Shock of the Anthropocene, 2017

Lewis Carroll, "Alice's adventures in Wonderland", 1865

David Christian, "Big History", 2017

Charles Duhigg, "The Power of Habit", 2012

Charles Foster, "Leven als een beest", 2016

Buckminster Fuller, "Operation Manual for Spaceship Earth", 2008

Malcolm Gladwell, "The Tipping Point", 2001

Kenneth Grahame, "The Wind in the Willows", 1908

Yuval Harari, "Homo Sapiens", 2015 "Homo Deus", 2017

Bruno Latour, "Oog in oog met Gaia, Acht lezingen over het nieuwe Klimaatregime", 2017

David Linch, "Room to dream", 2018

Paul Hawken (e.a.), "Drawdown – Het meest veelomvattende plan ooit om klimaatontwrichting te keren", 2017

Naomi Klein, "This changes everything", 2015

William McDonough & Michael Braungart, "Cradle to Cradle", 2002

Annabella Meijer, "Eerste hulp bij klimaatverandering", 2018

A.A. Milne, "Winnie-the-Pooh", 1926

Babette Porcelijn, "De verborgen Impact", 2016

Kate Raworth, "Doughnut Economics", 2018

Jan Paul Schutten & Floor Rieder, "Het Raadsel van Alles wat Leeft", 2013

Richard Sennett, "Together, The Rituals, Pleasures and Politics of Co-operation", 2012

Dirk Sijmons, Landschap en Energie, ontwerpen voor transitie, Nai010 2014

Vaslav Smil, Harvesting the Biosphere, What we have taken from Nature, MIT Press 2015

Frans de Waal, "De aap in ons", 2013

FransJan de Waard, "Tuinen van Overvloed, permacultuur als inspiratie voor een duurzaam leven op aarde", 1996

Geoffrey West, "Scale-The Universal Laws of Life, Growth, and Death in Organisms, Cities, and Companies", 2018

Peter Wohlleben, "The Hidden life of trees", 2016

Artikel:

Paul J. Zak, "How Stories Change the Brain", [https://Greater Good.Berkeley.edu](https://GreaterGood.Berkeley.edu)

